

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 83 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1990, ΔΡΧ. 300

**Η ΦΩΝΗ
ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ**

**ΑΠΟΣΤΟΛΗ
ΣΤΗ ΣΟΦΙΑ**

**Ο Ε. ΖΟΛΩΤΑΣ
ΚΑΙ Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ**

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

Περίοδος τρίτη, χρόνος έκτος

ΤΕΥΧΟΣ 83, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1990, ΔΡΧ. 300

Εξώφυλλο:
Η φωνή
της αντιπολίτευσης

3 Αραβησός: Ο πόλεμος για το νερό, **10** Χθεσινή, **11** Στον πάτο, **13** Κύμβαλα και σουρντίνες, **14** Στην Ελλάδα, **16** Το ΚΚΕ, ο Συνασπισμός και η αντιπολίτευση, **18** Τα μέτρα για την οικονομία, **20** Ο Ξ. Ζολώτας και η ελληνική αριστερά, **22** Η θεωρία των «ναρκωτικών της μετάβασης», **25** Θε(ά)ματα, **27** Γιάννη Καλαϊτζή: Το μαύρο είδωλο της Αφροδίτης, **34** Η Γαλλική Επανάσταση σήμερα, **36** Θέλουμε πάλι τον γέρο-Κάιζερ, **38** Ο Σοσιαλισμός την Καρπαθίων, **40** Εγκώμιο της παλιάς και νέας αντιπολίτευσης, **41** Τσόντες, **43** Η άλλη σκοπιά, **44** Οι πόντιοι πρόσφυγες στην Ελλάδα, **47** Πολιτ(ο)ικολογίες, **48** Πολιτισμός, **50** Μικρές αγγελίες, μικρά μηνύματα, **53** Η κατάρρευση του σταλινισμού.

□ Όπως διαβάζουμε στα πρακτικά της «οικουμενικής σύσκεψης» οι τρεις πολιτικοί αρχηγοί διάλεξαν τον Ζολώτα επειδή «αντέχει». □ Και αποδείχτηκε ότι είχαν δίκιο. Αντέχει να ακούει τα αντιπολιτευτικά τιτιθίσματα των δεξιών δελφίνων, τους κάθετους όρους του ΠΑΣΟΚ και τις ανυποχώρητες στάσεις του Συνασπισμού. Αντέχει τις διαμαρτυρίες του ΣΕΒ που βρίσκει την εποχή κατάλληλη για μεγάλες κατακτήσεις. Αντέχει και τις ταξικές στάσεις εργασίας της οικουμενικής ΓΣΕΕ. □ Το μόνο που τον απειλεί είναι η ραγδαία πτώση της κυκλοφορίας των εφημερίδων. Λες να μας πήραν χαμπάρι; □ Αν τολμήσει κάποιος να αντιδράσει, έστω και διεκδικώντας απλώς το «νερό του», θα αντιμετωπίσει τη φυλακή, τα ΜΑΤ και τους κουκουλοφόρους. Οι Αραβησιώτες, πάντως, δεν καταλαβαίνουν από τέτοια. □ Όσο γι' αυτούς που αρνούνται την προοπτική της αριστεράς όπως προβάλλει απ' την συνασπισμένη εκδοχή της η απάντηση είναι αποστομωτική: «είσαστε κατά της περεστρόικα». Είναι άλλωστε γνωστό ότι η ΚΝΕ ήταν αυτή που επέβαλε το 1968 στον Γ. Φαράκο την επιδοκίμασία της «αδελφικής βοήθειας» στην Τσεχοσλοβακία.

6 Ο απεσταλμένος μας στη Σόφια Τάσος Κωστόπουλος περιγράφει και εξηγεί τις εξελίξεις στη Βουλγαρία.

31 Επικήδειες τιμές. Ένα εκπληκτικό διήγημα του Ντανίλο Κις που πέθανε πριν λίγες μέρες.

ΑΡΑΒΗΣΣΟΣ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΡΟ

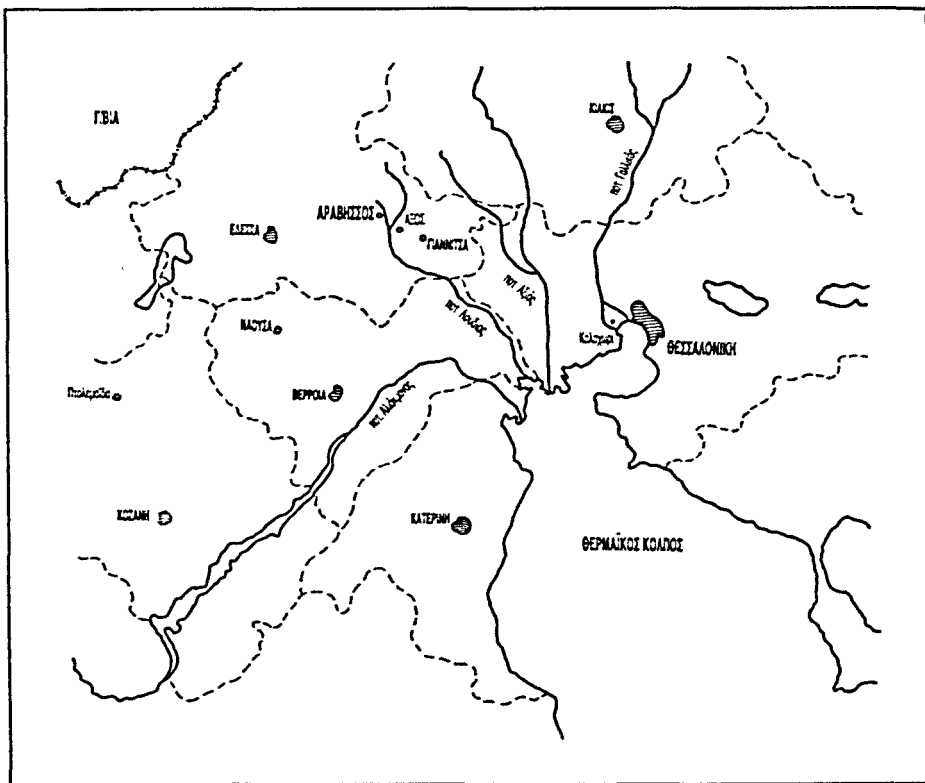
1969: Ο Ο.Υ.Θ. (Οργανισμός Ύδρευσης Θεσσαλονίκης) αναθέτει τη μελέτη της ύδρευσης της Θεσσαλονίκης από τις πηγές της Αραβησσού. Στη μελέτη ανακατεύονται διάφορες εταιρείες (ελληνικές και γαλλικές) αλλά και «έγκυροι» επιστήμονες. Το πόσο έγκυροι ήταν αποκαλύπτεται μετά μερικά χρόνια...

1973: Η μελέτη είναι έτοιμη. Δίνει στον Ο.Υ.Θ. δυνατότητες άντλησης 216.000 κυβ. μέτρων την ημέρα και αφήνει περίσσειμα για τις ανάγκες της Αραβησσού, των γύρω κοινοτήτων και των Γιαννιτσών. Αυτές οι θεωρητικές ποσότητες αποδείχτηκε ότι δεν είχαν καμία σχέση με τους πραγματικούς αριθμούς της δεκαετίας του '80-'90.

1976: Γίνεται η απαλλοτρίωση της περιοχής, όπου πρόκειται να γίνουν οι γεωτρήσεις. Πρόκειται για ένα ποτάμι, που παλιότερα κινούσε πέντε νερόμυλους και ήταν ένας από τους δύο βασικούς παραπόταμους του Λουδία. Γίνεται συμφωνία μεταξύ του Ο.Υ.Θ. και της κοινότητας ότι δεν θα γίνουν γεωτρήσεις, που θα θέσουν σε κίνδυνο κάποια επιφανειακά νερά, ιδιαίτερα χρήσιμα στους κατοίκους και την περιοχή.

1980: Αρχίζει η λειτουργία των γεωτρήσεων, που δίνουν κατά μέσον όρο 132.000 κυβ. μέτρα την ημέρα (ένδειξη του λάθους της αρχικής μελέτης). Οι ανάγκες της Θεσσαλονίκης για νερό αυξάνουν, αλλά ταυτόχρονα αυξάνουν και οι «διαρροές» του δικτύου. Το δίκτυο της πόλης είναι παμπάλαιο (μερικά τμήματά του χρονολογούνται από την... τουρκοκρατία – τις αρχές του αιώνα – ενώ μερικά άλλα από τις παραμονές του Β' Παγκ. Πολέμου, μονάχα). Ο Ο.Υ.Θ. παραδέχεται ότι έχει διαρροές της τάξης του 20%, ενώ το εργαστήριο οικολογίας του Α.Π.Θ. τις ανεβάζει σε 30%, τη στιγμή που τα διεθνή στάνταρ επιτρέπουν ένα μέγιστο 10%. Πάντως μιλάμε για απώλειες της τάξης των 50.000 κυβ. μέτρων την ημέρα. Επιπλέον, οι βιομηχανίες της περιοχής Σίνδου και Διαβατών αρχίζουν να ξεσάλωνουν κανονικότητα. Η τότε ESSO έπαιρνε νερό (δωρεάν;) από το σωλήνα που ένωσε την Αραβησσό με τη Θεσσαλονίκη και το πούλαγε στις γειτονικές της επιχειρήσεις. Αργότερα τα πράγματα «διορθώνονται». Οι έντεκα βιομηχανίες (η νυν ΕΚΟ, εργοστάσιο μπίρας, εργοστάσιο λιπασμάτων, κλπ.) παίρνουν το καθαρότατο νεράκι και το χρησιμοποιούν για να αραιώσουν τα απόβλητά τους (χαμηλώνοντας τους την περιεκτικότητα σε τοξικές ουσίες με το να τα...

Τέλος του 1989. Η οικουμενική κυβέρνηση ρίχνει βαριά τη συναινετική σκιά της πάνω σ' όλη τη χώρα. Κι όλοι οι κάτοικοι παρακολουθούν άναυδοι τις εξελίξεις και υποδέχονται αδιαμαρτύρητα τα νέα μέτρα. Όλοι οι κάτοικοι; Όχι ακριβώς. Λίγα χιλιόμετρα έξω απ' τη Θεσσαλονίκη ένα μικρό χωριό διεκδικεί το δικαίωμα στο νερό! Θα αντιμετωπίσει την αστυνομία, τη δικαιοσύνη, τη φυλακή, τα ΜΑΤ και τους κουκουλοφόρους...

Το ποτάμι στην θέση «Πλάτανος» όσον καιρό λειτουργούσαν οι τρεις νέες γεωτρήσεις.

φωτ.: Επιτροπή Αγώνα

αυξάνουν σε όγκο – και να μη μιλάμε για βιολογικούς καθαρισμούς). Επίσης το νερό χρησιμοποιείται για να ψύχει τις εγκαταστάσεις διύλισης της ΕΚΟ και μετά – ζεστό ζεστό – χύνεται στον Θερμαϊκό, ίσως για να μην κρυώνουν τα τελευταία ψάρια του. Χαρακτηριστικό της σπατάλης είναι το γεγονός ότι η ΕΚΟ καταναλώνει γύρω στις 25.000 κυβ. μέτρα την ημέρα ενώ τα Γιαννιτσά με σαράντα χιλιάδες κατοίκους μόνο 15.000. Πάντως, με ένα κλειστό κύκλωμα ψύξης στην ΕΚΟ και μια πλήρη επισκευή του δικτύου της Θεσσαλονίκης, ο Ο.Υ.Θ. θα αντιμετώπιζε πολύ μικρότερο πρόβλημα και σίγουρα πολύ μικρότερες αντιδράσεις. Εν τέλει φτάνουμε στο...

1989: Ο Ο.Υ.Θ., όντας σε πίεση κάτω από τις νέες τεράστιες ανάγκες, αντί να πιέσει με τη σειρά του, για να γίνουν αυτά που αναφέραμε παραπάνω, αποφασίζει να βάλει χέρι και στα τελευταία αποθέματα του νερού της Αραβησσού, αποθέματα που προστατεύονται σαφέστατα από το νόμο 1739/87, ο οποίος κάνει λόγο για τις προτεραιότητες των κατοίκων μιας περιοχής στη χρήση των νερών των πηγών τους για ύδρευση, εναντίον οποιουδήποτε άλλου χρήστη.

Γίνονται οι επιπλέον γεωτρήσεις, που εξαντλούν τα νερά των πηγών του «Πλάτανου», οι οποίες συντηρούσαν τους κατοίκους. Στις 24 Φλεβάρη γίνεται η πρώτη εκδήλωση διαμαρτυρίας των κατοίκων, στο αντλιοστάσιο. Όσο πλησιάζει το καλοκαίρι τα πράγματα χειροτερεύουν και οι Αραβησιώτες έρχονται σε απόγνωση. Ο Ο.Υ.Θ. τους αγνοεί, το Υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης το ίδιο. Το καλοκαίρι οι πηγές δεν υπάρχουν πια. Στις διαμαρτυρίες των κατοίκων ο Ο.Υ.Θ. απαντά στέλνοντας κάποιον τεχνικό, που τους μεταφέρει ότι οι επισημονες του Οργανισμού δηλώνουν ότι αδικώς διαμαρτύρεται ο κόσμος μιας και η αποξήρανση των πηγών του «Πλάτανου» είναι άσχετη με τις νέες γεωτρήσεις και ότι δεν πρόκειται να ξανατρέξει νερό από τις πηγές ούτε σε διακόσια χρόνια. Η κατάσταση φτάνει στο απροχώρητο, ιδιαίτερα μάλιστα αν πάρουμε υπόψη μας ότι οι βασικότερες ασχολίες των κατοίκων είναι τα καπνά, τα θερμοκήπια, η κτηνοτροφία και ένα κοινοτικό εμφιαλωτήριο και ιχθυοτροφείο τα οποία – όπως και να το κάνουμε – δεν μπορούν να συντηρηθούν με αναψυκτικά ή με εμφιαλωμένο νερό Λουτρακίου.

Στις 23 Οκτώβρη οι κάτοικοι καταλαμβάνουν το αντλιοστάσιο, που συνεχίζει να δουλεύει κανονικά. Έχουν κάνει απειρες παραστάσεις στη Θεσσαλονίκη, σε υπουργούς και γραμματείς, σε διοικήσεις και σε αρμόδιες υπηρεσίες, όπου έχουν πάρει απαντήσεις που κυμαίνονται από «Δίκιο έχετε, αλλά τι να κάνουμε; Κι εγώ υπάλληλος είμαι...» έως «Αλλά η μελέτη λέει ότι μπορούμε να αντλήσουμε μέχρι και 216.000 κυβ. μέτρα την ημέρα, οπότε μην μιλάτε μιας και αντλούμε λιγότερα...»

Στις 9 Νοέμβρη έρχονται τα ΜΑΤ, προάγγελοι του διαλόγου. Συλλαμβάνουν... έναν βοσκό και τα πρόβατά του, όπως δήλωσαν ειρωνικά οι ίδιοι οι Αραβησιώτες, και ύστερα καθαρίζουν το χώρο από τους κατοίκους (του). Ύστερα από μερικές μέρες απραξίας, φεύγουν. Στις 22 Νοέμβρη η επιτροπή αγώνα, που εκπροσωπεί τους κατοίκους, επισκέπτεται τον Υπ. Μακ.-Θρ., ο οποίος δεν δίνει διύα στα λεγόμενα της επιτροπής. Αυτή καταθέτει την παραίτησή της μπροστά του, αποποιούμενη μ' αυτό τον τρόπο τις ευθύνες για ό,τι έμελλε προκύψει. Ενδεικτική του πνεύματος του υπουργού είναι η δήλωση, που έκανε μετά μερικές μέρες στον Ραδιοφωνικό Σταθμό Γιαννιτσών: «Επειδή είμαι καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, θεωρώ ότι θα μειωθεί η προσωπικότητά μου αν επισκεφθώ αυτοπροσώπως την Αραβησσό, πέραν του ότι κινδυνεύει και η σωματική μου ακεραιότητα...» μια δήλωση, που απ' τη στιγμή που έγινε, αντιμετωπίζει σοβαρές πιθανότητες να γίνει αληθινή.

Το ίδιο βράδυ, της 22 Νοέμβρη, οι τρεις νέες (και πολύ μεγαλύτερες από τις παλιές) γεωτρήσεις καταστρέφονται. Αμέσως η αστυνομία στήνει μπλόκα στην περιοχή και συλλαμβάνει έξι αναρχικούς από τη Θεσσαλονίκη, που έχοντας πληροφορηθεί τα γεγονότα, πήγαιναν στην Αραβησσό σε ένδειξη αλληλεγγύης και δύο εμπόρους παλιών σιδηρικών από τα

Βρεθήκαμε κι εμείς εκεί. Με ελλιπή πληροφόρηση (ας όψονται οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης) και με αρκετές ώρες αγρύπνιας, όταν μπήκε στην πανελλαδική συνδιάσκεψη της Εναλλακτικής Αντικαπιταλιστικής Συσπείρωσης, η ιδέα να επισκεφτούμε την Αραβησσό το ίδιο βράδυ της 2 Δεκεμβρη, μόνο καμιά εξηγητική βρέθηκαν σε αρκετά καλή κατάσταση για να συμμετέχουν. Μέχρι εκείνες τις ώρες οι περισσότεροι – και ιδιαίτερα οι Αθηναίοι – είχαμε την εντύπωση ότι δεν πρόκειται παρά για μία ακόμα αγροτική κινητοποίηση, λίγο περισσότερο ριζοσπαστική και πιο καλοοργανωμένη ίσως. Ευτυχώς, που δεν ήταν έτσι. Οι Θεσσαλονικείς της Ε.Α.Σ., που είχαν ήδη επαφές με την επιτροπή αγώνα, βρήκαν ένα πούλμαν για μία γρήγορη νυχτερινή επίσκεψη. Και να 'μαστε.

Πλησιάζοντας στο αντλιοστάσιο, στις παρυφές του χωριού, κι αφού έχουμε δει ένα σωρό πανώ, από τα Γιαννιτσά κιόλας, λέμε στον οδηγό να κορνάρει για να ειδοποιήσουμε την επιτροπή του αγώνα που μας περιμένει στο φυλάκιο των κατοίκων, απέναντι από την πύλη των εγκαταστάσεων του Ο.Υ.Θ. Η απάντηση είναι εκκωφαντική. Διάφορα μεγάφωνα κρυμμένα στο σκοτάδι αρχίζουν να παίζουν δημοτικά. Το στρατηγείο είναι μια τεράστια νταλικά παρκαρισμένη σ' ένα λοφίσκο. Στριμωχνόμαστε στο κοντέινερ, που έχει διαμορφωθεί για μόνιμη εγκατάσταση με καναπέδες, σόμπα, τηλεόραση, ραδιοκασετόφωνο και μεγαφωνική εγκατάσταση, ακόμα και με ασύρματο τηλέφωνο, γύρω στα εβδομήντα άτομα, όπου οι οικοδεσπότες μας κερνάνε τα σχετικά τσιπούρα και μας δείχνουν παλιές φωτογραφίες του τοπίου. Δυ-

σκολεύεσαι να πιστέψεις ότι η γραφική λιμνούλα με τα πλούσια δέντρα, που διακρίνεται πίσω από τότε νεοταίους (και νυν υπέργηρους) μπαρμπάδες και γονείς των κατοίκων, είναι ο *κρανίου τόπος* που περισσότερο μαντεύεται, παρά διακρίνεται μέσα στο σκοτάδι απέναντι από το στρατηγείο. Στη θέση της λίμνης υπάρχει τώρα μία έκταση με μηχανήματα, αντλίες και σωληνώσεις, που μέχρι πριν λίγες μέρες ήταν περιφραγμένη, αλλά οι κάτοικοι ξεριζώσαν και καμιά τριακοσαριά μέτρα κάγκελα μαζί με τις τρεις νέες γεωτρήσεις. Υπάρχει κι ένα φυλάκιο με μια δεκάδα αστυνομικών, που αν κρίνουμε από τις αντιδράσεις τους πρέπει να νιώθουν, όπως οι Ρωμαίοι που φύλαγαν το χωριό του Αστεριό! Προτού εγκαταλείψουμε την νταλικά-στρατηγείο, ακούγεται ότι λίγα λεπτά πριν φτάσουμε τηλεφώνησε η αστυνομία στην επιτροπή αγώνα και παρακάλεσε να μην γίνει τίποτα, τώρα που έρχεται το πούλμαν με τους συμπαραστάτες.

Στην ταβέρνα μαζί με τα ψητά και τις σαλάτες, όπου γίνεται η αλληλογνωριμία και η ενημέρωση, οι αντιπρόσωποι της επιτροπής αγώνα μας περιγράφουν το εμπόργκο που τους έχουν επιβάλλει οι εφημερίδες αλλά και μας διηγούνται – με ξεκαρδιστικό όρε, όρε τρόπο – τα περιστατικά της διαμάχης. Έτσι μαθαίνουμε για μιαν ακόμη φορά τον ηρωισμό των ΜΑΤ, που ανέκριναν έναν τετράχρονο πισιρίκα και επιπλέον βρήκαν κι ένα πατάρι, που από καιρό είχε ξεχάσει ο κάτοχος του σπιτιού. Πληροφορούμαστε ότι η έλλειψη νερού στη Θεσσαλονίκη είναι τεχνητή, μιας και υπάρχουν άλλες δεξαμενές,

Το... στρατηγείο της επιτροπής αγώνα!

φωτ.: Α. Γιαννόπουλος

Μετά την καταστροφή των γεωτρήσεων, ο κόσμος περιμένει το νερό.

φωτ.: Επιτροπή Αγώνα

που λόγω μικρού μεγέθους αναγκάζονται να πετάνε το επιπλέον νερό στη θάλασσα κι ακόμα περισσότερο να μισοαδειάζουν γιατί δεν μπορούν να στείλουν στην πόλη νερό με μεγάλη πίεση, μιας και το δίκτυο είναι ξεχαρβαλωμένο. Μαθαίνουμε για την δήμαρχο Πολίχνης, που είχε κληθεί από τον Ο.Υ.Θ. να καταθέσει ως μάρτυρας εναντίον των Αραβησιωτών. Προτού πάει στο δικαστήριο, προτίμησε να περάσει απ' το χωριό, σχημάτισε μια γνώμη κι αρνήθηκε να καταθέσει. Παρόλα αυτά, την επόμενη μέρα υπήρχε εφημερίδα στη Θεσσαλονίκη, που όχι μόνο ισχυριζόταν ότι κατέθεσε αλλά είχε και το... πλήρες κείμενο της κατάθεσης! Μαθαίνουμε για το επιχείρημα του Οργανισμού Ύδρευσης Θεσσαλονίκης ότι έχει δικαίωμα στο σύνολο του νερού της κοινότητας μιας και της έχει χαρίσει τρεις δημόσιες θρύσσες για άρδευση, τρεις ποτίστρες για τα ζώα και μια ποίνα ολυμπιακών διαστάσεων (την οποία, παρεμπιπτόντως, ακόμα παλεύει να ξεχρεώσει η κοινότητα). Οποιαδήποτε αναλογία ανάμεσα στα δώρα του Ο.Υ.Θ. και τις χάντρες με τα καθρεφτάκια που χάριζαν οι κατακτητές στους Ινδιάνους της Αμερικής, για να πάρουν χρυσάφι, δεν θεωρείται καθόλου τυχαία.

Εκείνο που θα πρέπει να αναγνωρίσουμε στους Αραβησιώτες (και που τους το αναγνωρίζει ακόμα κι ο Ο.Υ.Θ.) είναι όχι μόνο η υποδειγματική τους οργάνωση και η μαζική τους συμμετοχή αλλά και το θάρρος τους να υπερασπίζονται όσα έχουν κάνει. Η παρουσία εκατομμυρίων κατοίκων έξω από το δικαστήριο, οι συγκρούσεις τους με τα ΜΑΤ (που καθό-

λου δεν τους έχουν αποδιοργανώσει ή διασπάσει), το γεγονός ότι συνεχίζουν να δρουν σ' ένα χωριό που βρίσκεται υπό κατοχή, είναι αναμφισβήτητα σημάδια κουράγιου (ίσως απεγνωσμένου, αλλά οπωσδήποτε υπαρκτού). Ένα πολύ ενδιαφέρον σημείο είναι το ότι κατάφεραν να αντισταθούν στα πλαστά μέτωπα, που προσπαθούσε να δημιουργήσει ο Ο.Υ.Θ. και να διευκρινίσουν στο υδρευόμενο κοινό της Θεσσαλονίκης ότι είναι πρόθυμοι να του παραχωρούν το μεγαλύτερο μέρος του νερού τους (όπως άλλωστε έκαναν επί μια δεκαετία) αλλά δεν είναι διατεθειμένοι να κορακιάσουν αυτοί και τα ζώα τους για την ψύξη των εγκαταστάσεων της ΕΚΟ, ούτε και ν' αφήσουν να καταστραφεί ο μοναδικός υγρότοπος της περιοχής τους (που προστατεύεται κι από τη συνθήκη ΡΑΜΣΑΡ της ΕΟΚ) επειδή τυχόν γίνονται ρεμούλες και δεν υπάρχει πλήρης μελέτη για την αποκατάσταση του δικτύου ύδρευσης της Θεσσαλονίκης. Σημαντικό είναι επίσης ότι η επιτροπή αγώνα κατάφερε να διασυνδεθεί με ενδιαφερόμενους (σωματείο του Ο.Υ.Θ., εργαστήριο οικολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) αλλά και απλούς πολίτες της Θεσσαλονίκης.

Όλα αυτά είναι αδιαμφισβήτητα στοιχεία του ότι ο αγώνας των Αραβησιωτών είναι από τις λίγες περιπτώσεις κινητοποιήσεων, που όχι μόνο μπορούν να αποδειχτούν νικηφόρες, αλλά και να καθορίσουν την μετέπειτα ζωή και την νοοτροπία όσων συμμετείχαν. Όσο γράφονται αυτές οι γραμμές, το παιχνίδι δεν έχει ακόμα κριθεί. Όλα όμως δείχνουν ότι οι Αραβησιώτες θα το κερδίσουν στα σημεία.

Α.Γ.

Γιαννιτσά(!). Την επόμενη μέρα, από τα ξημερώματα, γίνεται κανονική κατοχή στο χωριό. Εννιακόσιοι άνδρες των ΜΑΤ, συνεπικουρούμενοι από καμιά τριανταριά των «αντι-τρομοκρατικών μονάδων» έκαναν επίδειξη δύναμης παίζοντας τους Ράμπο μέσα σ' ένα έρημο χωριό. Έμπαιναν σε σπίτια με τα αυτόματα προετοιμαμένα και φορώντας αλεξίσφαιρα γιλέκα (!), ανέκριναν παιδιάκια, τρομοκρατούσαν γριούλες κι έψαχναν χωρίς ούτε κι οι ίδιοι να ξέρουν για τι. Εκείνο, που πρέπει να υπογραμμίσουμε, είναι ότι η αστυνομία χρησιμοποίησε κουκουλοφόρους ασφαλίτες, οι οποίοι έδειχναν επιδεικτικά διάφορα σπίτια για να νομίσουν οι περίτρομοι κάτοικοι ότι πρόκειται για καταδότες συγχωριανούς τους και να διασπαστεί η σύμπνοια του χωριού, λες και οι κάτοικοι γνωρίζονται μεταξύ τους μόνο από το πρόσωπο και όχι κι από το περπάτημα, το παράστημα, τη φωνή ή το ντύσιμο. Ασχέτως, πάντως, του ότι έπεσε στο κενό η έμπνευση της κουκούλας, ποιος δεν ανατριχιάζει όταν θυμάται το αμέσως προηγούμενο ιστορικό αντίστοιχο, τους κουκουλοφόρους των μπλόκων της κατοχής;

Την επόμενη μέρα, στις 24 του μήνα, εκδικάζονται στα Γιαννιτσά τα ασφαλιστικά μέτρα, που είχε ζητήσει η κοινότητα εναντίον του Ο.Υ.Θ. Το δικαστήριο αποφασίζει να σταματήσει η λειτουργία των τριών γεωτρήσεων, που είχαν ήδη καταστραφεί. Έτσι οι κάτοικοι έχουν και νομική κάλυψη, που δεν τους σώζει όμως από τα ΜΑΤ. Έξω από το δικαστήριο, η αστυνομία αποδεικνύει την ισοτιμία των πολιτών έναντι του νόμου, δέροντας διάφορους, μεταξύ των οποίων και ο νεαρός Δήμαρχος των Γιαννιτσών. Ταυτόχρονα, ο ανακριτής αθώνει τους έξι Θεσσαλονικιούς και τους δυο Γιαννιτιώτες, η εισαγγελέας όμως κάνει έφεση. Το όνομά της: Πανταζή-Μελίστα (είδατε μικρός που ν'αι ο κόσμος;)

Στο μεταξύ, τριαντάξι μόνον ώρες μετά την καταστροφή των αντλιών, το ποταμάκι του «Πλάτανου» έχει ξαναρχίσει να τρέχει αποδεικνύοντας ότι η επιστημονικότητα των ισχυρισμών του Ο.Υ.Θ. είναι αντίστοιχη της δημοκρατικότητας της ΕΛ.ΑΣ. Στις 28 μοιράζονται κλήσεις στα μέλη της επιτροπής αγώνα, να παρουσιαστούν στον ανακριτή με αρκετά βαριές κατηγορίες. Πολύ σύντομα μαζεύονται γύρω στις τετρακόσιες υπογραφές Αραβησιωτών που δηλώνουν συνυπευθυνότητα στην καταστροφή των μηχανημάτων και απαιτούν να δικαστούν μαζί με τους συγχωριανούς τους.

Στις 4 Δεκεμβρίου προφυλακίζονται ο πρόεδρος της κοινότητας Γ. Τεκτερίδης και ο Γ. Κεχαγιάς, μέλος της επιτροπής αγώνα, παρόλο που νομικά ο αγώνας τους είναι ήδη δικαιωμένος. Στις 7 προφυλακίζονται και οι άλλοι οκτώ, ως «επκινδυνολογικοί». Την επομένη γίνεται κατάληψη στο πανεπιστημιακό γραφείο του κ. Δελιγιάννη, από τη Θεσσαλονικιώτικη Επιτροπή Συμπράστασης που έχει συσταθεί με πρωτοβουλία των Αριστερών Συσπειρώσεων Φοιτητών, της Αριστερής Πρωτοβουλίας Θεσσαλονίκης, της Αυτόνομης Ομάδας Αναρχικών, της Κίνησης για τα πολιτικά και τα κοινωνικά δικαιώματα και της Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων. Εκδίδουν ένα Δελτίο τύπου, που υποδέχεται να φέρει τα αιτήματά της Αραβησού στη Θεσσαλονίκη, για να ποτιζονται στο Πανεπιστήμιο. Τις επόμενες ημέρες, τα μέλη της επιτροπής αγώνα παρουσιάζονται στον ανακριτή και αφήνονται ελεύθεροι αφού πληρώσουν εγγυήσεις από είκοσι ως τριακόσιες (!) χιλιάδες το άτομο. Την Κυριακή 10 του Δεκεμβρίου, ένα κοντόι αυτοκινήτων από την Αραβησό (η οποία έχει τις περισσότερες νταλίκες στην Μακεδονία!) συναντάει ένα άλλο μπροστά στις φυλακές Διαβατών, όπου είναι κλεισμένοι οι δέκα προφυλακισμένοι. Παρά την -ως συνήθως- μαζική παρουσία των ΜΑΤ, γίνεται διαδήλωση, που καταλήγει στην Αραβησό.

Αυτή η πρόχειρη προσπάθεια χρονολόγησης ενός από τους σημαντικότερους (και όχι μόνο οικολογικούς) αγώνες κλείνει κάπως νωρίς για να μπορέσει να δημοσιευτεί στο τεύχος, που κρατάτε στα χέρια σας. Είναι πολύ πιθανό μέχρι την πρωτοχρονιά να έχουν προκύψει σοβαρές εξελίξεις, στις οποίες όμως θα αναφερθούμε στο επόμενο τεύχος.

Αρίστος ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Μετά την ενημέρωση της ΕΑΣ, η επιτροπή αγώνα κάλεσε τα θιασώ.

φωτ.: Α. Γιαννόπουλος

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ '90
Α Π Ο Σ Τ Ο Λ Η

65 ΠΡΑΒΑ

Το πλακάτ γράφει: «65 χρόνια μπροστά»

ΣΟΦΙΑ

Δεκέμβρης 1989

ΣΤΗ ΣΟΦΙΑ είχα ξανάρθει. Η πρώτη φορά ήταν το Δεκέμβρη του 1981, δυο μόλις εβδομάδες μετά την κήρυξη του στρατιωτικού νόμου στην Πολωνία. Εικόνες αποσπασματικές, επώδυνες: μια χώρα σε πλήρη ακινησία, μια υπόγεια δυσaréσκεια δίχως πρόσωπο. Και πάνω απ' όλα η εξοργιστική αντίθεση ανάμεσα στο σπαρτιατικό τρόπο ζωής των πολλών και την προκλητική, επαρχιώτικη επίδειξη πλούτου απ' την πλευρά των ευνοημένων, των κυριών με τις Μερσεντές και των κυριών με τις γούνες και τα διαμαντικά, παραμονή Πρωτοχρονιάς στο «Νοβοτέλ Εβρόπα».

Φέτος τον Ιούλιο, πολύ λίγα πράγματα είχαν αλλάξει επί της ουσίας – αν εξαιρέσει κανείς ότι η τιμή του λέβα στη «μαύρη» είχε πάει από δυόμισι το δολάριο στα δέκα, ότι ο αριθμός των αυτοκινήτων στο κέντρο της πόλης (και η μόλυνση...) είχαν επίσης αυξηθεί κι ότι η ποικιλία των εμπορευμάτων στα ράφια του πολυκαταστήματος «Τσουμ» είχε περιοριστεί αισθητά. «Εδώ, τα χρόνια πριν την Απελευθέρωση γίνονταν μεγάλες διαδηλώσεις» θα μας πει μπροστά στο κτίριο του Κοινοβουλίου η νεαρή ξεναγός μας, για να συμπληρώσει μ' ένα αρκετά εύγλωττο χαμόγελο: «Φυσικά, τώρα πια δε γίνονται...» Πέντε μήνες αργότερα, η πλατεία ήταν γεμάτη κι η Σόφια τελείως διαφορετική.

...

Δίπλα στην είσοδο του σούπερ-μάρκετ, καμιά εικοσαριά άτομα διαβάζουν με προσοχή, ευλαβικά σχεδόν, μια μικρή δακτυλογραφημένη προκήρυξη που υπογράφεται απ' την «Ανεξάρτητη Σοσιαλδημοκρατική Λέσχη». Στους τοίχους του Πανεπιστημίου, οι προκηρύξεις είναι πολύ περισσότερες: το ίδιο και οι αναγνώστες, πολλοί απ' τους οποίους περιμένουν ώρα στην ουρά για να φτιάσουν σε βολική απόσταση απ' τα τοιχοκολλημένα κείμενα. Διακηρύξεις, λίστες αιτημάτων, καταγγελίες, εκκλήσεις για δράση. Ένα ποίημα τραβά ιδιαίτερα την προσοχή και συζητιέται πολύ. Πηγαδάκια σχηματίζονται και διαλύονται: επιχειρήματα, διαφωνίες και διαπληκτισμοί. Η ίδια σκηνή επαναλαμβάνεται στις υπόγειες διαβάσεις, έξω απ' το φαρμακείο, γύρω απ' τα δέντρα και τις στήλες των πάρκων. Μέσα στο χιόνι, με θερμοκρασία μείον οχτώ. Ο πληθυσμός της Σόφιας διψά για ενημέρωση: στα κιόσκια, οι εφημερίδες γίνονται ανάρπαστες.

...

Από τις 10 Νοεμβρίου, όταν η κεντρική Επιτροπή του Βουλγάρικου Κ.Κ. «αποδέχτηκε το αίτημα του σύντροφου Τοντόρ Ζίβκοφ για απαλλαγή απ' τα καθήκοντα του Γ.Γ. και του μέλους του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΒ και του εξέφρασε την ευγνωμοσύνη της για την αφοσιωμένη δραστηριότητά του και τις υπηρεσίες που επί πολλά χρόνια πρόσφερε στο κόμμα και στο λαό», η Βουλγαρία ζει μέσα σε μια ατμόσφαιρα που φέρνει έντονα στο νου τους πρώτους μήνες της δικιάς μας με-

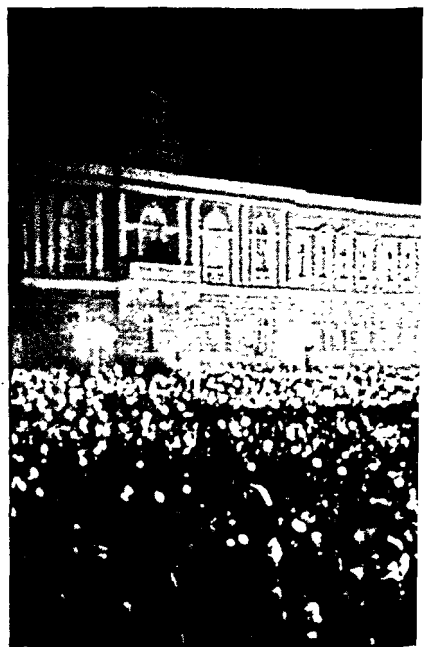
Ο «βαλκανικός σοσιαλισμός» του Τοντόρ Ζίβκοφ δεν έμεινε αλώβητος απ' τις ραγδαίες ανατροπές στην Ανατολική Ευρώπη. Ο απεσταλμένος μας στη Σόφια Τάσος Κωστόπουλος περιγράφει και εξηγεί.

ταπολίτευσης. Αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στην Ανατ. Γερμανία και την Τσεχοσλοβακία, το ΚΚ δεν έχει χάσει εδώ τον έλεγχο της κατάστασης και η νέα, «γκορμπαντιστική» ηγετική ομάδα γύρω απ' τον Πέταρ Μλαντένοφ, διάδοχο του Ζίβκοφ στα αξιώματα του γεν. γραμματέα του κόμματος και του αρχηγού του κράτους, φαίνεται να διατηρεί την πρωτοβουλία των κινήσεων. Ωστόσο, το δημοκρατικό άνοιγμα απελευθερώνει δυνάμεις συμπιεσμένες επί δεκαετίες και γεννά μια έντονη πολιτικοποίηση. Η βουλγάρικη κοινωνία έχει πια ένα πλήθος φωνές, κι αυτές εκφράζονται ανοιχτά στο πεζοδρόμιο.

...

Κυριακή 10 Δεκέμβρη, μεσημέρι. Συγκέντρωση της αντιπολίτευσης στην πλατεία Αλεξάντρ Νιέφσκι, μπροστά στην ομώνυμη εκκλησία. Διοργανωτές 19 κινήσεις κι οργανώσεις. Σκοπός, η άσκηση πίεσης πάνω στην ηγεσία του κόμματος ώστε η Ολομέλεια της Κ.Ε., τις αμέσως επόμενες μέρες, να πάρει απόφαση για μεταρρυθμίσεις. Βασικές διεκδικήσεις: κατάργηση του άρθρου 1 του Συντάγματος που θεσπίζει τον καθοδηγητικό ρόλο του κόμματος, παραίτηση όλης της ΚΕ και διάλυση των οργανώσεων του ΚΚΒ στους χώρους δουλειάς, σύσταση κοινοβουλευτικής επιτροπής ελέγχου για τα σκάνδαλα της απερχόμενης ηγεσίας (με συμμετοχή ανεξάρτητων παρατηρητών) βουλευτικές εκλογές, νομοθετική κατοχύρωση της θρησκευτικής ελευθερίας, μείωση της στρατιωτικής θητείας και μελέτη για την πιθανότητα καθιέρωσης της εναλλακτικής, αυτονομία των ΑΕΙ και των πολιτιστικών ιδρυμάτων, διάλογος για την επίλυση των προβλημάτων στις σχέσεις του κράτους με τη μουσουλμανική μειονότητα... Κεντρικός ομιλητής ο καθηγητής Ζέλγιου Ζέλεφ, μέλος ξανά του κόμματος εδώ κι ένα μήνα (είχε διαγραφεί εξαιτίας ενός διβλίου του για το φασισμό, στον οποίο οι άντρες είδαν να περιγράφεται το καθεστώς του Ζίβκοφ): προτείνει την έναρξη συζητήσεων «στρογγυλής τραπέζης» ανάμεσα στο ΚΚΒ και την αντιπολίτευση, που έχει συνασπιστεί στην «Ένωση Δημοκρατικών Δυνάμεων», και την καθιέρωση άμεσων προεδρικών εκλογών.

Το πλήθος ξεπερνά τις σαράντα, ίσως και τις εξήντα χιλιάδες: Η πυκνότητά του είναι ασφυκτική. Μπροστά-μπροστά, βρίσκονται οι οργανώσεις και τα πιο μαχητικά κομμάτια: τρι-

«Ο Ζίβκοφ στη φυλακή»!

γύρω, ο «χύμα λαός». Τα περισσότερα πλακάτ είναι αυτοσχέδια και παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία – κάποτε και πρωτοτυπία. «Δημοκρατία Ναι, Δημοαγωγή Όχι»· «1990, η χρονιά της Ελευθερίας»· «Καταργήστε το άρθρο 1»· «Καινούργια Χρονιά, Καινούργιο Σύνταγμα»· «Λευτεριά στους Πολιτικούς Κρατούμενους»· «Ραδιόφωνο και Τηλεόραση Ανεξάρτητα»· «Δημοκρατία = Πολυκομματισμός»· «Εργάτες όλων των χωρών ενωθείτε»· «Βερολίνο, Πράγα, Σόφια»... Το σύνθημα «DE-MO-KRA-TSI-YA!!» φωνάζεται από χιλιάδες στόματα μ' ένα πάθος πρωτόγνωρο. Στο κέντρο της συγκέντρωσης, ανάμεσα σε πολλές βουλγάρικες, κυματίζει και μια τσέχικη σημαία.

• • •

Δευτέρα 11 Δεκέμβρη, 5-6 μ.μ. Περικύκλωση του Κοινοβουλίου, πάλι με πρωτοβουλία της αντιπολίτευσης. Οι διαδηλωτές, κάπου δεκαπέντε με είκοσι χιλιάδες, ίσως και περισσότεροι, κρατάνε στα χέρια τους αναμένα κεριά – όπως στην Πράγα. Ούτε πλακάτ, ούτε συνθήματα· απλά, η παρουσία του κινητοποιημένου κόσμου για να υπενθυμίζεται η απαίτηση για μεταρρυθμίσεις. Μέσα στο συγκεντρωμένο πλήθος, διανομή προκηρύξεων και «ζυμώσεις». Τα δελτία προσχώρησης στο ανεξάρτητο συνδικάτο «Ποντκρέπα» («Αλληλοδοθήθεια») γίνονται ανάρπαστα. Στις έξι ακριβώς, ο ιερομόναχος Χριστοφόρ Σούμπεφ, πρόεδρος της Επιτροπής για την προστασία των θρησκευτικών ελευθεριών, δίνει το σήμα για τη διάλυση της συγκέντρωσης: «Ειρήνη υμίν...» Πριν φύγουν απ' την πλατεία, πολλοί τοποθετούν τα αναμένα κεριά τους στα πόδια του μεγάρου. Όπως πάντα τα τελευταία πηγαδάκια θα αργήσουν να διαλυθούν.

Οι ίδιες σκηνές επαναλαμβάνονται και την επομένη.

• • •

Το θράδυ της Δευτέρας, η τηλεόραση μεταδίδει την εισήγηση του Μλαντένοφ στην Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής. Ομιλία κλασικά γκορμπασοφική: επίθεση στα κακά του παρελθόντος, σκιαγράφηση της κατάστασης (ιδίως της οικονομικής) με χρώματα τόσο μελανά που προκαλούν σοκ... εξαγγελία ενός μεταρρυθμιστικού προγράμματος τόσο εκτεταμένου, που αιφνιδιάζει όσους περίμεναν μια πιο σταδιακή δρομολόγηση των αλλαγών: κατάργηση του άρθρου 1, έκτακτο κομματικό συνέδριο σε λίγους μήνες, ελεύθερες βουλευτικές αλλαγές μέσα στο 1990, σύσταση κοινοβουλευτικής επιτροπής ελέγχου για τα σκάνδαλα, διάλογος για το τουρκικό μειονοτικό ζήτημα, απόδοση της γης στους αγρότες – εν ολίγοις, ικανοποίηση των βασικών αιτημάτων της αντιπολίτευσης. Κι επιπλέον, θέσπιση ενός ανώτατου ορίου δυο θητειών για όλα τα ηγετικά πόστα του κόμματος, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τα 35 ολόκληρα χρόνια της «βασιλείας» του Ζίβκοφ. «Με την κίνηση του αυτή, ο Μλαντένοφ σκόραρε» θα παραδεχτεί την επομένη ο Ντεγιάν Κιουράνοφ, εκπρόσωπος της «Εκογκλάσνοστ». «Από δω και μπρος, οι ανεξάρτητες ομάδες πρέπει να αναμετρηθούν με την πρόκληση της επεξεργασίας ενός λεπτομερειακού εναλλακτικού προγράμματος, αν θέλουν να επιδιώσουν πολιτικά».

• • •

Οι ανεξάρτητες ομάδες... Αναφερόμενος στην αντιπολίτευση, ο γενικός γραμματέας του κόμματος χάραξε μια διαχωριστική γραμμή: απ' τη μια οι «υπεύθυνες» δυνάμεις, που εκφράζουν την «έξαρση της δημόσιας δραστηριότητας, που παίρνει μαζικές διαστάσεις και διεξάγεται με τις πιο διαφοροποιημένες μορφές» και με τις οποίες ένας εποικοδομητικός διάλογος είναι όχι μόνο δυνατός αλλά και ευκαίριος από την άλλη, «ορισμένες δυνάμεις (...) που έχουν άλλους σκοπούς και βλέψεις και οι οποίες, αν τους δοθεί η ελευθερία που θέλουν, θα θυθίσουν την κοινωνία στο χάος και την αναρχία».

Ποιες είναι αυτές οι σκοτεινές δυνάμεις; Τόσο ο ίδιος ο Μλαντένοφ όσο και τα υπόλοιπα μέλη ή εκπρόσωποι της βουλγάρικης ηγεσίας θα αποφύγουν να κατονομάσουν συγκεκριμένες οργανώσεις ή άτομα: «Δε νομίζω ότι [ο Μλαντένοφ] είχε κάτι συγκεκριμένο στο νου του. Μάλλον πρόκειται για προειδοποίηση ή για απόπειρα να παίξει το γνωστό παιχνίδι του «διαίρει και βασίλευε»» μας δηλώνει ο εκπρόσωπος της «Εκογκλάσνοστ» – η οργάνωση του οποίου νομιμοποιήθηκε επίσημα την ίδια μέρα. Πάντως, το προηγούμενο Σάββατο (9/12) μια διαδήλωση άγνωστης, ή εν πάση περιπτώσει αδιευκρίνιστης προέλευσης ξέφυγε από κάθε έλεγχο, με απο-

τέλεσμα «εξτρεμιστικά» συνθήματα όπως «κάτω το ΚΚΒ» και «ο Ζέλιου Ζέλεφ για πρόεδρος». Την επομένη, στη συγκέντρωση του στην πλατεία Αλεξάντρ Νιέφσκι, το μπλοκ της αντιπολίτευσης θα καταγγείλει ενωμένο τον «εξτρεισμό» και την «προβοκάτσια», ενώ ο Ζέλεφ θα εμφανιστεί απροσδόκητα μετριοπαθής.

• • •

Ο Τοντόρ Ζίβκοφ είχε περισσότερες από τριάντα βίλες, τη στιγμή που ο μέσος πολίτης της χώρας είναι υποχρεωμένος να βολευτεί σ' ένα στενό και μίζερο δυαράκι ή τριαράκι. Ο γιος της κόρης του κατανάλωσε μέσα σε μια πενταετία 16.000 ελβετικά φράγκα για ανύπαρκτες σπουδές στο εξωτερικό, ενώ κάθε βούλγαρος που ταξιδεύει εκτός Βουλγαρίας δικαιούται συνάλλαγμα... 20 δολαρίων! Οι αποκαλύψεις για τα σκάνδαλα και τις κραιπάλες της πάλαι ποτέ «πρώτης οικογένειας» δίνουν και παίρνουν, πολλαπλασιάζοντας την οργή ενός πολλαπλά στερημένου πληθυσμού που αγωνιά για τον επούσιό.

Ταυτόχρονα, ωστόσο, όλη αυτή η σκανδαλολογία παίζει κι έναν άλλο, όχι και τόσο άμεμπτο ρόλο: καλείται απ' τους νέους διαχειριστές της εξουσίας να νομιμοποιήσει τα δρακόντεια μέτρα λιτότητας που απαιτούνται για μια οδυνηρή παραγωγική αναδιάρθρωση. «Μέχρι στιγμής δε διαθέτουμε ένα πλήρες, μακροπρόθεσμο οικονομικό πρόγραμμα» παραδέχεται ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Εβγκένι Αλεξάντροφ. «Ωστόσο», προσθέτει, «ένα σταθεροποιητικό πρόγραμμα καταρτίζεται και θα συζητηθεί μέσα στο Γενάρη. Αν και δε θα υπάρξουν αλλαγές στις τιμές των βασικών ειδών διατροφής, ωστόσο πρέπει οι τιμές στη χώρα μας να εξομοιωθούν με τις διεθνείς. Αυτό που χρειαζόμαστε είναι ένας μηχανισμός τιμών προσανατολισμένος με βάση τη λογική της αγοράς».

• • •

Φοιτητική συνέλευση στο Ανώτερο Οικονομικό Ινστιτούτο «Καρλ Μαρξ». Μια τετρακοσριά άτομα συγκεντρωμένα στην εσωτερική αυλή του κτιριακού συγκροτήματος ακούν τις σύντομες αγορεύσεις των εκπροσώπων των δυο νεοσύστατων φοιτητικών οργανώσεων – της πολιτικοποιημένης «Ανεξάρτητης Φοιτητικής Ένωσης» και της μικρότερης, απολιτικής «Ακαδημαϊκής Ένωσης Νέων» (στην οποία μετέχουν και τα εναπομείναντα μέλη της υπό διάλυση Δημοκρατικής Κομσομόλ). Θέμα της ημέρας, το αίτημα για κατάργηση τριών μαθημάτων: Ιστορία του ΚΚΒ, Πολιτική Άμυνα, Επισημονικός Σοσιαλισμός. Ο νεαρός απ' την Ανεξάρτητη Ένωση μου εξηγεί τους λόγους: «Η ιστορία του κόμματος δε μας ενδιαφέρει, το ίδιο κι η Πολιτική Άμυνα. Όσο για τον Επισημονικό Σοσιαλισμό, αρνούμαστε ότι υπάρχει κάτι τέτοιο κι ότι αποτελεί επιστήμη. Πρόκειται για δοξασία, κάτι σα θρησκεία... Θέλουμε να μαθαίνουμε χρήσιμα πράγματα: μακροοικονομία, στατιστική, αυτά που μαθαίνουν οι συνάδελφοί μας στη Δύση». Ο αντιπρύτανης της Σχολής παίρνει το λόγο και δηλώνει στο ακροατήριο ότι τα επίμαχα μαθήματα αποσύρονται απ' τη διδακτέα (κι εξεταστέα) ύλη. Ιαχές θριάμβου.

• • •

Τετάρτη 13 Δεκέμβρη, απόγευμα. Το κόμμα έχει καλέσει σε συγκέντρωση «για την υποστήριξη της νέας πορείας» στην πλατεία μπροστά στο Κοινοβούλιο. Το πλήθος προσέρχεται μαζικά, οργανωμένα. Απών ο ενθουσιασμός, η αποφασιστικότητα κι η πνοή των συγκεντρώσεων της αντιπολίτευσης. Αντισταθμίζονται απ' τον όγκο: κάπου 80.000 άτομα, μπορεί και 100.000. Τα πανώ μιλούν για σοσιαλισμό με δημοκρατία· χειρόγραφα πλακάτ καταγγέλλουν το δημοσιογράφο Κεθόρκ Κεθορκιάν. Το έγκλημά του; Κάλεσε στην εκπομπή του στελέχη της αντιπολίτευσης, κυνηγημένα επί Ζίβκοφ, κι αυτά «είπαν πράγματα αντικομμουνιστικά». Ποια στελέχη; «Το Ζέλιου Ζέλεφ κι άλλους».

Ο ίδιος ο Ζέλεφ είναι παρών στη συγκέντρωση, στα σκαλιά της Εθνικής Τράπεζας, δίπλα στο Μλαντένοφ και τον Υπουργό Άμυνας Ντόμπρι Ντζούροφ. Καθώς κοιτάζει τη συγκέντρωση, δεν κρύβει τη χαρά του. Κατά τη διάρκεια της ομιλίας του γενικού γραμματέα, χειροκροτά. Πρωτού τελειώσει η εκδήλωση, ένας δημοφιλής ηθοποιός βγαίνει στο μπαλκόνι κι αρχίζει μέσα στις μεγαλόφωνες επιδοκιμασίες, να εκλαϊκεύει τη «γραμμή» με μια παρλάτα. Στις παρυφές της συγκέντρωσης ο κόσμος αρχίζει να διαλύεται, τραβώντας κατά τις συνοικίες...

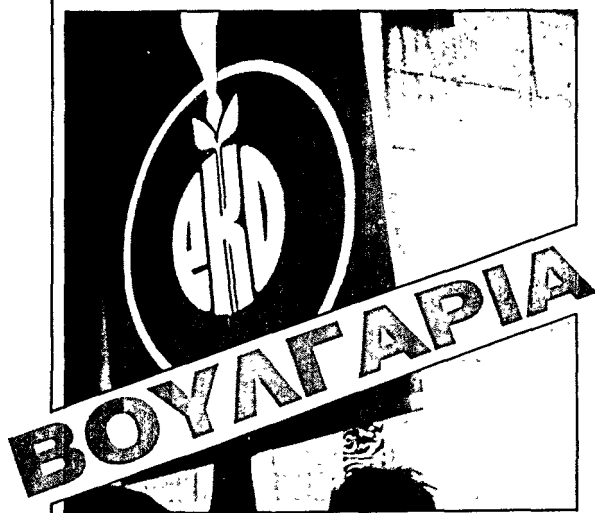
Τάσος ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Κυριακή. Πλατεία Αλεξάντερ Νιέφσκι.

Δευτέρα θράδυ έξω απ' το κοινοβούλιο.

Η ΑΝΤΙΠΟΛΙΤ

ΕΝΩΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Μετωπικό σχήμα της Βουλγάρικης αντιπολίτευσης, ιδρύθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 1989 από εννιά οργανώσεις. Πρόεδρός της ο πανεπιστημιακός Ζέλιου Ζέλεφ, συγγραφέας του μέχρι πρότινος απαγορευμένου βιβλίου «Φασισμός κι ολοκληρωτικό κράτος» και συνδετικός κρίκος ανάμεσα στο ΚΚΒ και το ανεξάρτητο κίνημα.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ «ΠΟΝΤΚΡΕΠΑ» (ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑ)

■ Ιδρύθηκε το Φλεβάρη του 1989 απ' το γιατρό Κονσταντίν Τρέντσεφ, βοηθό ανατομίας-παθολογίας σε ερευνητικό κέντρο. Έχει ήδη 30.000 μέλη. Κατά τη διάρκεια της συγκέντρωσης της 12ης Δεκεμβρίου, ο γιατρός Τρέντσεφ μας παραχώρησε μια σύντομη συνέντευξη.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ: Ποιος είναι ο σκοπός που ιδρύθηκε η «Ποντκρέπα»;

ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝ ΤΡΕΝΤΣΕΦ: Σκοπός του συνδικάτου είναι η βελτίωση των συνθηκών εργασίας και των κοινωνικών συνθηκών των μελών του, καθώς και όλου του βουλγάρικου λαού. Είμαστε υπέρ ενός πλουραλισμού της ιδιοκτησίας: πιστεύουμε ότι στη χώρα μας πρέπει να υπάρχει ιδιοκτησία κρατική, συνεταιριστική και ιδιωτική. Αν υπάρχει μόνο κρατική, αυτό δημιουργεί σοβαρά προβλήματα, όπως συμβαίνει σε όλες τις σοσιαλιστικές χώρες. Ο σοσιαλισμός υπήρξε ένα πολύ σημαντικό λάθος: η φτώχεια αποτελεί αδιαχώριστο συστατικό του.

«Σ»: Έχετε σχέσεις με συνδικαλιστικές οργανώσεις άλλων χωρών;

Κ.Τ.: Φυσικά. Με την «Αλληλεγγύη», την «Εργατική Δύναμη» (Force Ouvrière) της Γαλλίας, με τα αμερικανικά συνδικάτα...

«Σ»: Πώς εκτιμάτε την ανάληψη κυβερνητικών ευθυνών απ' την «Αλληλεγγύη»;

Κ.Τ.: Πιστεύω ότι η «Αλληλεγγύη» υποχρεώθηκε να πάρει την εξουσία, γιατί η πολιτική των κομμουνιστών ήταν ξεφλημένη.

«Σ»: Πώς εκτιμά η «Ποντκρέπα» τις τελευταίες κινήσεις της βουλγάρικης κυβέρνησης;

Κ.Τ.: Πιστεύουμε ότι πρόκειται για διακοσμητικές αλλαγές, που δεν αφορούν τις βάσεις του συστήματος. Πιστεύουμε ότι η κυβέρνηση πρέπει να καταλάβει ότι μονάχα ριζικές μεταρρυθμίσεις, που θα εγκαθιδρύουν τον πολιτικό κι οικονομικό πλουραλισμό, μπορούν να αλλάξουν την κατάσταση. Αλλιώς, μπορούμε μονάχα να επιμηκύνουμε την αγωνία της υπάρχουσας κοινωνίας.

ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΕΣ

■ Υπάρχουν περισσότερα από ένα πολιτικά μορφώματα που επικαλούνται τις αρχές της σοσιαλδημοκρατίας: Εργατικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα, Ανεξάρτητη Σοσιαλδημοκρατική Λέσχη, κλπ. Κάποιες πληροφορίες τα θέλουν να ερευνούν τις πιθανότητες ενοποίησής τους, αλλά τίποτα δεν είναι βέβαιο. Βασικά στοιχεία της πλατφόρμας της «Λέσχης»: Πολυκομματική δημοκρατία, εκδημοκρατισμός των ΜΜΕ, σπάσιμο του κρατικού μονοπώλιου στον πολιτισμό και την επιστήμη, αγροτική μεταρρύθμιση, συνδικαλιστικός πλουραλισμός, οικονομική μεταρρύθμιση με εισαγωγή μηχανισμών της αγοράς, κλπ.

ΕΚΟ-ΓΚΛΑΣΝΟΣΤ

■ Η πιο γνωστή απ' τις οργανώσεις της βουλγάρικης αντιπολίτευσης. Ιδρύθηκε στις 11 Απριλίου 1989 κι απ' την πρώτη στιγμή της ύπαρξής της άρχισε δικαστικό αγώνα για τη νομιμοποίησή της. Νόμιμη (που σημαίνει ότι έχει δικαίωμα να δέχεται χρηματική βοήθεια και να διατηρεί γραφεία) απ' τις 11 Δεκεμβρίου. Ο αρχικός της πυρήνας προήλθε απ' την «Ανεξάρτητη Επιτροπή για την Προστασία του Ρούσε», η οποία είχε ιδρυθεί το Μάρτιο του 1988. Μετά την απομάκρυνση του Ζίτκοφ, η Εκο-Γκλάσνοστ γνωρίζει αλματώδη οργανωτική ανάπτυξη (μέσα σε δύο μήνες ο αριθμός των μελών της αυξήθηκε από 100 σε 3-4.000 ενώ ο αριθμός των τοπικών παραρτημάτων της ξεπέρασε τα 30) αλλά κι έντονα εσωτερικά προβλήματα, με κύριο ζήτημα αντιπαράθεσης την πιθανή μετεξέλιξή της σε «Πράσινο» κόμμα. Στις αρχές Δεκεμβρίου ο «ιστορικός» ηγέτης της Αλεξάντρ Καρακατσάνοφ, υπέρμαχος της αλλαγής, παραιτήθηκε από τη θέση του και νέος πρόεδρος της οργάνωσης ανέλαβε ο ηθοποιός Πέτερ Σβαλμπάκοφ.

ΛΕΣΧΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΚΛΑΣΝΟΣΤ

■ Ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 1988 από ακραιφνείς γκορμπατσόφικους. Υπολογίζεται ότι το 40% των μελών της είναι και μέλη του κόμματος. Με περιορισμένη σχετικά οργανωτική ανάπτυξη, υπολογίζεται ότι έχει γύρω στα 250 ενεργά μέλη.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

■ Η πιο παλιά απ' τις οργανώσεις της αντιπολίτευσης, ιδρύθηκε το Γενάρη του 1988 κι αντιμετώπισε αλλεπάλληλες διώξεις. Η μόνη που υπερασπίζεται σθεναρά τα δικαιώματα της μουσουλμανικής μειονότητας. Έχει 900 μέλη και πολύ μεγαλύτερο κύκλο ενεργοποιημένων υποστηρικτών. Πρόεδρός της ο Ρουμέν Βοντενιτσάροφ.

Κυριακή. Ο Ζέλιου Ζέλεφ μιλά στη συγκέντρωση της αντιπολίτευσης.

Η ΧΘΕΣΙΝΗ

■ Αναρωτιέται ο Βασίλης Ραφαηλίδης στο «Έθνος» (10.12) αν θα 'ρθει και η σειρά του μετά τις περιπτώσεις του Κώστα Ζυρίνη και του Περικλή Κοροβέση: «Πριν από μερικά χρόνια η Αστυνομία επιχείρησε να φορτώσει στον παλιό μου φίλο, σύντροφο και συναγωνιστή Κώστα Ζυρίνη όλες τις «αμαρτίες» όλων των «αναρχικών» οργανώσεων που δρουν σήμερα στην Ελλάδα, πράγμα που το ξαναεπιχείρησε πρόσφατα με τον άλλο καλό φίλο και σύντροφο της φυλακής Περικλή Κοροβέση. Τι συμπύκνωση! Και οι δύο αποδιοπομπαίοι τράγοι ήταν φίλοι μου».

Σπεύδουμε να καθησυχάσουμε τον κ. Ραφαηλίδη. Ξεχνάει ότι έχει κι ένα τρίτο φίλο που του

εγγυάται την ησυχία του. Πρόκειται για την δαιμόνια Αγγελική Νικολούλη, τη δημοσιογράφο του «Έθνους» που ευθύνεται για την «υπόθεση Κοροβέση». Λίγες μέρες πριν το περιθώριο δημοσίευμα «Ιδού ο δολοφόνος», ο Βασίλης Ραφαηλίδης είχε προλάβει να στρατευθεί στην υπηρεσία της: «Αγαπητή Αγγελική, να με λογαριάζεις από τώρα σαν μάτριντα υπερασπίσεως στις βασανιστικές δίκες που θα ακολουθήσουν, και που θα είναι το τίμημα για το θάρρος και την εντιμότητα σου. Εμάς, κανείς τρομοκράτης δεν θα μας τρομοκρατήσει, επιχειρώντας να μας ευνοούχισει δια της αυτολογοκρισίας. Συνέχισε με θάρρος». (21.9.89). Οι παραινήσεις αφο-

ρούσαν θέβαια την προηγούμενη επιτυχία της κ. Νικολούλη, τις «ροζ κασέτες», η γενναία κίνηση όμως του κ. Ραφαηλίδη ασφαλώς εξακολουθεί να «μετράει».

■ Μπλακ χιούμορ ή ατυχία ήταν άραγε το σκίτσο του Στάθη στον Ριζοσπάστη της 8/12/89, στην σελ. 7; Μια φιγούρα κλασικού μεσαιωνικού νυχτοφύλακα που χαμογελώντας φωνάζει: «Η εργατική τάξη δεν είναι ικανοποιημένη με τα μέτρα, ούτε και οι διομήχανοι... η ταξική πάλη συνεχίζεται, κοιμηθείτε ήσυχα...» Μήπως αληθεύει ότι ο πολύς κυνισμός θαράει κατευθείαν στο κεφάλι;

■ Έντονη αντιμιλιταριστική διάθεση δείχνει ο Ριζοσπάστης της 6 Δεκ. στο άρθρο, που σχολιάζει την συνέντευξη αποχώρησης του Κ. Σειρηνίδη, απόστρατου αξιωματικού και μέχρι πρότινος υπεύθυνου του τομέα εξωτερικών και άμυνας της Κ.Ε. του ΚΚΕ. Δεν δικαιολογείται άλλως ο σαρκασμός του αρθογράφου για την έντονη παρουσία απόστρατων αξιωματικών των Εν. Δυνάμεων και της Αστυνομίας στην παραπάνω συνέντευξη. Δεν ωφελεί όμως ο σαρκασμός μιας κι όλοι αυτοί είναι, ούτως ή άλλως, «σαρξ εκ της σαρκός» του ΚΚΕ των τελευταίων χρόνων. Ή μήπως ξεχάσαμε τους πανηγυρισμούς του ΚΚΕ, κάθε φορά που κάποιος μισοξεμωραμένος απόστρατος εντασσόταν σε κάποια κίνηση ειρήνης ή όταν κάποιος παπάς προσχωρούσε στην Κ.Ε.Ε.Δ;

■ Τόσο ο Ε.Τ. της 29/11 στην σελ. 5, όσο και το Έθνος της ίδιας μέρας στην σελ. 24, σχολιάζουν με τον ίδιο τρόπο την ίδια φωτογραφία από τις μαθητικές εκλογές, όπου φαίνονται δυο μαθητρίτσες να καπνίζουν την ώρα της συζήτησης των μαθητών με τους υποψήφιους. Τι «κάθισμα προκλητικό και τσιγαράκι» τι «αρεϊμάνιο θέαμα των θριακυλίων θλασταιών». Ευτυχώς, που θεωρούν το τσαντόρ τριτοκοσμικό και αρκούνται στο να επιζητούν την επαναφορά της ποδιάς.

■ Τρομερό ρεπορτάζ του Ελεύθερου Τύπου της 11 Δεκεμβρίου για τους τσιγγάνους της Τριφυλίας με τίτλο «Αλεπούδες με Ντάτσουν». Χωρίς να κάνει την παρομοική προσπάθεια, έστω και ιχνηλάτησης, του γιατί και του πώς της κοινωνικής εξαθλίωσης, στην οποία οδηγούνται οι τσιγγάνοι, το άρθρο της κ. Αγγελικής Δαμίγλου ξεκινάει από μία χαρακτηριστική διαπίστωση: «Με την κατάργηση του Σώματος της Αγροφυλακής, ολόκληρη η ελληνική ύπαιθρος κατάντησε ξέφραγο αμπέλι». Στη συνέχεια παραθέτει γνώμες κατοίκων, που γενικά αντιμετωπίζουν το θέμα (παρά τις προκαταλήψεις τους) με κάποια κατανόηση «... οι γύφτοι είναι μια λύση για το μάζεμα

των προϊόντων μας.. είναι καλοί εργάτες... Μερικοί δεν βρίσκουν τόπο να εγκατασταθούν. Έχουν και πολλά παιδιά. Κάποτε πεινάνε. Και κλέβουν». Ακόμα και η Αστυνομική Διεύθυνση Φιλατρών τα ρίχνει στην πολιτεία «... εφόσον δεν τους έχουμε εξασφαλίσει χώρο όπου θα κατασκηνώσουν και όπου θα εφαρμόζονται οι υγειονομικές διατάξεις, είναι δύσκολο να τους διώξουμε...»

Παρά τις σχετικά μετριοπαθείς δηλώσεις των κατοίκων η κα Δαμίγλου δεν διστάζει να δώσει μαθήματα ρατσισμού. «Κι ο αγροφύλακας που υπάρχει φοβάται να αντιμετωπίσει τις ορδές (!) των γύφτων, που μ' ένα σφύριγμά τους, κατεβάζουν στον κάμπο ολόκληρο τον καταυλισμό». Αλίμονο, κι αν δεν μπορούσε να δείξει σε μερικούς παλιοχωριάτες πως πρέπει να φέρονται στους κωλόγυφτους!

■ Υπερβολική «κινητικότητα» χαρακτηρίζει πολλούς ανθρώπων των MEDIA και της ερούσιος. Προϊόντα της «Νέας Εποχής» απαλλαγμένα από αγκυλώσεις του παρελθόντος ανέρχονται ως πραγματική «νέα τάξη». Η περίπτωση Στ. Αυγεροπού είναι διδακτική. Απ' την άκρα αριστερά στους κρατικούς μηχανισμούς επί ΠΑΣΟΚ, δεξί χέρι του Γ. Ρουμπάτη τον καιρό που ήταν κυβερνητικός εκπρόσωπος, αργότερα στην γραμμή του «Συνασπισμού» και την «ΠΡΩΤΗ» πρόσφατα, μέσω «Επικαιρότητας», στην «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» και τώρα στο PENTHOUSE. Η αλήθεια «γυμνή» λοιπόν, και η ευλογισία του Σταύρου χαρακτηριστική...

■ Την άγνωστη λέξη (σε μας τουλάχιστον) «τροφαίες» αναλαμβάνει να εξηγήσει – έστω και περιφραστικά – ο κ. Θαν. Γραικό από το Βερολίνο, στο Έθνος της 25/11 σε ένα άρθρο του για την σκανδαλιστικά πλούσια ζωή κάποιου γραφειοκράτη «συνδικαλιστή» του καθεστώτος της Αν. Γερμανίας. Γράφει λοιπόν ότι «... ο Τis με την παρέα του σκότωναν σε κάθε κυνηγετική περίοδο στο ιδιωτικό του πάρκο γύρω στα 350 ζώα, που αρκετές τροφαίες στόλιζαν τους τοίχους μιας κυνηγετικής βίλας του συνδικαλιστή ηγήτορα».

Καταλάβατε, λοιπόν; Είναι κάτι σαν τα δικά μας «τρόπαια».

■ Αποκαλύψεις του καλά πληροφορημένου και έγκυρου πολιτικού αναλυτή Γ. ΚΟΥΒΑΡΑ στον «Τύπο της Κυριακής» 10 Δεκεμβρίου:

1) Στη Μανάνγκουα, ο κόσμος δεν μιλά για τον πόλεμο, αλλά για τη γυναίκα του Ορτέγκα, που τον εγκατέλειψε φεύγοντας με τον εραστή της.

2) «Ο Ορτέγκα μετά την επανάσταση έχασε τώρα και τη γυναίκα του».

3) Πάντως, ο «Ορτέγκα δεν

φλέγεται από έρωτα για τη σύζυγό του και προτιμά τον τύπο της Μπιάνκα Τζάγκερ, όπως και οι συνάδελφοί του του 9μελούς στρατηγείου».

4) Τα φλερτ του Ορτέγκα με καλλονές θα τον βοηθήσουν να αντιμετωπίσει την αντίπαλό του Βιολέτα Καμπόρο (SIC).

5) Ο Κάστρο οργιζόταν όταν η γυναίκα του Ορτέγκα παρουσιαζόταν μπροστά του με μίνι μαύρη φούστα...

Σ' όλα μέσα ο Ελευθέρος Τύπος: από το «Μαξιμ Γκόρκι» στη Μάλτα μέχρι τα αισθήματα του Ορτέγκα και του Κάστρο. Η εφημερίδα που αποκάλυψε τα σκάνδαλα της Δήμητρας Λιάνη δεν μπορούσε θέβαια να αδιαφορήσει για τα «πιπεράτα» της διενούσης επανάστασης. Όσο για τον κ. ΚΟΥΒΑΡΑ, αφού μάθει ισπανικά (ώστε να μπορεί τουλάχιστον να προφέρει σωστά την Τσαμόρο), θα μπορούσε άνετα να ενταχθεί στο δυναμικό των διενθολόγων της νέας ελληνικής έκδοσης του PENTXAOYZ.

■ «Τι είναι η ομοφυλοφιλία; Μπορεί να θεραπευθεί ή να προβλεφθεί;» Σε κάτι τέτοια ερωτήματα απαντάει ο ειδικός σεξοπαθολόγος Σ.Τ. Αγκαρκόφ από τις σελίδες του μοσχοβίτικου περιοδικού «Υγεία» (παναγίτσα μου!!!) σ' ένα άρθρο που αναδημοσίευσε εκτενέστατα η Επικαιρότητα στις 6/12/89. Ο κ. Αγκαρκόφ γράφει διάφορα κουφά του είδους, που ήδη διαβάσατε, και δημιουργούνται εύλογες απορίες για το αν – ασχέτως των προθέσεων της Επί – δεν βρέθηκε κάποιος να διαβάσει το άρθρο προτού δημοσιευτεί. Όποιος κι αν του έριχνε μια ματιά, θα καταλάβαινε ότι το άρθρο, τόσο επιστημονικά όσο και κοινωνικά ανήκε στην προπερασμένη δεκαετία. Πως αλλιώς θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν αποσπάσματα όπως το «η ομοφυλοφιλία, επίσης, είναι μια από τις εκδηλώσεις της σχιζοφρένειας καθώς και οργανικών παθήσεων του εγκεφάλου, κατά τις οποίες οι άνθρωποι έχουν την τάση για κάθε είδους παραξενιές...» ή το «Σήμερα υπάρχει πρόγραμμα πρόληψης των διαταραχών του φυλετικού προσανατολισμού. Η πρόληψη αρχίζει με την προστασία της εγκύου κι αργότερα του ίδιου του νεογέννητου, με την σωστή αγωγή του αγοριού και του κοριτσιού».

Πάντως, οφείλουμε να παραδεχτούμε κι ένα θετικό του άρθρου: προτείνει την αναθεώρηση της νομοθεσίας της ΕΣΣΔ, η οποία θεωρεί την ομοφυλοφιλία ποινικό αδίκημα. Στην Ελλάδα, βεβαίως, μεταξύ ενηλίκων και ανοιχτάς ενδοιασμομένων, δεν θεωρείται και ίσως θα 'πρεπε να το έχουν πληροφορηθεί οι συνάδελφοι της Επί.

Επιμέλεια: Αρίστος ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

SCRIPTA MANENT

Εθνική δημοσιογραφία

■ Έγκυρη ανάλυση των διεθνών εξελίξεων και των επιπτώσεών τους επί της ελληνικής πραγματικότητας, επιχειρεί ο Βασίλης Ζήσης απ' τις στήλες του ΑΝΤΙ (1-12-89). Η προσπάθεια του είναι πραγματικά φιλότιμη. Ειδικά στο κλείσιμο του άρθρου του εμφανίζεται και η σχέση του:

«Η παροχή υποδείξεων δεν είναι αρμοδιότητα των δημοσιογράφων. Μπορούμε όμως να πούμε ότι το υπουργείο Εξωτερικών πρέπει επιτέλους να πάψει να αποτελεί «φρένο» των δυο μεγάλων κομμάτων, ενίοτε του ενός και ενίοτε του άλλου. Η κατάργηση των διαχωριστικών γραμμών πρέπει να ισχύσει κυρίως εκεί. Ήρθε ο καιρός για μια πραγματικά συναινετική και μακροπρόθεσμη ελληνική εξωτερική πολιτική».

Αλλά για να φτάσει σ' αυτή την μεγαλειώδη διαπίστωση, περιφέρεται σε πολλούς χώρους «επιχειρημάτων». Μας εξηγεί δηλαδή πως στις σημερινές συνθήκες άρσης του «ψυχρού πολέμου» η Τουρκία ενώ θα χάνει το ειδικό θάρος της στην ατλαντική σύμμαχία θα γίνεται περισσότερο επιθετική προς την Ελλάδα... Τι πειράζει αν στο παρελθόν γραφόταν ότι ακριβώς επειδή η Τουρκία ήταν το αγαπημένο παιδί των ΗΠΑ γινόταν επικίνδυνη για το ελληνικό έθνος! Αλλά ο Β.Ζ. προχωρά και σε άλλες υποδείξεις: «... ανεξάρτητα από ιδεολογικές προκαταλήψεις η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη απ' τη μία μεριά να εκμεταλλευθεί τις αμερικανο-τουρκικές τριές κι απ' την άλλη να εμποδίσει τη σταθεροποίηση μιας ισραηλινότουρκικής συμμαχίας στην περιοχή. Για παράδειγμα, αν η Άγκυρα είναι σε θέση να προσφέρει ως εναλλακτική λύση στη Σούδα τη νέα βάση που κατασκευάζει απέναντι στη Ρόδο, η Ελλάδα γιατί δεν μπορεί να κάνει το ίδιο;».

Και πιο κάτω πιο καθαρά εξηγεί:

«... Η προβλεπόμενη δυστοκία στην έκβαση των διαπραγματεύσεων για τη νέα αμερικανοτουρκική αμυντική συμφωνία αποτελεί έναν ευνοϊκό για την Ελλάδα παράγοντα, η οποία, εφόσον ούτως ή άλλως οι βάσεις δεν θα φύγουν, μπορεί να αποσπάσει κάποια επιπλέον κέρδη από τις προσεχείς διαπραγματεύσεις» (!)

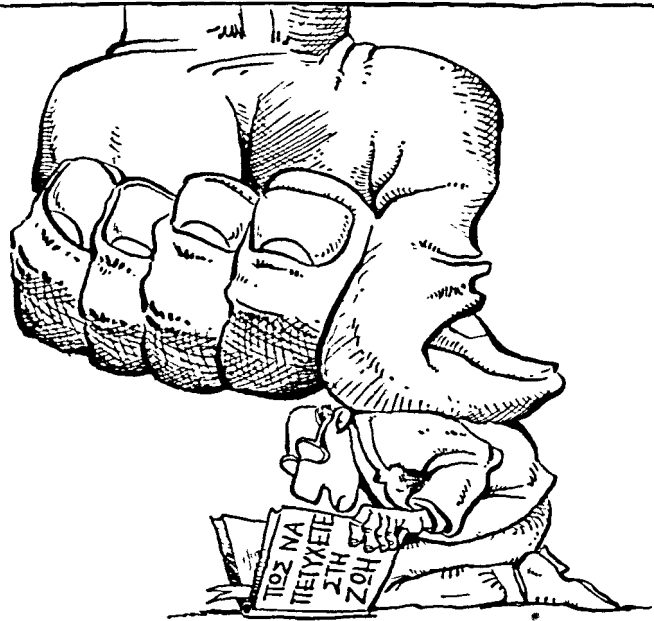
Όσοι λοιπόν έχουν ακόμη απορίες για την αριστεροσύνη του ΑΝΤΙ και του Β.Ζ. ας συνθησιούν στην άποψη ότι πέρα απ' την ΕΟΚ και το ΝΑΤΟ και οι αμερικανικές βάσεις είναι όχι απλά αναπόφευκτες πραγματικότητες αλλά και χρήσιμες, φτάνει να ξερούμε, ως έθνος, να τις αξιοποιούμε σωστά...

Βεβαίως ο Β.Ζ. δεν πρωτοτυπεί. Παρόμοιες «αναλύσεις» διαποτισμένες απ' τον «διπλωματικό κρετινισμό» γράφονται καθημερινώς σε έγκυρες εκδόσεις του υπουργείου των εξωτερικών, της Δεξιάς, του Κέντρου και της κοινοβουλευτικής αριστεράς. Ο Β.Ζ. απλώς δίνει τις εξετάσεις του, ώστε να περιληφθεί κι αυτός στο διπλωματικό δημοσιογραφικό λόμπι, αφού τα σκάνδαλα των προμηθειών του στρατού ή η πριμοδότηση οπλικών συστημάτων, αυτή την εποχή δεν πουλάει...

Ωστόσο ο καλός αναλυτής οφείλει να μελετά, έστω και για να επαναλάβει τις κοινοτοπίες περί «εθνικών θεμάτων» και διενούσης σκηνοί. Για παράδειγμα πρέπει να γνωρίζει ότι η διενούση Ρουμανίας-ΕΣΣΔ γίνεται για τη Μολδαβία και όχι για την Βεσσαβία γενικώς, η δε διενούση Ουγγαρίας-Ρουμανίας για την Τρανσυλβανία και όχι όπως γράφει για τη Μολδαβία, που ως γνωστόν αποτελεί Σοβιετική Δημοκρατία. Και εν πάση περιπτώσει η πτώση του Τείχους του Βερολίνου συνέβη στις 9 Νοεμβρίου και όχι στις 16 κύριες Β.Ζ. Είναι βασικά αυτά τα πράγματα...

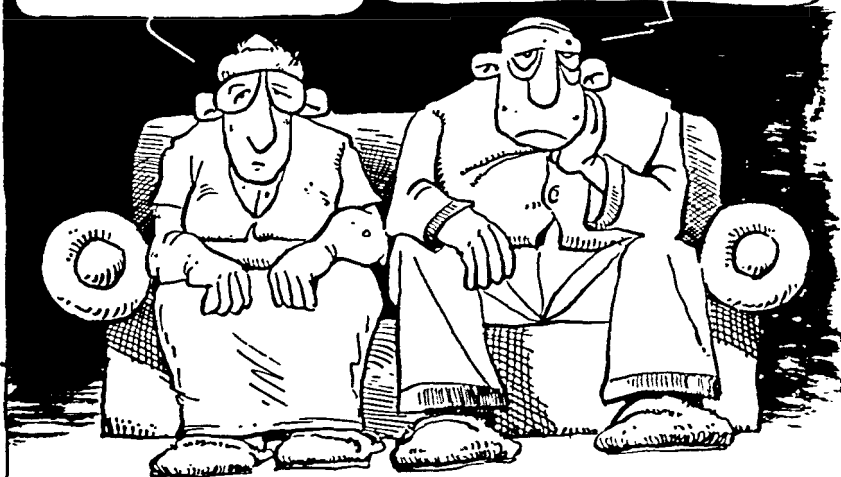
Δ.Τ.

ΣΤΟΝ ΠΑΤΟ...

ΤΙ ΝΑ ΒΑΛΩ ΝΑ ΔΟΥΜΕ ΣΤΟ ΒΙΝΤΕΟ, ΚΑΤΙ ΠΟΥ ΝΑΧΕΙ ΟΠΟΙΟΔΗΠΟΤΕ ΣΑΣΤΙΠΕΝΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ!...

ΡΥΤΙΔΕΣ, ΣΑΚΟΥΛΕΣ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ, ΑΦΥΔΑΤΟΣΗ ΚΑΙ ΦΑΛΑΚΡΑ. ΕΦΤΑΖΑ ΣΤΗΝ ΟΡΙΜΟΤΗΤΑ!

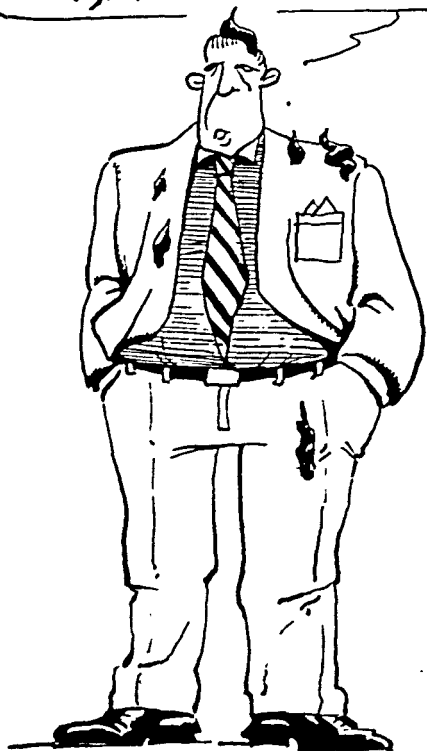

ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΕΩ ΤΟΤΕ ΚΑΤΑΜΟΥΤΡΑ: «ΡΕ, ΔΕ ΜΑΖ ΧΕΖΕΙΣ!»

ΠΕΡΙΜΕΝΕΤΕ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΧΟΡΗΣΗ,

ΕΒΔΟΜΗΝΤΑ-ΟΥΤΟ ΧΡΟΝΙΑ!...

ΜΙΑ ΚΥΨΕΛΗ

ΜΕ ΚΑΠΑΚΙ ΑΠΟ ΦΙΛΥΡΑ

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΟΤΣΗ

ΕΞΟΠΛΙΣΜΕΝΟΙ με πλούτο γνώσεων πατάμε στέρεα το κατώφλι της δεκαετίας του '90, που προδιαγράφεται γεμάτη με προκλήσεις, εκπλήξεις και κοσμογονικές αλλαγές – τόσες, που δεν σωρεύτηκαν στην ιστορία της ανθρωπότητας για αιώνες.

Η πολιτική μας ζωή έχει τελευταία μεταβληθεί σ' ένα τεράστιο λαϊκό πανεπιστήμιο, ταχύρρυθμης εκπαίδευσης, που δεν κρατάει ζηλότυπα την επιστημονική γνώση προνόμιο των ολίγων, αλλά την παρέχει αφειδώς (χύδην, θα λέγαμε) σε όλους – με όλα τα μέσα: κρατικά και ιδιωτικά τηλεοπτικά κανάλια, σοβαρές και λαϊκές εφημερίδες, πολύχρωμα έντυπα ποικίλης ύλης, ελεύθερη κι ελεγχόμενη ραδιοφωνία.

Δεν πάει χρόνος, που όλοι μας μάθαμε να παίζουμε στα δάχτυλα άρθρα του ποινικού κώδικα και διατάξεις της ποινικής δικονομίας – κι έμεναν μόνο για τους ανεπίδεκτους μαθήσεως οι απορίες πώς γίνεται τόχα σε μίαν ευνομούμενη πολιτεία να ξετινάξεις τα δημόσια ταμεία, να ληστεύεις τον κρατικό κορβανά και να σταθεροποιείσαι, επικροτούμενος κι επιβραβευόμενος, στα ύψιστα κλιμάκια της εξουσίας.

Για κάποιους μήνες η μαζική εκπαίδευση πέρασε σε ανώτερο στάδιο και γίναμε όλοι συνταγματολόγοι, εξοικειωμένοι με τ' απόκρυφα της εξουσίας. Κι έμεναν μόνοι οι αφελείς να χάσκουν πώς γίνεται τόχα αλλιώς να σκέφτεσαι κι αλλιώς να ψηφίζεις, άλλο να ψηφίζεις κι άλλο να θγαίνει από την κάλη, πώς διάολο οι αψίκοροι κι ετοιμοπόλεμοι αντίπαλοι κομματικοί αρχηγοί στάζουν μέλι και τα θρίσκουν μεταξύ τους μια χαρά, όταν δεν τους βλέπουμε και δεν τους ακούμε, πώς εξηγείται το θαύμα, όταν στην Ανατολή τουμπάρονται μονοκομματικά καθεστώτα και η αντιπολίτευση παίρνει τα ηνία της πολυκομματικής εξουσίας, εδώ, στο δυτικό μας κοινοβουλευτισμό, να καταργούμε την αντιπολίτευση.

Εσχάτως εντρυφούμε (αφού ξεμπλέξαμε με το εποικοδόμημα) στους αρμούς και τη δομή του κοινωνικού μας συστήματος. Υπουργοί και προφασσόροι, τεχνοκράτες και κομισάριοι, αριστεροκεντροδέξιοι ομονοούντες, θάλθηκαν να μας δώσουν τσάμπα μαθήματα πολιτικής οικονομίας – με ιδιαίτερη έμφαση στα δημοσιονομικά και τη φορολογική δικαιοσύνη. Και μένουν μόνοι οι ξεροκέφαλοι να μην εννοούν να καταλάβουν πώς γίνεται αυτοί που αδειάζουν τα ταμεία να είναι και οι πιο κατάλληλοι να μας πείσουν πώς θα τα ξαναγεμίσουμε, τι σόϊ μυστήριο σύστημα είναι αυτό που λαδώνεται για τη λειτουργία του με τον ιδρώτα του μόχθου, πώς, επιτέλους, γίνεται όσο πιο πολύ δουλεύεις τόσο περισσότερα να σου παίρνουν και τόσο λιγότερα να έχεις, πώς εξηγείται άλλοι να παράγουν κι άλλοι να πουλιούνται.

Ο πιο κακός ο μαθητής και μονίμως εν πλήρει συγχύσει τελών, νιώθω απόλυτη αδυναμία να συνδράμω αυτή τη χύμα γνώση – με ανούσιες πληροφορίες από το πολιτικό παρασκήνιο, τη στιγμή που όλα διαδραματίζονται φανερά στο προσκήνιο. Σκέφτηκα, έτσι, μέρες που 'ναι, γιορτινές και σπιτικές, να σας πω ένα παραμύθι...

Σ' ένα ξέφωτο του δάσους, ήταν, μια φορά κι ένα καιρό, μια κυψέλη με καπάκι από φιλυρόφλουδα. Υπάρχουν και υπήρξαν πολλές κυψέλες, που δεν είναι ιστορικές: ζουν χωρίς κι οι ίδιες να ξέρουν γιατί και πεθαίνουν άσημες. Η κυριότερη διάκριση της κυψέλης μας δεν ήταν το καπάκι από φιλυρόφλουδα: Πρώτη αυτή παρήγαγε στον κόσμο τους κηφήνες, που έκαναν ζηλευτή τη θέση της με την εσωτερική οργάνωση και τις εξωτερικές σχέσεις.

Την ώρα, που οι εργάτριες μέλισσες τρυγούσαν από ανθό σε ανθό και κουβαλούσαν ακαταπόνητες τα υλικά για το μέλι και το κερί, ξεπόρτιζαν ομαδικά οι κηφήνες. Εκείνοι, που είδαν την έξοδο τους θεβαινόντων πως δε ματάγινε μεγαλοπρεπέστερο θέαμα: Μεγάλοι, μαύροι, χνουδάτοι, καλοθρεμμένοι κι επιβλητικοί οι κηφήνες υψώθηκαν σ' ένα βουερό σμήνος, που αγνοούσε επιδεικτικά άνθη κι ευωδιές, δέντρα και χαμόκλαδα και διέγραφε, όλο και πιο ψηλά, κύκλους πάνω απ' όλες τις κυψέλες. Αν το θέαμα ήταν τόσο μεγαλόπρεπο, που προκαλούσε δάκρυα συγκίνησης, η θαθεία σημασία αυτών των κύκλων ήταν ακόμη πιο καταπληκτική: Οι κηφήνες αντάλλασαν ηχηρά τις απόψεις και τις αναγκαίες αλλαγές και τελειοποιήσεις στην παραγωγή. Ομόφωνα η συνέλευση των κηφήνων διαπίστωσε ότι οι μέλισσες είναι αρκετά εργατικές, αλλά και μέχρι ηλιθιότητας λιγόμυαλες και ότι το επίπεδο ζωής τους ήταν δυσανάλογα υψηλό σε σχέση με την παραγωγικότητα – άρα ότι χρειάζεται καλύτερη διοικητική οργάνωση κι εντατικοποίηση στη δουλειά.

**Μια φορά
κι ένα καιρό
σ' ένα
ξέφωτο
του δάσους**

Οι κηφήνες κατέστρωσαν το πρόγραμμα, χώρισαν τους τομείς της διοίκησης και μοίρασαν τα πόστα μεταξύ τους: Ανέδειξαν τους διευθυντές, τους βοηθούς τους και τους βοηθούς των βοηθών έτσι που να μη μένει απλήρωτη καμιά θέση στην οργάνωση της κυψέλης. Υπουργοί και στρατηγοί, βουλευτές και διοικητές, επόπτες και κριτές, καθηγητές και ποιητές, δικαστές και αστυνόμοι.

Στα χαμηλά, πετώντας ανάμεσα σε θάμνους και χαμόκλαδα και δουλεύοντας ασταμάτητα οι μέλισσες, αδαείς και αχάριστες, ούτε που έπαιρναν χαμπάρι το θαυμαστό έργο, που επιτελούσαν οι κηφήνες. Κάποιες μάλιστα, σκέφτονταν:

«Έκαναν πάλι το σουλάτσο τους σήμερα τ' αφεντικά, τριγύριζαν άσκοπα με τις ώρες πάνω από τις κυψέλες κι όταν γύρισαν, αποκαμωμένοι κι ας μην έκαναν τίποτα, μπερδεύτηκαν ανάμεσα στα πόδια μας και δυσκόλεψαν τη δουλειά κι έπεσαν λαιμαργα με τα μούτρα στο φαί...»

Την άλλη μέρα οι κηφήνες ανέλαβαν δραστήρια τα καθήκοντά τους. Να πώς κατέγραψε, αργότερα, την εμπειρία του ένας από τους υπουργούς:

«Μου ανέθεσαν ομόφωνα να οργανώσω και να εποπτεύσω την κανονική πτήση των εργατριών μελισσών, έτσι που να μη σμίζουν τρεις-τρεις και πέντε-πέντε και χάνεται πολύτιμος χρόνος σε βόλτες και κουτομπολιό. Λιγότερα λόγια και περισσότερη δουλειά. Έχω επίγνωση της πολυσύνθετης αποστολής μου και πόσο δύσκολα και σπουδαία είναι τα καθήκοντά μου. Κι επειδή μόνος μου είναι των αδυνάτων αδύνατο να τα θγάλω πέρα, προσέλαβα τον Α για βοηδό μου – με παρακάλεσε, εδώ που τα λέμε, κι ένας ξάδερφος της θείας μου κάπου να τον βολεύω. Το ίδιο έκανα και με τους άλλους βοηθούς μου, τον Β, τον Γ και τον Δ. Αλλά επειδή τα υψηλά μας καθήκοντα απαιτούν πολλή δουλειά προσέλαβαν κι αυτοί τους βοηθούς τους. Έτσι, στη διοίκηση του τομέα μου μαζευτήκαμε 48 ή 50. Στο πρώτο υπουργικό συμβούλιο δήλωσα ευθαρσώς πως έχουμε ανάγκη από δύο ακόμη κηρήθρες μέλι – κι έγινε ομόφωνα δεκτό. Καταρτίσθηκε αμέσως το νομοσχέδιο κι όλη τη νύχτα την περάσαμε τρώγοντας μέλι, ενώ εγώ σκεφτόμουν το πλάνο δράσης του τομέα μου. Στην επόμενη συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου είχα έτοιμη την εισήγηση. «Κύριοι, τους είπα, είναι ανάγκη να σκεφτούμε τι μέτρα θα πάρουμε, και να επεξεργαστούμε τις αρχές, πάνω στις οποίες θα στηρίξουμε το πρόγραμμα ενεργειών μας...» Ακουστήκαν διαφορετικές γνώμες κι έγινε ψηφοφορία. Αλλά το αποτέλεσμα δεν ήταν σαφές, έγινε και κάποια ένσταση επί της διαδικασίας κι αποφασίσαμε να συγκροτήσουμε μια επιτροπή να μελετήσει το θέμα και εν καιρώ, να μας υποβάλλει το πόρισμά της...»

Με τον ίδιο ζήλο δούλευαν και οι άλλοι κηφήνες κρατικοί λειτουργοί. Κάθε μέρα έβγαιναν έξω, συνεδρίαζαν διαγράφοντας κύκλους πάνω από τις κυψέλες, συζητούσαν ζωηρά κι έπαιρναν αποφάσεις και τη νύχτα, κατάκοποι, γύριζαν στην κυψέλη, κολλούσαν πάνω στις κηρήθρες και ρουφούσαν μέλι για ν' ανακτήσουν τις δυνάμεις τους.

Περνούσε έτσι ο καιρός και οι κηφήνες, με τις άσκοπες προσπάθειές τους, πέτυχαν να δουλεύει η κυψέλη ρολοί.

Όπου μια μέρα, αναπάντεχα, τούμπαραν τα πάνω κάτω, εκμνηστίστηκαν αξίες, ανατράπηκαν ιεραρχίες, ήρθε η συντέλεια του κόσμου για τους κηφήνες.

Η δουλειά ήταν στη μεγάλη της ένταση, τα λουλούδια τελείωναν, πλησίαζε χειμώνας και τα εφόδια στην κυψέλη δεν ήταν επαρκή – αφού οι κηφήνες έτρωγαν όλο και περισσότερο από τα έτοιμα.

Εκείνη τη μέρα, όταν επέστρεψαν οι κηφήνες από μια κοπιαστική πολύωρη συνέλευση, με βαρυσήμαντες αποφάσεις, θρήκαν περιέργως τις εργάτριες μέλισσες κολλημένες πάνω στις κηρήθρες, να μην τους επιτρέπουν να πλησιάσουν το μέλι, να τους διώχνουν και να χτυπούν τους κι ζωηρούς και φωνακλάδες.

Είδαν κι απόειδαν οι κηφήνες ότι δεν γίνεται τίποτα κι επεχείρησαν ομαδικά έξοδο και εισβολή σε γειτονικές κυψέλες. Αλλά κι εκεί είχαν την ίδια υποδοχή κι αναγκάστηκαν να γυρίσουν πίσω στην κυψέλη τους με το καπάκι από φιλυρόφλουδα. Μα οι μέλισσες δεν τους έκαναν χώρο στο πάνω μέρος της κυψέλης, τους στρίμωξαν στο υπόγειο, όπου έκανε κρύο και δεν υπήρχε τροφή. Κι όπως ούτε ένας κηφήνας δεν καταδέχθηκε να ταπεινωθεί τόσο, ώστε να δουλέψει για τη διατροφή του, αδυνάτιζαν, σούρωναν μέρα με τη μέρα, πέθαιναν ο ένας μετά τον άλλο. Οι κηφήνες ξεπαστρέφτηκαν. Και, ω του θαύματος, η σκέφαλη κι ακαθοδήγητη κυψέλη όχι μόνο δεν χάθηκε αλλά σε ανθηρή κατάσταση αντιμετώπισε το χειμώνα – περιμένοντας πάλι την άνοιξη και τη χαρά της ζωής...

Υ.Γ.: Πριν ένα ακριβώς αιώνα ο Λέων Τολστόϊ έγραψε τις «Δύο διαφορετικές εκδόσεις της ιστορίας της κυψέλης με το καπάκι από φιλυρόφλουδα», απ' όπου αυθαίρετη διασκευή μου έφκιαζε το παραπάνω παραμύθι. Πάνε χρόνια, απ' ότου διάβασα αυτή την ιστορία. Κι ακόμη δυσκολεύομαι να συλλάβω το επιμύθιο.

ΘΡΑΚΗ

Εθνικές υπηρεσίες

■ Θερμά συγχαρητήρια στις εθνικές υπηρεσίες ενημέρωσης. Για μια ακόμη φορά επιβεβαιώνεται η σύμπνοια των ελλήνων έναντι των εχθρών του τόπου... Την ίδια μέρα (Παρασκευή 6/12) διαβάσαμε αναλύσεις και αποκλειστικές πληροφορίες στο ίδιο μήκος κύματος στην «Καθημερινή», τα «ΝΕΑ», τον «ΕΛ. Τύπο», το «ΕΘΝΟΣ» και στις 9/12 στην «Ελευθεροτυπία», για τη «θρασύτατη» τακτική της μειονότητας στη Θράκη να θέλει να εκλέξει και συμβούλους στα Δημοτικά και κοινοτικά όργανα στις προσεχείς εκλογές. Και ως γνωστόν κάτι τέτοιο παγίως «υποκινείται» και «κλιμακώνεται» απ' την Άγκυρα κλπ. κλπ.

Σύμφωνα δε με την «Καθημερινή»: «Πολλοί μουσουλμάνοι της Ροδόπης, κατάφεραν στις προεκλογικές περιόδους να εφοδιαστούν με άδειες κυνηγετικών όπλων...» Το οποίο συνδέεται με μια άλλη πληροφορία που γράφτηκε εκείνη τη μέρα:

«Άρχισε από τώρα συστηματική προσπάθεια εποικισμού από πληθυσμό ορεινών πομάκικων χωριών που τον κατεβάζουν στην πεδιάδα! Τον τελευταίο καιρό έχει ενταθεί η προπαγάνδα στα χωριά της ορεινής Ροδόπης, για να τα εγκαταλείψουν οι μουσουλμάνοι και να εγκατασταθούν σε τρεις μεγάλους οικισμούς αυθαίρετων που δημιουργήθηκαν στην Κομοτηνή. Οι Οικισμοί αυτοί μάλιστα, εφάπτονται με στρατόπεδα. Τον τελευταίο καιρό παρουσιάστηκαν κρούσματα πετροβολισμού στρατιωτών στις σκοπιές τους...»

Όπως καταλαβαίνετε όλα αυτά γίνονται με εντολές της Άγκυρας για να «αλωθούν» οι χριστιανικοί δήμοι και οι κοινότητες μας. Αλλά υπάρχει τρόπος να τους αντιμετωπίσουμε, φτάνει να 'μαστε ενωμένοι. Όπως συμφωνούν σχεδόν όλοι, η νέα απάντησή μας είναι οι έλληνες-πόντιοι πρόσφυγες απ' την ΕΣΣΔ. Αφού κυνηγήθηκαν απ' τον Τουρκικό εθνικισμό

και τον σταλινισμό, τώρα – όπως προτείνει και ο Μιχ. Χαραλαμπίδης (Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ) – θα τους εγκαταστήσουμε σε μια νέα πόλη που θα λέγεται Ρωμονιά και θα βρίσκεται στα παράλια της Δ. Θράκης. Ρίγη εθνικής συγκινήσεως διαπερνούν τα επιτελεία κομμάτων, υπουργείων, αλλά και εκδοτικών συγκροτημάτων: ως νέοι Στάλιν σχεδίασαμε την μετακίνηση των ποντίων για τις δημογραφικές ανάγκες... του χριστιανικού συνόλου.

Το σχέδιο εξάλλου είχε εκπονηθεί επί πρωθυπουργίας Καραμανλή προ 12ετίας. Μια απ' τα ίδια λοιπόν. Σταθερή η «εθνική» μας πολιτική στην περιοχή. Οι μουσουλμάνοι (πομάκοι, τούρκοι, ταϊγάνοι) της Δ. Θράκης θεωρούνται απ' την «πέμπτη φάλαγγα», και το κοινωνικό πρόβλημα και τα πραγματικά πολύπλοκα ζητήματα γλώσσας, θρησκείας, κοουλτούρας που συναντά κανείς – περισσότερα από οπούδήποτε στη χώρα – εκεί στη Θράκη, παραμένουν στην αρμοδιότητα

της ΚΥΠ και του υπουργείου Εξωτερικών! Οι ανθρώπινες ανάγκες λογαριάζονται και «επιλύονται» επί χάρτου με «μετακινήσεις πληθυσμών» με περιορισμούς ή και με βία, γιατί όχι;

Θα προτείναμε πάντως σε «αναλυτές» και δημοσιογράφους αντί για πολεμικά ανακοινωθέντα να παρουσιάσουν σε άρθρα τους, την ισχύουσα πραγματικότητα από άποψη συγκρότησης κοινοτήτων ή δήμων στην περιοχή. Έχει μεγάλο ενδιαφέρον το πώς οι εθνικές μας υπηρεσίες μοίρασαν ή ένωσαν οικισμούς που συχνά απέχουν δεκάδες χιλιόμετρα μεταξύ τους για να έχουμε υποχρεωτικά χριστιανούς δημάρχους και κοινοτάρχες στην περιοχή.

■ Κατά τ' άλλα, το προηγούμενο τεύχος του «Σχολιαστή» όπως μας τηλεφωνούν, δεν έφτασε ποτέ στα περίπτερα της Κομοτηνής. Ίσως... επειδή περιείχε άρθρο για τις εκλογές και τη μειονότητα.

Δ.Τ.

Ο.Η.Ε.

Η Ελλάδα ξεσπαθώνει κατά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

■ Σε ατμόσφαιρα «εθνικής εξάρσεως», τύπος, ραδιόφωνα, κόμματα και κοινωνικές ενώσεις – όπως θυμάστε – γιόρτασαν την παγκόσμια ημέρα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στις 10 Δεκεμβρίου. Ο καθένας έσπευδε να πανηγυρίσει μαζί με τον Ο.Η.Ε. τα 41 χρόνια απ' την έκδοση της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αυτά για την εσωτερική κατανάλωση. Στην ίδια την έδρα του ΟΗΕ όμως, λίγες μέρες νωρίτερα, η υπό τον κ. Ζέμπο ελληνική αντιπροσωπεία στην 52 γενική συνέλευση, έδρασε με τον... γνωστό τρόπο. Ο παλιός αναγνώστης μας θα θυμούνται τις αναφορές του Σχολιαστή στα κατ' εξακολούθηση «ατοπήματα» της ελληνικής διπλωματίας. Δηλαδή το πώς ψηφίζει και με ποιούς συμμαχεί, στα επίμαχα ζητήματα κατάδικης του Apartheid, του Ισραήλ, αλλά και σε ζητήματα πυρηνικών εξοπλισμών, εμπορίου όπλων κλπ. φέτος είχαμε για πρώτη φορά, όχι απλώς μια στάση υπαγορευμένη απ' τον τακτικισμό και τις «εθνικές μας προτεραιότητες» όπως γίνεται σταθερά για να μη χαλάσουν οι σχέσεις της χώρας με τους προστάτες της ή με τις διεθνείς αγορές, αλλά και μια ευθιγία τοποθέτηση «αρχής» στο πλάι της Χιλής, της Τουρκίας, του Σαλβαδόρ, του Ισραήλ, στα ζητήματα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων!

Πράγματι, σε πρόταση περί του «αδιαίρετου και της αλληλεξάρτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» (αριθμός ντοκουμέντου Α/Σ.3/44/48) η Ελλάδα ψήφισε λευκό, μαζί με 23 άλλες αντιπροσωπείες, αφού πρέπει να σημειώσουμε πως κανείς δεν τόλμησε να την καταψηφίσει. Όσοι διαφώνησαν λοιπόν έπραξαν όπως και η χώρα μας.

Το περιεχόμενο της πρότασης που τελικά υπερψηφίστηκε ήταν: «Η αναγνώριση απ' την συνέλευση της ανάγκης να ενδυναμωθούν οι προσπάθειες τόσο των κρατών μελών χωριστά όσο και η διεθνής συνεργασία, στην κατεύθυνση της υλοποίησης της ουσίας όλων των ντοκουμέντων περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων».

Αυτό όμως που μοιάζει τόσο ανώδυνο ενόχλησε φαίνεται την ελληνική δημοκρατία, όταν έγινε πιο συγκεκριμένο στην εν λόγω πρόταση ψηφίσματος: «Η συνέλευση ζητά απ' τα κράτη-μέλη, τα αρμόδια όργανα του ΟΗΕ και από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις να επιδείξουν ίση προσοχή στα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και πολιτικά δικαιώματα, διεξάγοντας μια παγκόσμια εκστρατεία ενημέρωσης για το αδιαίρετο και την αλληλεξάρτησή τους».

Εν ολίγοις, το σημείο τριβής βρίσκεται στη συνάφεια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με το οικονομικό και κοινωνικό καθεστώς, όπως αναγνωρίζει το ψήφισμα. Και φυσικά για την ελληνική διπλωματία και την πολιτική της καθοδήγησης, η καπιταλιστική

ηγεμονία, η κυριαρχία των κανόνων του διεθνούς οικονομικού ανταγωνισμού δεν επιτρέπεται να σχετίζεται με την καθημερινή καταπίεση εκατομμυρίων ανθρώπων, ολόκληρων εθνών, και λαών. Έτσι μια διεθνής καμπάνια στην κατεύθυνση που θέτει το ψήφισμα μπορεί να αμφισβητεί τα δομικά στοιχεία του παγκόσμιου καταμερισμού εργασίας και των ιδεολογικο-πολιτικών στηριγμάτων του. Πράγμα που ως φαίνεται θίγει τα «εθνικά μας συμφέροντα»...

Ιδού λοιπόν και μια «τοποθέτηση αρχής» σε ευθεία συνάφεια με τα οράματα της οικουμενικής κυβερνήσής μας: προς το 92 και το 2000. Ουδμία σχέση έχουν τα ανθρώπινα δικαιώματα με την οικονομική και κοινωνική περιθωριοποίηση στρωμάτων ολόκληρων όχι μόνο στον εκμεταλλεζόμενο τρίτο κόσμο αλλά και στην ίδια την πολιτισμένη και ενοποιούμενη Ευρώπη, απ' τον Ατλαντικό ως τα Ουράλια.

Με τη Χιλή, το Σαλβαδόρ, το Ισραήλ, την Τουρκία και άλλα προοδευτικά καθεστώτα, η Ελλάδα, χώρα εκ παραδόσεως... δημοκρατική και εθνικά υπερήφανος, προσγειώνεται στον ρεαλισμό και στις αρχές του «δικίου του ισχυροτέρου».

Σε επόμενο τεύχος μας θα παρουσιάσουμε αναλυτικά το πώς η Ελληνική αντιπροσωπεία στον ΟΗΕ απείχε ή καταψήφισε και φέτος δεκάδες άλλα ψηφίσματα που αφορούν την καταγγελία της πολεμικής συνεργασίας Ισραήλ-Νότιου Αφρικής, την πρακτική πίεση προς το καθεστώς του Apartheid (εμπάργκο σε όπλα, πετρέλαιο, σπορ κλπ.), την αναγνώριση του δικαιώματος αντίστασης του παλαιστινιακού λαού ή τον χαρακτηρισμό του πολεμικού κράτους του Ισραήλ ως επεκτατικού κλπ.

Δ.Τ.

Υ.Γ.: Καλούμε την Ε.Ε.Δ.Υ.Ε και άλλες ειρηνιστικές οργανώσεις καλών προθέσεων, να μελετήσουν κι αυτές τα πρακτικά της φετινής Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, ώστε να αντιληφθούν ότι τα διαθιμάτα τους – δυο μήνες νωρίτερα – στον υπουργό εξωτερικών της συγκυβέρνησης Γ. Παπούλια, ουδμία μεταβολή επιφέρουν στην «σταθερή» και μακροπρόθεσμη εθνική μας πολιτική. Αλλά και το δημοσιογραφικό διπλωματικό μας λόμπυ οφείλει επίσης να αναγνωρίσει αυτή τη σταθερότητα... των «αρχών» της εξωτερικής μας πολιτικής, όπως προκύπτει απ' τα πρακτικά των Γ.Σ. του ΟΗΕ. Επιτέλους, αποδεικνύεται αυτό που επί χρόνια επιδιώκουν οι αρθρογράφοι κύρους: Η εθνική πολιτική είναι τελικά ενιαία και αδιαίρετος, ανεξάρτητα απ' τις κυβερνήσεις που έρχονται και παρερχονται, όπως ενιαίο και αδιατάραχτο είναι και το καθεστώς, θα προσθέταμε.

ΑΠΑΡΤΧΑΪΝΤ

Βαρδινογιανέσκου;

■ Κι ενώ όλοι απορούν για την αντοχή του καθεστώτος Τσαουσέσκου εμπρός στη θύελλα των εξελίξεων της Ανατολικής Ευρώπης, η έγκυρη Αγγλική Εφημερίδα Guardian μας αποκαλύπτει έναν από τους τρόπους στήριξης του... Δρακουλέσκου.

Η Ρουμανία, καταπατώντας τις διεθνείς απαγορεύσεις πώλησης πετρελαίου στην Ν. Αφρική, χρησιμοποιεί διάφορες ναυτιλιακές εταιρείες και τεχνάσματα για να προμηθεύει στο (εν όπλοις) αδελφό ρατσιστικό καθεστώς τα τόσο πολύτιμα καύσιμά του. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα κατ' ημάς παρουσιάζει η πληροφορία, που παραθέτει ο συντάκτης Alan George, ότι, εκτός από τις αποστολές Ρουμανικών πετρελαίων, τον Σεπτέμβριο ένα από τα σκάφη της εταιρείας Leif Hoegh, μίας απ' αυτές που συνεργάζονται με τον Νικολάε, και συγκεκριμένα το Ambia Fair με μπαχαμζική σημαία, έφυγε για την Νότια Αφρική με ένα φορτίο από την Ελλάδα. Δεδομένου ότι δεν είναι καθόλου άγνωστο το ποιοί έλληνες εφοπλιστές πλούτισαν στην δεκαετία του εξήντα, σπάζοντας κατ' επανάληψη τον ναυτικό αποκλεισμό του ρατσιστικού καθεστώτος της Ροδεσίας (και νυν Ζιμπάμπουε), μήπως πρέπει να συμπεράνουμε ότι ο Νικολάε, η Έλενα και ο Νίκου δεν είναι και τόσο μόνοι στην Βαλκανική;

Α.Γ.

■ Σε πρώτο πλάνο οι Ζολώτιες ιδιότητες, όπως τις εκτίμησαν οι τρεις πολιτικοί αρχηγοί με τον πρόεδρο της χώρας: «Αντέχει» και είναι και «χειμερινός κολυμβητής». Απ' τη στιγμή εκείνη και μετά, το μουσικό συγκρότημα «Χειμερινό κολυμβητής» αύξησε όπως μάθαμε, τις πωλήσεις των δίσκων του και εκτιμάται ότι κατά την κοπή της πίτας της «Ενωσης Χειμερινών Κολυμβητών» στην πλαζ του ΕΟΤ Βούλας θα

παρατηρηθεί συνωστισμός πολιτικών στελεχών που βλέπουν... μακριά.

■ Έσπασε τα νεύρα των δικών του ο Καραμανλής μ' εκείνη την φοβερή έμπνευση και οξύνοιας δήλωσή του στο πλάι του αμήχανου προέδρου Βασιλείου. «Ανησυχώ περισσότερο για τις εξελίξεις στην Ελλάδα και λιγότερο για τις εξελίξεις του Κυπριακού». Είπε και κατέρρευσαν

οι μισοί δημοσιογράφοι που την προηγούμενη της επίσκεψης Βασιλείου έγγραφαν: για την απάθεια του μέσου Έλληνα έναντι του συνεχιζόμενου δράματος των κυπρίων αδελφών μας...

■ Ενώ ο άνθρωπος του «Συνασπισμού» στην εξουσία γεύονται και προπαγανδίζουν τις χαρές του διεθνοποιημένου καπιταλισμού, ο οικονομικός Ζολώτης επιστρέφει την φιλοφρόνηση λέγοντας: «Είμαστε μάρτυρες γεγονότων υψίστης σημασίας, η ουσία των οποίων είναι ότι οι λαοί της Ανατολικής Ευρώπης μπορούν πλέον να επηρεάζουν το μέλλον τους. Υπάρχει τώρα προοπτική για σοσιαλισμό με δημοκρατία και ανθρώπινο πρόσωπο». Και αυτά εκφωνήθηκαν όχι προς Κύρκον αλλά στη σύνοδο κορυφής του ΝΑΤΟ (5/12/89)!

■ Λάβαμε την ευχετήρια κάρτα-επιστολή-παράνεση ενάντια στον κιτρινισμό, της εκπομπής «Γεγονότα και πάσης Ελλάδος» του 94.1 F.M. (από Δευτέρα ως Παρασκευή 12 με 2 το μεσημέρι). Ευχαριστούμε κι ανταποδίδουμε, μιας και διαβάσαμε ότι η εκπομπή έχει κοινά ενδιαφέροντα με τον «Σ», όπως η περίπτωση της Ζαϊρίνης εργαζόμενης μητέρας που την έκλεισαν στο ψυχιατρείο ύστερα από ενέργειες (και) του σπιτονοικοκύρη της, που ήθελε να νοικιάσει το ακίνητό του με επικερδέστερους όρους. Κρίμα, που μεσολαβούν ο Λυκαβηττός και τα Τουρκοβούνια και δεν σας ακούμε παιδιά.

■ Όχι, δεν ήταν αστυνομικό περιστροφό, χειροπέδες και γκλομπ εκείνα τα μαραφέτια, που είχε περασμένα στη μέση του ο ευσταλής (και γενειοφόρος, παρακαλώ) υπάλληλος με την καφέ στολή της ELKRON «ο-λοκληρωμένα συστήματα ασφαλείας» που περιπολούσε με το YAB 3280 φορτηγάκι FORD TRANSIT στην κεντρική λεωφόρο του Ζωγράφου, με τον γαλάζιο φάρο αναμένο, ελέγχοντας κάποια συγκεκριμένα καταστήματα αριστερά και δεξιά. Πώς θα μπορούσαμε άλλωστε να είχαμε δει τέτοια πράγματα, αφού σύμφωνα με την Αστυνομική Διεύθυνση οι ιδιωτικές εταιρείες «παροχής υπηρεσιών» (sic, όπως λέμε γραφεία τελετών) δεν έχουν άδειες οπλοφορίας.

Και ως προς το περιστροφό εντάξει έτσι κι αλλιώς όμα σε πυροβολήσουν, έχασες... Ως προς τις χειροπέδες όμως; Έχουν και το δικαίωμα των συλλήψεων.

■ Στις 14/12 μαθαίνουμε απ' την «Ελευθεροτυπία», πως το MEGA απασχολεί 280 ανθρώπους ιδιαίτερα παραγωγικούς, εν αντιθέσει με τους 600 της ET-3, που μάλιστα πέφτει στο 1,3% της θεαματικότητας. Επιπροσθέτως, πάντοτε κατά την «Ελευθεροτυπία», οι 280 του MEGA κοστίζουν διπλάσια απ' τους 600 του απο-

τύχημένου κρατικού καναλιού.

Να υποθέσουμε πως προωθείται κάποια παρόμοια οικομενική άποψη γενικότερα για τις θέσεις εργασίας; Ή απλά να επιβεβαιωθεί πως ο καπιταλισμός είναι το καλύτερο σύστημα αλλά διαθέτει λίγες θέσεις;

■ Απ' τα καλύτερα του κόσμου των MEDIA! Η γνωμοδοτική επιτροπή για τα φετεινά βραβεία

του «Ιδρύματος προαγωγής Δημοσιογραφίας Αθανασίου Μπότση» υπό τον κ. Δ. Μαθιόπουλο πρόεδρο της ΕΣΗΕΑ, θράβευσε μεταξύ Λουκάων και την Ένωση Ιδιοκτητών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών και την ίδια την ΕΣΗΕΑ για τη συμβολή του Τύπου στην εξυγίανση του δημοσίου βίου... Απενεμήθη επίσης εύφημος μνεία στην εφημερίδα «ΕΣΤΙΑ», ίσως για ξεκάθαρμα...

ΦΑΚΕΛΟΙ

Ωμές επεμβάσεις...

■ Άλλες δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις που αποδεικνύουν, πως το φακέλωμα από την αστυνομία συνεχίζεται, παρά την πανηγυρική «άρση των συνεπειών του εμφυλίου πολέμου» και το «κάψιμο» των φακέλων, είναι οι παρακάτω:

• Η πρώτη αφορά τη γνωστή υπόθεση των δύο κατασκευασμένων τρομοκρατών, του Σταύρου και της Μαρίας Ανωγιαννάκη από τα Γιαννιτσά, επειδή είχαν φωτοτυπίες προκηρύξεως της «17N» και ήταν, (σύμφωνα με πληροφορίες της ασφάλειας) συνεργάτες του περιδοκικού «Αρνούμαι». Από το «Αρνούμαι» μας είπαν, πως το ζευγάρι δεν είχε σχέση με το περιδοκικό, απλά είχε πάρει μέρος σε μια πανευρωπαϊκή συνάντηση των Αντιρρησιών Συνείδησης,

στον Πόρο το καλοκαίρι του '86.

Εκείνο όμως που διαφαίνεται, είναι πως, ο χώρος των αντιρρησιών, όχι μόνο φακελώνεται συστηματικά, αλλά τον συνδέουν με την τρομοκρατία, από το 1986 ακόμα.

• Η δεύτερη έχει σχέση με την απόπειρα αφαίρεσης της άδειας κυκλοφορίας του Νίκου Κουλούρη (υπεύθυνου του περιοδικού «Ακροθασιά») από την αστυνομία, επειδή είχε Ι στο στρατό, μετά ακριβώς από τα γνωστά γεγονότα της ρεματιάς Χαλανδρίου. Άλλες δύο ωμές επεμβάσεις και απόπειρες σπύλωσης της προσωπικής ζωής του Πολίτη. Και κυρίως υπό τις «ευλογίες» των Συνασπισμένων... Ως τότε;

Πάνος ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

ΗΑΦΙΕΔΕΣ

Οι φάκελοι της Ενωμένης Ευρώπης

■ Ένα έγγραφο της μόνιμης ελληνικής αντιπροσωπείας στις Βρυξέλλες μας δίνει τα τελευταία νέα, απ' την πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στους τομείς αστυνόμευσης και χαφιεδισμού.

Πρόκειται για την ελληνική απάντηση στην πρόταση της γαλλικής προεδρίας (WGI 459/28-9-89) περί οργάνωσης ενός κοινού ευρωπαϊκού δικτύου ηλεκτρονικού φακελώματος και συντονισμένων ελέγχων.

* Ας δούμε ορισμένα σημεία της επίσημης ελληνικής θέσης:

«Η Ελληνική αντιπροσωπεία, ανταποκρινόμενη στη σχετική πρόταση της Προεδρίας, που διατυπώθηκε στη συνεδρίαση της υποομάδας «Πληροφορική», στις 18/10/1989 στις Βρυξέλλες, για μελέτη και διατύπωση απόψεων επί του αναφερόμενου στο θέμα εγγράφου, γνωστοποιεί ότι συμφωνεί σε όλα τα σημεία του, με τις παρακάτω διαφοροποιήσεις.

Σχετικά με την παράγραφο 2, ο αριθμός των ατόμων τα οποία θα περιλαμβάνονται στο κοινό αρχείο από Ελληνικής πλευράς θα κυμαίνεται από 1.000 έως 15.000, με ετήσιο αριθμό κινήσεων (εγγραφοδιαγραφών) από 200 έως 3.000.

Σχετικά με την παράγραφο 6, οι αναφερόμενοι τρόποι λήψης εφεδρικών αρχείων (BACKUP), είναι ικανοποιητικοί, ενώ η ημε-

ρήσια λήψη όλου του αρχείου πλεονεκτεί, αφού ο όγκος του αρχείου, που είναι περίπου 58 MB επιτρέπει την ταχύτατη λήψη BACKUP, και την εύκολη και άμεση επανόρθωση σε περίπτωση θλάθης, έναντι του άλλου τρόπου (εβδομαδιαία λήψη όλου του αρχείου και καθημερινή λήψη των μεταβολών).

Επίσης πρέπει να επισημάνουμε, ότι προς το παρόν δεν διαθέτουμε αναπτυγμένο δίκτυο, που να καλύπτει τα σημεία εισόδου-εξόδου της χώρας, αν και στόχος μας είναι η ανάπτυξη τέτοιου δικτύου, εφ' όσον εξασφαλισθούν οι αναγκαίες πιστώσεις».

Τι σημαίνουν όλα αυτά;

Είναι απλό: οι ελληνικοί μηχανισμοί ασφαλείας θα συνεισφέρουν - όπως εκτιμούν αυτή την εποχή - το πολύ 15.000 χαφιεδόμενους στο ενιαίο σύστημα που διαμορφώνουν οι 12. Και βεβαίως για την ταχύτερη έναρμόση της ελληνικής διοίκησης απαιτούνται και οι αναγκαίες ΕΟΚικές χρηματοδοτήσεις. Αυτό το τελευταίο έχει και το μεγαλύτερο «σουξέ» μεταξύ των γραφειοκρατών και των υπολοίπων, που ασχολούνται με το ευρωπαϊκό πεπρωμένο μας. Τα συστηματικά δικαιώματα και λοιπές κριτικές αντιλήψεις δεν αφορούν φαίνεται στις μέρες μας, παρά τους ίδιους τους φακελωμένους.

Σ

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ

Επίσκεψη στη Βόρεια Κύπρο;

□ Από τις 15 Νοεμβρίου άνοιξαν τα σύνορα της βόρειας Κύπρου για τους ελληνοκυπρίους δημοσιογράφους. Για πρώτη φορά μετά από δεκαπέντε χρόνια οι ελληνοκύπριοι δημοσιογράφοι έχουν τη δυνατότητα να επισκεφτούν τη βόρεια Κύπρο χωρίς διατυπώσεις. Επισκέψεις μπορούσαν να γίνουν και προηγούμενα, όχι μόνο από δημοσιογράφους αλλά και άλλους, με την υποβολή αίτησης για άδεια εισόδου. Αυτό όμως για τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας θα σήμαινε αναγνώριση της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου, και θα είχε προφανώς άσχημες συνέπειες για όποιον θα το έκανε.

Οι ελληνοκύπριοι δημοσιογράφοι αντιμετώπισαν με πολλή καχυποψία την απόφαση της τουρκοκυπριακής κυβέρνησης να επιτρέψει την ελεύθερη διακίνησή τους. Αρκετοί (ιδιαίτερα από τους απορριπτικούς) αρνήθηκαν να χρησιμοποιήσουν αυτό το δικαίωμα που τους παραχωρήθηκε δηλώνοντας ότι θα το δεχτούν μόνο αν παραχωρηθεί σε όλους τους ελληνοκυπρίους πρόσφυγες. Οι απορριπτικές εφημερίδες χαρακτήρισαν αυτό το άνοιγμα των συνόρων «φιάσκο» και «παγίδα του Ντενκτάς». Ένας σημαντικός αριθμός όμως δημοσιογράφων επισκέφτηκε την Βόρεια Κύπρο.

Οι περισσότεροι από αυτούς το μόνο που πρόσεξαν είναι ότι εκεί «υπάρχει μεγάλη υπανάπτυξη», «οι δρόμοι είναι παλιοί και χαλασμένοι», «ο κόσμος είναι σκυθρωπός», «παντού είναι έντονη η παρουσία του στρατιωτικού στοιχείου», «η κίνηση είναι ελάχιστη» ή ακόμη και το αμίμητο που είπε ένας από αυτούς από την τηλεόραση ότι ένωσε άσχημα επειδή «παντού υπάρχουν τουρκικές πινακίδες» και άλλα παρόμοια. Μόνο κατ' εξαίρεση μερικοί από μας πρόσεξαν τα μνημεία για τους ομαδικούς τάφους των τουρκοκυπρίων, ενθύμια ελληνοκυπριακών εγκλημάτων του '63 και του '74 που δεν έχουν να 'χλέψουν σε τίποτα τα εγκλήματα του Αττίλα για τα οποία οι ελληνοκύπριοι δεν έπαψαν ποτέ να φωνάζουν.

Στην ουσία οι επισκέψεις των ελληνοκυπρίων δημοσιογράφων εντάχθηκαν πλήρως μέσα στα πλαίσια του ελληνοκυπριακού εθνικισμού, απορριπτικού και «ενδοτικού».

Από τους ενδοτικούς, αυτοί που πρόσεξαν και πρόβαλαν ότι οι τουρκοκύπριοι δεν είναι τόσο υπανάπτυκτοι, ότι υπάρχει κάποια σημαντική οικοδομική δραστηριότητα, ότι κατασκευάζονται κάποιες καινούργιες σύγχρονες δρόμοι, χρησιμοποίησαν τις παρατηρήσεις τους για να επισημάνουν ότι «πρέπει να μας προβληματίσουν αυτά στην προσέγγισή μας για λύση». Για να στείλουν δηλαδή το μήνυμα ότι «αν δεν βιαστούμε να βρούμε λύση έστω και με κάποιες παραχωρήσεις χάνουμε οριστικά το παιχνίδι».

Ακόμη και εκείνοι οι ελάχιστοι που πρόβαλαν τις ανησυχίες των τουρκοκυπρίων για την ασφάλειά τους, το ένταξαν μέσα στην ίδια λογική του να βρούμε τρόπους να το ξεπεράσουμε για να πείσουμε τους τουρκοκύπριους να δεχτούν μια λύση όσο γίνεται πιο ενιαία Κύπρου.

Οι απορριπτικοί βέβαια πήγαν στη βόρεια Κύπρο με μόνο σκοπό να δουν αυτά που ήθελαν ή που έλπιζαν να δουν: «μιζέρια, εξαθλίωση, στρατοκρατία και καταπίεση». Ήθελαν να θρουν μια τουρκοκυπριακή κοινότητα που θα ήθελε και θα ωφελούνταν αν δέχονταν μια λύση σαν αυτή που θέλουν ο ελληνοκύπριοι ή, ακόμα πιο χυδαία, μια λύση που θα επέβαλλε ο «ελευθερωτής» ελληνικός στρατός.

Φυσικά και η τουρκοκυπριακή κυβέρνηση όταν άνοιξε τα σύνορα της στους ελληνοκυπρίους δημοσιογράφους είχε τους δικούς της ιδιοτελείς στόχους. Εκείνο όμως που έχει σημασία είναι ότι κάποιοι δημοσιογράφοι, έστω για τους δικούς τους ιδιοτελείς «ενδοτικούς» λόγους, μετάφεραν μερικές αλήθειες σαν ελληνοκύπριοι, όπως ότι οι μάζες των τουρκοκυπρίων πράγματι αγωνιούν για την ασφάλειά τους και δεν εμπιστεύονται τους ελληνοκύπριους. Όπως είναι σημαντικό και το ότι δίνεται μια ακόμη σημαντική δυνατότητα σε όσους από τον δημοσιογραφικό χώρο θέλουν να παλέψουν για το χτίσιμο της φιλίας και της εμπιστοσύνης ανάμεσα στους εργαζόμενους των δύο κοινοτήτων να αναζητήσουν στοιχεία, πληροφορίες και επαφές που θα έκαναν τον αγώνα τους λιγότερο δύσκολο.

Λευκωσία
Ντίνος ΑΓΙΟΜΑΜΙΤΗΣ

ΚΚΕ:

ΕΜΠΡΑΚΤΗ ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ;

Το ΚΚΕ βρίσκεται σήμερα στη δεινότερη θέση της μεταπολεμικής ιστορίας του. Όχι μόνον γιατί ουσιαστικά διασπάται ή αδρανοποιείται το στελεχικό δυναμικό του. Αλλά γιατί οι αλλαγές που επέβαλλαν τα αδιέξοδα της πολιτικής του το οδηγούν σε μετασχηματισμούς τους οποίους είναι ακόμα αδιευκρίνιστο με ποιους τρόπους θα καταφέρει να αφομοιώσει. Σίγουρα πάντως δεν είναι στο χέρι της οποιασδήποτε ηγεσίας του κόμματος να ελέγξει τις εξελίξεις προς την μια ή την άλλη κατεύθυνση.

Στην προκείμενη περίπτωση δεν φάνηκε να την ενδιαφέρει η αφομοίωση των διαφωνιών, αντίθετα μάλιστα τις χειρίστηκε με τον πιο εξώφθαλμο τρόπο αδιαφορώντας για το κόστος. Πέρα από τον προφανή σκοπό απομύκνωσης των κάθε λογής διαφωνούντων ο πόλεμος εναντίον τους εξυμνείται για την ηγεσία του ΚΚΕ κάτι σημαντικό:

Η καταγγελία του σταλινισμού, του παλααιοκομματισμού, των διοικητικών μέτρων, της οργανωτικής δυσλειτουργίας και πάει λέγοντας που προσωποποιούνται στα στελέχη που διαφώνησαν είναι το μέσο για να κάνει το ΚΚΕ την «αυτοκριτική» του.

Ο σημερινός Συνασπισμός της Αριστεράς, ελάχιστα απαλλαγμένος από τα παραπάνω, προσπαθεί να τα φορτώσει στον Κάμπο και τον Γράψα προκειμένου να προβάλει το νέο, αξιοπρεπές πρόσωπό του. Είναι άραγε παράδοξο το γεγονός ότι το ΚΚΕ βρίσκεται σε κρίση τη στιγμή που δικαιώνεται η προσπάθειά του για συμμετοχή στην κυβέρνηση και για πρώτη φορά φαίνεται να επηρεάζει άμεσα τις πολιτικές ισορροπίες της άρχουσας τάξης;

Την απάντηση στο ερώτημα προς ποια κατεύθυνση επηρεάζονται πράγματι οι συσχετισμοί θα τη δώσουν το ΠΑΣΟΚ και η ΝΔ όταν πάσουν να χρειάζονται την παρουσία του Συνασπισμού.

Αυτό που θα μπορούσε όμως να φωτίσει εναργέστερα τις πολιτικές εξελίξεις παράλληλα με τις οργανωτικές τους συνέπειες στο χώρο του ΚΚΕ είναι η αναγνώριση του κοινωνικού και ιδεολογικού αναπροσανατολισμού σημαντικότητας μέρους της βάσης του από τη μεταπολεμική περίοδο μέχρι σήμερα.

Το ΚΚΕ οριζόταν ιδεολογικά μέχρι πρόσφατα σαν το κόμμα του εμφύλιου, το κόμμα των ηρώων και μαρτύρων. Η αναφορά σε αυτό ήταν στοιχείο ζωής της συντριπτικής πλειοψηφίας των αριστερών που αναγνωρίζει το αντίπαλο δέος του αστισμού (βλέπε της καταπίεσης και εκμετάλλευσης), στην ομπρέλλα που προσφέρει το ΚΚΕ. Το οριστικό σπάσιμο του εμφυλιοπολεμικού κλίματος μετά το '81 αφήνει ανοιγμάτα

σε χώρους που ήταν για τους αριστερούς απαγορευμένοι. Στο κράτος, την οικονομία, την κοινωνική ζωή αποδεσμεύονται πρακτικές για τον κόσμο της Αριστεράς που αφού έκασε 40 χρόνια στη γωνία αναζητά τρόπους και χώρους συμμετοχής στην κοινωνία πέρα από την αλληλεγγύη των ηττημένων του εμφύλιου.

Η πολιτική γραμμή επενεργεί στην ίδια κατεύθυνση χωρίς βέβαια ο χαρακτήρας της τη μεταπολεμική περίοδο να αποτελεί τομή στην ιστορική πορεία του ΚΚΕ. Ανεξάρτητα από το πού τοποθετείται αυτή η τομή θα αρκεστούμε να επισημάνουμε τα αποτελέσματα ορισμένων κύριων πλευρών της τα τελευταία χρόνια:

- *Η πολιτική συμμαχιών με μικρομεσαία και μεσαία στρώματα, φυσιολογική στήριξη του μετώπου κατά των μονοπωλίων, υπαγορεύει την ελαστικότερη αντιμετώπιση της ιδεολογίας και των κοινωνικών τους χαρακτηριστικών. Αυτό σημαίνει ότι το ίδιο το «κόμμα-φρούριο» έχει ανοιχτές τις πύλες του σε ποικίλες οσμώσεις με αυτά τα στρώματα. Πράγματι, ένα σημαντικό μέρος του μικροαστικού ριζοσπαστισμού συμμαχεί κάτω από τους δικούς του όρους με το ΚΚΕ, σε επί μέρους τομείς (τοπική αυτοδιοίκηση, σωματεία κλπ.) εντείνοντας τον συνεχειασμό του.*

- *Η αντίληψη του ΚΚΕ για την παρέμβαση στην τοπική αυτοδιοίκηση δείχνει με πολύ παραστατικό τρόπο τι είδους σχέσεις διαμορφώνει το κόμμα αυτό με την κοινωνία. Τα «κύτταρα λαϊκής εξουσίας» και η «αποκεντρωση» σημαίνουν ότι το ΚΚΕ παρεμβαίνει σε αντιθέσεις και επί μέρους αιτήματα μικρομεσαίων στρωμάτων συνδεδεμένο πελατειακά με κάποια από αυτά.*

- *Η αναπτυξιολαγνεία αποτελεί ιστορικά μόνιμη κατεύθυνση της πολιτικής*

του ΚΚΕ. Πέρα από τα ιδεολογικής φύσεως προβλήματα που αυτό συνεπάγεται, πολιτικά αποτελεί κάλυψη της διασύνδεσης διανοούμενων στρωμάτων με το κράτος. Οι φιλολαϊκές παρεμβάσεις τις οποίες αυτοί υποτίθεται ότι υλοποιούν καθορίζονται όμως από την εμπέδωση της εξάρτησής τους από την κρατική πολιτική για την προώθηση κλαδικών συμφερόντων (βλ. γιατροί, μηχανικοί, καθηγητές κλπ.).

Η πιο ενδιαφέρουσα όμως συζήτηση ανοίγει αν προσπαθήσει κανείς να αντιληφθεί πως η αλλαγή των κοινωνικών χαρακτηριστικών της βάσης του ΚΚΕ συμβαδίζει και, σε κάποιο βαθμό, έχει σαν επακόλουθο την εξέλιξη της πολιτικής του γραμμής. Ενώ είναι αλήθεια ότι κομμουνιστικά κόμματα καθυστερημένα και γραφειοκρατικά όπως το ΚΚΕ αργούν να αισθανθούν τις κοινωνικές δονήσεις, η ταξική πάλη όμως δεν παύει να διαπερνά το εσωτερικό τους. Η μαζικότητα και η κοινωνική διακλάδωση του ΚΚΕ έδιναν έναν αντιφατικό χαρακτήρα στην πολιτική του δράση. Το γνωστό κόμμα-πυροσβεστής πουλάει τους αγώνες δεν επέβαλλε όμως ή δεν ήθελε να επιβάλλει μία ενιαία συμπεριφορά στους αγωνιστές του.

Αυτό ισχύει (ή μάλλον ίσχυε) ιδιαίτερα στο διεκδικητικό κίνημα των εργαζομένων. Αφού η «πολιτική» είχε παραπεμφθεί στα ανώτατα κλιμάκια του κόμματος τα οποία «εκπροσωπούν» την εργατική τάξη στο κεντρικό πολιτικό προσκήνιο, δηλαδή το κοινοβούλιο, το υπόλοιπο κόμμα δρα σαν συνδικαλιστική παράταξη σε αγώνες διεκδικητικού χαρακτήρα. Σε αυτή την βάση το ΚΚΕ προσφέρει μια πολιτική και κοινωνική συγκρότηση στο κίνημα που από μόνο του δεν μπορεί να πετύχει, δοσμένης και της απουσίας πειστικής αντιπολίτευσης στ' αριστερά του.

Η αντιφατικότητα που εμπεριέχεται

στο δίδυμο αντίσταση/χειραγώγηση διαμορφώνει τον «λαϊκό αγωνιστή - στέλεχος του ΚΚΕ». Είναι αυτός που αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει την υπεράσπιση των λαϊκών συμφερόντων μεσολαβώντας τον γραφειοκρατικό μηχανισμό του κόμματός του, με όλα όσα αυτό συνεπάγεται.

Είναι περιττό να διαπιστώσουμε ότι η πολιτική του ΚΚΕ είναι να διαπραγματεύεται τους αγώνες και ότι διαπαιδαγωγεί τον κόσμο του σε αυτή την λογική. Αξίζει όμως να επισημάνουμε ότι μέσα στη διαδικασία ενσωμάτωσης και ελέγχου των αγώνων, ο μηχανισμός δεν καταφέρνει πάντα να μην παρασυρθεί σ' ένα βαθμό απ' αυτούς. Η διάσπαση στην ΓΣΕΕ το φθινόπωρο του '85 αποτελεί το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα. Πρόκειται για την προσπάθεια αποδιάρθρωσης του συνδικαλιστικού κινήματος από το ΠΑΣΟΚ, ήδη πριν τις εκλογές του '85 στριμώχνει το ΚΚΕ στον κύριο χώρο μαζικής αναφοράς του. Η ρήξη γίνεται προκειμένου να συγκρατήσει το ΚΚΕ τα ερείσματα του στους εργασιακούς χώρους και σ' όποιο διεκδικητικό κίνημα αναπτύσσεται σε αυτούς, μια και η διαπραγμάτευση αυτού του κινήματος είναι το μέσο εξάσκησης πολιτικής εκ μέρους του ΚΚΕ.

Ακόμα όμως και στο κεντρικό πολιτικό επίπεδο μπορούν να παρατηρηθούν παρόμοια φαινόμενα με ενδεικτικότερο αυτό των δημοτικών εκλογών του '86. Το λευκό στο δεύτερο γύρο των μεγάλων δήμων ή οι διασπασμένες εργατικές κινητοποιήσεις του '85-'87 δεν έχουν βέβαια καμία ανατρεπτική προοπτική, κάτι που βολεύει το ΚΚΕ αφού είναι τελειώς απρόθυμο να προχωρήσει σε ρήξη με την πολιτική του ΠΑΣΟΚ συνολικά.

Με δεδομένο ότι η στρατηγική του ΚΚΕ ηγεμονεύεται από την «Αλλαγή» η αντιπολίτευση του γίνεται ευάδωτη και τελικά μεταστρέφεται στην ηθικολογία της περιόδου Κασκωτά, οδηγώντας στον Συνασπισμό, την συμμαχία με την ΝΔ και τα γνωστά παρεπόμενα.

Σαν συμπέρασμα των παραπάνω θα ήταν λάθος να καταλάβει κανείς ότι εκ των υστέρων επανοούμε διαφορές ή σύγκρουση γραμμών στο εσωτερικό του ΚΚΕ. Μέχρι τις αρχές του '88 το στελεχικό δυναμικό εμφανίζεται συμπαγές όσον αφορά τις βασικές επιλογές του κόμματος. Η στροφή προς το αδιέξοδο αδειάζει ένα σοβαρό τμήμα στελεχών που δεν πείθονται από τις καινούργιες νόρμες άσκησης της πολιτικής που επιβάλλει ο Συνασπισμός. Έχει μάλιστα κανείς την αίσθηση, επειδή ακριβώς πρόκειται για μηχανισμό τόσο αδρανή όπως το ΚΚΕ, ότι για το δυναμικό που επέλεξε ή εξαναγκάστηκε σε αποχώρηση λειτουργήσει με καθοριστικό τρόπο ένα ελατήριο:

Η κατανόηση του ότι οι ταξικές κοινωνικές αναφορές μένουν έξω από την οπτική του Συνασπισμού. Δηλαδή η σύνδεση της πολιτικής τους ύπαρξης με το κοινωνικό αντίκρουσμα που έχει στο κίνημα και όχι με τις ισορροπίες που διαμορφώνονται στους διαδρόμους των υπουργείων.

Το περιεχόμενο αυτής της τοποθέτησης σίγουρα ποικίλει από άποψη σε άποψη στο χώρο της διαφωνίας του ΚΚΕ και της ΚΝΕ. Έτσι οι παραπομπές αρχίζουν από το 12ο συνέδριο του κόμματος ή το 4ο συνέδριο της ΚΝΕ και φθάνουν μέχρι την αναζήτηση της αυτόνομης προοπτικής της άλλης αριστεράς. Στην πορεία ριζοσπαστικοποίησης αυτού του χώρου θα κριθεί αν

Ο μοχλός της ΕΑΡ

Ολόκληρος ο κομματικός μηχανισμός της ΕΑΡ, αφού έπαιξε το ρόλο του έγινε σπονδή στις φιλοδοξίες του δημιουργού του. Στο ιδρυτικό συνέδριο του κόμματος το Πάσχα του '87 είχαν πάρει μέρος 900 περίπου σύνεδροι, εκπροσωπώντας, θεωρητικά τουλάχιστον, 12.000 περίπου μέλη. Στο διαρκές συνέδριο του φθινοπώρου '88 οι σύνεδροι ήταν 500 ενώ στο πρόσφατο προ τριών εβδομάδων ο αριθμός είχε κατέβει στους 250, οι οποίοι εκπροσωπούσαν απ' ό,τι φαίνεται τον εαυτό τους. Από την αρχική Κ.Ε. ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο Μπριλλάκης είναι βουλευτής του ΠΑΣΟΚ, οι Πιζάνιας, Ρέγκας και Ελευθερίου έχουν αποχωρήσει σε διάφορες φάσεις καταγγέλλοντας τον Συνασπισμό, ολόκληρο το οικολογικό τμήμα (Λουλούδης, Χατζηγάδας κλπ.) έχει προσχωρήσει στην ομοσπονδία Οικολόγων-Εναλλακτικών, άλλα στελέχη προσανατολίστηκαν στην εναλλακτική, αντικαπιταλιστική αριστερά (Τσουρινάκης, Ανανιάδης κλπ.), ενώ οι περισσότεροι απλά ιδιωτεύουν.

Αξίζει ακόμα να σημειωθεί ότι από τον ιστορικό ηγετικό πυρήνα της αναγεννητικής αριστεράς, το προδικτατορικό Γραφείο Εσωτερικού, δηλ. Κύρκος, Φιλίνης, Δρακόπουλος, Μπενάς, Μπριλλάκης, Θεοδωρίδης, Ν. Καράς μόνον οι δύο πρώτοι συμμετείχαν στον Συνασπισμό.

μια σειρά από ιδεολογικά χαρακτηριστικά του είναι απλά εξωτερικά γνωρίσματα της διάσπασης ή θα καθορίσουν την τροχιά της. Αν δηλαδή καταφέρει να δημιουργήσει μια διαφορετική σχέση με τα κοινωνικά υποκείμενα ή θα εγκλωβιστεί στην παραδοσιακή αντίληψη του ΚΚΕ.

Η οργανωτική αποκρυστάλλωση

Σήμερα πια, μετά από 6 μήνες στερέωσης του Συνασπισμού στο κυβερνητικό προσκήνιο, έχει αρχίσει να διαφαίνεται η οργανωτική αποκρυστάλλωση της πολιτικής που ακολούθησε το ΚΚΕ.

Πρώτ' απ' όλα να επανέλθουμε σε κάτι που έχει προ πολλού επισημανθεί από διάφορες πλευρές: Η συνεργασία με την ΕΑΡ και τα άλλα σχήματα-σφραγίδες, κάτω από την ηγεμονία του Κύρκου, ήταν συνειδητή επιλογή της ηγετικής ομάδας του ΚΚΕ. Αποτελούσε και συνεχίζει να αποτελεί τον απαραίτητο όρο υλοποίησης της νέας πολιτικής, τόσο εκτός όσο και εντός κόμματος.

Προς τα έξω, η ένθερμη προβολή του εκσυγχρονισμένου προσωπικού της ΕΑΡ παρείχε την αξιοπιστία προς

λόγος είναι ότι ο Συνασπισμός δεν αποτελεί ένα ακόμα μέτωπο, από αυτά που συνηθίζει να στήνει η παραδοσιακή Αριστερά όταν στριμώχνεται. Όπως φάνηκε πολύ γρήγορα, ο Συνασπισμός είναι ο δίαυλος απ' όπου περνάει η μετεξέλιξη του ΚΚΕ σε πολιτικό σχηματισμό διαφορετικό απ' αυτόν που υπήρξε μέχρι σήμερα. Έτσι κάποιοι συνεργαζόμενοι αφομοιώνονται στην λογική εξυπηρέτησης των εσωκομματικών σκοπιμοτήτων του ΚΚΕ (βλ. Λεντάκης, Νέστορας, Κωνσταντόπουλος). Άλλοι τολμούν να διεκδικήσουν την αυτόνομη ύπαρξή τους στα πλαίσια ενός ομόσπονδου Συνασπισμού, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την «σοσιαλιστική συνιστώσα» (Γιώτας, Φίλιας Βάσσης κλπ.) και κατ' αρχήν χρησιμοποιούνται όπου εξυπηρετούν την πολιτική του Συνασπισμού σε επιμέρους ζητήματα, όπως η κάθαρση.

Καθώς προχωρούσε η διαμόρφωση ενός συνολικά διαφορετικού προσώπου στο ΚΚΕ εγκαταλείπονταν τα προσχήματα. Όσοι δεν υποτάχτηκαν στις προτεραιότητες που καθόριζαν οι αδιαφανείς χειρισμοί των ομάδων Κύρκου-Φλωράκη παραμερίστηκαν, με αποτέλεσμα να θεωρείται σήμερα αυτόνομος ο καθοδηγητικός ρόλος της άτυπης γραμματείας του Συνασπισμού ενώ για τους υπόλοιπους δεν υπάρχει

Σπάνια συνεδριάζει οργάνωση βάσης ή όργανο κατώτερο από αρχιδική επιτροπή. Επιφορτίζονται το πολύ με την διεκπεραίωση κάποιων πρακτικών καθηκόντων. Έτσι προωθείται ο στόχος της μετεξέλιξης.

Αφ' ενός αφαιρείται το έδαφος της εσωκομματικής αντιπαράθεσης από τους διαφωνούντες, μια και η φθορά που θα προξενούσαν θα ήταν μεγαλύτερη μέσα από πολιτική σύγκρουση σε οργανωμένες συζητήσεις, ενώ ταυτόχρονα γίνεται πιο εύκολη η μετάθεση, απομάκρυνση και τελικά καθάρση και διαγραφή τους από όργανα που κανείς δεν ξέρει αν και πότε λειτουργούν.

Αφ' ετέρου, όμως, η κατάπαυση της συνηθισμένης, με τα μέτρα πάντα του ΚΚΕ, εσωκομματικής ζωής εισάγει ήδη σ' ένα νέο τύπο κόμματος. Φαίνεται ότι πρόκειται για πολιτικό σχήμα που θα αποτελεί τον εκλογικό μηχανισμό του Συνασπισμού, αφού ήδη υπάρχουν απόψεις στο εσωτερικό του ΚΚΕ που δειά-δειά προτείνουν την αναβάθμιση των λειτουργιών του πρώτου μέσω της αφομοίωσης ουσιαστικά του δεύτερου. Η οικουμενική διαπαιδαγώγηση του κόσμου της Αριστεράς δεν προβλέπει παρέμβαση στις πολιτικές και κοινωνικές αντιθέσεις παρά μόνον μέσα από κρατικά πόστα, άρα τι χρειάζονται οι οργανώσεις;

Τα πράγματα θέβαια δεν είναι τόσο απλά επειδή το μέρος του μηχανισμού (περί τον Φαράκο) που βλέπει ότι με αυτή την εξέλιξη το πολιτικό του βάρος μειώνεται δεν αναμένεται να συναινέσει χωρίς μάχη σε αυτή την κατεύθυνση.

Ο Ανδρουλάκης επικαλείται τις ρουτινιάρικες, μουχλιασμένες διαδικασίες στις οργανώσεις για να προτείνει μια ολόκληρη φιλολογία περί «κόμματος μαζών», μη κομμουνιστικού εννοείται, α λα Κύρκος! Πέρα από το τεράστιο ενδιαφέρον που έχει μια συζήτηση γύρω από το πολιτικό-κοινωνικό περιεχόμενο του νέου οργανωτικού σχήματος, που άλλωστε δεν έχει ακόμα ξεκαθαριστεί, ένα είναι βέβαιο: Κανείς δεν ξεγελιέται και ιδιαίτερα τα μέλη του ΚΚΕ, ακόμη και οι λάτρεις της εκάστοτε ηγετικής ομάδας, φανατικοί οπαδοί του «κόμματος», ότι πρόκειται για ανανέωση με τα χαρακτηριστικά που διαφημίζει το Π.Γ. Αντίθετα, είναι δεδομένο ότι η πολιτική σημασιολογία του εκσυγχρονισμένου κόμματος έχει αφετηρία τους υπουργικούς θώκους παραβέποντας άμεσα στις ευθύνες που ως εκ τούτου επωμίζεται το λαϊκό κίνημα. Όσο για τις διεκδικήσεις του, κλείνουν το μάτι ο Δραγασάκης και ο Λιάσκας. Μ' άλλα λόγια το συνδικαλιστικό κίνημα, ιστός της μαζικής δράσης του ΚΚΕ, δεν είναι πλέον τόσο απαραίτητο έστω και στην μίζερη, γραφειοκρατική εκδοχή του. Είναι αποτελεσματικότερος ο συνεχυσιασμός στα πλαίσια του κρατικού μηχανισμού προς τον οποίο οφείλει το κόμμα να προσανατολιστεί.

Όπως υπαινιχθήκαμε παραπάνω το κύριο ζητούμενο είναι οι όροι με τους οποίους «ο κύριος όγκος, το 85% των δυνάμεων του Συνασπισμού» αφομοίωσε, ανέχθηκε ή σύρθηκε από αυτή την πολιτική. Η καταγγελία της ηγεσίας του ΚΚΕ είναι τόσο εύκολη όσο και ανεπαρκής. Η απάντηση όμως στο πώς το κόμμα αυτό συνολικά διαμορφώθηκε και διαμόρφωσε την ιδεολογία και την πολιτική του την τελευταία δεκαετία είναι καθοριστικής σημασίας για την ανίχνευση του ορίζοντα των δυνάμεων που τοποθετούνται έξω από τα σημερινά πλαίσια συναίνεσης.

Δημήτρης ΚΑΡΥΔΑΣ

Το αίτημα της «άλλης» Αριστεράς

Αν μη τι άλλο, η συζήτηση για τον επαναπροσδιορισμό της Αριστεράς απέκτησε πάλι ενδιαφέρον. Όσοι επέμεναν, από τη συγκρότηση ήδη του Συνασπισμού, ότι η επικαιρότητα του αιτήματος της «άλλης Αριστεράς» επανέρχεται στο προσκήνιο, αποδείχτηκε ότι δεν έκφραζαν απλώς μύχιους πόθους και μεταπολιτευτική ανικανότητα. Η διάσπαση της ΚΝΕ, οι παραιτήσεις 15 στελεχών της Κ.Ε. του ΚΚΕ και οι αποχωρήσεις ενός κάθε άλλο παρά ευκαταφρόνητου αριθμού μελών του κόμματος, δείχνουν ότι το πολιτικό κενό που δημιουργήθηκε από τη δεξιοστροφή μετατόπιση των οργανωμένων φορέων της Αριστεράς όχι μόνο υπάρχει, αλλά και διευρύνεται.

Το ζήτημα, συνεπώς, της σύγκλισης των δυνάμεων που αρνούνται να συναινέσουν στην οριστική μετεξέλιξη της Αριστεράς σε μια διαχειριστική συνιστώσα, τίθεται πλέον με νέους όρους. Και τίθεται όχι μόνο ποσοτικά, αλλά και ποιοτικά, αφού για πρώτη ίσως φορά από τη μεταπολίτευση και μετά, η κριτική στην παραδοσιακή Αριστερά δεν συγκροτεί ιδεολογική παρέμβαση, αλλά πολιτικό αίτημα. Αίτημα ικανό να καταργήσει αγκυλώσεις και ομφαλοσκοπήσεις και να ενεργοποιήσει τις κοινωνικές δυνάμεις που θα υποστούν – και υφίστανται ήδη – τα αποτελέσματα της «συναίνεσης». Είναι σίγουρα ενθαρρυντικό ότι – για την ώρα τουλάχιστον – οι «διαφωνούντες» του ΚΚΕ δεν αναζητούν άλλη μια κομματική ταμπέλα, που θα διεκδικούσε τις παλιές καλές εποχές του Περισσού, αλλά φαίνονται διατεθειμένοι να αναζητήσουν συγκλίσεις και να διερευνήσουν πολιτικές ενότητες με την πέρα του Συνασπισμού Αριστερά. Πρόκειται για μια κατεύθυνση απαιτητική και επίπονη, τη μόνη ωστόσο που διατηρεί ανοιχτό το αίτημα μιας νέας Αριστεράς, ιδεολογικά επανατοποθετημένης και πολιτικά αυτόνομης.

Για να περάσουμε βέβαια από τις προθέσεις στις προτάσεις εκκρεμούν ακόμα πολλά. Ο επαναπροσδιορισμός και η ανασυγκρότηση της Αριστεράς δεν μπορούν να προωθηθούν μόνο δια των καταγγελιών της ηγεσίας του ΚΚΕ και των επιστημόνων του πολιτικού κενού που δημιουργούν οι διαχειριστικές φιλοδοξίες του Περισσού και της Κουμουνδούρου. Και, κυρίως, δεν μπορούν να προωθηθούν, αν όλοι οι συμμετέχοντες σ' αυτή τη συζήτηση που επείγει, δεν αποφασίσουν ότι οφείλουν να θέσουν το δάκτυλο επί τον τύπον των ήλων.

X.M.

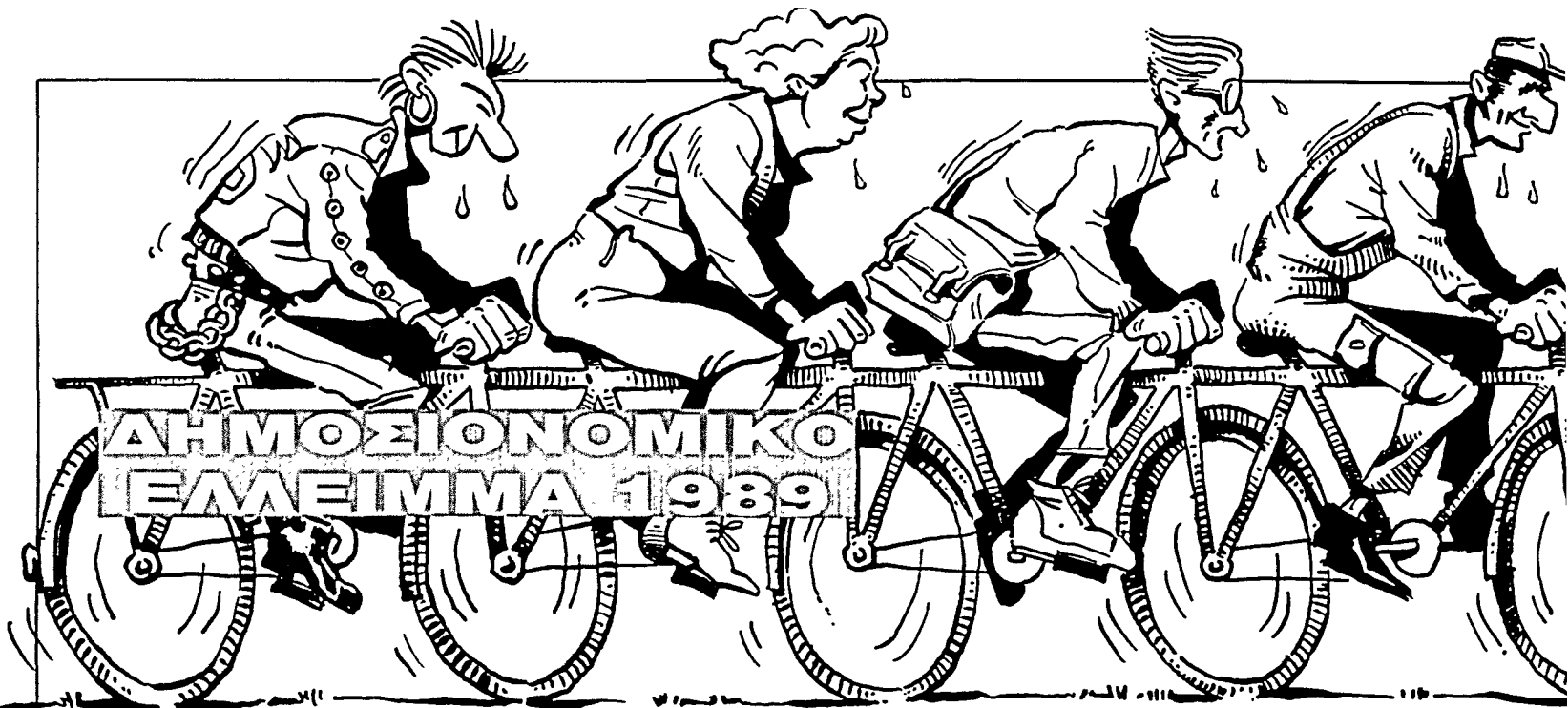
τον υπόλοιπο πολιτικό κόσμο και κάποια μεσοαστικά κοινωνικά στρώματα, την οποία η προϋπάρχουσα φυσιογνωμία του ΚΚΕ δεν μπορούσε να εξασφαλίσει. Εσωκομματικά, η παραχώρηση αποφασιστικού ρόλου στις εκτός ΚΚΕ προσωπικότητες διευκόλυνε την παραπέρα αυτονόμηση του ηγετικού πυρήνα του κόμματος, παραπέμποντας τη διαμόρφωση της πολιτικής γραμμής στους διαδρόμους του επιτελείου του Συνασπισμού. Ταυτόχρονα οι ελιγμοί και οι ισορροπίες Φλωράκη-Ανδρουλάκη-Φαράκου καλύπτονταν πίσω από τους συμβιβασμούς που επέβαλλε η διατήρηση της εύθραυστης μα πολυπόθητης ενότητας της Αριστεράς.

Το ΚΚΕ δεν μεταχειρίζεται τις συνεργαζόμενες στον Συνασπισμό «δυνάμεις» με τον παραδοσιακό τρόπο αντιμετώπισης κάποιων συνοδοιπόρων. Ο

θέση ούτε στις χαμηλές ακροαματικό-τητας ζώνες του 902.

Ενώ όμως οι κλυδωνισμοί που προκάλεσε η διαφωνία απ' τα αριστερά στο ΚΚΕ έχουν κάνει πια ολόκληρο το κομματικό οικοδόμημα να τρίζει, δεν έχει αποκατασταθεί η ισορροπία ούτε στο τμήμα του μηχανισμού που καλείται να εκφράσει την νέα φυσιογνωμία και να υλοποιήσει την νέα πολιτική του κόμματος.

Το πιο ενδεικτικό οργανωτικό μέτρο είναι στην ουσία ένα μη-μέτρο. Ήδη πολύ πριν τις εκλογές του Ιουνίου οι οργανώσεις όπου είχαν σοβαρά ερείσματα οι διαφωνούντες υπολειμματούσαν, χωρίς να γίνεται κάποια προσπάθεια από την καθοδήγηση να ενεργοποιηθούν. Το τελευταίο διάστημα κάτι τέτοιο φαίνεται να γενικεύεται σαν κεντρική κατεύθυνση στο ΚΚΕ.

ΚΑΛΗ ΧΡΟΝΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΡΑ

Σύμφωνα με τις επίσημες εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών το 1989 οι συνολικές δανειακές ανάγκες, δηλ. το πραγματικό (όχι το προϋπολογισμένο) έλλειμμα, του Δημοσίου θα φτάσουν το ύψος των 1.900 δισεκ. δραχμών και οι συνολικές δανειακές ανάγκες των ΔΕΚΟ τα 300 δισεκ. δραχμές, τουτέστιν αντιστοίχως το 18,3% και το 3,5% του ΑΕΠ (το οποίο εκτιμάται ότι θα ανέλθει το 1989 σε τρέχουσες τιμές σε 10.270 δισεκ. δραχμές). Έτσι το πραγματικό έλλειμμα το δημόσιου τομέα θα ανέλθει σε 2.200 δισεκ. δραχμές, δηλ. σε 21,8% του ΑΕΠ.

Ειδικότερα, το πρωτογενές έλλειμμα, δηλ. το κατά τα τοκοχρεολύσια μειωμένο πραγματικό έλλειμμα του Δημοσίου (χωρίς τις ΔΕΚΟ) θα φτάσει το 10% του ΑΕΠ. Αυτό σημαίνει ότι το Δημόσιο θα πληρώσει το 1989 8,3% του ΑΕΠ ως τοκοχρεολύσια. Κι επειδή 308 δισεκ. δραχμές ή 3,33% του ΑΕΠ πληρώνονται για χρεολύσια, το υπόλοιπο 4,97% (=8,3% - 3,33%) του ΑΕΠ, δηλ. 545 δισεκ. δραχμές, είναι τόκοι.

Το μέγεθος του προβλήματος γίνεται εμφανέστερο αν αναλογιστεί κανείς ότι οι δανειακές ανάγκες του δημοσίου τομέα που το 1989 είναι σχεδόν 22% του ΑΕΠ ήσαν το 1976 6,4% και το 1985 15,4% του ΑΕΠ. Ή ότι με το φειτό έλλειμμα το δημόσιο χρέος έφτασε αισίως το ύψος του ΑΕΠ, ξεπέρασε δηλ. τα 10 τρισεκ. δραχμές.

Το έλλειμμα του Δημοσίου θα διαμορφωθεί όμως τελικά σε πολύ υψηλότερο επίπεδο. Διότι το Δημόσιο θα χρειαστεί, πρώτον, να καλύψει τρέχουσες ανάγκες των Ασφαλιστικών Ταμείων (τα οποία έχουν ένα συνολικό έλλειμμα 800 δισεκατομμυρίων δραχμών) για την πληρωμή συντάξεων (ήδη πληρώσε αυτές τις μέρες 40 δισεκ. δραχμές, από τα οποία 24 δισεκ. πέραν των προβλεπόμενων από τον προϋπολογισμό του 1989 ποσών) και, δεύτερον, να πληρώσει καταπίπτουσες εγγυήσεις που είχε δώσει υπέρ τρίτων (και ιδιωτών!). Το συνολικό ποσό αυτών των εγγυήσεων είναι άγνωστο. Ο καθηγητής κ. Δρετάκης κατέθεσε πριν λίγες μέρες επερώτηση στη Βουλή και ζητά να μάθει ποιες εγγυήσεις δανείων έχουν δοθεί από το Δημόσιο από το 1975 μέχρι σήμερα. Ο οικονομικός τύπος τις υπολογίζει σε 2,5 δισεκ. δραχ-

μές. Γνωστό είναι μόνον το ύψος των εγγυήσεων του Δημοσίου για δάνεια ιδιωτών στο εξωτερικό. Ανέρχεται σε 600 εκατ. δολάρια. Τέλος εκκρεμεί και μια απαίτηση 112 δισεκ. δραχμών της Αγροτικής Τράπεζας προς το Δημόσιο από οφειλές αυτού αλλά και περασμένων ετών του Δημοσίου στην Αγροτική Τράπεζα. Χωρίς την πληρωμή αυτού του ποσού η Αγροτική Τράπεζα αδυνατεί να πληρώσει ορισμένες επιδοτήσεις της ΕΟΚ προς τους αγρότες.

Το έλλειμμα του Δημοσίου είναι τόσο μεγάλο που θεωρείται αδύνατη η χρηματοδότησή του από την εσωτερική χρηματογορά, χωρίς δηλ. την προσφυγή στον εξωτερισμό δανεισμό. Ενώ για το 1989 είχε προγραμματιστεί η κατά 40% χρηματοδότηση του προϋπολογισθέντος ελλείμματος (1.392 δισεκ. δραχμές) από τον μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα μέσω έκδοσης και διάθεσης εντόκων γραμματίων του Δημοσίου ύψους 550 δισεκ. δραχμών, μόνον 15% των δανειακών αναγκών του Δημοσίου είχαν καλυφθεί στους πρώτους οκτώ μήνες του 1989 κατ' αυτόν τον τρόπο.

Όμως, λόγω του γεγονότος ότι το πραγματικό έλλειμμα ξεπέρασε κατά πολύ το προϋπολογισθέν, ακόμη κι αν το κοινό αγοράσει ως το τέλος του χρόνου όλα αυτά τα έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου, η αγορά αυτή θα καλύψει μόνον 29% του πραγματικού ελλείμματος του Δημοσίου. Η απελευθέρωση από μέρους της Τράπεζας της Ελλάδος των αδιάθετων υπολοίπων από το πλαφόν το ίσο με το 10,5% των τραπεζικών καταθέσεων, το οποίο είναι δεσμευμένο για την χρηματοδότηση των δημοσίων επιχειρήσεων, με σκοπό να διατεθούν από τις εμπορικές τράπεζες για την αγορά εντόκων γραμματίων του Δημοσίου, εκτιμάται ότι θα αποφέρει, αν πράγματι οι εμπορικές τράπεζες θελήσουν να προβούν σ' αυτήν την τοποθέτηση, 30 δισεκ. δραχμές όλα κι όλα. Αυτή η απελευθέρωση σημαίνει βέβαια ότι οι εμπορικές τράπεζες έχουν αγοράσει ήδη έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου ύψους περίπου 40% των καταθέσεών τους, όπως είναι υποχρεωμένες από σχετική νομισματική ρύθμιση της Τραπεζικής της Ελλάδος. Και πράγματι, κατά τους πρώτους οκτώ μήνες του 1989 η χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών του Δημοσίου (συνολικού ύψους 871,5 δισεκ. δραχμών) από τις εμπορικές τρά-

πεζες ήταν 744 δισεκ. δραχμές. Το υπόλοιπο των 127,5 δισεκ. δραχμών χρηματοδοτήθηκε από το κοινό, δηλ. από τον ιδιωτικό μη τραπεζικό τομέα. Όσον αφορά την βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση ταμειακών αναγκών του Δημοσίου από την Τράπεζα της Ελλάδος, ο αντίστοιχος λογαριασμός του Δημοσίου στην Τράπεζα της Ελλάδος έκλεισε τον Νοέμβριο του 1989 με έλλειμμα 58 δισεκ. δραχμές, ενώ οι δανειακές ανάγκες του Δημοσίου για τον Δεκέμβριο εκτιμούνταν σε 450 δισεκ. δραχμές. Όσον, τέλος, αφορά έναν πιθανό εξωτερικό δανεισμό, η κατάσταση έχει ως εξής: Ο καθαρός εξωτερικός δανεισμός του Δημοσίου κατά το τρέχον έτος είναι ήδη 257 εκατ. δολάρια. Δεδομένου ότι το εξωτερικό χρέος ήταν το 1988 17.500 εκατ. δολάρια και το έλλειμμα του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών του 1989 θα είναι κατά τις εκτιμήσεις της Τραπεζικής της Ελλάδος ίσο με 2.300 εκατ. δολάρια, ένας πιθανός εξωτερικός δανεισμός θα είχε να λάβει σοβαρά υπόψη του την σχετικά υψηλή αύξηση του εξωτερικού χρέους αυτήν τη χρονιά. Τελικά, μάλλον οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες θα βρεθούν στην ευχάριστη θέση να χρηματοδοτήσουν και τις τελευταίες δανειακές ανάγκες του Δημοσίου για το 1989.

Μπροστά σ' αυτήν την κατάσταση η οικονομική κυβέρνηση έθεσε ως στόχο τη μείωση του ελλείμματος του Δημοσίου κατά ένα ποσό ίσο με 2,5-3 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ μέσω (α) αύξησης των εσόδων του Δημοσίου κατά ένα ποσό ίσο με μία ποσοστιαία μονάδα του ΑΕΠ, (β) μείωσης των δαπανών του Δημοσίου κατά ένα ποσό ίσο με μία ποσοστιαία μονάδα του ΑΕΠ και (γ) μείωσης των δανειακών αναγκών των ΔΕΚΟ κατά ένα ποσό ίσο με 0,5-1 ποσοστιαία μονάδα του ΑΕΠ.

Συγκεκριμένα μέτρα για τη μείωση των δαπανών του Δημοσίου δεν έγιναν γνωστά.

Ανακινώθηκαν μόνον μέτρα αύξησης των εσόδων του Δημοσίου και των ΔΕΚΟ (και κατά συνέπεια μέτρα μείωσης των δανειακών αναγκών των τελευταίων). Τα μέτρα αυτά είναι:

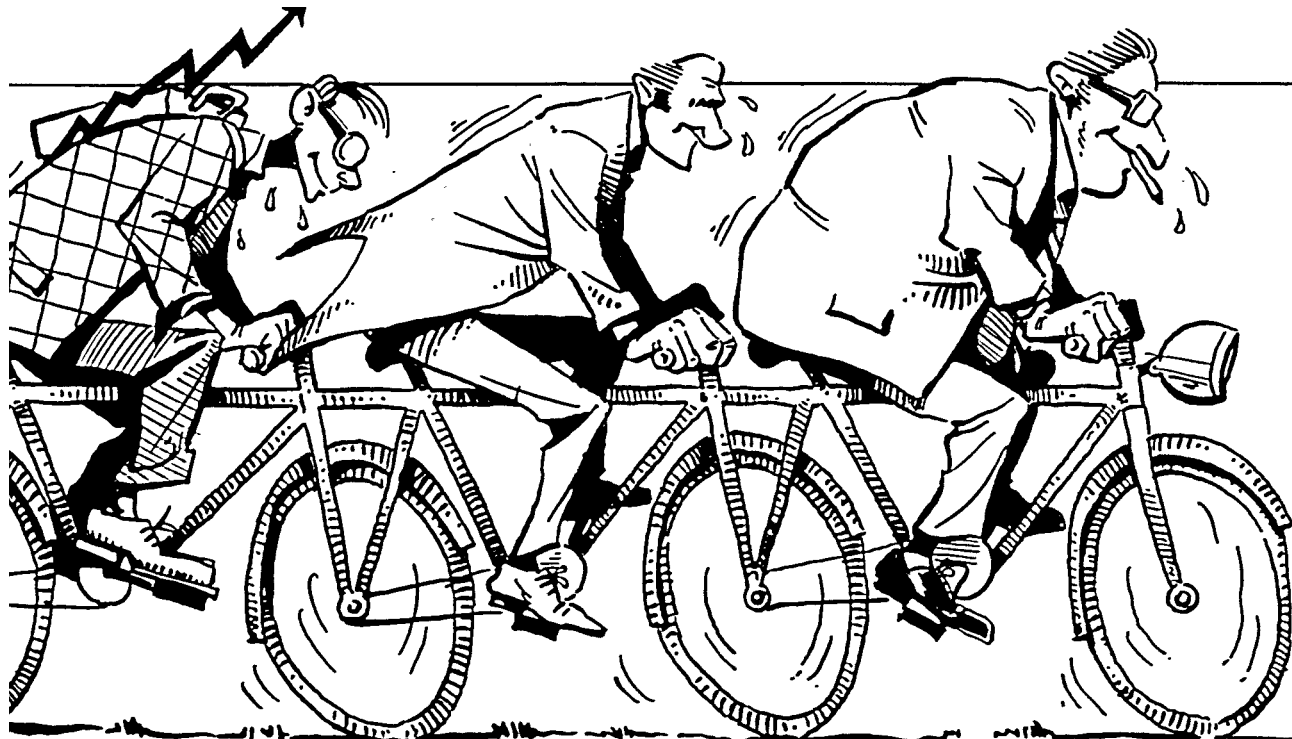
- αύξηση της τιμής της βενζίνης κατά 10 δραχμές το λίτρο (απόδοση 60 δισεκ. δραχμές)
- αυξήσεις στα τσιγάρα και αλκοολούχα ποτά κατά περίπου 20% (α-

πόδοση 20 δισεκ. δραχμές)

- επιβολή έκτακτης εισοδηματικής εισφοράς 5% επί του θεσπισθέντος φόρου εισοδήματος του 1988 σε φυσικά πρόσωπα, για τα οποία αυτός ο φόρος υπερβαίνει τις 178.000 δραχμές, 5% ή 7% των κερδών του 1988 σε νομικά πρόσωπα (ΑΕ και ΕΠΕ), των οποίων τα κέρδη του 1988 φτάνουν μέχρι ή, αντιστοίχως, υπερβαίνουν το ποσό των 5 εκατ. δραχμών (απόδοση 10-15 δισεκ. δραχμών)
- αυξήσεις κατά 14% στο ηλεκτρικό ρεύμα, 12% στις υπηρεσίες του ΟΤΕ, 15% στα ταχυδρομικά τέλη, 33% στις υπηρεσίες των αστικών συγκοινωνιών, 15-20% στις υπηρεσίες του ΟΣΕ
- αύξηση 25% των τελών κυκλοφορίας
- (φημολογούμενη) αύξηση 17% της τιμής του ψωμιού.

Τα μέτρα αυτά συμβάλλουν ελάχιστα στη λύση του προβλήματος και επιβαρύνουν σχεδόν αποκλειστικά τις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις, δηλ. τους μισθωτούς εργαζόμενους και τους ανέργους, και μάλιστα σε μια περίοδο που αναμένονται και άλλες αυξήσεις τιμών (πλην αυτής του ψωμιού, αυξήσεις 6-15% στο κρέας και τα γαλακτοκομικά, 25% στα ασφάλιστρα, 20-30% σε 6000 φάρμακα, «εύλογες» αυξήσεις στα ενοίκια κ.ά.). Επιπλέον τα μέτρα αφορούν και αυξήσεις έμμεσων φόρων -σε μια χώρα, όπου οι άμεσοι φόροι απέφεραν το 1984 μόνον 18% των κρατικών εσόδων από φόρους έναντι 39% στις χώρες του ΟΟΣΑ και 34% στην ΕΟΚ.

Τα μέτρα συνιστούν, όπως ορθά ελέγχθη από πλευράς των εργοδοτών, μια «ταμειευτική μεθόδευση» της δημοσιονομικής κρίσης και, όπως επιθυμούμε να προσθέσουμε, μια ταμειευτική μεθόδευση της δημοσιονομικής κρίσης εις βάρος των μισθωτών και των ανέργων. Πρόκειται για μια καμεραλιστική, δηλ. για μια σαράφικη μεθόδευση! Διότι τίποτα απ' όσα ελέγχθησαν επισήμως από μέρους της οικονομικής κυβέρνησης ή των κομμάτων που την στηρίζουν (από το «θα λάβουμε κι άλλα μέτρα αν χρειαστεί» του μεγάλου ειδήμονος κ. Ζολωτά μέχρι τις «εύλογες αυξήσεις» του ακόμη μεγαλύτερου ειδήμονος κ. Δραγασάκη) δεν δείχνει ότι η κυβέρνηση ασχολήθηκε με τα αί-

ΠΡΟΣ 1992

ΕΖΕΣ ΚΑΙ ΚΑΚΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΕΡΓΟΥΣ

τια της δημοσιονομικής κρίσης. Μόνον ο κ. Παπανδρέου, στον οποίο θέβαια δεν θα πρέπει να είναι παντελώς άγνωστα, δεν αμφισβητεί την αναγκαιότητα, αλλά απλώς την καταλληλότητα της παρούσας στιγμής για μια ενασχόληση με τα αίτια της δημοσιονομικής κρίσης².

Από καμιά πλευρά λοιπόν καμιά προσπάθεια ενός έστω πρόχειρου εντοπισμού των αιτίων της δημοσιονομικής κρίσης.

Όσοσο ορισμένα απ' αυτά τα αίτια – είτε αφορούν τις δημόσιες δαπάνες, είτε τα δημόσια έσοδα και την χρηματοδότηση του δημοσιονομικού ελλείμματος, είτε τον έλεγχο των δαπανών – είναι ευκρινώς διακριτά και για τους αδαείς.

Ο πρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου δήλωσε πρόσφατα στον τύπο ότι από το 1985 και μετά ουσιαστικά δεν γίνεται έλεγχος των δημοσίων δαπανών: ότι οι δαπάνες για την περίφημη αγορά του αιώνα δεν ελέγχθησαν από το Ελεγκτικό Συνέδριο (ως γνωστόν, όπως εξ άλλου και όλες οι αμυντικές δαπάνες, δεν συζητήθηκαν και δεν αποφασίστηκαν στη Βουλή): ότι (σε μια εποχή που, όπως λέγεται, οι κυβερνήσεις δεν είναι και ιδιαίτερα φειδωλές σε διορισμούς) το Ελεγκτικό Συνέδριο έχει σχεδόν αποδιαισθηθεί επειδή 50% των οργανικών θέσεων παραμένουν απλήρωτες, κ.ά.

Πέραν όμως του προβλήματος του ελέγχου των δημοσίων δαπανών υπάρχει και το πρόβλημα της αναγκαιότητας και της σκοπιμότητας ορισμένων απ' αυτές. Κι επειδή στις σημερινές αποφάσεις για την εκτέλεση ορισμένων δαπανών είναι η αιτία των σημερινών ελλειμμάτων: Ήσαν π.χ. αναγκαίες οι ιδρύσεις πολλών και διαφόρων ΑΕΙ ανά τα πέρατα της επικράτειας τα τελευταία χρόνια; Και ποιος έχει κάνει ποτέ τον κόπο να διερευνήσει τις άμεσες και έμμεσες δαπάνες, τις οποίες συνεπάγεται η ζούγκλα της προσφοράς κινητρωτών στην επιχειρηματική δραστηριότητα, των επιδοτήσεων των εξαγωγών, των επιχορηγήσεων των επενδύσεων, των κρατικών εγγυήσεων για δάνεια ιδιωτών, αλλά και των συν-

τεχνικών ατελειών και παροχών (ΔΕΗ, ΟΤΕ, Ολυμπιακή, ΟΑΣ, ΟΣΕ κ.ά.). Ας πάρουμε τα αθώτερα παραδείγματα: την επιδότηση της τιμής του ψωμιού και την (έμμεση) επιδότηση της τιμής των εισιτηρίων των αστικών συγκοινωνιών. Και οι δυο συνιστούν μια έμμεση επιδότηση των μισθών προς όφελος των καπιταλιστών.

Δεν χρειάζεται πολύ σκέψη για να διαπιστώσει κανείς ότι ένα μέρος του δημοσιονομικού ελλείμματος οφείλεται όχι μόνον σε δημογραφικά προβλήματα και στην ανεργία, αλλά κυρίως στον κατατεμαχισμό και την κακή οργάνωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Και εξίσου προφανές είναι, ότι το μέρος του δημοσιονομικού ελλείμματος που οφείλεται στην κάλυψη των ελλειμμάτων των προβληματικών επιχειρήσεων προέρχεται στην πραγματικότητα από την ανικανότητα των κυβερνήσεων να εκπνήσουν και να εκτελέσουν ένα πρόγραμμα εξυγίανσης, η επιτυχία του οποίου όχι μόνον θα ανακούφιζε τον προϋπολογισμό αλλά θα μπορούσε να θέσει και τις βάσεις για μια επιχειρηματική-αναπτυξιακή οικονομική πολιτική.

Αλλά ας δούμε πρόχειρα και την πλευρά των εσόδων και της χρηματοδότησης του δημοσιονομικού ελλείμματος.

Σε μισό τρισεκατομύριο υπολογίζεται η ετήσια φοροδιαφυγή. Σε 300-500 δισεκ. υπολογίζονται οι εισπρακτέες απαιτήσεις του Δημοσίου προς ιδιώτες. Σε 500 δισεκ. υπολογίζεται ο μέχρι σήμερα εισπραχθείς και μη αποδοθείς ΦΠΑ και σε 150 δισεκ. ο ετησίως εισπραττόμενος και μη αποδιδόμενος ΦΠΑ. Σε 15 δισεκ. υπολογίζονται τα διαφεύγοντα τέλη κυκλοφορίας. Για τον κατακρατούμενο από τους εργοδότες και μη αποδιδόμενο φόρο εισοδήματος δεν υπάρχουν εκτιμήσεις. Δεν είναι επίσης γνωστό τι φόροι διαφεύγουν από το γεγονός ότι τα εισοδήματα από κεφάλαιο δεν φορολογούνται στην πηγή. Ούτε είναι γνωστό το ύψος της φοροδιαφυγής των ελευθέρων επαγγελματιών (γιατρών, δικηγόρων κ.τ.λ.). Και ποιος γνωρίζει τι ακριβώς συμβαίνει με τις φοροαπαλλαγές; Γνωρίζουμε ότι δεν φορολογούνται (και δεν πρόκειται να φορολογηθούν) τα αγροτικά εισοδήματα και τα εισοδήματα από τραπεζι-

κές καταθέσεις. Πόσες όμως άλλες φοροαπαλλαγές υπάρχουν; Πώς είναι δυνατόν στη χώρα μας οι άμεσοι φόροι να αποφέρουν μόνον 18% των κρατικών εσόδων από φόρους, ενώ αλλού αποφέρουν π.χ. 35%.

Και το σπουδαιότερο: Γιατί να χρηματοδοτούν οι εμπορικές τράπεζες το έλλειμμα του Δημοσίου κι όχι η Τράπεζα της Ελλάδος; Ποιος οικονομικός λόγος υπάρχει γι' αυτόν τον τρόπο χρηματοδότησης του ελλείμματος του Δημοσίου πέραν του λόγου ότι έτσι το Δημόσιο πληρώνει τόκους στις εμπορικές τράπεζες, ενώ στην Τράπεζα της Ελλάδος θα μπορούσε ή να πληρώνει καθόλου τόκους ή να πληρώνει τους ίδιους χαμηλούς τόκους που πληρούν και οι εμπορικές τράπεζες όταν αναχρηματοδοτούνται από την Τράπεζα της Ελλάδος; Αυτό που συμβαίνει σήμερα είναι το εξής: Η Τράπεζα της Ελλάδος (ανα)χρηματοδοτεί φτηνά τις εμπορικές τράπεζες για να μπορέσουν να χρηματοδοτήσουν ακριβά το έλλειμμα του Δημοσίου. Αν χρηματοδοτούσε άμεσα το έλλειμμα του Δημοσίου με τους ίδιους όρους που (ανα)χρηματοδοτεί τις εμπορικές τράπεζες δεν θα άλλαζε τίποτα παρά μόνον ότι το ποσό που θα πλήρωνε το Δημόσιο ως τόκους θα ήταν χαμηλότερο κατά το ποσό που κερδίζουν σήμερα οι εμπορικές τράπεζες χρηματοδοτώντας ακριβά το έλλειμμα του Δημοσίου και αναχρηματοδοτούμενες φτηνά από την Τράπεζα της Ελλάδος. Γι' όσους δυσκολεύονται να το πιστέψουν: «Στις σημερινές συσκέψεις και σε αυτές που θα ακολουθήσουν, θα αναζητηθούν πολλοί και διαφορετικοί τρόποι χρηματοδότησης των αναγκών του Δημοσίου. Ανάμεσα στους τρόπους που θα εξετασθούν είναι και ο έμμεσος δανεισμός του Δημοσίου από τις εμπορικές τράπεζες. Προηγούμενως όμως, θα χρειαστεί να αναχρηματοδοτηθούν οι [εμπορικές] τράπεζες από την Τράπεζα Ελλάδος»³.

Χαρακτηριστικό της όλης συζήτησης των τελευταία εβδομάδων για την οικονομική κρίση είναι το εξής: Εν μέσω της οικονομικής κρίσης όλοι μιλάνε μόνον για την δημοσιονομική κρίση. Για την ανεργία δεν μιλάει κανείς. Η ανεργία το 1988 ήταν σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ 7,7%. Κάθε τέταρτος νέος ή νέα ηλικίας 14-24 ετών ήταν άνεργος. Κάθε τρίτος άνεργος ήταν

γυναίκα. Το 1989 ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων αυξήθηκε σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΑΕΔ κατά σχεδόν 4%. Τα στοιχεία της ΕΣΥΕ αναφέρονται όμως σε αστικές και ημιαστικές περιοχές. Γι' αυτό και στην πραγματικότητα το ποσοστό της ανεργίας το 1989 θα πρέπει να βρίσκεται κάπου γύρω στο 10%. Τα νοικοκυριά των ανέργων θα πρέπει να αποτελούν περίπου το 1/5 των νοικοκυριών της χώρας. Για το έλλειμμα στον προϋπολογισμό αυτών των νοικοκυριών τι μέτρα ελήφθησαν τώρα, τις άγιες μέρες που έρχονται; Και τι μέτρα πρόκειται να ληφθούν για το 1990 που αναμένεται πτώση της αύξησης του ΑΕΠ (από 4% σε 2%) και συνεπώς αύξηση της ανεργίας; Στα μπαρ, στα εστιατόρια και τις ταβέρνες που πηγαίνουν με ενδυμασίες ή δεν τους διακρίνουμε ως ανέργους. Κι όμως υπάρχουν. Μήπως οι κοινωνιολόγοι μας πρέπει να εγγράφουν κι αυτούς στον μακροσκελή κατάλογο των ερευνητικών αντικειμένων τους για να μάθουμε κι εμείς πώς ζούν; Μήπως οι πολιτικοί και κοινωνικοί ψυχολόγοι μας μπορούν να μας πουν ποια άλλα σημαντικά γεγονότα, πέραν αυτών που συνέβησαν στο τέταρτο έτος, της ηλικίας τους και επηρέασαν τότε αποφασιστικά, επηρεάζουν σήμερα έστω λιγότερο αποφασιστικά την ψυχική τους κατάσταση; Και μήπως οι ιστορικοί μας της οικονομίας, που δεν έχουν αφήσει τεφτέρια εμπόρου της Τσακωνιάς ή οπλαρχηγού της εθνικής ημών Επανάστασης που να μην το έχουν μελετήσει, μπορούν να μας πουν τι εγγραφές υπάρχουν στα τεφτέρια των ανέργων μας;

Γιώργος ΣΤΑΜΑΤΗΣ

1. Δηλώνεται ότι έλληνας πρωθυπουργός της μεταπολεμικής περιόδου ερωτήθηκε γιατί επέλεξε για οικονομικό του σύμβουλο οικονομολόγο γνωστότερο μάλλον ως τραπεζίτη, απάντησε ότι στην Ελλάδα δεν χρειάζεται κανείς οικονομολόγους αλλά σαράφηδες. Πρόκειται βέβαια μόνο γι' ανέκδοτο.

2. «Δεν είναι ούτε η ώρα ούτε η στιγμή να δούμε πώς και πού και πότε δημιουργήθηκαν τα προβλήματα στην οικονομία». Δηλώσεις στις 13-12-1989.

3. Αγώνας να βρεθούν 150 δισ. για το δώρο, «Καθημερινή» 15-12-1989, σελ. 1. Κι όταν με το καλό βρεθούν αυτά τα 150 δισ. για το δώρο των εργαζομένων και των συνταξιούχων θα έχουν πάρει και οι εμπορικές τράπεζες το δικό τους δωράκι.

Ο ΞΕΝΟΦΩΝ ΖΟΛΩΤΑΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

□ Δεν είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ότι τον Ξενοφώντα Ζολώτα δεν τον ανακάλυψε η Αριστερά εκείνο το απόγευμα στο Προεδρικό Μέγαρο όταν ο κ. Μητσοτάκης «πέταξε» το όνομά του στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Ο κοτσονάτος οικονομολόγος έχει σφραγίσει την πορεία της ελληνικής οικονομίας όχι μόνο με την πολύχρονη παρουσία του στη διοίκηση της Τράπεζας της Ελλάδας, αλλά και με τον ιδιαίτερο ρόλο που έπαιξε σ' όλες τις κρίσιμες καμπές της πρόσφατης ιστορίας μας. Ξεχωριστή σημασία είχε η σχέση που ανέπτυξε ο Ξ. Ζολώτας με διεθνείς οργανισμούς, δημόσιους και ιδιωτικούς, που διατηρούσαν εύλογο ενδιαφέρον για την εξέλιξη των ελληνικών πραγμάτων. Όταν άκουσε λοιπόν αυτό το όνομα, ο Χ. Φλωράκης, δικαιολογημένα ταραχτηκε. Ξαν αστραπή πέρασαν από το νου του αμέτρητες αναφορές στο πρόσωπο και τη δράση του υποψήφιου πρωθυπουργού. Πολλές απ' αυτές τις αναφορές βρίσκονταν στα επίσημα έντυπα της αριστεράς και υπογράφονταν από επιφανείς θεωρητικούς ή και γνωστούς αγωνιστές του κομμουνιστικού κινήματος!

Ο Σεραφεΐμ Μάξιμος απαντά στον Ζολώτα

Η πιο ολοκληρωμένη μέχρι σήμερα κριτική του έργου του Ζολώτα οφείλεται στον Σεραφεΐμ Μάξιμο¹. Σε μια σειρά άρθρων που δημοσιεύτηκαν στη «Βραδυνή» τον Ιούνιο του 1943, ο Μάξιμος, με το ψευδώνυμο Σ. Βόρειος, έκανε αυστηρή κριτική από μαρξιστική σκοπιά στο βιβλίο του Ζολώτα «Θεωρητική Οικονομική» που είχε κυκλοφορήσει

το 1942, και είναι από τότε κλασικό πανεπιστημιακό εγχειρίδιο. Την υπεράσπιση του Ζολώτα ανέλαβε ο στενός συνεργάτης του Σ. Αγαπητίδης (και μετέπειτα χουντικός υπουργός) από τις στήλες πάλι της «Βραδυνής». Τον «διάλογο» αυτό που είχε και δεύτερο γύρο φρόντισε ο Μάξιμος να τον κυκλοφορήσει σε βιβλιοράκι, εμπλουτισμένο με μια πιο αναλυτική τοποθέτηση για το «νόμο της στενότητας» με τον οποίο επιχειρεί ο Ζολώτας να ανατρέψει το νόμο της αξίας. Το βιβλιοράκι κυκλοφόρησε τον Οκτώβριο 1943 με τίτλο «Θεωρητική Οικονομική και οικονομική ακρισία (εκδότης Γ. Λουκάτος)». Μέσα σε λίγες μέρες κυκλοφόρησε και η απάντηση του «στρατοπέδου Ζολώτα». Αυτή τη φορά την υπεράσπιση του καθηγητού αναλάμβανε ο μαθητής του Σ. Πουλόπουλος με το βιβλίο *Η οικονομική επιστήμη στην Ελλάδα* (εκδότης Αργ. Παπαζήσης). Ο μαθητής του κ. Ζολώτα έκλεινε αυτή την πολεμική με μια εκπληκτική γκάφα. Αφήνουμε τον ίδιο τον Μάξιμο να διηγηθεί αυτό το διασκεδαστικό περιστατικό από τη σύγκρουσή του με την «ομάδα Ζολώτα»:

«Ο κ. Ζολώτας μένεα πνέων για την πολεμική εκείνη απήντησε μέσω του κ. Αγαπητίδη – πνευματικού συνοδού του – καθώς και μέσω του κ. Πουλόπουλου, πνευματικού τέκνου του. Και οι δύο αυτοί κύριοι εξαγνίστηκαν σ' ένα προσωπικό τόνο όλη την επιθετική τους μανία, ο δεύτερος δε και την υβριστική του δεινότητα, όπως θα έκανε κάθε απελπισμένος που υπερασπίζεται μια χαμένη υπόθεση. Ο τελευταίος όμως αυτός – ο Πουλόπουλος – απεχαλινώθη τόσο πολύ που στο τέλος κατέστρεψε μόνος του και τον εαυτό του και τον κ. Ζολώτα, με την εξής πρωτάκουστη κατακλείδα ενός βιβλίου που κυκλοφόρησε τότε: «Η οικονομική επιστήμη στην Ελλάδα». Επειδή είχαμε χιτλερική κατοχή και η λογοκρισία επέβλεπε με αυστηρότητα τις εκδόσεις, αναγκάσθηκα ένα τελευταίο μικρό και επιγραμματικό κεφάλαιο που υπάρχει στο βιβλίο μου «Θεωρητική Οικονομική και οικονομική ακρισία» και που επιγράφεται «Κλασική και αγοραία οικονομία», ενώ ήταν του Μαρξ, να το παρουσιάσω ως απλή μετάφραση ανώνυμου συγγραφέα, παρμένη από το περιοδικό «Devenir Social». Ο Πουλόπουλος λοιπόν, αγνοώντας ο ταλαίπωρος τα μαρξιστικά κείμενα, αλλά και σε αδυναμία να αισθανθεί ότι βρίσκεται μπροστά σ' ένα κλασικό συγγραφέα, δεν υποπτεύθηκε ότι ο ανώνυμος συγγραφέας είναι ο Μαρξ

και σου τον παραλαμβάνει στο όνομα... του Μαρξ, γράφοντας το εξής αμίμητο. «Κάτι τέτοιους είχαν υπόψη του ο Μαρξ, όταν έγραφε *Mois je ne suis pas marxiste!*» Έτσι, κοντά στον υποφαινόμενο το λεοντάρι αυτό κατετρόπωσε και τον Μαρξ (ανωνυμογράφο) αντιτάσσοντας εναντίον του τον δικό του... Μαρξ-Πουλόπουλον... Αυτά για την ιστορία».

Ο «Δημιουργικός Σοσιαλισμός» και ο... εθνικοσοσιαλισμός

Πολύς λόγος έγινε τις τελευταίες μέρες για ένα κείμενο του κ. Ζολώτα από το βιβλίο του *Δημοκρατικός Σοσιαλισμός*, που γράφτηκε το 1943 και κυκλοφόρησε το 1944. Τα αποσπάσματα που δημοσιεύτηκαν στις εφημερίδες ξάφνιασαν με τη ριζοσπαστικότητά τους, και ο Λεωνίδας Κύρκος έσπευσε να τα αξιοποιήσει για να αποδείξει την προοδευτικότητα του πρωθυπουργού. Το ίδιο, όμως, αυτό βιβλίο είχε συναντήσει τη σκληρή κριτική του Γ.Δ. Ζιούτου από τις στήλες της παράνομης Κομμουνιστικής Επιθεώρησης λίγο πριν την απελευθέρωση («Οι αστοί καθηγητές και ο Σοσιαλισμός», τ. 26-27, Μάης-Ιούνιος 1944). Ο Ζιούτος υπενθυμίζει, χωρίς να την αναφέρει, την κριτική του Μάξιμου, εφόσον κατά τη γνώμη του ο *Δημιουργικός Σοσιαλισμός* δεν είναι παρά ένα υποπροϊόν της *Θεωρητικής Οικονομικής*. Κυρίως, όμως, κατηγορεί τον Ζολώτα ότι είναι θύμα της γενικής σύγχυσης που επικρατεί στο στρατόπεδο των αστών οικονομολόγων. Επισημαίνει μάλιστα ορισμένα αποσπάσματα που κάθε άλλο παρά επιβεβαιώνουν τον ενθουσιασμό του Λ. Κύρκου. Γράφει, π.χ. ο Ζολώτας:

«Προσπάθεια προς οργάνωση της οικονομίας υπό τον κράτους κατεβλήθη εις Γερμανίαν από της εποχής της επικρατήσεως του εθνικοσοσιαλισμού. Η προσπάθεια αυτή απέβλεπε μεταξύ άλλων κυρίως εις την λύσιν του προβλήματος της ανεργίας, η οποία είχε λάβει μεγάλα διαστάσεις, πράγμα το οποίο επέτυχε πλήρως... Εν τούτοις δεν φαίνεται ότι πρόκειται περί οριστικής διαμορφώσεως νέου οικονομικού συστήματος, αλλά μάλλον περί μεταβατικής περιόδου, η οποία θα οδηγήσει «εις μίαν πραγματικώς σοσιαλιστικήν κοινωνίαν». Ως επανελημμένης ετονίσθη υπό του αρχηγού του γερμανικού κράτους, ο εθνικοσοσιαλισμός αποβλέπει τελικώς εις την σοσιαλι-

στικήν οργάνωσιν της κοινωνίας». Όπως παρατηρεί ο Ζιούτος: «Δεν είναι χωρίς σημασία η υιοθέτηση αυτή των λόγων του Χίτλερ, που κάνει ο κ. Ζολώτας, χωρίς κανένα σχόλιο, χωρίς καμιά διάκριση ανάμεσα στη νασιστική δημαγωγία και την πραγματικότητα – αυτήν την «εθνικοσοσιαλιστική» πραγματικότητα, που ο ελληνικός λαός δεν περιμένει πια να μάθει από τα φλύαρα δημοσιεύματα των κ.κ. καθηγητών...»

Δεν είναι φυσικά αυτό το απόσπασμα το μόνο ούτε το πλέον επιληψίμο που θα μπορούσε να ανιχνευτεί στην κατοχική δραστηριότητα των καθηγητών και ακαδημαϊκών μας. Είναι ωστόσο αδιανόητο να επιλέγεται σήμερα από τον κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο του Συνασπισμού αυτό ακριβώς το κείμενο και να καλείται ο πρωθυπουργός να... «εφαρμόσει την ουσία όσων διακήρυσσε» (αγόρευση Λ. Κύρκου στη Βουλή, 1.12.89)².

Μετά την απελευθέρωση

Μετά την απελευθέρωση υπάρχουν πολλές αναφορές στα έντυπα της αριστεράς για τη δραστηριότητα του Ζολώτα. Τώρα πια δεν είναι τόσο το θεωρητικό του έργο που δέχεται την κριτική, όσο η πολιτική του δραστηριότητα γύρω από το θέμα της «ανοικοδόμησης». Είναι η ώρα του Β. Μπαρτζιώτα, του γνωστού «Φάνη» να ξεμπερδέψει με τις απόψεις των «οικονομολόγων και των πολιτικών της χρηματιστικής ολιγαρχίας». Σε άρθρο του στην νόμιμη πια *Κομμουνιστική Επιθεώρηση* (τ. 39, Ιούλιος 1945) αναφερόμενος στον Ζολώτα σημειώνει:

«Να τι λένε μερικοί από τους εκπροσώπους της αστικής θεωρητικής αντίδρασης που κάνουν μάलिστα το «σοσιαλιστή»... Λίγες μόνο μέρες μετά τη στρατιωτική συντριβή του χιτλερισμού οι «θεωρητικοί» μας καλλιεργούν τη χιτλερική θεωρία περί ζωτικού χώρου που οι μεγαλοιδεάτες μας την ονομάζουν «Μεγάλη Ελλάδα»... Οι μεγιστάνες

1. Πολύ νωρίτερα, ο Ξ. Ζολώτας έχει δεχτεί την επίθεση από το περιοδικό των διανοούμενων της Αριστεράς «Νέοι Πρωτοπόροι». Τον Οκτώβριο του 1934, στο φύλλο 34 με τίτλο «Τα αίτια του Πανεπιστημίου – πώς ξεμασκαρεύονται οι κ.κ. καθηγητές» υπάρχει ανυπόγραφος σχόλιος σχετικό με την εκλογή του Ζολώτα στην Έδρα Πολιτικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τα στοιχεία για την πολεμική του το περιοδικό αντλεί από φυλλάδιο του ανταγωνιστή του Ζολώτα, συνυποψήφιου για την ίδια θέση. Όπως εξηγεί το περιοδικό:

«Κάθε φορά που πρόκειται να εκλεγεί ένας καινούργιος καθηγητής σε μια από τις σχολές των Πανεπιστημίων μας γίνεται ένα είδος επίδειξης όλων των αθλιότητων που στεγάζονται στα «α.ε.ι.» Τις αθλιότητες αυτές και τις μασκαροσύνες που θα ντράπιαζαν και τον κοινότερο μασκαρά της πιάτσας, τις εκθέτουν σε φυλλάδιο που κυκλοφορούν για την υποστήριξη της υποψηφιότητάς τους, όσοι διεκδικούν μια θέση που απ' αυτήνε θα διδάξουν αύριο (οι άνθρωποι δε λογαριάζουν καθόλου το μισθό και τις τόσες άλλες «συναφείς αποδοχές και απολαύσεις») τον ελληνικό ιδεαλισμό και την ελληνική αρλουμπολογία».

2. Ας σημειώσουμε εδώ ότι το βιβλίο «Δημιουργικός Σοσιαλισμός» που τόσο θαυμάζεται στις μέρες μας είχε δεχτεί όταν εκδόθηκε την αυστηρή κριτική και της «Σοσιαλιστικής Επιθεώρησης» της ΕΛΔ-ΣΚΕ (τ.2 Αύγουστος 1945). Ο Η. Παρασκευάς, αφού χαιρετίζει το γεγονός ότι ο Ζολώτας μ' αυτό του το βιβλίο παίρνει θέση κατά του καπιταλισμού και υπέρ του σοσιαλισμού, καταλήγει: «Ο σοσιαλισμός του κ. Ζ. εκφράζει τις ανησυχίες των μικροαστικών στρωμάτων της χώρας μας, που η καπιταλιστική αγωνία τα σπρώχνει προς τον σοσιαλισμό, αλλά που διατηρούν από το παρελθόν ένα σωρό απε μικροαστικές επιβιώσεις».

Ο «Ρίζος της Δευτέρας» του εμφυλίου, με τη συνέντευξη του Ζολώτα.

του πλούτου είναι πιο πρακτικοί και την "ανοικοδόμηση" της Ελλάδας πάνε να την στηρίξουν σε μέτρα που τόσο σκληρά πλήρωσε στο παρελθόν ο λαός: βαριές φορολογίες, διώξιμο χιλιάδων δημοσίων υπαλλήλων, ληστεία των αγροτικών προϊόντων, αγορανομικά μέτρα και "ακρεωφαγία" ορισμένες μέρες της δεκαετίας που θυμίζουν την 4η Αυγούστου και τον περιθώριο τρίτο πολιτισμό της».

Παρά το γεγονός ότι σ' όλη την περίοδο της «ανασυγκρότησης» οι αναφορές των αριστερών αρθρογράφων στο όνομα Ζολώτα συνοδεύονται από τους γνωστούς χαρακτηρισμούς, δεν μπορεί να κρυφτεί μια αμνηχανία και μια αντιφατικότητα. Απ' τη μια μεριά, στο πρόσωπό του καταγγέλλεται ο «εκπρόσωπος του χρηματιστικού κεφαλαίου», απ' την άλλη αντιμετωπίζεται ως ο πιο έγκυρος τεχνοκράτης και οι εκτιμήσεις του για το «οικονομικό πρόβλημα» θεωρούνται πολύτιμες, και «αντικειμενικές». Από πρώτη ματιά θα ξενιστεί ο σημερινός αναγνώστης όταν θα συναντήσει πρωτοεξέλιξη συνέντευξη του Ξ. Ζολώτα στο «Ρίζο της Δευτέρας» στις 19 Μαΐου 1947. Ο εμφύλιος πόλεμος ήδη μαίνεται, και μόλις τέσσερις μήνες αργότερα θα απαγορευτεί η κυκλοφορία της εφημερίδας. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο «Ρίζος»: «Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ξενοφών Ζολώτας αναμφισβήτητα είναι ο διαπρεπέστερος θεωρητικός της ελληνικής «καθεστηκυίας τάξεως» στον οικονομικό τομέα. Δέχτηκε πρόθυμα να μας αναπτύξει τις απόψεις του».

Φυσικά, το ρεπορτάζ του Ρίζου δεν διατάζει να «στολίσει» τον φιλοξενούμενό του:

- «Πάνω στο ζήτημα της κρίσης οι απόψεις του κ. Ζολώτα - απόψεις καθαρά ρεφορμιστικές - θυμίζουν τις ανάλογες αισιόδοξες προβλέψεις των αστών θεωρητικών, πριν από τις κρίσεις του 1920-21 και 1929-33».

Όμως αυτές οι «διατυπώσεις» των συντακτών του ρεπορτάζ μάλλον το ρόλο του άλλοθι παίζουν για την εμφάνιση ενός «εκπροσώπου του ταξικού αντίπαλου» απ' τις στήλες της εφημερίδας του λαού. Στην πραγματικότητα ο διάλογος του «Ρίζου» με τον Ζολώτα είναι επί τους ουσίας της οικονομικής πολιτικής.

Από την ΕΡΕ

στη Νέα Δημοκρατία

Αυτός ο ιδιότυπος «διάλογος» του Ξ. Ζολώτα με τα έντυπα της Αριστεράς

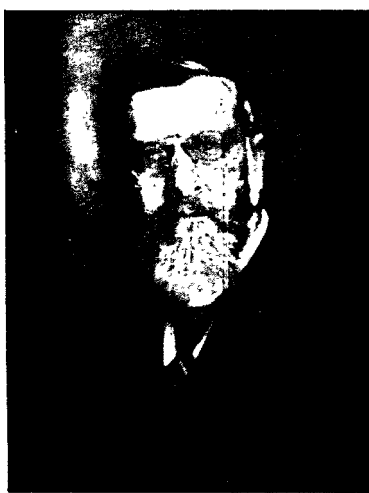
συνεχίστηκε μέχρι τις μέρες μας. Τόσο κατά την περίοδο της δεκαετίας του '50 όταν ο καθηγητής ήταν ο κύριος οικονομικός σύμβουλος των κυβερνήσεων Καραμανλή, όσο και στη συνέχεια. Εξακολουθεί θέβαινα να καταγγέλλεται σαν «στρατευμένος μνηστής της ΕΡΕ» (Π. Μαυρομάτη, «Η αλήθεια για την «κρίση» της δραχμής», Ελληνική Αριστερά, τ. 11-12 Ιουνίου-Ιουλίου 1964), όμως η γνώμη του γίνεται σεβαστή και τονίζεται με κάθε ευκαιρία η σχετική αυτονομία της σκέψης του. Όχι σπάνια χρησιμοποιούνται απ' την Αριστερά οι διαπιστώσεις του για να στηρίξουν επιχειρήματα εναντίον των κυβερνήσεων που ο ίδιος συμβουλευόταν.

Η ίδια αντιμετώπιση συνεχίζεται και μετά τη δικτατορία. Ενώ ο Ξ. Ζολώτας κατηγορείται επειδή: «Πράγματα απλά και γνωστά στην κοινή γνώμη προσπαθούν να τα παραποιήσουν με ψευτοεπιστημονικά τεκμήρια για να συγκαλυφθεί η αντιλαϊκή αιχμή της κυβερνητικής πολιτικής» (Νίκου Κυρίτση, «Η απληστία των βιομηχάνων», Κομμουνιστική Επιθεώρηση, τ. 7 Ιούλιος 1977) εξακολουθεί η αμείωτη εκτίμηση στο πρόσωπό του.

Θα ήταν επιπόλαιο να αποδοθεί αυτή η αντιφατική συμπεριφορά της αριστεράς σε κάποιο πλέγμα που της προκαλεί το βάρος της «επιστημοσύνης» του κ. καθηγητή.

Δυστυχώς το πρόβλημα είναι πολύ βαθύτερο. Το οικονομικό δόγμα της μεταπολεμικής αριστεράς έχει πολλά κοινά σημεία με τον Ζολώτειο κεύνσιανισμό. Αν «αφαιρέσει» κανείς τα «αντιιμπεριαλιστικά», «ανεξαρτησιακά» και «αντιμονοπωλιακά» στοιχεία του οικονομικού προγράμματος της αριστεράς, αν δηλαδή βάλει κατά μέρος τις αναφορές στο ξένο κεφάλαιο, θα διαπιστώσει τις σημαντικές συγκλίσεις: «ανάπτυξη», «βιομηχανία», «κρατική παρέμβαση», «απασχόληση», «κατανάλωση»...

Ακόμα πιο ανάγλυφη γίνεται η σύγκριση αν στη θέση του Ξ. Ζολώτα που ανήκει στη «δεξιά» των κεύνσιανών, τοποθετήσαμε τον καθηγητή Α. Αγγελόπουλο, που ανήκει στην «αριστερά» τους. Μέχρι το 1943 και όσο η δράση τους παραμένει κυρίως ακαδημαϊκή ο Αγγελόπουλος συμβαδίζει απόλυτα με τον Ζολώτα, εκδίδουν μάλιστα από κοινού το περιοδικό «Επιθεώρησης Κοινωνικής και Δημόσιας Οικονομικής». Στη συνέχεια οι δρόμοι τους χωρίζουν πολιτικά. Ο Ζολώτας στο πλευρό των συντηρητικών, ο Αγγελόπουλος στην κυβέρνηση του βουνού. Ο Ζολώτας στην Τράπεζα της Ελλάδος, ο Αγγελόπουλος υπουργός του ΕΑΜ. Από τότε διαχάζονται και οι θεωρητικές τους κα-

Λούντβιγκ Πόλε (1869-1926): ο καθηγητής του σημερινού πρωθυπουργού.

Ο ακαδημαϊκός και ο πρύτανης

«Οι μισοί έλληνες πολιτικοί ήταν μαθητές μου» δήλωσε ο πρωθυπουργός, κουρασμένος να απαντά σε σχετικές ερωτήσεις δημοσιογράφων. Πρώτοι ο κ. Παπανδρέου και ο κ. Μητσοτάκης έσπευσαν να υπενθυμίσουν αυτή την παλιά σχέση δασκαλου-μαθητή που τους συνδέει με τον κ. Ζολώτα. Και ακολούθησαν δεκάδες άλλοι επώνυμοι, εκπρόσωποι όλων των γενεών και όλων των πολιτικών παρατάξεων.

Με συγκίνηση αποκαλύπτουμε σήμερα ότι και ο Σχολιαστής συνδέεται μ' αυτή την ακατάλυτη σχέση δασκαλου-μαθητή με τον παγκοσμίως φήμη ακαδημαϊκό. Μόνο που η δική μας σχέση είναι αντίστροφη. Στην περίπτωση μας ο κ. Ζολώτας ήταν ο μαθητής...

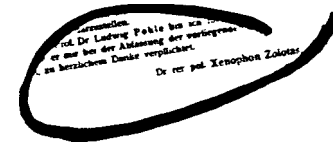
Πράγματι, όπως αποδεικνύεται και από τον πρόλογο στη διδακτορική του διατριβή που δημοσιεύτηκε στη Λειψία το 1926, ο κ. Ζολώτας απευθύνει τις ευχαριστίες και την ευγνωμοσύνη του στον καθηγητή του Λούντβιγκ ΠΟΛΕ. Όπως ίσως μαντέψατε πρόκειται για τον παππού του συνεργάτη μας Ρολφ Πόλε, και έναν απ' τους σημαντικότερους γερμανούς οικονομολόγους των αρχών του αιώνα.

Το βιβλίο του Πόλε «Καπιταλισμός και Σοσιαλισμός» είναι μια απ' τις πιο σταθερές βιβλιογραφικές αναφορές σ' όλες τις εργασίες του Ζολώτα μέχρι και τη δεκαετία του 40. Ο Ζολώτας παραπέμπει σ' αυτό ακόμα και στη «Θεωρητική Οικονομική» που κυκλοφόρησε μέσα στην κατοχή, το 1942. Η τραγική ειρωνία είναι ότι το βιβλίο αυτό είχε απαγορευτεί και εξαφανιστεί στη Γερμανία από το 1933, με την άνοδο των «εθνικοσοσιαλιστών» στην εξουσία.

Όσο για τον Λούντβιγκ Πόλε, δεν πρόλαβε να ζήσει και να δει την απαγόρευση του βιβλίου του. Πέθανε το 1926, την ίδια δηλαδή χρονιά που δημοσιεύτηκε η εργασία του Ζολώτα «Griechenland auf dem Wege zur Industrialisierung» με τις ευχαριστίες του συγγραφέα προς τον καθηγητή του.

Αλλά, για να γυρίσουμε στα δικά μας: λέτε αυτή τη σχέση να είχε υπόψη του ο κ. Δροσογιάννης όταν πριν λίγα χρόνια έσπευδε να χαρακτηρίσει τον συνεργάτη μας «πρύτανη της τρομοκρατίας»;

Δ.Ψ.

Ο Ξ. Ζολώτας ευχαριστεί τον καθηγητή του Λ. Πόλε για τη βοήθειά του στην εκπόνηση της διδακτορικής του εργασίας.

τευθύνσεις. Ο Ζολώτας δημοσιεύει κυρίως σε επίσημα ή ξένα έντυπα, ο Αγγελόπουλος γράφει στον ΑΝΤΑΙΟ και στη συνέχεια ιδρύει τη «Νέα Οικονομία». Στη συνέχεια υπάρχει νέα σύγκλιση, που γίνεται όμως σε άλλη πια βάση.

Όλη αυτή την περίοδο, ο Αγγελόπουλος είναι είτε άμεσος σύμμαχος, είτε απλός συνεργάτης της Αριστεράς. Πάντα όμως παραμένει προνομιακός «συνομιλητής» της. Καλείται, μάλιστα, να αντισταθμίσει το βάρος του Ξ. Ζολώτα όταν απομακρύνεται απ' την κυβέρνηση το παραδοσιακό συντηρητικό κόμμα (1964, 1981).

Σ' αυτή την πολύχρονη παράλληλη πορεία των δυο ρευμάτων του κεύνσιανισμού στη χώρα μας η αριστερά δεν έχει προβάλλει τη δική της, «τρίτη» οικονομική εκδοχή. Οχυρωμένη κυρίως πίσω από τις φιλολαϊκές κατευθύνσεις της «αριστερής εκδοχής» περιορίζει τη διαφορετικότητά της στα

«στρατηγικά» (δηλαδή «μελλοντικά») οράματα.

Ιδιαίτερα σήμερα τα περιθώρια αστικής διαχείρισης της κρίσης δεν επιτρέπουν μεγάλη απόκλιση ανάμεσα στα δυο ρεύματα. Η εποχή της «ανάπτυξης» είναι πια μακρινό παρελθόν, και η λιτότητα δεν γοητεύει μόνο τους παραδοσιακούς φιλελεύθερους. Όσοι διάβασαν τα πρακτικά των συζητήσεων στο Προεδρικό Μέγαρο θα διαπίστωσαν ότι η τελική εκλογή ως πρωθυπουργού του Ζολώτα που προτάθηκε απ' τον Μητσοτάκη, έναντι του Αγγελόπουλου που προτάθηκε απ' τον Παπανδρέου, έγινε επειδή αντέχει περισσότερο. Η τελική δηλαδή επικράτηση του «δεξιού» ρεύματος οφείλεται μάλλον στη βιολογική του ανωτερότητα. Όσο για την Αριστερά, αυτή δεν έχει κανένα πρόβλημα: κεύνσιανός να 'ναι κι όποιος να 'ναι. Πολύ περισσότερο που μας έτυχε και σοσιαλιστής!

Δημήτρης ΨΑΡΡΑΣ

Η L.I.A. στην Ελλάδα

■ Την περασμένη εβδομάδα, ανακοινώθηκε η ίδρυση του ΑΝΤΙΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΚΟΥ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ, στην Ελλάδα, ομόσπονδου της L.I.A. Η L.I.A. (ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΤΙΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ) έγινε γνωστή στην Ελλάδα μ' ένα μεγάλο συνέδριο, στο ΖΑΠΠΕΙΟ μέγαρο (18-19/11/1989), με συνδιοργάνωτή την Ε.Σ.Ε.Α.Ν. και την παρουσία του Ευρωβουλευτή ΜΑΡΚΟ ΤΑΡΑΝΤΑΣ και του προέδρου της CO.R.A. ΤΖΙΑΝΚΑΡΛΟ ΑΡΝΑΟ.

Το συνέδριο, τάρξε την υπάρχουσα κατάσταση και άνοιξε νέους δρόμους και ιδέες για τη σωστή αντιμετώπιση των ναρκωτικών.

Η L.I.A., που είναι μια μεγάλη διεθνής πολιτική κίνηση και ιδρύθηκε με την πρωτοβουλία του Ιταλικού Ριζοσπαστικού Κόμματος, έχει σαν υποστηρικτές προσωπικότητες όπως τον Νομπελίστα ΜΙΛΤΟΝ ΦΡΙΝΤΜΑΝ, τον διευθυντή του *Εκονομίστ* ΝΙΚ ΧΑΡΜΑΝ, τον πρώην αρχηγό του αντιναρκωτικού τμήματος της αστυνομίας της Νέας Υόρκης ΡΑΛΦ ΣΑΛΕΡΝΟ, τον διευθυντή ερευνητικού τμήματος εξαρτήσεων του Άμστερνταμ ΠΗΤΕΡ ΚΟΕΝ, την καθηγήτρια εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου του Μόντρεαλ, ΜΑΡΙ-ΑΝΤΡΕ ΜΠΕΡΤΡΑΝ, τον πρώην υπουργό εξωτερικών των Η.Π.Α., ΤΖΩΡΤΖ ΣΟΥΛΤΣ κ.ά.

Η L.I.A. με ριζοσπαστικές ιδέες και δυναμικές πρωτοβουλίες προτείνει τον διαχωρισμό «μαλακών» και «σκληρών» ναρκωτικών ουσιών και τη χορήγηση ηρωίνης υπό κρατικό υγειονομικό έλεγχο. Ξεκινώντας από τη διαπίστωση ότι ο κατασταλτικός νόμος απέτυχαν και διαιώνισαν, για 80 χρόνια, μια κατάσταση, δημιουργώντας εκατομμύρια θύματα, ευνοώντας μόνο το παράνομο εμπόριο ναρκωτικών, η L.I.A. έχει σαν στόχο να συγχρονίσει άτομα και οργανισμούς του επιστημονικού, πολιτικού και κοινωνικού χώρου, με κοινό σκοπό να καταγγείλουν και να αποτρέψουν τις ζημιές που προκάλεσε η απαγορευτική πολιτική.

Ένας από τους κύριους στόχους της L.I.A. είναι ο διαχωρισμός μεταξύ ουσιών. Όταν μιλάμε για διαχωρισμό, δεν μπορούμε να μην αναφερθούμε στην Ολλανδία, όπου από το 1976 νομιμοποιήθηκε η κάνναβη και τα παράγωγά της. Πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν μας, την έρευνα του θεωρητικού ΕΝΤΥ ΕΓΚΕΛΣΜΑΝ όπου επισημαίνει, ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ της λήψης μιας ναρκωτικής ουσίας για ψυχαγωγία (αλκοόλ-μαριχουάνα) ή της λήψης, για αντιμετώπιση υπαρξιακών προβλημάτων σαν μέσον αυτοθεραπείας (ηρωίνη).

Είναι λοιπόν χρήσιμο ν' αναφερθούμε στ' αποτελέσματα της Ολλανδικής πολιτικής, εξετάζοντας μία έρευνα στατιστικής που έγινε σε 4.200 άτομα, από την ηλικία 12 ετών και άνω κατανεμημένη σε τρεις κατηγορίες:

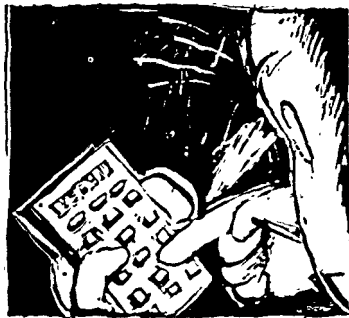
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Α ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΟΙ ΧΡΗΣΤΕΣ ποσοστό %	Β ΠΡΟΣΦΑΤΟΙ ΧΡΗΣΤΕΣ ποσοστό %	Γ ΣΥΝΕΧΕΙΣ ΧΡΗΣΤΕΣ ποσοστό %
ΟΥΣΙΑ			
Καπνός	73,6	51,1	47,5
Αλκοόλ	89	80,4	73,5
Υπνωτικά	20,6	11,6	8,5
Ηρεμιστικά	23	11,1	7,6
Κάνναβη	23,6	9,6	5,7
Κοκαΐνη	5,8	1,6	0,6
Αμφεταμίνη	4,6	0,6	0,3
Οπιούχα	9,6	2,5	1,2
L.S.D.	2,8	0,1	0
Λοιπά παραισθησιογόνα	2,4	0,4	0,1

Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι ενώ η κάνναβη είναι νόμιμη και ελεύθερη, τελικά τα δημοφιλέστερα ναρκωτικά είναι το αλκοόλ, ο καπνός, και τα υπνωτικά.

Μια έρευνα που αφορά τη χρήση της κάνναβης, σε 25.000 μαθητές, ηλικίας 17-18 ετών αναφέρει, ότι το 5,6% δοκίμασε την ουσία, αλλά δεν εξακολούθησε τη χρήση. Το 6,5% ευκαιριακά συνέχισε και το 0,1 τη χρησιμοποιεί καθημερινά. Σύμφωνα λοιπόν με αυτά που γνωρίζουμε, για τη χώρα μας, όπως παρατηρούμε το ποσοστό των μαθητών που μεταχειρίζεται τακτικά την κάνναβη στην Ολλανδία είναι χαμηλότερο από αυτό της Ελλάδας. Όσον αφορά τους τοξικοεξαρτημένους από ηρωίνη ο αριθμός, πάντα στην Ολλανδία, υπολογίζεται μεταξύ 15-20.000. Το εντυπωσιακό είναι ότι ο αριθμός αυτός έμεινε σταθερός τα τελευταία δέκα χρόνια (Ολλανδικό Υπουργείο Υγείας). Η μέση ηλικία του χρήστη αυξήθηκε στο Άμστερνταμ από 26,8% σε 30,1% (περίοδος '81-'87). Επίσης κατά την ίδια περίοδο η πλειονότητα των νέων χρηστών έως 21 ετών μειώθηκε από το 14,4% στο 4,8%.

Αυτά τα στοιχεία που πρώτη φορά αναφέρονται στον τόπο μας, αποδεικνύουν ότι το ολλανδικό παράδειγμα έχει πολλά να διδάξει σε όλες τις χώρες, όπως την Ελλάδα, που με πείσμα ή άγνοια, υιοθετούν απαγορευτικές στρατηγικές. Από τότε που η Ολλανδική πολιτική αντιμετώπισε το πρόβλημα, μ' αυτή την προοδευτική λύση, όχι μόνον δεν αυξήθηκε ο αριθμός των τοξικομανών, αλλά αντιθέτως μειώθηκε, με σπουδαιότερο πλεονέκτημα, το κράτος να αντιμετωπίζει πολύ λιγότερα κρούσματα θανάτων από ηρωίνη.

ΕΛΙΖΑΜΠΕΤΤΑ ΚΑΖΑΛΟΤΤΙ

ΑΠ'

1. Προβλήματα μεθόδου

Ένα από τα κύρια επιχειρήματα που υποστηρίζεται για τη διατήρηση της απαγόρευσης της νόμιμης χρήσης της κάνναβης είναι η θεωρία των «ναρκωτικών της μετάβασης», σύμφωνα με την οποία η χρήση της κάνναβης είναι η «αίτια» που ο χρήστης οδηγείται στη συνέχεια στη χρήση της ηρωίνης. Όσοι υποστηρίζουν την παραπάνω θεωρία δε στηρίζονται σε επιχειρήματα φαρμακολογικού χαρακτήρα, όπου πράγματι το παραπάνω επιχείρημα έχει αποδειχθεί ανίσχυρο μέσα από τις πιο επίσημες και εμπειριστικωμένες μελέτες (βλ. Canadian Commission: «Cannabis» σελ. 130).

Το μόνο από πρώτη ματιά αποφασιστικό επιχείρημα για να υποστηριχτεί η παραπάνω θεωρία είναι το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος από τους χρήστες ηρωίνης είχε κάνει προηγουμένως χρήση κάνναβης. Ποια θα μπορούσε να ήταν η πραγματική βάση μιας τέτοιας θεωρίας; Σε επιστημονικό επίπεδο θα έπρεπε να αποδειχτεί ότι το φαινόμενο Α (χρήση της κάνναβης) είναι η αιτία του φαινομένου Β (χρήση της ηρωίνης). Θα 'πρεπε δηλαδή να αποδειχτεί ότι: 1) μεταξύ του Α και του Β υπάρχει μια θετική στατιστική σχέση, και 2) αυτή η σχέση δεν επηρεάζεται ως προς τα ειδικά χαρακτηριστικά των φαινομένων Α και Β από άλλους εξωγενείς παράγοντες ή μεταβλητές.

Το γεγονός ότι μεταξύ των καταναλωτών ηρωίνης ένα μεγάλο μέρος έχει κάνει προηγουμένως χρήση κάνναβης είναι αναμφισβήτητο. Έχει εξίσου αποδειχτεί πως το παρελθόν των ατόμων αυτών είναι εξίσου θεβαρυμένως προς τη χρήση άλλων ψυχοδραστικών ουσιών που κυκλοφορούν νόμιμα και έχουν μεγάλη διάδοση στη σημερινή κοινωνία, όπως είναι το αλκοόλ και ο καπνός (National Commission 1973: «Marihuane», σελ. 109. Canadian Commission 1973: «Final Report», σελ. 457 κ 736). Αυτός ο στατιστικός συσχετισμός αναφέρεται εξάλλου και απ' τους ίδιους τους υποστηρικτές της «εξελκτικής» θεωρίας (πρβλ. O'Donnel Clayton στο «Chemical Dependence: 4(3) 1982, σελ. 230. O'Donnel - στο R bins, έκδοση του: «Studying drug abuse», New Brunswick 1985, σελ. 149. J. fe στο «British Journal of Addiction» 1982, σελ. 597).

Επιστρέφοντας στο δικό μας σχήμα φαίνεται πως το φαινόμενο Β είναι ο σχετισμένο στατιστικά όχι μόνο με φαινόμενο Α, αλλά και με τα φαινόμενα Γ (χρήση αλκοόλ) και Δ (χρήση ηρωίνης). Συνεπώς ο συσχετισμός τ φαινομένου Β με το φαινόμενο Α έ έχει καμιά ειδική αξία, τέτοια που προσδίδει στο φαινόμενο Α το χαμηλό κτήρα του αιτιατού σε σχέση με το φαινόμενο Β. Όπως εξάλλου έχει υποστηριχτεί από διάφορους συγγραφείς ένας τέτοιος συσχετισμός θα μπορούσε ίσως να δείξει πως σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ατόμων υπάρχει

Το συνέδριο της Διεθνούς Αντιπαγορευτικής Ένωσης στην Αθήνα και η ίδρυση ελληνικού τμήματος της L.I.A. αναζωογόνησαν τη συζήτηση γύρω από τη σκοπιμότητα της απαγόρευσης των ναρκωτικών. Το άρθρο του προέδρου της CO.R.A. Τζιανκάρλο Αρνάο που ακολουθεί, δημοσιεύεται στον Σχολιαστή για πρώτη φορά, και αναλύει με στοιχεία το μύθο του «περάσματος» από την κάνναβη στην ηρωίνη.

ΤΗΝ ΚΑΝΝΑΒΗ ΣΤΗΝ ΗΡΩΙΝΗ;

γενική προδιάθεση στη χρήση ψυχοδραστικών ουσιών (Canadian Commission 1973, σελ. 736).

Στην πραγματικότητα, για να διατυπωθεί κάποια υπόθεση σχέση αίτιου και αιτιατού στα στατιστικά στοιχεία που αφορούν τον πληθυσμό που έχει εμπλακεί στη χρήση ηρωίνης (φαινόμενο Β) θα έπρεπε να συνδυάσουμε τα στοιχεία αυτά με μια σειρά άλλων γεγονότων και στοιχείων που αφορούν άλλες πλευρές του ζητήματός μας. Παραδείγματος χάριν, οι υψηλοί δείκτες καρκίνου των πνευμόνων μεταξύ των καπνιστών σιγαρέττων θεωρούνται ενδεικτικοί, διότι έχει αποδειχτεί εργαστηριακά πως τα προϊόντα του καπνού έχουν μια ισχυρή τοξική δραστηριότητα στους πνευμονικούς ιστούς. Μεγαλύτερη σημασία ίσως θα είχε ένας στατιστικός συσχετισμός του οποίου η αφετηρία θα ήταν η ίδια υπόθεση, διατυπωμένη με διαφορετικούς όρους, η στατιστική επίδραση της χρήσης της ηρωίνης μεταξύ του πληθυσμού που κάνει χρήση κάνναβης. Μια αξιολόγηση αυτού του τύπου θα μπορούσε να γίνει μέσα από την εκτίμηση των επιδημιολογικών στοιχείων, σχετικών με τη διάδοση της κατανάλωσης διαφορετικών μεταξύ τους ουσιών σ' ένα συγκεκριμένο δείγμα πληθυσμού και σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Αν λοιπόν η θεωρία της μετάβασης ήταν ορθή θα έπρεπε σε κάθε αύξηση της διακίνησης της κάνναβης να αντιστοιχεί μια αύξηση στη διακίνηση της ηρωίνης.

2. Στατιστικές αναλύσεις

Μια σωστή στατιστική συσχέτιση της χρήσης της κάνναβης και της χρήσης της ηρωίνης θα μπορούσε να γίνει μέσα από τα επιδημιολογικά στοιχεία σχετικά με την κατανάλωση των εκτός νόμου ναρκωτικών στις ΗΠΑ. Αυτά τα στοιχεία μπορούν να θεωρηθούν έγκυρα και ασφαλή διότι προέρχονται από κυβερνητικές πηγές. Επίσης μπορεί να θεωρηθούν στοιχεία υψηλής αντιπροσωπευτικότητας διότι αναφέρονται σ' ένα πληθυσμό 220 εκ. ανθρώπων.

Η πρώτη σειρά των στοιχείων αυτών αφορά τη διακίνηση μαριχουάνας και ηρωίνης στη δεκαετία του '70. Ως προς τον αριθμό των ατόμων που κάνουν συνήθη χρήση μαριχουάνας, όπου σύμφωνα με τα στοιχεία NIDA ο όρος «συνήθη» αντιστοιχεί σ' εκείνους που έχουν κάνει χρήση ναρκωτικών τουλάχιστον μια φορά τον τελευταίο μήνα, φαίνεται:

8 εκατ. το 1972 - 22,6 εκατ. (ιστορικό ρεκόρ) το 1979: αύξηση 182%. Για την ίδια περίοδο οι εξαρτημένοι απ' την ηρωίνη (στοιχεία FBN και DEA) είναι 626.000 το 1972 - 380.000 το 1978: πτώση 39%. (Στοιχεία της National Commission of Marijuana and Drug Abuse).

Η μείωση των εξαρτημένων από την ηρωίνη προς το τέλος της δεκαετίας του 70 επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία NIDA ως προς το δείκτη θνησιμότητας από τη χρήση ηρωίνης:

1976: 1487 άτομα, 1977: 616, 1978: 505, 1979 (ιστορικό μίνιμουμ): 424, 1980: 492.

Πάντα από τα στοιχεία της NIDA σχετικά με τη διάδοση των ναρκωτικών μεταξύ των σπουδαστών της San Mateo County:

Μαριχουάνα: 15% 1970, 23,3%, 1977: αύξηση 55%.

Ηρωίνη: 1,1% 1971, 0,8% 1977: μείωση 27% (πρβλ. San Mateo County, Dept. of Public Health and Welfare 1977). Μια άλλη συσχέτιση της κατανάλωσης της μαριχουάνας και της ηρωίνης είναι δυνατή μέσα απ' τη σύγκριση της χρήσης που έγινε προς το τέλος της δεκαετίας του '70 και τη διετία '85-'86. Η σύγκριση αυτή έχει μια ειδική αξία διότι αντι-

στοιχεί με τη μεγάλη αντιναρκωτική καμπάνια που έκανε η κυβέρνηση Ρήγκαν.

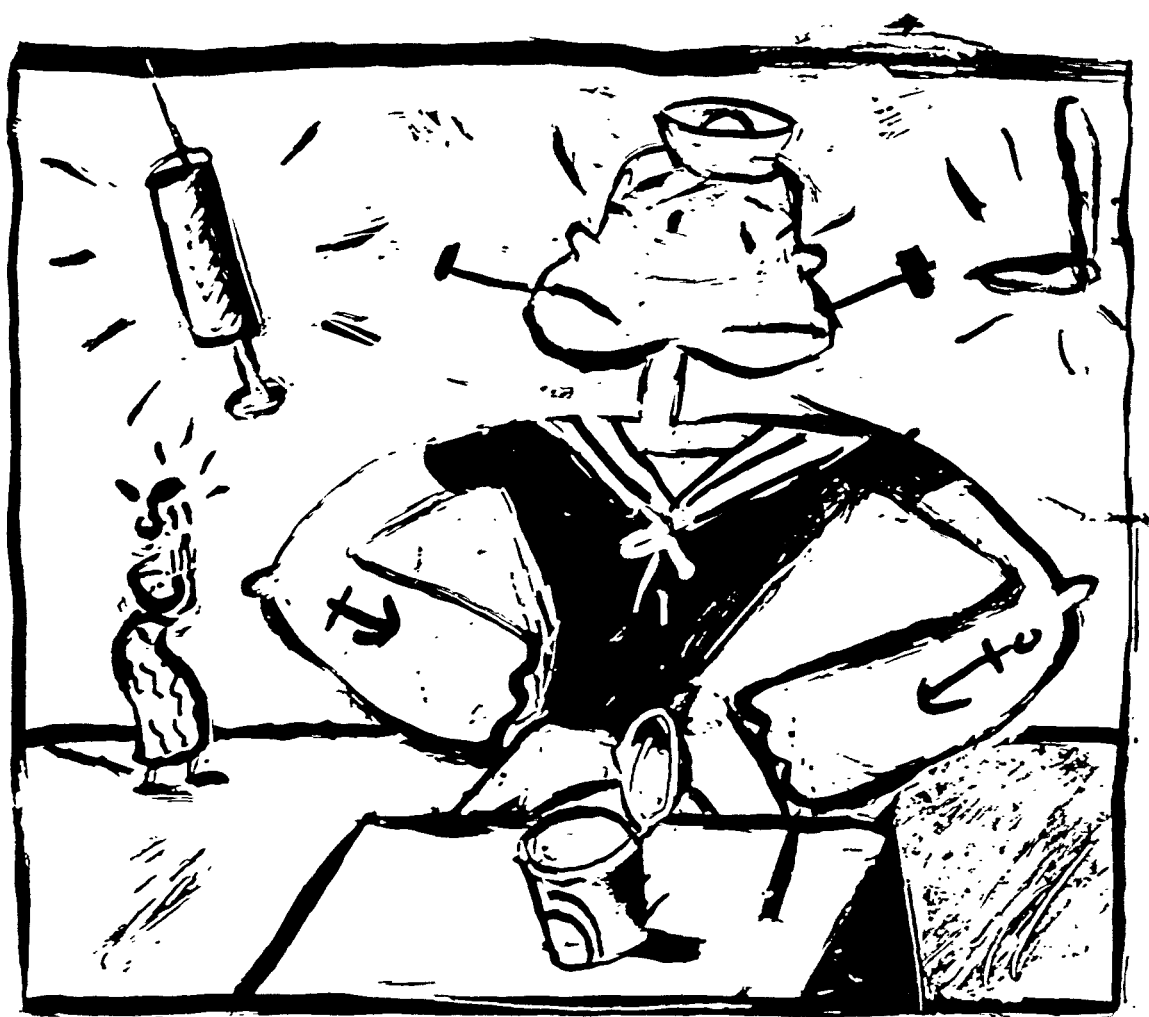
Στη δεκαετία του '80 ο αριθμός των εξαρτημένων από την ηρωίνη δεν έχει εκτιμηθεί επίσημα στις ΗΠΑ. Διαθέτουμε όμως μερικά στοιχεία που μπορούν να μας δίνουν ορισμένες ισχυρές ενδείξεις, όπως είναι ο αριθμός των θανάτων από υπερβολική δόση.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της NIDA η θνησιμότητα μπορεί να συνδυαστεί με τη χρήση της ηρωίνης, στις 23 μητροπολιτικές περιοχές που εντάσσονται στο μηχανογραφικό σύστημα της Drug Abuse Warning Network σημείωσε τις παρακάτω διακυμάνσεις: 1979 - 424, 1981 - 659, 1983 - 728, 1985 - 1225,

Εικονογράφηση: Διαμαντής ΑΪΔΙΝΗΣ

1987 - 1572 (πρβλ. NIDA: Trends in Drug Abuse: DAWN 1976-1985, σελ. 287, και NIDA: Statistical Series - Annual Data 1987, Series I, n. 7, σελ. 54). Υπήρξε λοιπόν μεταξύ του 1979 και του 1985 μια αύξηση της τάξης του 188%. Το στοιχείο αυτό έχει επιβεβαιωθεί επίσης και από τη Προεδρική επιτροπή κατά του AIDS η οποία είχε εκτιμήσει το 1988 σε 1.300.000 το τμήμα του πληθυσμού που έκανε ενδοφλέβια χρήση ναρκωτικών (πρβλ. «US Journal of Drug and Alcohol Dependence», τόμος 12, αρ. 3, σελ. 1). Από τον πληθυσμό αυτό είναι θεμιτό να υποθέσουμε πως οι εξαρτημένοι από την ηρωίνη είναι περίπου 800-900.000

Τα αντίστοιχα στοιχεία των κανονι-

κών καταναλωτών μαριχουάνας είναι 22,6 εκατομμύρια το 1979 και 18,2 εκατομμύρια το 1985. Υπάρχει λοιπόν μεταξύ του 1981 και του 1985 μια μείωση 19,5%.

Για μία καλύτερη σύγκριση θα έπρεπε να υπολογισθεί το γεγονός ότι η ηρωίνη έπεται της κάνναβης μετά από ένα χρονικό διάστημα. Ο χρόνος αυτός έχει εκτιμηθεί περίπου στα δύο χρόνια σύμφωνα με την μελέτη των Ball και άλλων του 1967 (αναφέρεται στο Kaplan: «Marihuana», Νέα Υόρκη 1970, σελ. 261). Η ίδια εκτίμηση έχει επιβεβαιωθεί από μια περισσότερο πρόσφατη μελέτη του Farley και άλλων (Bl. Farley και άλλοι στο Beschher - Friedman, έκδοση «Youth Drug Abuse», Lexington 1979, σ. 149-168). Η τελευταία αυτή μελέτη αναφέρεται σε μεμονωμένες εμπειρίες που έχουν περιυλλεγεί σε ιταλικό χώρο. Θα ήταν λοιπόν χρήσιμη μια σύγκριση των στοιχείων σχετικά με τις χρονικές περιόδους όπου η χρήση της κάνναβης προηγείται της ηρωίνης για διάστημα δύο-τριών χρόνων:

- Κανονικοί χρήστες μαριχουάνας: 8 εκατομμύρια το 1972, 15 εκατομμύρια το 1976: αύξηση 87%. Χρήστες ηρωίνης: 570.000 το 1975, 380.000 το 1978: μείωση 33%.

- Κανονικοί χρήστες μαριχουάνας: 22,6 εκατομμύρια το 1979, 18,2 εκατομμύρια το 1985: μείωση 19,4%.

- Και για την ίδια περίοδο θνησιμότητα από τη χρήση ηρωίνης 659 περιπτώσεις το 1981, 1572 το 1987: αύξηση 93%.

Και να τώρα συνθετικά τα στοιχεία που έχουμε αναλύσει.

- Περίοδος από το 1972 έως 1978-79: μαριχουάνα +182% / ηρωίνη -39%.

- Περίοδος από το 1970-70 έως το 1977: μαριχουάνα +55% / ηρωίνη -27%.

- Περίοδος από το 1981 έως το 1985: μαριχουάνα -19,5% / ηρωίνη +188%.

- Μαριχουάνα στην περίοδο 1972-76: +87%

- Ηρωίνη στην περίοδο 1975-1978: -33%

- Μαριχουάνα στην περίοδο 1979-85: -16,8%

- Ηρωίνη στην περίοδο 1981-87: +138%

Είναι προφανές πως σε κάθε αύξηση της χρήσης μαριχουάνας αντιστοιχίσει, άμεσα ή με την περίοδο δύο ή τριών χρόνων, μία μείωση της χρήσης ηρωίνης. Αντίθετα, στη μείωση της χρήσης της μαριχουάνας αντιστοιχεί μία αύξηση στη χρήση της ηρωίνης. Παρατηρώντας λοιπόν τα στοιχεία που έχουμε παραθέσει κάτω από αυτή την οπτική, μεταξύ των δύο φαινομένων υφίσταται μία σχέση αρνητική.

3. Υποθέσεις πάνω σε άλλες μεταβλητές

Είναι δυνατόν, αν εξετάσουμε άλλα δείγματα πληθυσμού σε διαφορετικές χρονικές περιόδους να δώσουν διαφορετικά αποτελέσματα. Αυτό θα οδηγούσε στο συμπέρασμα πως ούτως ή άλλως η σχέση αίτιο-αιτιατό μεταξύ των δύο φαινομένων δεν είναι συνδεδεμένη με τις αναπόσπαστες ιδιότητες της κάθε ναρκωτικής ουσίας, αλλά πως πρόκειται για μια σειρά εναλλακτικές αιτίες που σχετίζονται με τον ευρύτερο ψυχολογικό και κοινωνικό χώρο.

Μια από τις συνισταμένες, ίσως η πιο σημαντική κάτω απ' αυτή την οπτική είναι σίγουρα ο παράνομος χαρακτήρας που ενοποιεί τη χρήση και την αγορά της κάνναβης μ' αυτή της ηρωίνης.

Η υπόθεση αυτή έχει διατυπωθεί από πολλούς ερευνητές, μεταξύ των οποίων τον OMS (πρβλ. Boll n. 32, 1965), την Καναδική Κυβερνητική Επιτροπή (πρβλ. Canadian Commission, 1972, σελ. 308) και τις Ολλανδικές Υγειονο-

μικές Αρχές, οι οποίες για να εξαλείψουν τη σχέση μεταξύ των δύο εμπορίων έχουν από το 1976 πρακτικά νομιμοποιήσει τη χρήση της κάνναβης. Είναι όμως εξίσου ενδεικτικό το γεγονός ότι η ίδια υπόθεση έχει διατυπωθεί και από διάφορες μελέτες που υποστηρίζουν τη «θεωρία της μετάβασης», στηριζόμενες στα στατιστικά στοιχεία:

«Η συνήθης χρήση της μαριχουάνας (...) καθιστά περισσότερο πιθανή την επαφή του χρήστη με τους εμπόρους και την υποκοουλτούρα των ναρκωτικών. (...) Αυτή η επαφή οδηγεί συχνά μερικούς χρήστες στην κατανάλωση άλλων ναρκωτικών» (O'Donnel, στο Robins o.p. σελ. 149).

«Μια πολιτική που θα είχε στόχο τον περιορισμό της κατανάλωσης ηρωίνης θα έπρεπε να εκτιμήσει τη δυνατότητα της νόμιμης διάθεσης της μαριχουάνας ώστε να γίνει εφικτή η αναιρέση της σχέσης των δύο ναρκωτικών» (O'Donnel-Clayton, o.p. σελ. 239).

Μια άλλη δυνατότητα της δυναμικής της «μετάβασης» είναι συνδεδεμένη με την συμβολική λειτουργία του νόμου: Η χρήση των ελαφρών ναρκωτικών από τη στιγμή που είναι παράνομη αποδυναμώνει στην πράξη την ισχύ του νόμου σχετικά με όλα τα ναρκωτικά (πρβλ. Canadian Commission 1972, σελ. 304).

4. Η υπόθεση της μετάβασης στην επιστημονική έρευνα

Η πρώτη έρευνα που συστηματοποίησε τη θεωρία του «ναρκωτικού της μετάβασης» ήταν αυτή του Άγγλου Paton το 1967. Η μεθοδολογία της έρευνας είχε αρνητική κριτική στην έκθεση της καναδικής κυβέρνησης (πρβλ. Canadian Commission 1972, σελ. 129). Η θεωρία αυτή έχει καταρριφθεί και στην έκθεση Wootton της βρετανικής κυβέρνησης (1968) και από την έκθεση ΗΠΑ

(πρβλ. National Commission 1972, σελ. 110). Στα επόμενα χρόνια η θεωρία της μετάβασης είχε εξαφανιστεί από τη διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία και δεν αναφέρεται καν ούτε στην έκθεση της New York Academy of Science («Marihuana and health», Washington 1982) και την έκθεση του Advisory Council on the Misuse of Drugs («Report of the Expert Group on the Effects of Cannabis», Λονδίνο 1982). Στη δεκαετία του 1980 η υπόθεση της «μετάβασης» θεωρητικοποιήθηκε στη βάση στατιστικών στοιχείων όπως φάνηκε απ' τις μελέτες που αναφέραμε παραπάνω των O'Donnel-Clayton (1982) και του O'Donnel (1985), αναφέρεται δε και σ' ένα άρθρο του J. Jaffe, διευθυντή του τμήματος τοξικομανών του NIDA (1987), στο οποίο αναφέρεται απλά στη γενική κατηγορία «ναρκωτικά της μετάβασης» (αλκοόλ, καπνός, μαριχουάνα) η χρήση των οποίων συχνά προηγείται της χρήσης άλλων ναρκωτικών, χωρίς να αναφερθεί συγκεκριμένα στα ειδικά χαρακτηριστικά και στη δυναμική των ναρκωτικών αυτών (Jaffe, o.p., σελ. 597).

Όλοι αυτοί οι ερευνητές είναι ο μόνος οι οποίοι έδωσαν μια βάση θεωρητική και επιστημονική στη θεωρία της «μετάβασης», η οποία έχει διατυπωθεί συνοπτικά απ' τον O'Donnel ως εξής: «Η μαριχουάνα δεν είναι η αιτία της χρήσης ηρωίνης αλλά μία από τις αιτίες, και όχι απαραίτητα η σημαντικότερη» (O'Donnel, o.p., σελ. 148). Στην άλλη πλευρά είδαμε τους ίδιους ερευνητές να συμφωνούν σε δύο σημαντικά σημεία:

1) Ο ρόλος της κάνναβης δεν είναι σημαντικότερος απ' αυτόν του αλκοόλ και του καπνού.

2) Η δυναμική της «μετάβασης» επέρχεται μέσα απ' το εμπόριο το οποίο έχει προκληθεί απ' τον παράνομο χαρακτήρα της κατανάλωσης.

Τζιανκάρλο ΑΡΝΑ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ 80 του περιοδικού σας, δημοσιεύεται στη σελίδα 43 με τίτλο «Οι διακοπές των μισομάτων-Ερεσός μια άλλη τρομοκρατία», άρθρο, γραμμένο από κάποιο δημοσιογράφο Μιχάλη ΜΗΤΣΟ.

Φυσικά ο δημοσιογράφος εκφράζει τις απόψεις του και απ' ότι φαίνεται γνωρίζει πρόσωπα και πράγματα, τόσο από προσωπική εμπειρία, όσο και από πληροφορίες από όλα «τα κουτσομπολιά». Φυσικά εμείς δεν τον γνωρίζουμε, γιατί πιθανώς να συμπεριλαμβανέται μέσα σ' αυτούς τους ανεξέλεγκτους τουρίστες, που έρχονται και διαμένουν στο τόπο μας, σε χώρους, που δεν είναι εύκολο να ελεγχώμε (ανοιχτοί χώροι ή παράνομα καταλύματα). Γράφει όμως και σχολιάζει, ότι η Ερεσός είναι «στέκι» εδώ και πολλά χρόνια των ανά τον κόσμο ομοφυλοφίλων γυναικών και οι λόγοι συνεχίζει, είναι συμβολικοί και πρακτικοί.

Εδώ θα ήθελα να διευκρινήσω, ότι η πανέμορφη παραλία της Σκάλας Ερεσού, δέχεται και φιλοξενεί κάθε ξένο τουρίστα, που επιθυμεί να απολαύ-

σει την ασημένια της ακρογιαλιά της και τη πεντακάθαρη θάλασσα, ως και τους αγνούς ανθρώπους της περιοχής μας, και φυσικά δεχόμαστε και δεν παραβιάζουμε την «ιδιωτικότητα» κανενός. Νομίζω όμως, ότι και ορισμένοι από τους παρθεριστές έχουν παρεξηγήσει την ανεκτικότητα και την φιλοξενία μας και την εκλαμβάνουν σαν αδυναμία ή προσπάθειαν να επικρατήσουν, χωρίς να σέβονται τα ήθη και τα έθιμα του τόπου μας και ακολουθούν ιδιότροπους και προσβέτω, εκστρεμιστικούς θεσμούς. Το ότι γράφει ο δημοσιογράφος «στέκι», αυτό δεν σημαίνει ότι γίνονται δεκτά «τα πάσης φύσεως φοβερά», οι δε κάτοικοι διαμαρτυρούνται με ευγένεια και κατά τον προσήκοντα τρόπο, που οι νόμοι της πολιτείας το επιτρέπουν.

Κατά συνέπεια δεν δεχόμαστε τον χαρακτηρισμό, ότι έχει να αντιμετωπίσει ο τουρίστας «τους τραμπούκους των ομάδων κρούσης», όπως γράφει ο επισκέπτης και δημοσιογράφος του δημοσιεύματος και κάνει μάλιστα συσχέτιση κάποιων βομβιστικής ενέργειας, που συνέβη μακριά από κατοικημένο χώρο και που τα αίτια ερευνά ακόμη η αστυνομία.

Όσον αφορά δε την επ' αυτώρων παραπομπή των τεσσάρων γυναικών και την κατάδική τους από 20-25 μέρες φυλάκισης, θα έπρεπε να γνωρίζει ο καλά πληροφορημένος δημοσιογράφος, ότι αυτές δεν μεταφέρονται σε 100.000 δρχ. για την κάθε μια, και ότι η προσβολή της δημοσίας αιδούς, με μεγάλη προκλητικότητα, συνέβη στην κεντρική πλατεία της Σκάλας Ερεσού και σε υπαίθριο τραπέζι της γνωστής καφετέριας και κατ' εξακολούθηση, αδιαφορώντας στα κελύσματα του ιδιοκτήτη της καφετέριας, για τα παράπονα των κατοίκων που με διακριτικότητα διαβίβαστηκαν. Ακολουθεί η σύλληψη από την αστυνομία και η κατηγορία για περιούσια και αντίσταση κατά της Αρχής, ως και η επ' αυτοφώρων διαδικασία με τη γνωστή καταδίκη. Τα περί συμπεριφοράς των αστυνομικών οργάνων, που σχολιάζει ο γνωστός δημοσιογράφος και η «παραβίαση της ιδιωτικότητας από κρατική δια» είναι αρμοδιότητες άλλων και που δεν γνωρίζω αν συνέβησαν και που ποτέ δεν καταγγέλλθηκαν.

Για το χώρο κατασκήνωσης και για τις ταμπέλες τις απαγορευτικές είναι θέματα τάξης, αλλά και ρύπανσης του περιβάλλοντος, που οι δημοτικές

αρχές αποφάσισαν και επειδή δεν υπάρχει προς το παρόν οργανωμένο κάμπινγκ διατίθεται δωρεά χώρος κατάλληλος, με τουαλέτες, ντουζ και συχνό έλεγχο για την καθαριότητα, όπου ασφαλώς υπάρχει το αδιαχώρητο και είναι μια παραχώρηση επιπρόσθετη. Δεν είναι δε εφικτό οι σκηνόβιοι να φιλοξενοούνται κατά κατηγορίες, γυμνιστών, λεσβιαζουσών, ή πάσης φύσεως ιδιότροπων, γιατί υπάρχουν και σκηνόβιοι, που δεν ανήκουν σε καμία κατηγορία από τις ανωτέρω και θα πρέπει να υπάρχει και προς αυτούς ο ανάλογος σεβασμός.

Με όλα αυτά αποδεικνύεται, ότι οι Ερεσιώτες δεν ενοχλήθηκαν ξαφνικά και έβαλαν στόχο να διώξουν τα «μιάσματα» θα έπρεπε να το γνωρίζει αυτό ο αγαπητός κ. Μήτσος, αφού συχνά μας επισκέπτεται και ασφαλώς θα έχει προσωπική πείρα από το 1985, και θα αντιληφθεί πολλές διαφορές, από το 1987, η παρούσα δημοτική αρχή.

Με τιμή
Γεώργιος ΑΝΔΡΕΟΥ
Δήμαρχος Ερεσού

Και η απάντηση του συνεργάτη μας:

Κύριε δήμαρχε, αν και δυσκολεύομαι να παρακολουθήσω το συντακτικό σας, αισθάνομαι την ανάγκη να συστηθώ για να μην κάνετε άσκοπες υποθέσεις.

Μητσό με λένε (για το λάθος του τόνου ευθυνονται, είν' αλήθεια, τα κεφαλαία του ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ), είμαι και δημοσιογράφος (προτιμώ θέματα του «κάποιος» από το «γνωστός»), ορισμένες δε εποχές του χρόνου αναποφύεω και τουρίστες. Μεταξύ των πακεταρισμένων ταξιδιών και του «ανεξέλεγκτου» τουρισμού επιλέγω φυσικά το δεύτερο, αλλά αναρωτιέμαι πως ακριβώς εννοείτε αυτόν τον (εύκολο ή δύσκολο) έλεγχο και μέχρι που νομίζετε πως φτάνει η δικαιοδοσία σας. Ομολογώ ότι όποτε μέχρι σήμερα έβγαζα το μαγιό μου στην παραλία δεν είχα συνειδητοποιήσει ότι ακολουθούσα ιδιότροπους και «εκστρεμιστικούς» (SIC) θεσμούς. Ούτε όταν έστηνα τη σκηνή μου δίπλα στη θάλασσα είχα σκεφτεί πως πρέπει να δηλώσω στο δήμαρχο της περιοχής αν ανήκω στην κατηγορία των γυμνιστών, λεσβιαζουσών, «λοιπών ιδιοτήτων» ή «ομαλών» σκηνόβιων. Τα ήθη που εισάγει ο κ.

δήμαρχος θα ήταν διασκεστικά αν δεν είχαμε ζήσει θιαυότητα των αστυνομικών γάνων που τα υπέρτευν. όμως ο κ. Ανδρέου δείχνει γνωρίζει με κάθε λεπτομέρεια πως συμπεριφέρθηκαν οι ιερείς κοπέλες εκείνο το έδυ, γι' αυτή τη θιαυότητα διενεί αγνοία και «αναρμοδιότητα».

Σκούρα τα πράγματα: ακίπτοι από παντού. Δεδομένη κατάσταση, λέω του; νου, αντί για το φέουδο τι Ανδρέου, να επισκεφθώ Ερμιόνη. Όπως μας ενημεώνει ο πρόεδρος του Συλλ. Γυμνιστών «Οι Πρωτόπλας Δ. Παζαρήλης (ΤΑ ΝΕΑ 7/10) νον εκεί, στην Κρήτη ο Μύκονο είναι νόμιμος ο γιμός. Καθώς μάλιστα συζουν «αξιοπρεπείς και αν του οικονομικού επιπέδου νοι», δεν θάνα και πολύ στρεμιστικά. Άσε που δε ο και δόμνες όπως στην Ερμιόνη είναι νόμιμοι «επιδειξιόσασμοτέρ του τουρισμού» τά τον πρώτο των πρωτιστων. Αρκεί να έχεις γρι στο σύλλογο και να έχεις μηθευτεί τη «διεθνή ταυτόμαζι με το ένοσημο της ΙΝΙ Νόμιμα πράγματα, ήσυχ (προπαντός) ελεγχόμενα. Μ. Μι

Ο ΖΟΛΩΤΑΣ ΖΕΙ...

Το σύνθημα που γράφτηκε στα Εξάρχεια, έχει μια πολλαπλή ερμηνεία. Δεν είναι η έκφραση μιας ακόμα αναρχικής εκδήλωσης ή το χιούμορ κάποιας παρέας που στο μαύρο χρώμα της Αναρχίας, προσθέτει το μαύρο χιούμορ της πολιτικής πραγματικότητας της Ελλάδος, που εν όψει του 92 και της Χρυσής Ολυμπιάδας, αποφάσισε ν' ανανεωθεί. Δεν είναι ακόμα η ειρωνεία προς τους ζώντες ή τεθνηκότες ταγούς της χώρας μας. Πολύ δε περισσότερο δεν είναι η σκύλευση της μνήμης των ηρωικών νεκρών των διαφόρων αγώνων του λαού μας. Είναι ακριβώς το αντίθετο απ' όλα αυτά. Για πρώτη φορά, το κίνημα αμφισβήτησης, αναλαμβάνει τις ευθύνες του και εκφράζεται θετικά, εγκαταλείποντας τη στείρα αρνητική του στάση.

Οι καιροί αλλάζουν. Οι άνθρωποι ωριμάζουν. Με την κατάρρευση του σιδηρού σταλινικού παραπετάσματος, την προσέγγιση των δύο κόσμων, τη διεύρυνση της αγοράς εργασίας, (ποιος έχει αντίρρηση να πάρει πολωνό πρόσφυγα στη δούλεψή του για ένα κομμάτι ψωμί;) την εγκατάλειψη των πολιτικών παθών και την ομολογία πίστης όχι μόνο στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, αλλά και στην Οικουμενική Κυβέρνηση, μ' όλα αυτά και μέσα απ' όλα αυτά, το σύνθημα που γράφτηκε στους τοίχους: «Ο Ζολώτας ζει» (κι αυτός μας οδηγεί) μας θάξει μπροστά στις ιστορικές μας ευθύνες, αυτή τη φορά, όχι σαν κοινωνικές τάξεις, αλλά σαν υπεύθυνα άτομα, απορρίπτοντας τα άλλοθι του κόμματος (αυτό θα μας πει τι να κάνουμε) και της ιδεολογίας (αυτό θα τα κάνουν οι επόμενες γενιές στις μελλοντικές κοινωνίες). Εδώ και τώρα πρέπει και οφείλουμε να προχωρήσουμε στις απαραίτητες θυσίες που απαιτούνται για την ανόρθωση της οικονομίας μας.

Ο έγκριτος καθηγητής και πρωθυπουργός της χώρας, στα πλαίσια της οικονομικής του φιλοσοφίας, υποστηρίζει ανάμεσα σ' άλλα, πως θα έπρεπε «να επιβραδυνθεί η αυξητική τάση στις δαπάνες διαχείρισης των δημοσίων οργανισμών, που τα τελευταία χρόνια υψώθηκαν σημαντικά σε σχέση με την παραγωγική τους δραστηριότητα». Πράγματι, γύρω στο μισό εκατομμύριο ψυχές ζουν από το δημόσιο. Ένας πρόχειρος υπολογισμός μηνιαίου κόστους φτάνει στα 120 δισεκατομμύρια.

Και σ' αυτόν το νευραλγικό τομέα της οικονομίας, αποφάσισε να προσφέρω τις υπηρεσίες μου, όσο και αν αυτό μοιάζει τρελό, όσο και αν κινδυνεύω να χάσω το κύρος μου. Ενεργώ σύμφωνα με τη συνείδησή μου. Μένει στο Κράτος να δεχτεί ή ν' απορρίψει τις προτάσεις μου. Γι' αυτούς που θα θιασθούν να πουν πως πουλήθηκα και γω, τους παρακαλώ να διαβάσουν δυο φορές αυτό το κείμενο. Θα διαπιστώσουν με τη δεύτερη ανάγνωση πως εδώ έχουμε ένα θρίσμπο της λογικής.

Μα καλύτερα τα στοιχεία του συλλογισμού, που μ' οδήγησαν σ' αυτή την απόφαση.

Στο «Ποντίκι» (6.10.89) αναγράφεται η πληροφορία πως τόσο η Ασφάλεια όσο και διάφορες άλλες υπηρεσίες (ΚΥΠ κλπ.) παρακολουθούσαν τόσο στενά 30-50 ανθρώπους «στα χρόνια 1975 ή 76-81, ώστε, αν ποτέ αποδειχθεί ότι κάποιος απ' αυτούς μετείχε στη "17Ν" ή στον ΕΛΑ, θα πρέπει να καθίσουν μαζί στο σκαμνί σαν συνυπεύθυνοι και όλοι οι... αρμόδιοι (υπεύθυνοι) για την παρακολούθησή τους» και συμπληρώνει πως αυτοί οι άνθρωποι «ΠΟΤΕ δεν σταμάτησαν να 'ναι στην πρώτη σειρά» (υπόπτων) και επί ΠΑΣΟΚ.

Ανάμεσα σ' αυτούς και ο υποφαινόμενος. Στην αρχή όταν πρωτοδιάβασα αυτή την είδηση, είναι αλήθεια, δεν έκανα οικονομικές σκέψεις. Μόνο μια απερίγραπτη θλίψη και ντροπή μ' έπιασε για το κράτος και τα ηγδαιούχα κόμματα εξουσίας. Για δεκαπέντε χρόνια, δεν είχαν τίποτα άλλο καλύτερο να κάνουν, από το να κατασκοπεύουν το απόρρητο της προσωπικής μου ζωής. Και θυμήθηκα το Ν.Γ. Πολίτη που έλεγε στις παροιμίες του «Ο διάολος δουλεύει δεν είχε, γαμούσε τα παιδιά του».

Το οικονομικό κόστος για το Κράτος το σκέφθηκα μόλις τώρα που τα ταμεία είναι άδεια κι όλοι μιλάνε για τον παρασιτισμό του Δημοσίου Τομέα.

Πόσο να στοιχίσει στους φορολογούμενους μια στενή παρακολούθηση ενός πολίτη για δεκαπέντε χρόνια; Μια απλή υπόθεση διαζυγίου, (παρακολούθηση κάποιου συζύγου, από ένα ντέεκτιθ) πάει γύρω στις 10-15 χιλιάδες την ώρα. Μια σύνθετη υπόθεση τρομοκρατίας πόσο πάει; Να το πρόβλημα. Μερικές όμως υποθέσεις ακόμα μας είναι απαραίτητες. Αν η στενή παρακολούθηση είναι 24 ώρες το 24ωρο, δεν σημαίνει τρεις θάρδιες; Το λιγότερο, σημαίνει. Να 'ναι μόνο ένα άτομο στη θάρδια; Αποκλείεται. Το λιγότερο τέσσερα. Δεν χρειάζεται και κάποιο αυτοκίνητο; Όχι μόνο αυτοκίνητα, αλλά και κάποια μοτοσυκλέτα, κάποιο μηχανάκι, είναι απαραίτητα. Και κάποιο κέντρο που να συντονίζει; Κάποιος αξιωματούχος που να διατάζει; Τουλάχιστον στα φίλμς έτσι γίνεται. Έχουμε και λέμε λοιπόν. 5 άτομα στην θάρδια, επί τρεις θάρδιες, έχουμε το λιγότερο 15 άτομα τη μέρα. Αυτά με τους πιο μετριοπαθείς υπολογισμούς.

Αν υποθέσουμε ένα μίνιμουμ μισθό (μεικτό) 120 χιλιάδες το μήνα, μας κάνει 1.800.000 για δεκαπέντε μισθούς, στη διάρκεια της ίδιας περιόδου. Βενζίνες, φθορές, λάστιχα, συντήρηση, κάτι ειδικά έξοδα κλπ., θάλε ακόμα 200.000 για να γίνει το ποσό στρογγυλό και να γίνουν 2.000.000 το μήνα. Το χρόνο μας κάνουν 24.000.000, τα δεκαπέντε χρόνια 360.000.000 δραχμές. Δηλαδή, η στενή παρακολούθηση, ενός ατόμου, στοιχίσει στους φορολογούμενους αυτό το αστρονομικό ποσό. Δεν υπολογίσαμε διάφορα ποσά για χαφιέδες, ταξίδια στο εξωτερικό, συνάλλαγμα, υπερωρίες, ενισχύσεις παρακολούθησης, μισθούς των ανθρώπων στις υποκλοπές κλπ. Αν τα υπολογίζαμε όλα αυτά, τότε το ποσό θα έφτανε το ένα δις. Η παρακολούθηση ανήκει στα ακριβά χόμπι.

Μια δεύτερη πληροφορία πάλι από το «Ποντίκι». Την αντιγράφουμε. «ΕΥΠ: Φάκελος Κ.678. ΤΕΤΑΡΤΗ πρωί. Στην ΕΥΠ, αρχίζει και κινείται ο φάκελος Κοροβέση! Ποιος τον ζήτησε; Πού πήγε; ΤΕΤΑΡΤΗ μεσημέρι. Ποιος επισκέπτεται στις 11.40 το διοικητή της ΕΥΠ; Και για να συνεννοούμαστε: ρωτάμε για το φάκελο Κ.678. ΠΟΙΟΣ θα μας απαντήσει;»

Στα πλαίσια της δημοσιογραφίας δεοντολογίας, πρέπει ν' αναφέρουμε πως το «Ποντίκι» δεν λέει πουθενά πως ήταν η κ. Α. Νικολούλη της εφημερίδας «Έθνος» που πήρε το φάκελο, ούτε αφήνει τον παραμικρό υπαινιγμό για κάτι τέτοιο. Αλλά θα είχε πλάκα να μαθαίναμε κάποτε πως όλα αυτά τα εκατομμύρια που ξοδεύθηκαν, κατέληξαν στο γνωστό ανάγνωσμα του ΕΘΝΟΥΣ. Για την ώρα υποθέσεις κάνουμε. Πού άντλησε τις πληροφορίες της η κ. Α.Ν., είναι υποχρεωμένη να το πει στο Δικαστήριο για να ελαφρύνει τη θέση της. Και σας ερωτώ, σεβαστέ κύριε καθηγητά, με τέτοιους χαφιέδες μπορούμε ποτέ να πάμε μπροστά σαν χώρα; Τρίχες παρακολούθηση κάνουνε. Και την υπηρεσία γέλασαν και παραμύθια πούλησαν. Τους κατηγορώ ευθέως σα ανέντιμους τόσο απέναντι στο Κράτος, όσο και σε μένα. Αν είχαν κάνει σωστά τη δουλειά τους, θα ήξεραν τα ίδια για μένα, όσο ξέρω εγώ για τον εαυτό μου. Και σ' αυτό το σημείο σας προτείνω συνεργασία για το νέο οικονομικό έτος 1990. Κόψτε τα 24.000.000 δραχμές, από αυτούς τους ανίκανους και αναθέστε σε μένα την παρακολούθηση του εαυτού μου με το βασικό μεροκάματο του ανιδίκευτου εργάτη. Στην ίδια τιμή και χωρίς καμία άλλη επιβάρυνση αναλαμβάνω να γράψω την αυτοβιογραφία μου καθώς και την υποχρέωση να βρω εκδότη. Τα συγγραφικά μου δικαιώματα θα τα διαθέσω για την επιμόρφωση των εντίμων υπαλλήλων της Ε.Υ.Π.

Σκεφτείτε το, αξιότιμε κύριε πρωθυπουργέ. Αυτή η πρόταση τα έχει όλα και συμφέρει.

Π.Κ.

Υ.Γ.: Δράττομαι αυτής της ευκαιρίας για να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στους υπεύθυνους της Ε.Υ.Π. που προφύλαξαν το φάκελό μου από την πυρρά. Τουλάχιστον ξέρουμε πως μόνο στο γράμμα Κ και μέχρι το ΚΟ, έχουν σωθεί 678 φάκελοι. Κάτι είναι κι αυτό.

ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΜΕΤΑΦΕΡΩ ΣΕ ΠΕΡΙΛΗΨΗ
ΕΝΑ ΣΥΟΚΛΗΡΟ ΒΙΒΛΙΟ ΚΟΠΑΕΤΕ ΣΤΑ ΠΡΟ-
ΤΙΘΟΜΕΝΑ ΤΕΤΡΑ ΚΟΥ ΣΧΟΛΙΑΣΜΗ

ΚΛΑΨΕ ΚΛΑΨΕ ΞΕΦΤΗΛΙΣΜΕΝΗ
ΠΟΥΤΑΝΑ ΞΕΤΖΙΠΩΤΗ!..

ΦΟΒΗΘΗΤΙ, ΦΥΓΕ, ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΟΝ, ΑΝΑΧΩΡΗΣΟΝ
ΔΑΙΜΟΝΙΟΝ ΑΚΑΘΑΡΤΟΝ ΚΑΙ ΕΝΑΓΕΣ

ΠΟΥ ΤΟΧΕΙΣ ΚΡΥΜΜΕΝΟ ΜΩΡΗ ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΕΙΔΩΛΟ;

ΦΟΒΗΘΗΤΙ, ΦΥΓΕ ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΝ
ΒΥΘΙΟΝ, ΑΠΑΘΗΛΟΝ, ΑΜΟΡΦΟΝ, ΘΕΑΤΟΝ Η ΑΘΕΑΤΟΝ

ΠΟΙΟΣ ΔΑΙΜΟΝΑΣ ΣΕ ΚΡΑΤΑΕΙ ΒΡΩΜΙΑΡΑ ΚΑΙ ΔΕ
ΜΑΣ ΛΕΣ, ΠΟΙΟ ΑΚΑΘΑΡΤΟ ΠΝΕΥΜΑ; ΛΕΓΕΕ !!!

ΦΤΑΝΕΙ ΜΠΑΣΤΑ ΜΠΑΣΤΑ

ΜΙΛΑ ΜΕ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΦΩΝΗ ΡΕ
ΞΕΚΟΥΤΗ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΥΜΕ ΤΙ ΛΕΣ

ΟΤΙ ΚΑΙ ΝΑ'ΛΕΓΑ ΣΤΟΝ
ΠΑΠΑ 'ΜΥΓΟΧΑΦΤΗΣ'
ΘΑ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΕ
ΕΓΩ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΠΑ:
'ΜΗΡΟΡΑΦΗΣ'

Η ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΤΟΝ ΓΕΝΝΗΣΕ ΠΡΩΡΑ, ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ ΝΑ
ΣΥΜΠΛΗΡΩΘΟΥΝ ΟΙ ΕΝΝΙΑ ΜΗΝΕΣ ΤΗΣ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗΣ
Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΟΥ, ΤΟΝ ΕΡΑΦΕ ΣΤΟΝ ΜΙΓΟ... ΣΤΟΝ ΜΗΡΟ,
ΣΤΟ ΜΠΟΥΤΙ ΤΟΥ!... ΑΠΟ ΚΕΙ ΜΕΣΑ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ

ΤΟ ΚΥΓΙΟ... ΚΥΡΙΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΟΜΩΣ ΕΙΝ' ΑΛΙΟ ΔΕΝ ΤΟΠΑ ΣΤΟΝ ΠΑΠΑ
ΓΙΑΤΙ ΘΑ ΤΟΝ ΕΠΙΑΝΕ ΤΓΕ... ΤΡΕΛΑ...

ΟΤΑΝ ΜΙΛΙΣΑ.. ΕΙΠΑ... ΠΑΠΑ, ΑΥΤΟΣ ΤΕΟΣ 'ΜΙΓΟΧΑ-
ΦΗΣ', ΠΑΠΑΣ ΓΕΛΑΣΕ. ΟΤΑΝ ΜΙΛΙΣΑ ΑΥΤΟΣ ΤΕΟΣ
'ΓΚΙΝΕ... 'ΓΥΝΑΙΚΙΑΣ', ΕΠΕΙΔΗ ΦΟΡΑΕΙ ΦΟΥΣΤΑΝΙΑ
ΚΑΙ 'ΒΓΟ... 'ΒΡΟΜΙΟΣ', ΣΑΜΑΤΑΤΖΗΣ ΔΗΛΑΔΗ,
ΠΑΠΑΣ ΞΕΡΑΣΕ. ΟΤΑΝ ΜΙΛΙΣΑ ΑΥΤΟΣ 'ΚΕΓΑ... 'ΚΕΡΑ-
ΣΦΩΡΟΣ', ΠΑΠΑΣ... ΧΑΧΑΧΑ.. ΠΑΠΑΣ ΤΡΟΜΑΞΕ !

ΓΕΛΙΟ, ΑΗΔΙΑ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΣ ΚΑΝΟΥΝΕ
ΤΗΝ ΦΡΙΚΗ, ΚΑΙ ΧΕΧΕ.. ΚΕ ΑΛΙΤΙΑ ΜΑΤΖΙ
ΑΝ ΕΛΕΓΑ ΠΑΠΑ, ΑΥΤΟΣ ΘΕΟΣ ΝΤΙΟΝΙΣΟΣ
ΘΑ ΤΟΝ ΕΠΙΑΝΕ ΤΡΕΛΑ ΤΟΝ ΠΑΠΑ-ΔΙΟΝΥΣΗ
ΠΟΝ... ΧΑΧΑΧΑΧΑ ΠΟΝ ΜΑΚΑΡΙ ΝΑ ΤΟΛΕΓΑ.

ΓΙΑ ΓΕΛΙΑ ΕΙΝΑΙ ΡΕ ΚΟΥΤΟΦΡΑΓΚΕ ΝΑ ΓΙΟΡΤΑΖΕΙ ΕΝΑΣ
ΘΕΟΣ ΠΟΥΣΤΗΣ, ΒΡΩΜΙΑΡΗΣ ΚΑΙ ΚΕΡΑΤΑΣ ΤΗΝ ΙΔΙΑ
ΜΕΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΞΕΤΗΡΟΣ;

ΚΑΙ ΝΑΣΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΟΝΟΜΑΤΟΣ!

ΜΑ ΤΖΙ ΚΕ ΜΕΤΕΝΙ ΚΕ ΞΑΝΑΤΖΙ
ΚΙ ΕΤΣΙ ΑΦΤΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΕ ΣΟΤΙΓΙΣ
ΚΕ ΑΝΤΟΝΙΣ... ΑΔΩΝΗΣ... ΑΝΤΟΥΑΝ
ΚΟΜΠΕΝΕΒΟΥ; ΚΑΠΙΣΙ;

ΠΕΣ ΜΟΥ ΡΕ ΝΙΟΝΙΟ: ΑΥΤΟΣ Ο ΝΤΙΟ... ΔΙΟΝΥΣΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΣΤΗ ΜΟΥΡΗ ΙΔΙΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΞΙΩΤΗ;

ΠΙΞΕ! ΠΙΞΕ ΤΟ ΟΜΟ ΚΑΙ ΘΑ ΤΟΝ ΔΕΙΞΕ. ΠΙΞΕ!

ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ Μ' ΕΝΑ ΓΙΒΟΥΜΕΝΟ ΠΟΥΧΕΙ ΕΝΑ ΚΛΗΜΑ ΣΤΗ-
ΡΙΓΜΕΝΟ ΣΤΟ ΚΑΤΑΡΤΙ ΦΟΡΤΩΜΕΝΟ ΣΤΑΦΥΛΙΑ.
ΤΟΝ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΕΝΑ ΚΟΠΑΔΙ ΔΕΛΦΙΝΙΑ. ΕΙΝΑΙ
ΖΩΓΡΑΦΙΣΜΕΝΟΣ ΣΤΟ ΠΟΤΗΡΙ.

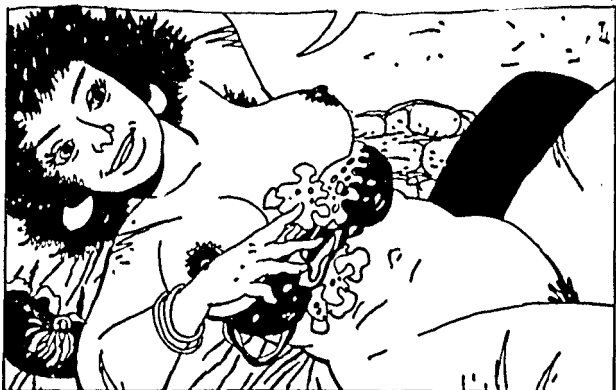
ΠΟΤΕ ΚΡΑΤΑΕΙ ΕΝΑ ΠΑΙΔΙ
ΠΟΥ ΕΙΝ' ΑΥΤΟΣ Ο ΙΔΙΟΣ
ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΦΟΡΑΕΙ ΦΟΥ-
ΣΤΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΡΕΛΑΙΝΕΙ
ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ.

ΜΕ ΣΑΛΕΜΕΝΑ ΤΑ ΛΟΓΙΚΑ, ΜΑΝΙΑΣΜΕΝΕΣ
ΠΑΙΡΝΟΥΝ ΤΑ ΒΟΥΝΑ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΡΟΣΚΑΛΟΥΝ
ΝΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΕΙ, ΞΑΝ ΦΙΔΙ 'Η ΞΑΝ ΤΑΥΡΟΣ
ΜΕ ΤΗΝ ΚΡΑΥΓΗ 'ΦΑΝΗΘΙ-ΦΑΝΗΘΙ, ΔΗΛΑΔΗ
ΦΑΝΕΡΩΣΟΥ

ΓΙΑ ΝΑ ΠΡΟΦΥΛΑΧΤΕΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΧΘΡΟΥΣ ΤΟΥ
ΚΡΥΒΕΤΑΙ ΠΓΩ...ΠΡΩ...ΠΡΩΤΑ ΣΤΟ ΚΟΚΚΑΛΟ ΤΟΥ
ΠΕΤΕΙΝΟΥ ΥΣΤΕΡΑ ΣΤΟ ΚΟΚΚΑΛΟ ΤΟΥ ΓΑΙΔΑΓΟΥ
ΤΕΛΟΣ ΚΟΚΚΑΛΟ ΛΙΟΝΤΑΓΙΟΥ.

ΕΞΙ ΠΑΣ ΣΠΙΤΙ ΒΓΙΚΟΛΑΚΑ, ΠΟΥ ΙΝΕ ΝΤΕΝ ΞΕΓΩ
ΠΑΡΙΣ ΜΑΝΓΟ ΙΝΤΟΛΟ... ΕΓΩ...ΕΓΩ ΤΩΡΑ ΠΕΤΑΝΙ!

ΠΕΣ ΜΑΣ ΠΡΩΤΑ: ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΜΑΡΜΑΡΟ, ΤΙΑΜΟ
ΒΑΖΟΥΝΕ ΣΤΟ ΚΡΑΣΙ ΓΙΑ ΦΑΡΜΑΚΟ;

ΤΙΠΟΤΑ... ΤΙΠΟΤΑ ΑΦΕΝΤΙΚΟ. ΟΛΑ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙ ΠΛΑΝΣ ΤΟΥ
ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΕΙΔΩΛΟ. ΘΑ ΤΟ ΒΡΟΥΜΕ ΚΑΙ ΘΑ ΔΕΙΞ...

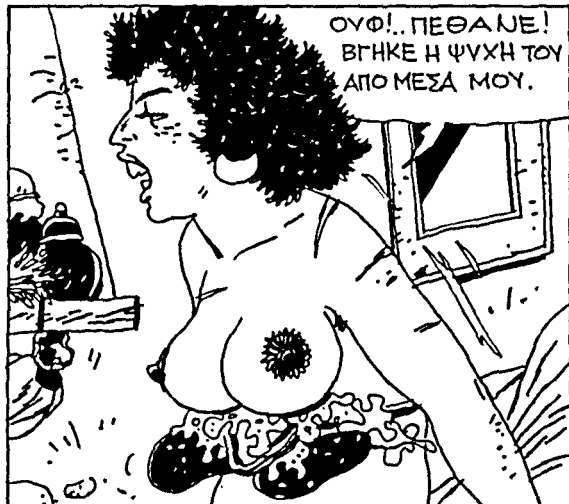

Π...Π...ΠΕ...ΠΕΘΑΝΕ
Ο ΣΚΑΤΟΦΡΑΓΚΟΣ!

ΠΕΘΑΝΕ;

ΟΥΦ!... ΠΕΘΑΝΕ!
ΒΗΚΕ Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ
ΑΠΟ ΜΕΣΑ ΜΟΥ.

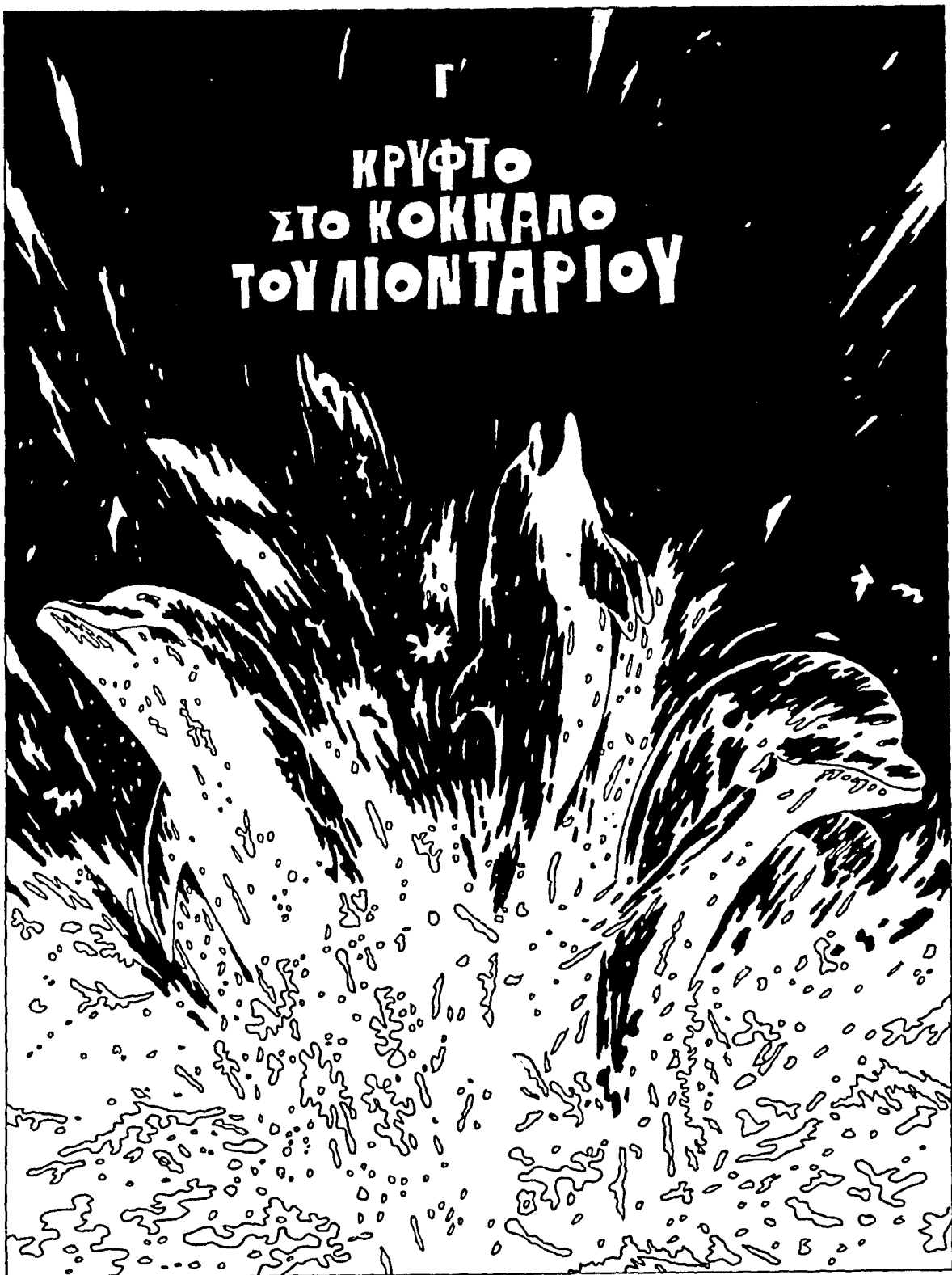
ΕΣΥ ΜΟΡΗ ΣΚΡΟΦΑ ... ΞΕΡΕΙΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΟ
ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΒΡΥΚΟΛΑΚΑ;

ΡΕ ΚΟΠΑΝΕ
ΑΥΤΟΣ Ο
ΔΙΑΒΟΛΟΣ, ΣΠΙΤΙ,
ΛΕΙΕΙ ΤΟΝ ΤΑΦΟ
ΤΟΥ.

Γ'
**ΚΡΥΦΤΟ
ΣΤΟ ΚΟΚΚΑΛΟ
ΤΟΥ ΛΙΟΝΤΑΡΙΟΥ**

ΝΤΑΝΙΛΟ ΚΙΣ

ΕΠΙΚΗΔΕΙΕΣ

ΤΙΜΕΣ

Η ιστορία διαδραματίζεται το χίλια εννιακόσια είκοσι τρία ή είκοσι τέσσερα. Νομίζω, στο Αμβούργο. Είναι η εποχή της οικονομικής κρίσης και των ραγδαίων υποτιμήσεων: ένας λιμενεργάτης βγάζει μεροκάματο δεκαεφτά δισεκατομμύρια μάρκα, και οι καλές πόρνες για τις υπηρεσίες τους ζητάνε τα τριπλάσια. (Οι ναύτες στο λιμάνι του Αμβούργου τα «ψιλά» τους τα φυλάνε σε χαρτινες κούτες, κάτω από τη μασχάλη).

Σε ένα ροζ δωματάκι της περιοχής του λιμανιού, πέθανε ξαφνικά, από πνευμονία, μια πόρνη με το όνομα Μαριέττα. Ο Ουκρανός Μπαντούρα, ναύτης και επαναστάτης, ισχυριζόταν πως «την έκαψε ο έρωτας». Του ήταν αδύνατο να συσχετίσει το *θείκό* της σώμα με κάτι τόσο κοινότυπο σαν την πνευμονία, που επιπλέον είναι «αστική ασθένεια». «Σαν να κάηκε στην πυρά», έλεγε. Μολονότι είχαν περάσει σχεδόν πέντε χρόνια από το γεγονός, η φωνή του Μπαντούρα, ακόμα και τώρα, καθώς μιλούσε γι' αυτό, ακουγόταν θραχινή και έτρεμε, σαν να τον έπνιγε ο θάνατος. Δεν έφτανε μόνο το αλκοόλ, αν και, κακά τα ψέματα, ο Μπαντούρα εκείνο τον καιρό ήταν ήδη ερεϊμένο, διωγμένος από τους δικούς του, και θύμιζε ένα μεγάλο σκουριασμένο καράβι που σαπίζει, αραγμένο, στα ρηχά.

«Πιστέψέ με», μουγκρίζει ο Μπαντούρα, «καμιά πουτάνα σε όλο τον κόσμο δε θρηνήθηκε πιο ειλικρινά... Καμία δεν κηδεύτηκε με μεγαλύτερες τιμές».

Για την κηδεία της Μαριέττας ερημώθηκαν τα παρτέρια των δημοτικών θερμοκηπίων και λεηλατήθηκαν οι κήποι των εξοχικών επαύλεων, τα σκυλιά γαύγισαν όλη τη νύχτα, τα ντογκ και τα λυκόσκυλα ούρλιαζαν προσπαθώντας να σπάσουν τα περιλαίμια, που μοιάζουν με ακάνθινο στεφάνι, οι χαλκάδες των βαριών αλυσίδων σύρονταν στα τεντωμένα ατσάλινα σύρματα, λες και χτυπούσαν οι αλυσίδες όλων των σκλάβων της ιστορίας, όμως κανείς δεν υποψιάστηκε, ούτε καν οι ταλαίπωροι γερο-κηπουροί, που τα πονεμένα κόκαλά τους έκρυβαν ένα ιστορικό αρρώστιας μακριά σαν την ιστορία του προλεταριάτου, κανείς δεν υποψιάστηκε, λοιπόν, πως εκείνη τη νύχτα είχε ξεσπάσει μια μικρή, ιδιαίτερη επανά-

Πριν λίγο καιρό πέθανε ο Ντανίλο Κις, ένας απ' τους σημαντικότερους σύγχρονους συγγραφείς.

σταση: οι ναυτικοί από το λιμάνι του Αμβούργου κατέλαβαν αιφνιδιαστικά τις ενορίες των πλουσίων, και αυτά τα παιδιά των προλεταρίων από τη Χάβρη, τη Μασσαλία, την Αμβέρσα, κάτω από τα φτερά της νύχτας ρήμαξαν γλαδιόλες, θερίζοντας σύριζα τα κοιτάνια με τους κοφτερούς ναυτικούς σουγιάδες, και τσαλαπατώντας με τις ξεχαρβαλωμένες αρβύλες τους όλη τη μικρότερη βλάστηση, που δεν άγγιζε μαχαίρι. Εκείνη τη νύχτα τα πάρκα και οι κήποι «καταπατήθηκαν βάρβαρα», και δε γλίτωσε ούτε το Δημοτικό Άλσος, ούτε το πάρκο του Δημαρχείου, «δύο βήματα από την Αστυνομία». «Η βάρβαρη αυτή πράξη», έγραφαν οι εφημερίδες, «οφείλεται αναμφίβολα σε άτομα με αναρχικές τάσεις και αδιστακτους λαθρεμπόρους λουλουδιών».

Στον τάφο της Μαριέττας έφτασαν αγκαλιές τριαντάφυλλα, άσπρα και κόκκινα, καθώς επίσης πευκόκλαδα με νωπές μαχαίριες, τουλίπες και χρυσάνθεμα, πυράκανθοι, γαλανές οριανθίες, παρακμακές ίριδες, τα έκφυλα αυτά λουλούδια της μπέλ εποχ, νάκινθοι και πολύτιμες μαύρες τουλίπες, νυχτολούλουδα, νεκρικοί κέρινοι κρίνοι, το άνθος της αγνότητας και της Πρώτης Μετάληψης, μενεξεδένιες πασχαλιές που αποπνέουν σήψη, κακόμοιρες οριανθίες και αποκρουστικές γλαδιόλες (αυτές ήταν και οι περισσότερες), χλωμές και ροζέ, άγιες, αγγελικές γλαδιόλες, φορτισμένες με έναν ολόκληρο μυστικισμό ρόδου-και-ξίφους, και όλα αυτά στον αστερισμό του σάπιου πλούτου, στον αστερισμό της ψυχρής πολυτέλειας των επαύλεων, γλαδιόλες θανατερά πληθωρικές, ποτισμένες με τον ιδρώτα των ταλαίπωρων γερο-κηπουρών, με τα συντριβάνια των ποτιστη-

ριών, με την τεχνητή βροχή των αρτεσιανών φρεάτων, ώστε να προστατεύεται από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες η νοσηρή άνθηση αυτών των στείρων λουλουδιών που δεν έχουν καμία μυρωδιά, ούτε καν ψαρίλας, παρά την εκπληκτική τους μορφή με τις αρθρώσεις σαν δαγκάνες αστακού, παρά τις κέρινες καμπύλες των πετάλων και την απατηλή αιχμηρότητα των μπουμπουκιών – όλη αυτή η τερατώδης αφθονία δεν ήταν ικανή να βγάλει το παραμικρό ίχνος ευωδίας, έστω όσο μια άγρια βιολέτα. Ως κορώνα σ' αυτό το πολύχρωμο φυτικό πυροτέχνημα έστεκαν κλαδιά μανόλιας, λάφυρα από το Βοτανικό Κήπο, φουντωτά κλαδιά με σαρκώδη φύλλα, και σε κάθε κλαδί από ένα μεγάλο άσπρο λουλούδι, σαν τους μεταξωτούς φιόγκους στα μαλλιά των «κοριτσιών από σπίτι», που ο *Kamerad* Μπαντούρα σύγκρινε (υπερβάλλοντας όπως συνήθιζε) με τις πουτάνες του λιμανιού. Προς το παρόν άθικτα έμεναν τα νεκροταφεία, γιατί ο Μπαντούρα στην έκκλησή του «σε όλους τους ναύτες, σε όλους τους λιμενεργάτες, σε όλους που την αγάπησαν», απαίτησε αποκλειστικά ζωντανό λουλούδι, και ρητά απαγόρευσε, προφανώς υπό το κράτος κάποιας θα λέγαμε μυστικιστικής έμπνευσης, να βεθλωθούν οι τάφοι. Πιστεύω πως μπορώ να αναπαραστήσω, έστω κατά προσέγγιση, τη ροή των σκέψεών του: «Το θάνατο δεν μπορείς να τον ξεγελάσεις: το λουλούδι έχει μια σαφή διαλεκτική πορεία και ένα βιολογικό κύκλο, όπως και ο άνθρωπος: από την άνθηση μέχρι τη διάλυση» οι προλεταριοί δικαιούνται τις ίδιες επικηδείες τιμές με τα αφεντικά: οι πουτάνες είναι προϊόν ταξικών διακρίσεων: οι πουτάνες (άρα) αξίζουν τα ίδια λουλούδια με τις δεσποί-

νίδες από σπίτι. • κ.ο.κ.

Η σιωπηλή πομπή με επικεφαλής τον Μπαντούρα, μόλις έφτασε στα εργατικά προάστια, αμέσως ύψωσε τις κόκκινες και τις μαύρες σημαίες, κι αυτές ανοίχτηκαν στον αέρα, πλατάγισαν σαν κακός οιώνος, το κόκκινο της φωτιάς και το μαύρο της νύχτας – σύμβολα με έντονες κοινωνικές αναφορές, παρόλο που τόσο θυμίζουν τη γλώσσα των λουλουδιών.

Στην άκρη του διαδρόμου που χώριζε τους τάφους των πλουσίων από τους τάφους των φτωχών, ο Μπαντούρα, τρεκλίζοντας ελαφρώς, σκαρφάλωσε σε μια υψηλή εξέδρα από μαύρο μάρμαρο (έναν χάλκινος άγγελος κρατάει στεφάνι πάνω από την προ ετών εκλειπούσα νεαρή μακαρίτισσα), και μπροστά στο θουβό πλήθος από ξεσκουφωτους ναυτικούς και σοδατισμένες πόρνες, εξεφώνησε τον επικήδειο. Παρουσίασε τη ζωή της Μαριέτας σύντομα, σχηματικά: βασανισμένο παιδί προλετάριων, με μάνα πλύστρα και πατέρα ρεμάλι, που τερμάτισε τη ζωή του ως μεθυσμένος χαμάλης στο λιμάνι της Μασσαλίας. Και ενώ ο ναύτης και επαναστάτης Μπαντούρα, με σφιγμένο λαιμό και ραγισμένη φωνή, επιχειρούσε να εντάξει τον επικήδειο λόγο του, αυτόν τον θλιβερό απολογισμό μιας δυστυχισμένης ζωής, μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής αδικίας και της ταξικής πάλης, και ξεστόμιζε λόγια μίσους σαν να διάβαζε Μπακούνιν, δεν είναι δυνατόν μέσα του να μην πρόβαλαν ζωντανές εικόνες αυτής της ζωής, σαν να ξεφύλλιζε ένα παλιό άλμπουμ. (Και πιστεύω πως αυτές οι εικόνες πρέπει να συγχέονταν, ανεπαίσθητα, με αναμνήσεις από τα δικά του παιδικά χρόνια). Το υπόγειο θυθισμένο σε ένα αρρωστημένο μισοσκόταδο, μέσα στην κάπνα των τσιγάρων και την μπόχα του κρασιού και του γλυκάνισου· οι ανυπόφορες σκληρές οικογενειακών καυγάδων, ξυλοδαρμοί, φωνές, κλάματα· το κυνήγι των κοριών που σκάνε στη δάδα της αναμμένης εφημερίδας, ενώ η φλόγα γλύφει τους σομιέδες και τα κάγκελα στα σιδερένια κρεβάτια εκστρατείας, κατάνυρα ήδη από την καπνιά· το τελετουργικό ξεψείρισμα, τα θράδια, στο φως της αλληθωρης λάμπας, όταν τα παιδιά, σαν πίθηκοι, σκύθουν το ένα πάνω από το άλλο, ψάχνουν στην κορυφή του κεφαλιού, στις ρίζες των ξανθών και μαύρων τσουλουφιών, και ανακαλύπτουν τσαμπιά από αυγά ψείρας τα χρησιμοποιεί από τις μπουγάδες χέρια της μάνας, σαν θραστά μπαρμπούνια...

Τον λόγο του πάνω από τον ανοιχτό τάφο διέκοπταν πού και πού με υστερικούς λυγμούς, οι γερασμένες πουτάνες (οι οποίες πρέπει να αισθάνονται πιο οδυνηρά το εφήμερο της σάρκας και την απειλή της ανεπρόσβλητης φθοράς), καθώς και οι λιμενεργάτες που ξερόδηναν και ρουθούνιζαν, ώστε να μην ξέρει ο Μπαντούρα αν αυτό είναι πράγματι βήχας ή κάποιος σκληρός, ναυτικός λυγμός, αρσενικό υποκατάστατο του κλάματος, ίδιο ακριβώς με το ερζάτε αναστεναγμών και δακρύων που συνόδευε τα δικά του λόγια. (Άκουγε τη φωνή του σαν ξένη, σαν από χαλασμένο φωνόγραφο, ενώ μέσα του ξεφύλλιζε αυτό το παλιό άλμπουμ, χρονολογικά, από την πρώτη συνάντησή με τη Μαριέττα).

Την πρωταίεide ένα θράδυ το χίλια εννιακόσια δεκαεννιά, στο λιμάνι του Αμβούργου, όπου μόλις είχε ξεπαρκάρει από το *Φράνκεν*. Ήταν αργά το θράδυ, γκρίζος Νοέμβρης, και τα φανάρια του δρόμου τρεμόσβηναν στην καταχνιά. Την επομένη, σε μια από τις ταβέρνες του λιμανιού, επρόκειτο να έρθει σε επαφή με το *Αρραλ* (ήταν καθορισμένα τα συνθηματικά), και μέχρι τότε να περάσει απαραίτητος, να μη διαφέρει σε τίποτα, στην εμφάνιση, την ομιλία, τη συμπεριφορά, από τους εκατοντάδες, από τους χιλιάδες ναύτες που είχαν ξεπαρκάρει εκείνη την ημέρα. Περιπατούσε στο «δρόμο με τις κούκλες» ανάμεσα σε μεθυσμένους ναυτικούς – και νηφάλιους χαφιέδες που παρίσταναν τους μεθυσμένους ναυτικούς – χαζεύοντας μέσα από τα χαμηλά παράθυρα, τις διακριτικά φωτισμένες ροζέ καμαρούλες. Οι λάμπες με τα κόκκινα σμπαζούρ, φώτιζαν από το πλάι, όπως στους φλαμανδούς ζωγράφους, τα πορτρέτα των Κυριών μέσα στη μενεξεδένια ατμόσφαιρα του σπιτικού τους, όπου το παραβάν, στολισμένο με παρακμιακές ίριδες, αυτό το λουλούδι της ακολουσίας, καλύπτει τα μυστικά της ιδιωτικής ζωής (τα οποία ερεθίζουν εφόσον κρύβονται, όπως ερεθίζουν οι πιέτες και τα ανοίγματα στα φουστάνια): πίσω από το παραβάν, ο σκληρός καναπές με το μπροκάρ κάλυμα, σταθερός όσο μια βάρκα – βέβαια, ο

Eugeniusz (Get) Stankiewicz

Μπαντούρα γνώριζε τη διαρρύθμιση του χώρου πολύπριν συναντήσει τη Μαριέττα! – και η αστραφτερή άσπρη λεκάνη από βερνικωμένη φαγιάντσα, και η λεπτή κανάτα με την υψηλή λαβή. Το ρόδινο φως της λάμπας αντανάκλα στο γυαλιστερό ύφασμα του παραβάν, οι ίριδες σκουραίνουν, όπως και το κόκκινο μπροκάρ της καρέκλας στη μέση της θιτρίνας, εκεί που κάθεται η Κυρία. Είναι γυρισμένη λίγο προφίλ προς το θεατή, και στις πτυχές της φούστας της θρυμματίζεται το πορφυρό φως της λάμπας. Έχει τις γάμπες σταυρωμένες και στα χέρια βαστάει πλεκτό. Οι βελόνες αστράφτουν πάνω από το εργοχείριο. Τα μακριά πυρόξανθα μαλλιά της πέφτουν στους ακάλυπτους ώμους, μέχρι το πλούσιο μισογυμνο στήθος. Μια άλλη Κυρία, στη διπλανή θιτρίνα, έχει στα χέρια της βιβλίο, σαν μια νεοφώτιστη που διαβάζει τη Βίβλο. Κάτω από τα κόκκινα μαλλιά που κρύβουν λίγο το πρόσωπο – το καθρέφτισμα της λάμπας στα γυαλιά της. (Αν πλησιάσει πιο κοντά, ο θεατής μπορεί να διαβάσει με μεγάλα γράμματα τυπωμένο τον τίτλο: «Ο Κύριος Μοντεχρίστος»). Με το σκούρο φουστάνι και τον άσπρο δαντελένιο γιακά που φοράει, η φτηνή πουτάνα μοιάζει με φοιτήτρια της Χαϊδελβέργης... Και τότε βλέπει αυτήν, τη Μαριέττα. Καθόταν με τα πόδια σταυρωμένα, όπως και οι άλλες, κάπως στητή, με το τσιγάρο στο χέρι, με ανοιχτόχρωμο σατέν φόρεμα. Και όμως, στη στάση της, στην εμφάνισή της, μέσα στο τρυφερό ρόδινο φως όπου ήταν θυθισμένη σαν σε ενυδρείο (αιώνια Σειρήνα όλων των ναυτικών) υπήρχε κάτι που αμέσως προσέλκυσε τον Μπαντούρα. Αλλά μόνο όταν βρέθηκε στο δωμάτιό της, όταν εκείνη τράβηξε τη βαριά κουρτίνα από πράσινο βελούδο, και έβαλε το ζεστό της χέρι κάτω από το πουκάμισό του, μόνο τότε κατάλαβε: η Μαριέττα δεν έπαιζε άσχετους ρόλους: ούτε τη Νοικοκυρά, ούτε τη Φοιτήτρια, ούτε τη Νεοφώτιστη – ήταν η μόνη που δεν είχε ανάγκη όλη αυτή την περίτεχνη και στημένη χορογραφία· αυτή ήταν μοναδική, ανεπανάληπτη· αυτή ήταν πουτάνα του λιμανιού.

«Αγάπησε και βοήθησε ναύτες απ' όλα τα λιμάνια», ορβείται ο Μπαντούρα σαν να βρίσκεται σε διαδήλωση,

«και δεν είχε καμιά προκατάληψη για το χρώμα του δέρματος, τη φυλή ή τη θρησκεία. Στα βυζιά της, μικρά αλλά όμορφα, όπως έλεγε και ο Ναπολέων Βοναπάρτης, ο αυτοκράτωρ του εγκλήματος, ακούμπησαν τα μαύρα και ιδρωμένα στήθη των ναυτικών από τη Νέα Υόρκη, τα άτριχα κορμιά των Μαλαισιανών, οι αρκουδίσιας παλάμες των λιμενεργατών του Αμβούργου, και τα τατουάζ των μαουνιέρηδων της διώρυγας του Αλβέρτου. Στον κρινένιο της λαιμό αποτυπώθηκαν, σαν σφραγίδα της παγκόσμιας συμφιλίωσης, ο σταυρός της Μάλτας, και ο Εσταυρωμένος, και το άστρο του Σολομώντα, και η ρώσικη Παναγίτσα, και το δόντι του καρχαρία, και η ρίζα μανδραγόρα σε φυλαχτό, ενώ μέσα από τα τρυφερά της μπουτία κύλησαν ποτάμια καυτού σπέρματος, για να χυθούν στο ζεστό της κόλπο, στο μητροπολιτικό λιμάνι όλων των ναυτικών, στην εκβολή όλων των ποταμών...»

Ακούει ο Μπαντούρα τη φωνή του, απόμακρη και ψυχρή, και μέσα του έρχονται εικόνες από τη ζωή της Μαριέτας, τώρα πλέον χωρίς σαφή χρονολογία, λες και τις σελίδες του άλμπουμ τις ξεφύλλιζε κάποιος άνεμος, στην τύχη, και λες πως όλα αυτά τα είδε ο ίδιος, ο Μπαντούρα, με τα μάτια του. (Η Μαριέτα είχε τη συνήθεια, μετά την ερωτική τελετή, ξαπλωμένη δίπλα στους άντρες που σ' αλήθεια αγαπούσε – και αυτός ο επαναστάτης με την τρυφερή καρδιά ήταν ένας από αυτούς – να μιλάει για τον εαυτό της σαν να εξομολογείται. Αναπολούσε το παρελθόν με μια παράξενη νοσταλγία, λες κι αυτές οι ωμές ιστορίες, γεμάτες αηδιαστικές λεπτομέρειες, αυτές καθαυτές ήταν ασημαντες, και σημασία είχε μόνο το γεγονός ότι όλα αυτά έγιναν πριν πολλά χρόνια, και ότι τότε αυτή ήταν νέα, *presque une enfant*, σχεδόν παιδούλα). Βλέπει, λοιπόν, ο Μπαντούρα έναν αισχρό μικρόσωμο Έλληνα να την πιάνει από το χέρι μιαν αποκριάτικη βραδιά, και αυτή να είναι χλωμή και λίγο ζαλισμένη από τη μύρα, που της είχε ρουφήξει τον αφρό, σαν παιδάκι. Τη βλέπει να ακολουθεί αυτόν τον Έλληνα με βηματικά υπάκουο πεινασμένου ζώου, στα στενά της Μασσαλίας, που βγάζουν στο λιμάνι. Να ανεβαίνει ύστερα τη σκοτεινή σκάλα σε ένα σπίτι κοντά στις αποθήκες του

· λιμανιού, σέρνοντας το χέρι στην κουπαστή με το χοντρό καραβόσκοινο. Μετά η σκέψη του παρακολουθεί, με τον ίδιο πάντα απροσδιόριστο θυμό, τα αποφασιστικά της βήματα προς μια πόρτα του τρίτου ορόφου. (Ο Έλληνας περιμένει στο βάθος της σκάλας, για να της δώσει κουράγιο). Στη συνέχεια το θέαμα μεταφέρεται στους δρόμους της Μασσαλίας, όπου η Μαριέττα, θαμμένη υπερβολικά, ακουμπάει όρθια στον πέτρινο τοίχο, λυγίζοντας το ένα πόδι σαν πληγωμένο πουλί...

· «Kameraden, όλοι εμείς εδώ», συνεχίζει ο Μπαντούρα, «όλοι είμαστε μέλη μιας μεγάλης οικογένειας, εραστές, μνηστήρες, τι λέω: σύζυγοι της ίδιας γυναίκας, ιππότες της ίδιας κυρίας, αδελφία που τους πότισε η ίδια πηγή, ήπιανε ρούμι από το ίδιο μπουκάλι, κλάψανε μεθυσμένοι στην ίδια αγκαλιά, και ξερναγαν στην ίδια λεκάνη, εκείνη πίσω από το πράσινο παραβάν...»

Μόλις σώπασε η ραγισμένη φωνή του Μπαντούρα, άρχισαν να πέφτουν στο φέρετρο οι πρώτοι σβόλοι χρώμα, που το έσπιθαν τα σκληρά χέρια των εργατών της θάλασσας, σαν να αλατίζουν εντόσθια κάποιου μεγάλου ψαριού. Πάνω από τον ανοιχτό τάφο πλατάγισε το μετάξι των μαύρων και των κόκκινων σημαίων, που τώρα ήσαν μόνα πένθιμα λάβαρα. Έπειτα το χρώμα άρχισε να σωριάζεται με τα φτυάρια, υπόκοφα να κρούει την κάσα, όπως ακούς όταν βάλεις το αυτί στην ξετρελαμένη καρδιά της κοπελιάς μετά το ερωτικό αγκάλιασμα. Τα λουλούδια τα έριχναν πρώτα ένα ένα, ύστερα σε μπουκέτα, ώπου άρχισαν να πετάνε ολόκληρα δεμάτια, να τα δίνουν ο ένας στον άλλον, από χέρι σε χέρι, σαν να βρίσκονται στα χωράφια, σε καμιά συγκομιδή λουλουδιών, έτσι αδιάκοπα, από το παρεκκλήσι μέχρι αυτό το φτωχικό τετράγωνο του νεκροταφείου, όπου απλές ταφόπετρες και σάπιοι ξύλινοι σταυροί διαδέχονται τα γρα-

νιένια μνημεία και τις μπρούντζινες επιτάφιας πλάκες. Και κανείς δε θα μάθει ποτέ τι ήταν αυτό που τους ώθησε, τι ένστικτο, τι μέθη, τι πόνος, ταξικό μίσος ή τζαμαίκα ρουμ, και παραδίασαν τις εντολές του Μπαντούρα στη στιγμή ακολούθησε το θάψιμα της επαναστατικής απειθαρχίας, η έκρηξη μιας ανεξήγητης εξέγερσης: οι ναύτες και οι σκύλες του λιμανιού, η σκληρή αυτή φυλή, όρμησαν σύσσωμοι, λυσσαλέοι, μανιασμένοι, με δάκρυα στα μάτια και τρίζοντας τα δόντια, και άρχισαν να ξεπατώνουν τις γλαδιόλες των αφεντικών, να ματώνουν τα χέρια τους τραβώντας τα τριαντάφυλλα, να ξεριζώνουν τις τουλίπες μαζί με τους βολβούς, να κόβουν με τα δόντια τα γαρίφαλα, όλα αυτά να περνάνε από τον έναν στον άλλον, από χέρι σε χέρι, από αγκαλιά σε αγκαλιά. Σε λίγο τα λουλούδια και η προσνάδα έγιναν ολόκληρο βουνό, ένας βωμός από τουλίπες, ορτανσίες και τριαντάφυλλα, κρεματόριο από γλαδιόλες, ενώ ο σταυρός πάνω στο φρέσκο τάφο και ο ίδιος ο τάφος εξαφανίστηκαν κάτω από αυτή την τεράστια θημωιά, που σκορπούσε μια μυρωδιά σάπια, σαν της μαραμένης παχαλιάς.

Όταν επενέβη η αστυνομία, τα πολυτελή τετράγωνα του νεκροταφείου ήταν ήδη βερσιμένα, ρημαγμένα, «λες και ένα σύννεφο ακρίδες πέρασε πάνω από αυτή τη σκοτεινή περιοχή», όπως γράφτηκε στον τύπο. (Η Rote Fahne δημοσίευσε ένα ανυπόγραφο άρθρο όπου γινόταν λόγος για βιαιότητες της αστυνομίας που είχε συλλάβει και φυλακίσει καμιά εικοσαριά ναύτες).

· Βγάλε το καπέλο», λέει ο Μπαντούρα στο συνομιλητή του. Ο Γιόχαν ή Γιαν Βαλτίν (έτσι τον έλεγαν, νομιζώ), μέσα σ' ένα απροσδόκητο ξεπασμα πόνου, προσπαθεί να θυμηθεί το πρόσωπο της Μαριέττας. Θυμάται μόνο το λεπτό της σώμα και το βραχνό της γέλιο. Τότε για

μια στιγμή στη μνήμη του ξυπνάει το χαμόγελό της, η σκιά του προσώπου της, αλλά και αυτό σε λίγο χάθηκε.

· Πίστεψέ με», λέει ο Μπαντούρα, «καμιά δεσποινίδα από σπίτι δε θρηνηθήκε πιο ειλικρινά. Καμιά δεν κηδεύτηκε με μεγαλύτερες τιμές».

Ντανίλο ΚΙΣ

Υστερόγραφο

Ο Γιαν Βαλτίν ή Βαλτέν στο διήγημα Επκήδειες τιμές* είναι υπαρκτό πρόσωπο. Σε μια ξεφτισμένη φυλλάδα με τον τίτλο Out of the night, ο ίδιος αναφέρει αυτό το επεισόδιο ως αληθινό, αν και το περιεχόμενό του σε μεγάλο βαθμό θυμίζει γνωστά θεματολογικά στερεότυπα. Τα φλαμανδικά μοτίβα στο διήγημα είναι εμπνευσμένα από την ατμόσφαιρα που ακτινοβολούν οι πίνακες του Τέρμπροχ, του Ρούμπενς, του Ρέμπραντ, από τις ερμηνείες αυτής της ζωγραφικής, καθώς και από τις αναμνήσεις ενός ταξιδιού μου στο Αμβούργο το 1972. Τις απαισίες γλαδιόλες, που τις είχε φέρει δυο τρεις μέρες νωρίτερα η Ο.Β., τις περιέγραφα εκ του φυσικού, «με το τελάρο στο καβάλετο», όπως ζωγραφίζει κανείς μια νεκρή φύση.

* Ο αρχικός τίτλος του διηγήματος ήταν Η κηδεία μιας πουτάνας. Συντάκτης δικού μας περιοδικού, μου γνωστοποίησε με επιστολή που φέρει ημερομηνία 12 Μαρτίου 1980, ότι «η σύνταξη έκρινε πως θα ήταν απαραίτητο να αλλάξει ο τίτλος του διηγήματος και, από το όνομα της ηρωίδας, να λεγόταν «Μαριέττα» (που είναι, όπως είπε η Μ., θαυμάσιο όνομα για πουτάνα, αλλά κακός τίτλος για διήγημα). Η σύνταξη δηλαδή είχε ερμηνεύσει αυτήν τη λυρική και αφελή παραλλαγή, ως παλιτικό υπαινιγμό. (Ο πρόεδρος Τίτο ήταν ετοιμοθάνατος εκείνη την εποχή Σ.ε.Μ.). Ο συντάκτης της Κηζιέν-ποστ (Λογοτεχνία) τους απάλλαξε από τις σκοτούρες, και το διήγημα τυπώθηκε στο περιοδικό του, στο τεύχος 8 του έτους 1980. Τον τίτλο τον άλλαξα μόνος μου, για λόγους καθαρά λογοτεχνικούς: ο πρώτος μου φάνηκε πολύ κυριολεκτικός.

Πιστοποιητικό Γεννήσεως

(σύντομη αυτοβιογραφία)

Ο πατέρας μου είδε το φως στη δυτική Ουγγαρία, και αποφοίτησε από την Εμπορική Ακαδημία στον τόπο γεννήσεως κάποιου κυρίου Βίραγκ, ο οποίος, με την ευλογία του κυρίου Τζέμης Τζους, θα γίνει ο περίφημος Λέοπολντ Μπλουμ. Έχω τη γνώμη πως η σχετικά φιλελεύθερη πολιτική του Φραγκίσκου Ιωσήφ Β', καθώς και μια επιθυμία για ένταξη, οδήγησαν τον παππού μου να αλλάξει το όνομα του ανήλικου ακόμα γιου του, σε

ουγγαρέζικο. Ωστόσο, πολλές λεπτομέρειες του χρονικού της οικογένειας θα παραμείνουν για πάντα ανεξιχνίαστες: το έτος 1944, ο πατέρας μου όπως και οι άλλοι συγγενείς, θα μεταφερθούν στο Άουσβιτς, απ' όπου σχεδόν κανένας δεν θα γυρίσει. Μεταξύ των προγόνων μου από την πλευρά της μητέρας, υπάρχει ένας θρυλικός ήρωας του Μαυροβουνίου, ο οποίος έμαθε γράμματα στα πενήντα του χρόνια, ώστε στη δόξα του σπαθιού να προσθέσει και τη δόξα της πέννας, καθώς και μια «αμαζόνα», η οποία εκδικήθηκε έναν τούρκο θιαστή, κόδοντάς του το κεφάλι. Η εθνογραφική ιδιαιτερότητα που παρουσιάζω, θα εξαφανιστεί, λοιπόν, μαζί με μένα. Στα τέσσερα μου χρόνια (1939), τον καιρό που είχαν επιβληθεί οι αντιεβραϊκοί νόμοι στην Ουγγαρία, οι γονείς μου με βάπτισαν στο ναό της Κοιμήσεως του Νόθι Σαντ, κατά το ορθόδοξο δόγμα, και αυτό μου έσωσε τη ζωή. Μέχρι τα δεκατρία μου, ζούσα στην Ουγγαρία, στα μέρη του πατέρα μου, όπου είχαμε καταφύγει το 1942, μετά τη σφαγή του Νόθι Σαντ. Δούλευα ως υπηρέτης σε πλούσιους χωριάτες, και στο σχολείο άκουσα την κατήχηση και τη βιβλική ερμηνεία των καθολικών. Η «ανησυχητική διάκριση», αυτό που ο Φρόυντ ονομάζει Heimlichkeit, θα γίνει το βασικό μου λογοτεχνικό και μεταφυσικό ερέθισμα. Εννέα ετών έγραψα τα πρώτα μου ποιήματα, στα ουγγαρέζικα: το ένα έλεγε για την πείνα, το άλλο ήταν ερωτικό ποίημα par excellence..

Από τη μητέρα μου κληρονόμησα την τάση για αφηγηματική ανάμειξη της πραγματικότητας και του μύθου, και από τον πατέρα μου, το πάθος και την ειρωνεία. Για τη σχέση μου με τη λογοτεχνία, δεν είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι ο πατέρας μου υπήρξε συγγραφέας διεθνούς δρομολογίου συγκοινωνιών: αυτό αποτελεί μια ολόκληρη κοσμοπολίτικη και λογοτεχνική κληρονομιά. Η μητέρα μου διάβαζε μυθιστορήματα ως τα είκοσι της χρόνια, οπότε κατάλαβε, όχι χωρίς θλίψη, ότι τα μυθιστορήματα είναι «φαντασίες», και τα παράτησε μια για πάντα. Αυτή η αποστροφή για τις «κούφιες φαντασίες», υπάρχει λανθάνουσα και σε μένα.

Το έτος 1947, με τη μεσολάβηση του Ερυθρού Σταυρού,

επαναπατρίστηκαμε στο Τσέτινιε, όπου ζούσε ο θείος μου, γνωστός ιστορικός, βιογράφος και μελετητής του Νιέγκος. Μόλις φτάσαμε, αμέσως έδωσα εξετάσεις στη Σχολή Καλών Τεχνών. Στην εξεταστική επιτροπή ήταν ο Πέταρ Λουμπάρντα και ο Μίλο Μιλούνοβιτς. Η προτομή του Βολταίρου που σχεδιάζαμε – γύψινο εκμαγείο από το γνωστό άγαλμα του Ουντόν – μου θύμιζε μια γριά Γερμανίδα που γνώρισα στο Νόθι Σαντ, και έτσι ακριβώς τη ζωγράφισα. Παρόλα αυτά, με δέχθηκαν, πιθανόν για τις άλλες μου εργασίες. Έπρεπε να περιμένω ένα δυο χρόνια, ώπου να συμπληρώσω την απαραίτητη γυμνασιακή παιδεία. Σε αυτό το διάστημα, αποφάσισα τελικά να τελειώσω και το λύκειο. Δυο χρόνια μάθαινα βιολί στο Ωδείο, με δάσκαλο το Σιμονούτ που προεβήτερο, που τον φωνάζαμε Παγκανίνι, όχι μόνο για την εμφάνισή του, αλλά και γιατί λάτρευε τα τρέμολι. Ακριβώς τη στιγμή που θα πέρναγα στη δεύτερη ποζισιόν, το Ωδείο μετακόμισε στο Κότορ. Τότε συνέχισα να παίζω, χωρίς νότες, τσιγγάνικη μουσική, μαγυάριες ρομάντζες, και στις σχολικές χοροεπερίδες ταγκό και αγγλικά θαλς. Στο γυμνάσιο συνέχισα να γράφω ποιήματα και να μεταφράζω ούγγρους, ρώσους και γάλλους ποιητές, κυρίως για στυλιστική και γλωσσική άσκηση: ετοιμαζόμουν να γίνω ποιητής και μάθαινα την τέχνη του λόγου. Ρωσικά μας διδασκαν οι λευκοί αξιωματικοί, πρόσφυγες της δεκαετίας του είκοσι, οι οποίοι, αντικαθιστώντας τους απόντες καθηγητές, παρέδιδαν με την ίδια ετοιμότητα τα μαθηματικά, τη φυσική, τη χημεία, τα γαλλικά, τα λατινικά. Μετά το λύκειο γράφτηκα στο Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου, και ήμουν ο πρώτος απόφοιτος της νέας έδρας της Συγκριτικής Λογοτεχνίας. Με την ιδιότητα του λέκτορα της σερβοκροατικής γλώσσας και λογοτεχνίας, έχω ζήσει στο Στρασβούργο, στο Μπορντώ και στη Λίλλη. Τα τελευταία χρόνια μένω στο Παρίσι, στο δέκατο διαμέρισμα, και δεν με τρώει η νοσταλγία όταν ξυπνάω, καμιά φορά δεν ξέρω πού βρίσκομαι: ακούω πατριωτικά να χαιρετούνται, ενώ από τα κασετόφωνα των αυτοκινήτων που παρκάρουν κάτω από το παράθυρό μου, τρίζει η φυσαρμόνικα.

Ντανίλο Κίς

(Μετάφραση: Χρήστος Αρβανιτιδής)

ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΞΑΝΑΓΡΑΦΕΤΑΙ

Η 200στή επέτειος της Γαλλικής Επανάστασης γιορτάστηκε με εντυπωσιακή μεγαλοπρέπεια από το γαλλικό κράτος. Η επανάσταση που δημιούργησε τις ευρωπαϊκές δημοκρατίες και ώθησε την ανθρωπότητα στο φως μιας νέας κοινωνικής ουτοπίας, προέβαλε τα ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα, ανέδειξε τη σύγχρονη έννοια του έθνους, καθιέρωσε το μέτρο ως ενιαία μονάδα μέτρησης και τη γκιλοτίνα ως ενιαίο και ανθρωπιστικό τρόπο εκτέλεσης της θανατικής ποινής, επιχείρησε να επιβάλει μια νέα θρησκεία κι ένα νέο ημερολόγιο. Το ανά χείρας τεύχος εκδίδεται ωστόσο στις 23 Δεκεμβρίου του 1989 κι όχι στις 2 χιονιστή του 1989 έτους του δημοκρατικού καλανδαρίου. Οι παλιές θρησκείες και η παλιά χρονολογία επικράτησαν τελικά.

Ανάλογα, και στη λογοτεχνία δεν απαριθμούνται παρά ελάχιστοι εξυμνητές της: πιο εύκολα βρίσκει κανείς λιθανωτούς στον ισχυρό άνδρα από την Κορσική, τον Μέγα Ναπολέοντα, παρά στην επανάσταση που γέννησε τη σύγχρονη ιδέα της δημοκρατίας και της ισότητας.

Στα ύψη της λογοτεχνίας κινούνται, εδώ και μερικά χρόνια, στην πλειοψηφία τους οι μοντέρνοι ιστορικοί και οι μεγάλοι τιμονιέρηδες των μέσων ενημέρωσης. Οι ευρωπαϊκοί απόηχοι μεταφέρθηκαν και στην πατρίδα μας, στα πλαίσια της δημοκρατικής μας επιμόρφωσης. Το μήνυμα είναι σύντομο και σαφές: «Η Γαλλική Επανάσταση... εξώκειλε». Το κόστος της ήταν καταστροφικό για τη Γαλλία (αυτό πια είναι εξώφθαλμο...) Υπήρξε το «ιδεολογικό θεμέλιο της σύγχρονης τρομοκρατίας» - του απεσταλμένου μας - «η ανθρωπότητα τίμησε μιαν απάνθρωπη γενοκτονία», ενώ ο Ροβεσπιέρος «αποτελεί και τον ιδεολογικό πατέρα των σύγχρονων τρομοκρατών». (Είναι τόσο μακρινή η εποχή όταν στη Βουλή ο Ε. Αβέρωφ αναφερόταν στους χουντικούς θασανιστές ταυτίζοντάς τους με τον αιμοσταγή Αδιάφθορο και ο μακαρίτης Η. Ηλιού τον επανέφερε στην τάξη υπενθυμίζοντάς του πως ο επιφανής αστός πολιτικός αξίζει καλύτερης παράδας;)

Οι ιστορικές διδαχές νεοφιλελεύθερων γαλατών οικονομολόγων φτάνουν

ως το παρακάτω διαφωτιστικό: «Πόσες φορές στη διάρκεια της πρόσφατης ιστορίας δεν είδαμε ορισμένες χώρες να πέφτουν κάτω από το ζυγό ολοκληρωτικών συστημάτων, επειδή δέχτηκαν, με μικρές παραλλαγές κάθε φορά, τον καταστροφικό κύκλο κρίση-πληθωρισμός-έλεγχος-εθνικοποιήσεις-τρομοκρατία, που επιβλήθηκε στο όνομα των ευγενών ιδανικών της ελευθερίας, της ευημερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης;»

Και οι εντόπιες «αιρετικές» σκέψεις πιστεύεται «ότι θα θλάσουν... εκείνους που όχι απλώς αρέσκονται στις λύσεις των προβλημάτων με τη βίαιη επανάσταση, αλλά θεωρούν μοναδική ευκαιρία τις επαναστάσεις αυτές για να καταλάβουν την εξουσία. Μια δυνατότητα που δεν τους προσφέρουν οι δημοκρατικές διαδικασίες μια και στερούνται κάθε λαϊκής βάσεως και απήχησης».

Φαίνεται πως στο πανόραμα του κ. Μαρίνου του Οικονομικού οι κοινωνικές επαναστάσεις (μόνο τις εθνικές εγκρίνει ο κ. Μ.) όχι μόνο είναι «αναξιόπιστες», αλλά συγχέονται επικίνδυνα με αυτό που κοινοί θνητοί ονομάζουν *πραξικόπημα*. Και πιστεύουμε πως κι ο ίδιος θα διατηρεί την ασυμβίβαστη αντίθεσή του, τόσο με το περιεχόμενο, όσο και με το ψευδώνυμο της τελευταίας μας Εθνικής Επανάστασης. Επειδή όμως, κατά την άποψή του «οι κοινωνικές επαναστάσεις ωφελούν κυρίως τους άλλους λαούς που δε χύνουν το αίμα τους γι' αυτές», ως είμαστε τουλάχιστο ικανοποιημένοι που κάποιοι αιμοσταγείς ή ματωμένοι επέβαλαν για λογαριασμό μας την ελευθεροτυπία, π.χ.

Το άρθρο του δυτικογερμανού ιστορικού Φόλκερ Ούλριχ που δημοσιεύουμε παρακάτω παρουσιάζει συνοπτικά και περιεκτικά το πολιτικό-ιδεολογικό κλίμα της τρέχουσας συζήτησης γύρω από τη διακοσιοστή επέτειο της Γαλλικής Επανάστασης: μοιάζει δε γραμμένο μετά από ανάγνωση των σχετικών ελληνικών αναλύσεων - ή των γαλλικών μεταφράσεών τους. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό 1999, τεύχος 3/89, Αμβούργο.

Γ.Κ.

Καμιά άλλη επανάσταση δεν μετέβαλε το πρόσωπο αυτού του κόσμου όσο η Γαλλική Επανάσταση του 1789. Για τον Καρλ Μαρξ ήταν η «κολοσσιαία επανάσταση που γνώρισε η ιστορία» κι ο Λένιν μόνον αυτήν ονόμασε «μεγάλη»: «Έκανε τόσα πολλά για την τάξη για την οποία έδρασε (...) ώστε ολόκληρος ο 19ος αιώνας να περάσει κάτω από τη σφραγίδα της Γαλλικής επανάστασης». Η σημασία της τομής του 1789 για την παγκόσμια ιστορία δεν εξαντλείται, φυσικά, στη λειτουργία διαύλου που είχε για την επικράτηση του καπιταλισμού και της αστικής κοινωνίας: η ιαχή της επανάστασης «ελευθερία, ισότητα, αδελφότητα» δείχνει πέρα από το αστικό ταξικό συμφέρον προς την παγκόσμια ουτοπία για την πραγματοποίηση μιας ανθρωπίνης κοινωνίας, την «ιδέα μιας νέας παγκόσμιας κατάστασης» (Κ. Μαρξ), όπου η κηδεμόνευση και η δουλεία θ' ανήκουν για πάντα στο παρελ-

θόν. Αυτό ακριβώς είχε υπ' όψη του και ο Ιμπάνουελ Καντ όταν στη «Διαμάχη των Σχολών» το 1798 έλεγε πως είναι αδύνατο «να λησμονηθεί ένα τέτοιο φαινόμενο στην παγκόσμια ιστορία επειδή αποκάλυψε μια προδιάθεση και μια δυνατότητα θελίωσης της ανθρωπίνης φύσης».

Η Γαλλία γιορτάζει την bicentenaire (200 χρόνια) με τεράστια έξοδα. Η «αψίδα του θριάμβου της ανθρωπότητας», ένας τεράστιος κύβος με πλευρά μεγαλύτερη από 100 μέτρα στην παρισινή συνοικία ουρανοξυστών «La Défense», είναι ένα μόνο από τα γιγαντομανή έργα με τα οποία η μητρόπολη της επανάστασης θέλει να εντυπωσιάσει φέτος τον κόσμο. Μια πλημμυρίδα βιβλίων, αναρίθμητα συνέδρια και εκθέσεις, ταινίες και βίντεο και μαζί τα αναπόφευκτα αναμνηστικά, από το τρίχρωμο μακό, το σκούφο των Γιακωβίνων και τη γκιλοτίνα-παιχνίδι, μέχρι το ρόδινο επαναστατικό άρωμα

«Marianne», όλα αυτά συναθροίζονται σ' ένα ιστορικό φεστιβάλικό θέαμα άγνωστων ως τώρα διαστάσεων. Το ότι ο πρόεδρος Μιτεράν όρισε τη συνάντηση των πλουσιότερων χωρών του κόσμου ακριβώς για τις 14 Ιουλίου ήταν απλώς το επιστέγασμα αυτού του τερατώδους υπερ-σώου.

Κι όμως, όλη η λαμπρότητα και η πολυπραγμοσύνη δεν μπορούν να καλύψουν το ουσιαστικό κενό που χαρακτηρίζει την ανάμνηση του φοβερού γεγονότος πριν από 200 χρόνια «Μα τι να γιορτάσουμε;» αναρωτήθηκε η συντηρητική «Quotidien de Paris» σ' ένα άρθρο για την «αδύνατη επέτειο». Τέτοιες ερωτήσεις θα ήταν αδιανόητες πριν λίγα χρόνια. Τότε ήταν όλοι βέβαιοι - όπως πριν 100 χρόνια, όταν η νέα ακόμη τρίτη δημοκρατία συνδύαζε την επέτειο με την παγκόσμια έκθεση στο Παρίσι - και περήφανοι για τις δημοκρατικές και επαναστατικές παραδόσεις της grande nation. Αντ' αυτού, στη φετινή bicentenaire κυριάρχησε

παντού ανασφάλεια και απορία.

Δε χωράει αμφιβολία ότι πρόκειται για αντικατοπτρισμό βαθιών αλλαγών στην κοινωνικοπολιτική ζωή και στο πνευματικό κλίμα της Γαλλίας. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα μεταβλήθηκε κατά τη διάρκεια της προεδρίας Μιτεράν σε μια μετριοπαθή εκδοχή της σοσιαλδημοκρατίας: η πτώση της επιρροής του άλλοτε ισχυρού Κομμουνιστικού Κόμματος μοιάζει μη αναστρέψιμη, ενώ γύρω από το Εθνικό Μέτωπο και τον Λεπέν έχει σχηματιστεί μια «Νέα Δεξιά» που σείει τα λάβαρα του ρατσισμού και του μίσους κατά των ξένων. Ανάμεσα στους πάλαι ποτέ αριστερούς φιλοσόφους και διανοούμενους που στη Γαλλία, ταχύτερα απ' οπουδήποτε αλλού, προσέφυγαν στο μεταμοντέρνο πνεύμα της εποχής, ο διαφωτισμός και ο ορθός λόγος - που έδωσαν τις πνευματικές ωθήσεις για την ανατροπή του 1789 - έχουν περιπέσει τώρα σε δυσμένεια. Η ξεκάθαρα τονισμένη πόλωση δεξιάς-αριστεράς έχει στομάσει

στη θέση της βρίσκεται «μια νέα συνείδηση μιας ιδεολογίας "soft", ενός καταναλωτικού ηδονισμού και ενός ναρκισσιστικού ατομικισμού». (Bodo Morawe).

Μαζί με τη δραματική κατάρρευση της αριστερής πολιτικής κουλτούρας στη Γαλλία έχασε την ηγεμονία που επί δεκαετίες διατηρούσε και η γακωβινικά προσανατολισμένη επαναστατική ιστοριογραφία. Οι δάσκαλοί της, από τον Ζαν Ζορέ, τον Αλμπέρ Μπιζ, τον Ζορζ Λεφέντρ, ως τον Αλμπέρ Σομπούλ, είχαν επεξεργαστεί σε μαρξικές κατηγορίες μια κοινωνική ερμηνεία της «αστικής επανάστασης», όπου η κυριαρχία των Γιακωβίνων σηματοδότησε την κορυφή και ταυτόχρονα το σημείο καμής μιας προοδευτικής γραμμής, χαρακτηρισμένη από την παρέμβαση των μαζών της πόλης και της υπαίθρου. Στο εσωτερικό της – κατά την προοπτική που κοιτάει προς το 1917 – διαφαίνεται ήδη σε εμβρυακή μορφή η νέα, η προλεταριακή επανά-

σταση. Απέναντι στην ερμηνεία αυτή, ο Φρανσουά Φυρέ και ο Ντενί Ρισέ, με ερεθίσματα από φιλελεύθερους αγγλοσάβωνες ιστορικούς όπως ο Άλφρεντ Κόμπαν, κατασκεύασαν στα μέσα της δεκαετίας του 60 ένα νέο ερμηνευτικό μοντέλο: le dérapage. Στο κέντρο του βρίσκεται η θέση πως η επανάσταση κατά τα έτη 1792-94 ξεπέρασε το στόχο της – την συνταγματική μοναρχία που στηριζόταν στον συμβιβασμό ανάμεσα σε τμήματα της φιλελεύθερης αριστοκρατίας και της μεγαλοαστικής τάξης – και κατά κάποιο τρόπο «εκτροχιάστηκε». Αυτή η «ρεβιζιονιστική» ανάγνωση προκάλεσε μεν ενδιαφέρον στην εποχή της δεν μπόρεσε όμως να απειλήσει σοβαρά το ερμηνευτικό μονοπώλιο της γακωβινικής ιστοριογραφίας.

Τα πράγματα έχουν αλλάξει σήμερα. Οι εκπρόσωποι της γακωβινικής θέσης – με επικεφαλής τον διάδοχο του Σομπούλ, Μισέλ Βοθέλ – βρίσκονται σε άμυνα. Ο Φρανσουά Φυρέ είναι τώρα ο σταρ των μέσων ενημέρωσης ανάμεσα στους γάλλους ιστορικούς. Καμιά άλλη φράση δεν αναφέρεται τόσο συχνά τους τελευταίους μήνες όπως η παρακάτω: «Η Γαλλική Επανάσταση έχει τελειώσει». Ο Φυρέ το είχε πει ήδη το 1978, μόλις όμως τώρα, στην χρονιά της 200ής ετεταίειος απόκτησε τη λάμψη του. Το νόημα είναι αφενός: Η επίθεση κατά της Βασίλης έχει φάει τα ψωμιά της ως αφετηριακός μύθος: η επανάσταση έχασε την ταυτοποίησή της δύναμη για το γαλλικό έθνος. Έτσι ο Φυρέ χαρακτηρίζει υποτιμητικά την 200ή επέτειο σαν «σάβανο» που σκεπάζει μια πεθαιμένη παράδοση. Από την άλλη πλευρά, η φράση περιέχει την έννοια ότι μια ορισμένη μορφή ιστοριογραφίας, η γακωβινική, έχει ζήσει παραπάνω απ' όση έπρεπε και πως στη θέση της πρέπει να μπει μια νέα – φαινομενικά αντικειμενική.

Μέσα στο ρήγμα που άνοιξαν οι θέσεις του Φυρέ φώλιασε μια νεοσυντηρητική ιστοριογραφία, που άνοιξε τον πόλεμο κατά της επανάστασης. Ο Πιέρ Σονί, αναγνωρισμένος ιστορικός της σχολής των Άνάλ – ένας γάλλος Ερνστ Νόλτε – δεν διστάζει, σε συνδυασμό με τον εμφύλιο στη Βανδέα το 1793 να μιλήσει για γακωβινική «γενοκτονία», που υποτίθεται ότι ήταν η εισαγωγή για το σταλινικό γκούλαγκ και τη γερμανική εξολόθρευση των Εβραίων. Ο Ρενέ Σεντιγιό, ένας άλλος ιστορικός, κατασκεύασε στο διβλίο του «Το κόστος της Γαλλικής Επανάστασης» έναν παράδοξο λογαριασμό: Στους εκτελεσμένους με τη γκιλοτίνα και τα θύματα του εμφυλίου πολέμου στη Βανδέα προσθέτει και τους πεσόντες των επαναστατικών πολέμων και των εκστρατειών του Ναπολέοντα ως το 1815, φτάνοντας έτσι στον τρομαχτικό αριθμό των δύο εκατομμυρίων νεκρών. Η επανάσταση, υπογραμμίζει η αντιδραστική θέση, ερείπωσε τη Γαλλία και την καθυστέρησε κατά δεκαετίες από την οικονομική της εξέλιξη.

Πράγματι, τέτοιες απόψεις δεν είναι

ούτε νέες ούτε ιδιαίτερα πρωτότυπες. Ως προς τον πυρήνα τους ανάγονται όλες στις θεωρίες περί ολοκληρωτισμού των μεταπολεμικών χρόνων. Τότε όμως δεν την υποστήριζαν άλλοι εκτός από νεο-θασλικούς αυτισμούς χωρίς επιρροή, όπως ο Πιέρ Γκαζότ. Σήμερα, αντίθετα, με την υποστήριξη του συντηρητικού τύπου του τσάρου των εφημερίδων Ρομπέρ Ερζάν, βρίσκουν ευρεία απήχηση στη γαλλική κοινή γνώμη.

Η αρχαία πολιτική τάξη της Γαλλίας πήρε φανερά θέση σ' αυτή τη γαλλική «διαμάχη των ιστορικών» προς όφελος των θέσεων του Φυρέ. Μπορεί ο Μισέλ Βοθέλ να ορίστηκε προσωπικά από τον πρόεδρο και να του ανατέθηκε η επιστημονική προετοιμασία του εορτασμού και μπορεί ήδη από τα τέλη του 1987 ο ίδιος ο Μιτεράν να δήλωσε, χρησιμοποιώντας μια διάσημη λέξη του Κλεμανσώ, πως η Γαλλική Επανάσταση είναι «ένα μπλοκ», ένα σύνολο, εννοώντας το αδιαιρέτο της. Ωστόσο, η επίσημη κατεύθυνση της επετείου διαψεύδει την προεδρική πρόθεση. Βρίσκεται κάτω από την αρμονία, που σιδερώνει τέλεια κάθε ρήγμα και αντίφαση, μιας μεγάλης γιορτής εθνικής συμφιλίωσης. Γι' αυτό και όλο το ενδιαφέρον συγκεντρώνεται στην *Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη* της 26ης Αυγούστου 1789, ως ελάχιστος κοινός παρονομαστής. Τα χρόνια της κυριαρχίας των Γιακωβίνων και οι πρωταγωνιστές τους αποκρύπτονται με ντροπή, σαν να μπορούσε να κοπεί στα δύο η επανάσταση, σε μια καλή και μια κακή πλευρά. «Πού όμως», όπως είπε ειρωνικά ο Βάλτερ Μάρκοφ αναφερόμενος στον Φυρέ, «βρίσκεται το καλό τόσο καθαρά χωρισμένο απ' το κακό, ώστε να μπορεί κανείς να το κουβαλήσει στο σπίτι του;» Δεν ξεχνάμε μόνο ότι η θία παραστάθηκε και σ' αυτή τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ξεχνάμε ακόμα πόσο ακανθώδης – στην ίδια τη χώρα των επαναστάσεων – ήταν ο δρόμος από τις διακηρύξεις ως την πραγματοποίηση. Για τα δικαιώματα των γυναικών, παραδείγματος χάριν, δεν υπήρξε χώρος στα *droits de l'homme* του 1789: Τα διεκδίκησε η Ολυμπία ντε Γκουζ το 1791 στην τροποποιημένη εκδοχή που συνέταξε αυτή. Μόλις όμως το 1944, μετά την απελευθέρωση από τον Χιτλεροφασισμό, απέκτησαν οι γυναίκες το δικαίωμα της ψήφου, αργότερα από τις περισσότερες λοιπές δημοκρατίες.

Ο εορτασμός της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη ως κεντρικά επιτεύγματα της επανάστασης απωθεί, τέλος, το γεγονός ότι υπάρχουν και μέχρι σήμερα κοινωνικές ομάδες στη Γαλλία για τις οποίες τα δικαιώματα αυτά δεν ισχύουν καθόλου. Τούτο ισχύει ιδίως για τη δεύτερη γενιά βορειοαφρικανών

μεταναστών, για τους *beurs*, που ζουν στις τσιμεντοπόλεις της περιφέρειας. Αυτοί είναι οι σύγχρονοι απόγονοι των *αβράκωτων*, οι φορείς μιας κοινωνικής εξέγερσης που συνδέεται και πάλι με τα συνθήματα και τις ιαχές της Γαλλικής Επανάστασης και θυμίζει τις μη πραγματοποιημένες υποσχέσεις της.

Οι Γερμανοί στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία δεν έχουν κανένα λόγο να ενοχλούνται από τις δυσκολίες των Γάλλων με την επέτειο των 200 χρόνων γιατί οι Γερμανοί είναι αριστοτέχνες στη σκηνοθεσία μιας κουλτούρας επτείων που υπό το πρόσχημα της ανάμνησης υποβοηθά τη λήθη. Κι έχουν ακόμα λιγότερους λόγους να παρουσιάζονται ως πραγματικοί κληρονόμοι των «ιδεών του 1789». «Θεέ μου, τι φρικτή εικόνα παρουσιάζουμε, εμείς οι καμπούριασμένοι και σκυφτοί Γερμανοί, απέναντι στους Γάλλους» παρανοϊόταν ο ποιητής Φρίντριχ Ντάνιελ Σούμπαρτ το 1789. Ο αρχικός ενθουσιασμός των Γερμανών συγγραφέων και λογίων για το παγκόσμιο αυτό γεγονός στην αντίπερα όχθη του Ρήνου, μεταστράφηκε στο αντίθετο του μόλις οι Γιακωβίνοι έθεσαν την τρομοκρατία στην ημερήσια διάταξη. Μέχρι και στον αιώνα μας η σχέση του Γερμανού προς τη Γαλλική Επανάσταση παρέμεινε χαρακτηρισμένη από άμυνα και εχθρότητα. «Οι ιδέες της ελευθερίας, ισότητας, αδελφότητας έχουν ξεπεραστεί από τις γερμανικές ιδέες του 1914, του καθήκοντος, της τάξης και της δικαιοσύνης», έγραφε ο ιστορικός Γκέοργκ φον Μπέλο στον τρίτο χρόνο του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, το 1917. Και ο Γιόζεφ Γκαίμπελς ανακοίνωνε τριάντα χρόνια αργότερα: «Το έτος 1789 θα σθηστεί από την ιστορία».

Όλες οι βιαστικές δηλώσεις συμπαθείας με την επέτειο από πλευράς γερμανών σχολιαστών δεν μπορούν να κάνουν να ξεχαστεί πως το έθνος αυτό που καθυστέρησε να συγκροτηθεί δεν γνώρισε ποτέ επανάσταση «από τα κάτω», μόνο «από τα πάνω». Και γι' αυτό, όπως το διατύπωσε αζεπέρστα το Φραντς Μέρινγκ, «ο γερμανός αστός δεν έγινε ποτέ ελεύθερος, αλλά παρέμεινε ένας απελεύθερος που στο κάθε θήμα του τον προδίδει το τριέξο της σπασμένης αλυσίδας του».

Η καμπούρα έχει σήμερα ισώσει και το ανθρωπάριο θέλει να γίνει κηδεμών και – με δημοκρατικό κουτούμι – να παίξει επιτέλους το ρόλο του στην Ευρώπη, αυτό που δεν κατάφερε με δυο παγκόσμιους πολέμους. Το γεγονός ότι σ' αυτήν του την προσπάθεια άφεσης αμαρτιών τον βοηθούν και Γάλλοι ιστορικοί, συμβάλλοντας κι αυτοί στη μετάθεση των απαρχών του Άουσβιτς ως τη Γαλλική Επανάσταση, πραγματοποιώντας έτσι μια νέα, διακρατική μορφή ιδεολογικής συνεργασίας, είναι ίσως η καταθλιπτικότερη πλευρά αυτής της αδύνατης επετείου.

Φόλκερ ΟΥΛΡΙΧ

ΘΕΛΟΥΜΕ ΠΙΣΩ

ΤΟΝ ΓΕΡΟ ΚΑΪΖΕΡ ΓΟΥΛΙΕΛΜΟ!

«Ένα φάντασμα πλανιέται πάνω απ' την Ευρώπη.
Το φάντασμα του κομμουνισμού».

Καλώς ήλθατε στη Δ. Γερμανία!

Πέρασε σχεδόν το 2000 έτος
από τη γαλλική επανάσταση.
Και με τι τρόπο!

Η ειρηνική επανάσταση

Μόλις που πρόλαβαν οι τηλεοπτικοί πρόεδροι όλου του κόσμου να δηλώσουν πανηγυρικά στο Παρίσι ότι έχει ήδη καιρό τελειώσει ο αιώνας των βίαιων επαναστάσεων και ότι τώρα πια ζούμε στον αιώνα των ειρηνικών επαναστάσεων –κι αμέσως ξέσπασε η Κίνα. Κατά τη δεκαετία του 70 ο πράκτορας της ΣΙΑ Τζορτζ Μπους που δρούσε τότε υπό το κάλυμμα του πρεσβευτή στο Πεκίνο, μαζί με τους Νίξον, Κίσινγκερ, Στράους κ.ά., επέλεξε τον Τενγκ Σιάο Πινγκ για να τρομοκρατήσει τον κινέζικο λαό με την «ελεύθερη αγορά». Σήμερα ο Τενγκ παρουσιάζεται απ' τη διεθνή πλύση εγκεφάλου ως «κομμουνιστής», και έτσι ονομάζεται το μακελειό στο Πεκίνο «Το τέλος του Κομμουνισμού». Δεν πρόκειται για αστείο, αλλά για τον τίτλο στο εξώφυλλο ενός φετινού τεύχους του περιοδικού *Spiegel*.

«Ο Μαρξ είναι νεκρός, ο Ιησούς ζει!» υποστηρίζει η αντίστοιχη προπαγάνδα των δυτικογερμανών «Χριστιανο-Δημοκρατών», επιθεβαιώνοντας έτσι την περίφημη ρήση του Μαρξ: «Η θρησκεία είναι το όπιο του λαού!».

Πάντως, οι «χριστιανοί», ή μάλλον οι άριοι πουριτανόι που κυριαρχούν σ' όλο τον κόσμο, αναγκάστηκαν να παραδεχτούν ότι το τίμημα που πρέπει να πληρωθεί για να υπερβεί η παγκόσμια αντίδραση την κρίση του καπιταλισμού από την εποχή της ήττας στο Βιετνάμ είναι ότι κάθε μέρα δολοφονούνται από το σύστημα 40.000 παιδιά. Αν θυμάμαι καλά, κατά τη δεκαετία του 70 χρειάζονταν «μόνο» 10.000 θύματα την ημέρα. Να γιατί στο επίκεντρο της διεθνούς διαφήμισης για τους πολιτικούς, για το AIDS (ο πλαστικός έρωτας), τα απορρυπαντικά, τα τσιγάρα κλπ., βλέπουμε γελαστά και υγιή παιδιά.

Η ανατολική κάθαρση

Επειδή, λοιπόν, ο κινέζικος λαός χάλασε τη σούπα των πουριτανών με τα προφυλακτικά, μας σκοτίζουν τώρα τα κεφάλια με την «ειρηνική επανάσταση» στην Ανατολική Ευρώπη. Φέτος δεν είναι μόνο η 41η επέτειος από την Διακήρυξη της Χάρτας του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αλλά και από την αναγνώριση του ρατσιστικού «κράτους Ισραήλ» στην κατεχόμενη Παλαιστίνη: να γιατί η PLO θεώρησε ότι ταιριάζει να επιγράψει το φετινό της περίπτερο στην έκθεση θιβλίου του Πεδίου του Άρεως με μια μόνο λέξη: «ειρήνη».

Ας μείνουμε όμως στον τίτλο του *Spiegel* (27.11.1989): «Λειψία – πρωτεύουσα της επανάστασης». Αυτόν τον τίτλο τον μπέρδεψε η πάντα ξύπνια *Πρώτη* με τον άλλο τίτλο του ίδιου περιοδικού «Απόπειρα κατά του καπιταλισμού» στις 4.12.89: ο δεύτερος τίτλος είναι, νομίζω, μια αξιοσημείωτη προπαγάνδα υπέρ της RAF που περίπου μια φορά το χρόνο σκοτώνει έναν γνωστό μάντζερ των καπιταλιστών. Φέτος, τον «εκπρόσωπο της Γερμανικής Τράπεζας».

Η «επανάσταση της Λειψίας», λοιπόν. Εδώ δεν εννοείται η αποτυχημένη αστική επανάσταση του 1848, όπου ο Μπακούνιν κι ο Ρίχαρντ Βάγκνερ υπεράσπιζαν τα οδοφράγματα της Δρέσδης και μετά ο Μπακούνιν συνελήφθη στο Χέμνιτς (σήμερα ονομάζεται «πόλη του Καρλ Μαρξ», αλλά μάλλον όχι για πολύ). Ούτε εννοούν τη μετονομασία του Πανεπιστημίου της Λειψίας σε «Πανεπιστήμιο Καρλ Μαρξ» που μάλλον κι αυτή γρήγορα θα ανακληθεί.

Εννοούν την 9η Οκτωβρίου 1989. Φυσικά δεν μαθαίνουμε από το *Spiegel* τίποτα γύρω από τις σκέψεις, τις πράξεις και τη στρατηγική των λαών στην Ανατολική Ευρώπη, ούτε άλλωστε απ' τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, όσο μπορώ να τα παρακολουθήσω. Το

Spiegel είναι πολύ απασχολημένο να οργανώσει την προσάρτηση της Ανατολικής Ευρώπης κατά τρόπο που να εμποδίζει την ανάπτυξη αντίστασης τόσο στην Ανατολική όσο και στη Δυτική Ευρώπη. Ο κ. Γκίζι, π.χ., έγινε γνωστός σ' όλο τον κόσμο στις 9.12 σείοντας τη μεγάλη του σκούπα στο συνέδριο του Ενιαίου Σοσιαλιστικού Κόμματος Γερμανίας (έτσι ονομάζεται το κόμμα ήδη από το 1946, όταν συνασπίστηκαν οι «σοσιαλδημοκράτες» με τους «κομμουνιστές», και όχι «Κομμουνιστικό Κόμμα» όπως θέλουν να μας κάνουν να πιστεύουμε τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης). Αυτός ο κ. Γκίζι θα καθαρίσει το κόμμα του από τα «σκάνδαλα», με τον τρόπο που ξέρουμε ήδη από την ελληνική «κάθαρση» των τελευταίων δύο χρόνων. Αντιθέτως, θα κατορθώσει με μεγάλη επιτυχία να απελευθερώσει το SED (ΕΣΚΓ) απ' τα τελευταία υπολείμματα σοσιαλιστικής και δημοκρατικής σκέψης και πράξης.

Το «τέλος του κομμουνισμού»

Αυτά που σκέφτονται και πράττουν οι ανεξέλεγκτοι κύριοι των διεθνών τρασ, τα μάθαμε απ' τα χείλη ενός απ' τους βασικούς εκπροσώπους της εξωτερικής πολιτικής τους. Από τον υφυπουργό των ΗΠΑ Lawrence Eagleburger (στο *Spiegel* με το εξώφυλλο της επανάστασης «της Λειψίας»). Για το *Spiegel* και τον Eagleburger η πολυδιαφημισμένη «επανάσταση» είναι στο κάτω κάτω μια «μεταρρύθμιση» απ' τα πάνω. Στην ερώτηση του *Spiegel* αν οι εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη μείνουν σε μια γενική σύγχυση, ο Eagleburger απαντά:

«— Το αποφασιστικό στοιχείο είναι αν θα καταφέρουμε να παρέμβουμε στο κατάλληλο επίπεδο. Μπορεί να κάνουμε είτε πάρα πολλά, είτε πολύ λίγα. Ταυτόχρονα πρέπει να εξετάσουμε αν θα καταφέρουν οι σοβιετικοί και οι ανατο-

λικοευρωπαϊκές κυβερνήσεις να κρατήσουν τον έλεγχο αυτής της διαδικασίας μεταρρυθμίσεων. Πάντως, μέχρι σήμερα ο Γκορπατσόφ έχει επιδείξει μια αξιοσημείωτη ικανότητα να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις και κάθε φορά να επιπλέει. Κανείς δεν μπορεί να ξέρει ποιο θα είναι το τελικό αποτέλεσμα. Όμως η τάση βρίσκεται καθαρά προς την κατεύθυνση που επιθυμούσαμε εδώ και 50 χρόνια.

Spiegel: Προς το τέλος του κομμουνισμού;

— Αυτό είναι πιθανόν, τουλάχιστον εκείνης της μορφής κομμουνισμού που έχουμε δει μέχρι σήμερα. Δεν επιχειρώ να εκφέρω κρίση αν μπορεί η κομμουνιστική ιδεολογία να προσαρμοστεί αρκετά, έτσι ώστε να κατορθώσει να επιβιώσει στον σημερινό κόσμο μας. Αν το κατορθώσει, τότε δεν θα έχει σίγουρα —όπως άλλωστε και από σήμερα— πολλές ομοιότητες μ' αυτά που δίδαξαν ο Μαρξ και ο Λένιν».

Τι είναι αυτό που «επιθυμούσαν ήδη προ 50 ετών», δηλαδή το 1939, ένα μεγάλο μέρος του διεθνούς κεφαλαίου, μεταξύ άλλων η Siemens, Flick, Bayer-BASF-Hoechst (που συναποτελούσαν τότε την «I.G. Farben»), I.T.T., Mercedes, κλπ.; Το «τέλος του κομμουνισμού»! οι ναζί που χρηματοδοτούνταν απ' αυτούς έπρεπε να «εξαλείψουν τους ιουδαίους-μπολσεβίκους υπανθρώπους». Ακόμα και τότε γνώριζαν ήδη οι καπιταλιστές ότι ο πρακτικός λενινισμός-σταλινισμός έχει τόσο μικρή σχέση μ' αυτά που έκανε και δίδασκε ο Μαρξ —τουλάχιστον ο πρώτος— όσο τα παλιότερα και τα σημερινά δυτικά καθεστώτα με τη δημοκρατία, την ελευθερία, την ελεύθερη οικονομία της αγοράς κλπ.

Και η «γενική σύγχυση» όπου θα περιοριστούν «οι εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη» δεν είναι τίποτα περισσότερο από έναν καινούργιο (3ο παγκόσμιο —ή 1ο διαστημικό) πόλεμο. Ο Eagleburger, σε άλλο σημείο, αναφέρει

Ο υφυπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ: «Το επιθυμούσαμε εδώ και 50 χρόνια».

«...ότι υπάρχουν «χωρίς αμφιβολία ομοιότητες με το 1939 και το 1914, δηλαδή με την αρχή του 1ου και του 2ου παγκόσμιου πολέμου», και πιστοποιεί ότι «η θέση του ΝΑΤΟ παραμένει αναλλοίωτη», π.χ. ότι οι πύραυλοι μέσου βεληνεκούς που αποσύρθηκαν πέρυσι για τηλεοπτικούς λόγους, πρέπει τώρα να εγκατασταθούν πάλι στην Δυτική Γερμανία ως «πύραυλοι μικρού βεληνεκούς».

Αυτό που συμβαίνει σήμερα στην Ανατολή, αν το δούμε απ' τη σκοπιά των κυρίαρχων, είναι σχεδόν με ακρίβεια το σενάριο της ετήσιας άσκησης του ΝΑΤΟ το 1984: «Ο 3ος Παγκόσμιος Πόλεμος ξεκινά στην Ελλάδα», μέχρι την άσκηση Wintex-Cimex το Φεβρουάριο 1989 (λεπτομέρειες βλ.: «Από τον ολοκληρωτικό πόλεμο στην ολοκληρωτική αυτοκτονία». Σχολιαστής 75, Απρίλιος 89).

Και είναι σίγουρο ότι οι τηλεοπτικοί πρόεδροι Γκορμπατσόφ και Μπους στη συνάντησή τους πάνω στα πολεμικά τους πλοία στη Μάλτα συζητήσαν σαν πρώτο θέμα πώς θα καταφέρουν με την προπαγάνδα τους για τα UFO να υποδαυλίσουν το φόβο όλου του κόσμου, έτσι ώστε να μην ενισχυθεί η αντίσταση απέναντι στον διαστημικό τους πόλεμο

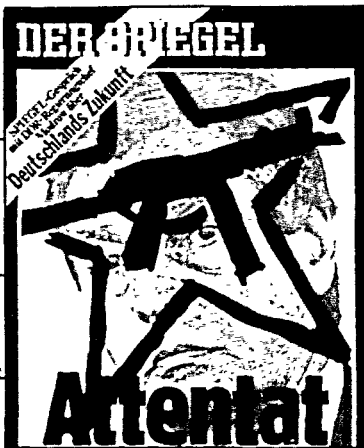
Γνωρίζω μόνο γερμανούς

Στο φάντασμα των κομμουνιστών και επαναστατών πρέπει να προσθέσουμε το φάντασμα των ελεύθερων εκλογών στην Ανατολική Ευρώπη. «Όποιος έχει την επιλογή, έχει και το βάσανο», λέει μια παλιά γερμανική παροιμία, που ίσως γεννήθηκε το 1914, όταν ακόμα και το τελευταίο κόμμα, δηλαδή οι σοσιαλδημοκράτες υπερψήφισαν τις πολεμικές πιστώσεις. Τότε δήλωσε ο Κάιζερ Γουλιέλμος: «Δεν γνωρίζω πλέον κόμματα, γνωρίζω μόνο γερμανούς». Από τότε, όχι μόνο στη Γερμανία, αλλά

Λειψία: Πρωτεύουσα της επανάστασης.

Απόπειρα κατά του καπιταλισμού.

σ' όλο τον κόσμο υπάρχουν αν όχι κρατικά κόμματα, πάντως κόμματα που όταν φτάνουν στην κυβέρνηση αντιμετώπιζουν όλα τα βασικά προβλήματα με τον ίδιο τρόπο. Τελευταίο παράδειγμα είναι οι Πράσινοι στη Δυτική Γερμανία, που ο πιο γνωστός τους εκπρόσωπος στην Ελλάδα έχει ήδη προσγειωθεί στην SPD: Ο Ότο Σίλι. Τι πρέπει λοιπόν να κάνουν οι ανατολικοευρωπαίοι λαοί, όταν έχουν να επιλέξουν μόνο ανάμεσα σε κόμματα του ιμπεριαλιστικού μονοπωλιακού κεφάλαιου; Ίσως η λύση είναι το τραγουδάκι που τραγουδώσαμε τη δεκαετία του '50 στα μούτρα των νοσταλγών του παρελθόντος.

«Θέλουμε πίσω τον γέρο Κάιζερ Γουλιέλμο, Θέλουμε πίσω τον γερο-Κάιζερ Γουλιέλμο ... 3 φορές ζητώ!»

Και αφού πέτυχε τόσο καλά και σοσιαλδημοκρατικά η αλλαγή του Φράνκο με τον Κάρλος στην Ισπανία, κι αφού στην Ουγγαρία συζητιέται σαν βασιλιάς ο φασίστας Ότο φον Χάμπουργκ, δεν θα μείνει πίσω η Ελλάδα στη διεκδίκηση της «Χρυσής Ολυμπιάδας». Θα ζητήσει λοιπόν να την εγκαινιάσει ο χρυσός ολυμπιονίκης της ιστιοπλοΐας που ήταν διεθνώς διάσημος για τη χαζομάρα του ήδη από τη δεκαετία του '60: Ο «μόνος» που έκανε αντίσταση το 1967 (πρωτοεξέλιδος τίτλος της *Ελεύθερης Ώρας*, 13.12.89): Ο Κόνσταντιν Γκλύκσμπουργκ (στα ελληνικά: Κώστας Τυχόπουρος). Ίσως τότε γίνει δημοψήφισμα όχι για τις βάσεις αλλά για το αν ο «χαζός» πρέπει να εγκαινιάσει την Ολυμπιάδα ως βασιλεύς ή ως πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Αυτό που μένει σ' εμάς να ελπίζουμε είναι ότι ο Eagleburger, όπως παλιότερα ο Κάιζερ Γουλιέλμος ή ο Χίτλερ, λογαριάζει χωρίς τον ξενοδόχο: τους λαούς της Ευρώπης και όλου του κόσμου. Μ' αυτή την έννοια: επαναστατικά Χριστούγεννα σε όλους.

Ρολφ ΠΟΛΕ
(Μετάφραση: Ρ.Π.-Δ.Ψ.)

Οι ανατολικογερμανοί φρουροί γιορτάζουν με σαμπάνια και λουλούδια!

ΤΟ ΓΚΡΕΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ

«Πάνω στο τείχος
παραμονεύει
ένας μικρός κοριός.
Για δες τον κοριό,
αχ πώς χορεύει ο κοριός!
Πάνω στο τείχος
παραμονεύει
ένας μικρός κοριός.
Για δες»
(στο σκοπό του ελληνικού
«στο πάτωμα της λέσχης μας κάθεται ένας ψύλλος...»)

«Εσύ παιδί μου είσαι τρελός
Κάνεις για το Βερολίνο
εκεί που είναι οι τρελοί
εκεί χωράς κι εσύ».

(παλιά βερολινέζικα τραγουδάκια)

Η προπαγανδιστική ταινία των Βέντερς-Χάνκε για την επέτειο των 750 χρόνων του Βερολίνου («Ο ουρανός πάνω απ' το Βερολίνο», που προβλήθηκε στην Ελλάδα με τον τίτλο «Τα φτερά του έρωτα») είχε ήδη από πέρυσι προκαταλάβει τη γιορτή χαράς που κυματίζει στις σθόνες όλου του κόσμου τις τελευταίες βδομάδες, με πρωταγωνιστές τους επαναστάτες Βαϊτσέκερ, Μπραντ, Κολ, Κρόιτς κι όλους τους άλλους. Αυτό ισχύει τουλάχιστον για τον άγγελο της ταινίας που περιδιαβαίνει αλαλάζοντας τον ουρανό του Βερολίνου ανάμεσα στους δυτικούς και ανατολικούς συνοριακούς φρουρούς, επειδή κατόρθωσε για πρώτη φορά να δει χρώματα —μόλις τον φίλησε φυσικά μια γυναίκα μεταμορφώνοντάς τον σε άνθρωπο. Και βλέπει τις επιγραφές και τις ζωγραφιές πάνω στο τείχος.

Καμήνε Χάνκε, καμήνε Βέντερς: Πρέπει άραγε να μεταναστεύσουν για να κάνουν το προσεχές παρόμοιο φιλμ; Ίσως στο τείχος της Κύπρου. Ίσως και στο κινέζικο τείχος (δεν εννοώ βέβαια το «Σινικόν Τείχος», αλλά αυτό το τείχος που προστατεύει τους σατράπες των δυτικών μονοπωλίων, τους διάφορους Τενγκ Σιάο Πινγκ, από την επαναστατική οργή του λαού).

Θεός φυλάξοι! Μέχρι σήμερα έχουν γίνει μόλις καμιά δεκαριά τρύπες στο τείχος, σταθμοί ελέγχου των δυτικών και ανατολικών μπάτσων. Και φυσικά παραμένουν ως έχουν, για όσο διάστημα μπορούμε να προβλέψουμε, τα σύνορα και οι δυνάμεις κατοχής στο Βερολίνο, στη Δυτική και την Ανατολική Γερμανία.

Αυτοί που χαίρονται πιο πολύ είναι φυσικά οι μπάτσοι σε δύση κι ανατολή, που έχουν τώρα πιο πολύ δουλειά. Οι ανατολικοί ίσως ιδρύσουν τώρα και ένα δικό τους ανοιχτά φασιστικό κόμμα, σαν τους «Ρεπουμπλικάνους» των δυτικών. Το πρακτορείο Associated Press που κάνει πλήση εγκεφάλου για λογαριασμό των ΗΠΑ, μας παρουσίαζε επί δεκαετίες τους ανατολικούς Νορδ' (Volkspolizisten, στα ελληνικά ΛΑΣ: Λαϊκοί Αστυνομικοί) σαν στυγνούς δολοφόνους. Σήμερα το Α.Ρ. στέλνει σ' όλο τον κόσμο μόνο μια φωτογραφία με τους Νορδ' να κρατούν ποτήρια σαμπάνιας και ανθοδέσμες. Γιορτάζουν ένα καινούργιο σταθμό ελέγχου στο τείχος.

Ρ.Π.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝΙΚΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΧΑΡΤΙ

□ Η φυγή στη Δύση της Νάντια Κομανέτσι, «παιδιού-θαύματος» της Ολυμπιάδας του 1976· η πομπώδης, επιθετική επίκληση μιας ψευδο-πύραφης «μαρξιστικής-λενινιστικής» ορθοδοξίας από ένα συνέδριο που κύλησε μέσα στην πιο καταθλιπτική ομοφωνία, κάτω απ' το άγρυπνο βλέμμα της πολιτικής αστυνομίας· η απελπισία της αυτοεξόριστης Μιτρώι Φλόρικα που διαδηλώνει με τα παιδιά της στο Σύνταγμα, επιμένοντας ότι «ο δικτάτορας θα πέσει μόνο με αίμα»: εδώ και δυο μήνες, η μέχρι πρότινος αγνοημένη πραγματικότητα της Ρουμανίας εισβάλλει στις σελίδες των ελληνικών εφημερίδων. Θρεμμένο ως τα τώρα με τη γνωστή αιογραφία για την «επικοδομητική», «ανεξάρτητη» πολιτική του Τσαουσέσκου, το αναγνωστικό κοινό βομβαρδίζεται ξαφνικά με πληροφορίες για την πείνα, την ασφυκτική αστυνομοκρατία και τη μέχρι γελοιοτητα προσωπολατρεία του καθεστώτος του «Δούναβη της Σκέψης». Ωστόσο, ακόμα κι εδώ η ανάλυση υποχωρεί προς όφελος του εντυπωσιασμού και των αναγκών της προπαγάνδας – με αποτέλεσμα η σχετική αρθρογραφία άλλοτε να εστιάζεται σε μια προσωποκεντρική καταγγελία του «τσαουσέσκισμού» κι άλλοτε να χρησιμοποιείται σαν κερασάκι στην τρέχουσα φιλολογία περί «χρεωκοπίας του μαρξισμού». Όσο για την εγχώρα (αλλά και τη διεθνή) αριστερά, αυτή όταν δε στέλνει αντιπροσωπείες στο Βουκουρέστι, περιορίζεται συνήθως σε κάποιες άτολμες προσπάθειες εξαγνισμού δια της αποστασιοποίησης καμιά φορά και δια της καταδίκης. Αυτό που απουσιάζει ολοκληρωτικά ωστόσο είναι η απόπειρα ερμηνείας του φαινομένου με βάση την ταξική πάλη που διεξάγεται στο εσωτερικό της ρουμανικής κοινωνίας. Ένα τέτοιο εγχείρημα είναι παρόλα αυτά απαραίτητο προκειμένου να φωτιστούν τα αίτια της τωρινής ακινησίας που επικρατεί στην πατρίδα του Δράκουλα, τη στιγμή που στην υπόλοιπη Ανατολική Ευρώπη τα «ντόμινο» του σταλινισμού καταρρέουν το ένα μετά το άλλο.

Δεν πάει πολύς καιρός από τότε που η χώρα του Νικολάε Τσαουσέσκου προβαλλόταν σαν ένα ζωντανό πρότυπο εθνικής ανεξαρτησίας και παράδειγμα προς μίμηση (κι όχι μόνο για τις χώρες του Ανατολικού μπλοκ...). Όντως, μετά το 20ο συνέδριο του ΚΚΣΕ, η ηγεσία της χώρας ακολούθησε μια πολιτική σταδιακής αποστασιοποίησης από τη Μόσχα, με διαδοχικά βήματα: απομάκρυνση των σοβιετικών στρατευμάτων από το έδαφός της (1958), διακριτική ουδετερότητα απέναντι στη σινοσοβιετική διένεξη (1963-64), αποχώρηση απ' το στρατιωτικό σκέλος του Συμφώνου της Βαρσοβίας (1968). Τον Ιούλιο του 1969, πριν κλείσει χρόνος απ' τη σοβιετική εισβολή στην Τσεχοσλοβακία, ο Ρίτσαρντ Νίξον επισκεπτόταν επίσημα το Βουκουρέστι – ο πρώτος πρόεδρος των ΗΠΑ που πάτησε το πόδι του στην Ανατ. Ευρώπη μετά το 1945. Η «υπερήφανη» αυτή εξωτερική πολιτική θα επικυρωθεί με τη σοβιετορουμανική συνθήκη του 1970, με την οποία κατοχυρώνεται και θεσμικά η αυξημένη εθνική κυριαρχία της Ρουμανίας μέσα στα πλαίσια του ανατολικοευρωπαϊκού συνασπισμού¹.

Οι αιτίες της ρουμανικής «διαφοροποίησης» θα πρέπει να αναζητηθούν σε μια σειρά παράγοντες, οικονομικούς και πολιτικούς. Οι οικονομικοί έχουν να κάνουν με την άρνηση της ρουμανικής γραφειοκρατίας να υποτάξει τα δικά της αναπτυξιακά σχέδια σ' ένα καταμερισμό εργασίας που περιόριζε τη Ρουμανία στο σχετικά υποδεέστερο ρόλο του σιτοβολώνα της ΚΟΜΕΚΟΝ· ανάμεσα στο 1961 και το 1963, η αντίσταση του Βουκουρεστιού θα ματαιώσει τα σχέδια του Χρουτσόφ για μια φιλόδοξη οικονομική ολοκλήρωση στα πρότυπα της ΕΟΚ². Ο πολιτικός λόγος ήταν πιο σύνθετος: κατά βάθος σχετιζόνταν με την ιστορική Ρουμανία³, και με τη συνακόλουθη ανάγκη της γραφειοκρατίας για μια συμπληρωματική (ή μήπως πρωτεύουσα;) ιδεολογία που θα της επέτρεπε να διατηρήσει και να επεκτείνει τις κοινωνικές της συμμαχίες. Ο εθνικισμός ήταν σε θέση να επιτελέσει αυτή τη λειτουργία – και, πράγματι, πρόσφερε

στο καθεστώς την καθόλου ευκαταφρόνητη υποστήριξη της διανόησης και μιας σημαντικής μερίδας του πληθυσμού για δυο περίπου δεκαετίες. Βραχυπρόθεσμα, φαίνεται πως καθοριστικός υπήρξε κι ένας πιο συγκυριακός παράγοντας: η επιφυλακτικότητα της κομματικής ηγεσίας για την «αποσταλινοποίηση» κι ο φόβος της για τις μακροχρόνιες συνέπειες της «τήξης των πάγων» πάνω στη συνοχή και τη νομιμοποίηση των καθεστώτων της Ανατ. Ευρώπης⁴.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΣ

Στα μέσα της δεκαετίας του '60, σε μια εποχή που οι περισσότερες χώρες της Ανατ. Ευρώπης (με εξαίρεση ίσως την Πολωνία) προσανατολίζουν τις οικονομίες τους προς την παραγωγή καταναλωτικών αγαθών, το ΚΚ Ρουμανίας υιοθετεί μια υπερβολικά φιλόδοξη στρατηγική με στόχο τη ριζική αναβάθμιση της χώρας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας και τη μετατροπή της από «αναπτυσσόμενη» σε «χώρα με μέσο επίπεδο ανάπτυξης». Όλο το βάρος δίνεται στην ανάπτυξη της βαριάς βιομηχανίας: κατασκευή εργοστασίων (33% της βιομηχανικής παραγωγής), χάλυουργία, πετροχημικά⁵. Για την επίτευξη αυτής της διαδικασίας, η ρουμανική γραφειοκρατία δεν αρκείται στην εντατικοποίηση της εργασίας και τον περιορισμό των κοινωνικών παροχών, αλλά προσφεύγει μαζικά στον εξωτερικό δανεισμό και την προσέλκυση δυτικών κεφαλαίων. Τα δυτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν ταγκουνουνται τα καλά λόγια για την «τολμηρή» αυτή πολιτική· θυμίζοντας τη ρήση του Τσάρου Νικολάου του Β' ότι «η Ρουμανία δεν είναι κράτος αλλά επάγγελμα», το TIME «βλέπει» στον ορίζοντα λαγούς με πετραχήλια: «Αφ' ης στιγμής ο βασικός λόγος για τις δυτικές επενδύσεις κεφαλαίου στην Ανατολική Ευρώπη είναι η πρόσβαση σε μια προσφορά φτηνού εργατικού δυναμικού, η Εταιρεία Τσαουσέσκου φαίνεται ότι έχει διασφαλίσει ένα στέρεο μέλλον»⁶.

Δεκαπέντε χρόνια αργότερα, το φι-

λόδοξο αυτό αναπτυξιακό εγχείρημα έχει οδηγηθεί σε παταγώδη αποτυχία. Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 γονάτισε τη νεογέννητη ρουμανική πετροχημική βιομηχανία και η πτώση του Σάχη (με τον οποίο ο Τσαουσέσκου διατηρούσε πολύ στενές σχέσεις) το 1979 επιδείνωσε ακόμα περισσότερο την κατάσταση⁷. Η καπιταλιστική ανασυγκρότηση κι η συρρίκνωση της βαριάς βιομηχανίας στη Δυτ. Ευρώπη περιορίσε στο ελάχιστο τη ζήτηση ρουμανικού χάλυβα, αφήνοντας το Βουκουρέστι δίχως αγοραστές για μια ετήσια παραγωγή 17 εκατομμυρίων τόννων – τη μεγαλύτερη κατακεφαλήν παραγωγή ατσάλιού στον κόσμο⁸. Η μέτρια ποιότητα των βιομηχανικών προϊόντων της Ρουμανίας περιορίζει την ανταγωνιστικότητά τους στις δυτικές αγορές, που έτσι κι αλλιώς στενεύουν λόγω της κρίσης. Το μόνο που εξακολουθούσε να αυξάνεται, και μάλιστα με αλματώδεις ρυθμούς, ήταν το εξωτερικό χρέος της χώρας: μόλις 1,2 δις δολάρια το 1971, φτάνει τα 3,6 το 1977 για να ανέβει στη συνέχεια στα 10,2 το 1981⁹. Όταν το καλοκαίρι του 1980 μια αλυσίδα απεργιών ξεσπά σε εργοστάσια κι ορυχεία, το φάντασμα μιας έκρηξης πολωνικού τύπου αρχίζει να πλανιέται πάνω απ' το Βουκουρέστι.

ΛΙΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η απάντηση της ρουμανικής γραφειοκρατίας θα είναι μια πολιτική που αποσκοπεί στην υπέρβαση της κρίσης στρατιωτικοποιώντας την οικονομία κι αυξάνοντας το βαθμό εκμετάλλευσης των εργαζόμενων. Με στόχο την απόσβεση του εξωτερικού χρέους μέχρι το 1990, επιβάλλεται δρακόντεια λιτότητα· παράλληλα αναδιарθρώνονται εκ βάθρων οι εργασιακές σχέσεις, σε μια κατεύθυνση τόσο αντεργατική που θα 'κανε ακόμα και τη Θάτσερ να χωριάσει.

1981. Θεσμοθέτηση της πείνας¹⁰. Με δυο διαδοχικά διατάγματα, τον Οκτώβριο καθορίζονται «ανώτατα όρια» στην κατανάλωση των ειδών διατροφής και κυρίως στο ψωμί. Εκτιμώντας, ως Ύψιστος Διαιτολόγος, ότι ο λαός

διατηρήσουν μονάχα το προσωπικό που είναι απόλυτα απαραίτητο»¹³. Όσο για την αλλαγή του νομικού καθεστώτος των εργαζομένων, υποχρεωτική για όλους, αυτή επιτρέπει στο ρουμάνικο κράτος να μη δεσμεύεται πια απ' τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις που έχει υπογράψει, μια και (τυπικά) δεν πρόκειται πια για «μισθωτούς» αλλά για «ελεύθερους επαγγελματίες». Εν ολίγοις, άρση των (έστω και αμυντικών) εργατικών κατακτήσεων ενός τουλάχιστον αιώνα... Σύμφωνα με τις πιο μετριοπαθείς εκτιμήσεις, η εφαρμογή της «σφαιρικής συμφωνίας» είχε συχνά ως αποτέλεσμα την άμεση μείωση των μισθών κατά 30-40%¹⁴.

Περισσότερο φυσικά να επισημάνουμε ότι αυτή η κατακόρυφη πτώση του βιοτικού επιπέδου δεν αφορά την προνομιούχα εκείνη τάξη των διευθυντικών στελεχών και τον περίγυρό της που, όπως επισημαίνει η απεσταλμένη της Monde, «με τα σπύτια τους, τα αυτοκίνητά τους, τα βίντεο και τα καλοφυλαγμένα ψυγεία τους, τα σπάταλα διακοσμημένα εσωτερικά των σπιτιών τους και τα κομψά ρούχα τους (...) επιδεικνύουν μια προκλητική ευημερία σε εποχές ισχνών αγελάδων»¹⁵.

1988. Η «συστηματοποίηση» των χωριών. Το πιο γνωστό απ' τα «αναδιάρθρωτικά» προγράμματα του καθεστώτος, στοχεύει στο ριζικό μετασχηματισμό κάθε κατοικούμενου χώρου σ' ολόκληρη τη χώρα. Όσον αφορά την αναδόμηση των πόλεων, το πιο εύγλωττο δείγμα έχει ήδη δοθεί απ' την ολοσχερή καταστροφή του ιστορικού κέντρου της ίδιας της πρωτεύουσας, που μετέτρεψε μια λωρίδα ενός χιλιομέτρου επί δεκαπέντε σε εργοτάξιο ημιτελών μουσολινοειδών τερατουργημάτων – και κέρδισε απ' τους ίδιους τους κατοίκους του Βουκουρεστίου την επωνυμία «Χιρσίμα». Για την ύπαιθρο, το «φάρμακο» προβλέπεται πολύ πιο δραστηκό¹⁶: σύμφωνα με το πρόγραμμα της «συστηματοποίησης», μέχρι το 2000 το 50% των χωριών θα έχουν ισοπεδωθεί και μετατραπεί σε χωράφια, ενώ τα υπόλοιπα θα έχουν επίσης αναδιοργανωθεί με γκρέμισμα των σχετικά άνετων μονοκατοικιών και τσουβάλιασμα των αγροτών σε άθλιες τσιμεντένιες πολυκατοικίες. Το όλο σχέδιο, που συμπληρώνεται με την προβλεπόμενη ίδρυση 558 «αγροτοβιομηχανικών κέντρων», δικαιολογείται επίσημα σαν αναγκαίο για την αύξηση της καλλιεργήσιμης γης. Ωστόσο, δεδομένου ότι αυτή αφθονεί¹⁷, οι ρίζες της «συστηματοποίησης» θα πρέπει να αναζητηθούν αλλού: στην ανάγκη της ρουμάνικης γραφειοκρατίας να καταστήσει ολοκληρωτικό τον έλεγχό της πάνω στον αγροτικό πληθυσμό, ώστε να είναι σε θέση να εντείνει την εκμετάλλευσή του περιορίζοντας τις δυνατότητές του για εναλλακτική μη-ελεγχόμενη απασχόληση.

ΑΣΤΥΝΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΙ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Ένα τόσο έντονα εκμεταλλευτικό σύστημα προϋποθέτει την ανάπτυξη ενός ανάλογου κατασταλτικού μηχανισμού, προκειμένου να καταπνίχθει εν τω γεννάσθαι οποιαδήποτε προσπάθεια των εργαζομένων να οργανώσουν την αντίστασή τους και να διεκδικήσουν

μια καλύτερη ζωή. Η φασίζουσα παράδοση της «Σιδηράς Φρουράς» κληρονομήθηκε απ' το καθεστώς του «Οδηγητή» Τσαουσέσκου: η φήμη που θέλει τον ένα Ρουμάνο στους τρεις χαφίε της πολιτικής αστυνομίας ίσως και να είναι υπερβολική, δείχνει ξεκάθαρα ωστόσο το ανύπαρκτο λαϊκό έρεισμα του καθεστώτος – και συμβάλλει στη δια του φόβου πειθάρχηση των πολιτών.

Παρά την τρομοκρατία, η αντίσταση των εργαζομένων εκδηλώνεται – σποραδικά, ανοργάνωτα, με μικρές τοπικές απεργίες και δυναμικές ενέργειες που συνήθως έχουν δυσανάλογο κόστος και σπάνια γίνονται γνωστές στον έξω κόσμο. Κατά περιόδους, αυτή η υπόγεια δραστηριότητα καταλήγει σε πιο μαζικά, κάποτε βίαια ξεσπάσματα, που γνωρίζουν μια κάπως μεγαλύτερη δημοσιότητα. Η κοιλιάδα του Ζίου, κοντά στα σύνορα με τη Γιουγκοσλαβία, έχει μια μακρόχρονη παράδοση αγώνων: οι εργάτες των εκεί ανθρακωρυχείων εξεγέρθηκαν το Σεπτέμβριο του 1972 ενάντια στις αυξήσεις των νορμών και την επιβολή δελτίου και το καλοκαίρι του 1977 διεκδικώντας βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Το φθινόπωρο του 1981, τα διατάγματα της λιτότητας προκάλεσαν ένα αλυσιδωτό κύμα απεργιών, επιθέσεων κατά της πολιτοφυλακής και των κομματικών στελεχών (πετροβολήθηκε κι ο ίδιος ο Τσαουσέσκου) και ταραχών που επεκτάθηκαν και σε περιοχές που συνορεύουν με τη Βουλγαρία¹⁸. Το Νοέμβριο του 1986, απεργίες ξέσπασαν σε πολλές πόλεις της Τρανσυλβανίας σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τη μείωση της ημερήσιας μερίδας ψωμιού στα 300 γραμμάρια¹⁹. Τέλος, στις 15 Νοεμβρίου 1987 η διαδήλωση 15.000 εργατών στο κέντρο του Μπρασόφ ενάντια στα μέτρα λιτότητας καταλήγει σε άγριες ταραχές και σφαγή των διαδηλωτών απ' το στρατό· ακολουθούν φοιτητικές διαδηλώσεις σε πολλές πόλεις, που επίσης καταστέλλονται άγρια²⁰.

...

Συμπέρασμα από τα παραπάνω: η πλήρης πολιτική ακινησία που επικρατεί (ακόμα) στο Βουκουρεστί οφείλεται όχι τόσο στο μεγαλομανή χαρακτήρα του Τσαουσέσκου όσο στη συγκεκριμένη, ιδιαίτερα οξεία μορφή των ταξικών αντιθέσεων που χαρακτηρίζουν τη ρουμάνικη κοινωνία. Οποιαδήποτε προσπάθεια άνωθεν φιλελευθεροποίησης, οσοδήποτε δειλή, εμπεριέχει για το καθεστώς τον κίνδυνο μιας ανεξέλεγκτης λαϊκής έκρηξης – με αποτέλεσμα ο φόβος να φυλάει τα έρμηκα και η ρουμάνικη γραφειοκρατία, παρά τις όποιες ενδεχόμενες αντιρρήσεις της, να στοιχίζεται πίσω απ' την οικογενειακή δικτατορία του «Κοντουκάτορ». Οι αναλογίες με τα βίαια ξεσπάσματα που συνόδευσαν την «τήξη των πάγων» μετά το θάνατο του Στάλιν (ΓΔΑ και Σοβιετικά στρατόπεδα του Αρκτικού το 1953, Πολωνία κι Ουγγαρία το 1956) είναι παραπάνω από εμφανείς. Με μια διαφορά όμως: ετούτη τη φορά δεν υπάρχουν σοβιετικά τανκς για να επιβάλλουν την παλιά τάξη πραγμάτων, από τη στιγμή που θα καταρρεύσουν τα εγχώρια υποστηρίγματα της...

Τάσος ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

1. François Fejtő «Histoire des démocraties populaires» Seul 1979, τ. Β', σελ. 311-313.
2. Όπ. παρ. σελ. 175-180.
3. Στα μέσα του 1944, λίγο πριν πάρει την εξουσία, το ΚΚΡ είχε γύρω στα 1.000 μέλη μόνα· τον Οκτώβριο του 1945, ο αριθμός των κομματικών μελών είχε φτάσει τις 80.000 (!) Φυσικά, αυτή η ραγδαία οργανωτική ανάπτυξη ευνοήθηκε κυρίως απ' την εισροή κάθε λογής αρριβίστικων στοιχείων, ακόμη κι ολόκληρων οργανώσεων της φασιστικής «Σιδηράς Φρουράς» του προηγούμενου καθεστώτος. Βλ. Chns Harman «Class struggles in Eastern Europe 1945-83» Bookmarks 1988, σελ. 25 και 33.
4. Vladimir Tismaneanu «Ceausescu's Socialism» Problems of Communism 1-2/1985.
5. Edith Lhomel «En Roumanie, la faillite d' une économie d' état de guerre» Le monde diplomatique 4.1988 κι Έρνεστ Μαντέλ «Ρουμανία. Οικονομική κρίση κι εργατικό κίνημα» Αλληλεγγύη τ. 1 (άνοιξη 1982), σελ. 70-75.
6. Time 18/3/1986.
7. Daniel Chirot «Romania: Ceausescu's last folly». Dissent, Summer 1988.
8. Le nouvel observateur 23-29/5/86.
9. Marcel Drach «La crise dans les pays de l' est» La Decouverte 1984, σελ. 24.
10. Anne Colas «Ρουμανία. Μια εκρηκτική κατάσταση» Αλληλεγγύη τ. 2-3 (φθιν. 1982) σελ. 121-131.
11. «Πρέπει να σταματήσουμε την κατανάλωση που αρρωσταίνει τον πληθυσμό (...) Συναντούμε ειδικά στους πολίτες μέσης ηλικίας, θλιβερά φαινόμενα αισθηνειών που οφείλονται σε κατάρχεις στη διατροφή (...) Επιθυμούμε επιστημονικό πρόγραμμα διατροφής, που θα το εφαρμόσει θέθαια ο κάθε πολίτης». Λόγος του Τσαουσέσκου το Νοέμβριο του '81. Παρατίθεται στο «Μικρό λεξικό της ρουμάνικης γραφειοκρατίας». Αλληλεγγύη τ. 2-3 (φθιν. '82), σελ. 134.
12. Drach, όπ. παρ. σελ. 18.
13. Minhea Berindei - Anne Colas «Roumanie. L' abolition du salariat» L' Alternative no 25 (1-2/84), σελ. 36-44.
14. Lhomel, όπ. παρ.
15. Le Monde 21/11/89.
16. A.L.-L. «Le massacre des villages roumains» La Nouvelle Alternative No 14 (6/89), σελ. 35-40.
17. Η Ρουμανία είναι η δεύτερη χώρα στην Ευρώπη (μετά την Πολωνία) όσον αφορά την καλλιεργούμενη γη ανά κάτοικο. Βλ. A.L.-L., όπ. παρ.
18. Μαντέλ, όπ. παρ. και Colas όπ. παρ.
19. Libération 24/12/86.
20. Anne Planche «Roumanie. Un pays à l' agonie» L' état du monde 1988-89. (La Decouverte), σελ. 216-221.

TOM WOLFE

ΣΤΟ ΒΩΜΟ ΤΗΣ ΜΑΤΑΙΟΔΟΞΙΑΣ

AQUARIUS

Η AQUARIUS ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΝ TOM WOLFE

Πρωτοπόρος αυτού που αποκαλούμε σήμερα Μοντέρνα Δημοσιογραφία, συγγραφέας, των έργων «Η Στόφα των Ηρώων» και «Ο Αριστερισμός της Πάρκ Άβενιου», ο Τόμ Γούλφ γεννήθηκε το 1931 στο Φίτςμοντ της Βιρτζίνια. Τιμημένος με πολλά βραβεία δημοσιογραφίας, παρουσιάζει σήμερα μια καινούργια μορφή της αμερικανικής λογοτεχνίας μ' αυτό το πρώτο του μυθιστόρημα που θυμίζει τα έργα του Μπαλζάκ και του Ζολά και το οποίο, από τη στιγμή που δημοσιεύθηκε, έγινε το μυθιστόρημα της Νέας Υόρκης.

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΕΛΙ ΒΙΖΕΛ • ΜΑΚΡΙΝΟ ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ JAMES KUNETKA • Η ΣΚΙΑ
WILLIAM BOYD • ΕΝΑΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ ΚΑΟΥΜΠΟΪ ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ WILLIAM GIBSON • ΝΕΥΡΟΜΑΝΤΗΣ
JAMES ROBERT BAKER • ΟΝΕΙΡΑ ΑΠΟ ΧΡΩΜΙΟ ΚΑΙ ΒΙΝΥΛΙΟ

ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΑΡΙΣΤΕΡΗΣ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ

□ «Χαίρε κρίση» αναφωνεί ο κ. Ανδρουλάκης ως νέος Νέρων, ατενίζοντας από τα ύψη του Περισσοῦ τα ερείπια του προσφιλούς του υπαρκτού σοσιαλισμού. «Ζολώτας-εκσυγχρονισμός» κραυγάζουν έμπλεοι ενθουσιασμού νεοφύτων, οι έως χτες συνδαιτημόνες του κ. Τσαουσέσκου. «Ποτέ πια μαρξισμός» συμφωνούν οι πάντες σπεύδοντας να χλευάσουν την «ιδεολογική αγκύλωση» της... ΚΝΕ-Γράψα...

Στ' αλήθεια, άμεμπτη η στάση τους και καθόλου σαθρά τα επιχειρήματά τους. Μήπως δεν ήταν αυτοί και οι πολιτικοί πρόγονοί τους που είχαν συνοψίσει τον σοσιαλισμό στην υπαρκτή έκδοσή του; Μήπως δεν ήταν οι ίδιοι που είχαν ταυτίσει τον επιστημονικό σοσιαλισμό με τον θριαμβεύοντα σταλινισμό; Και σε τελευταία ανάλυση, μήπως δεν μοιράζονταν αυτή την απασάλευτη θεβαιότητα με την αστική τάξη; Προς τι λοιπόν η έκπληξη για τη σημερινή ομόφωνη διαπίστωση; Αν προχτές ο σταλινισμός ταυτιζόταν με τον κομμουνισμό, αν χτες ο σοσιαλισμός εξισωνόταν με την υπαρκτή καρικατούρα του, τότε δεν χωράει καμιά αμφιβολία πως η σημερινή κατάρρευση του σημαίνει και τον οριστικό ενταφιασμό της «σοσιαλιστικής ουτοπίας». Όπερ έδει δείξει.

Θα αρκούσε όμως και η πιο μικρή φωνή αμφισβήτησης αυτών των «αληθειών» για να καταρρεύσει το οικοδόμημα σαν πύργος από τραπουλόχαρτα. Κι αν δεν ήταν ακριβώς έτσι; Και κυρίως, κι αν σήμερα, οι εξελίξεις δεν ακολουθούν την πορεία που τους προδιέγραφαν οι ποικίλοι νεκροθάφτες της ασυμφιλίωτης ταξικής πάλης;

Η αγυρτεία των όψιμων μνημών της ελευθερίας βγάζει μάτια από την πρώτη στιγμή. «Χαίρε κρίση» τολμά να διαλαλεί ο επίγονος του Ζαχαριάδη, χωρίς όμως να κάνει τον κόπο να διαλέξει στρατόπεδο. Έτσι γενικά κι αφηρημένα, ο κ. Ανδρουλάκης χαιρετά και χαίρεται, ξεχνώντας (!) ότι πρόκειται για ανθρώπους με σάρκα και οστά, για το ένα τρίτο της ανθρωπότητας που προσπαθεί ν' απελευθερωθεί από την φοβερότερη δικτατορία που γνώρισε η ιστορία. Να λοιπόν, που το είδαμε κι αυτό: τον κ. Ανδρουλάκη στο ρόλο της Μαρίας Αντουανέτας!...

Πότε όμως, ενδιαφέρθηκαν οι Ανδρουλάκηδες για τους ανώνυμους πολίτες, για να ενδιαφερθούν τώρα; Μήπως το 1953, όταν τα τανκς ισοπέδωναν την εργατική εξέγερση του Ανατολικού Βερολίνου; Μήπως το 1956, όταν ντουφεκίζονταν τα εργατικά συμβούλια της Βουδαπέστης; Μήπως το 1968, όταν οι ερπύστριες του Συμφώνου της Βαρσοβίας «ομαλοποιούσαν» την Άνοιξη της Πράγας; Ή μήπως όταν πιο πρόσφατα κηρύσσονταν εκτός νόμου τα δέκα εκατομμύρια μέλη της πολωνικής Αλληλεγγύης;

Προσκεκλημένοι των διαφόρων Ζίβκοφ και Χόνκερ, εραστές των ιδιαίτερων περιποιήσεων που επιφύλασσε η διεθνής Νομενκλατούρα στους εξεχόντες υποστηρικτές της, εκδότες των απάντων του... Τσαουσέσκου στην Ελλάδα (σημερινός υπουργός είναι ο άνθρωπος που εκδιόταν στον Δράκουλα των Καρπαθίων), παρασημοφορούμενοι ραψωδοί ανύπαρκτων κατορθωμάτων των ξενοδόχων της Μάρθας Θάλασσας, τρόφιμοι των ειδικών κλινικών της γραφειοκρατίας, επαγγελματίες της κολακείας, ασημαντα ανθρωπάκια χωρίς ηθικούς ενδοισμούς, να ποιοι είναι οι σημερινοί μνηστής της «ανανέωσης» και του «ξεπεράσματος» των παρωχημένων δογμάτων.

Πώς λοιπόν οι «καλοί» έγιναν «κακοί»; Πώς το άσπρο γύρισε σε μαύρο; Μήπως αυτή ακριβώς η μετεξέλιξη δεν

αποδείχνει τη «νομοτέλεια» που οδηγεί από τον Μαρξ στο Λένιν κι απ' αυτόν στον Στάλιν, σπεύδουν να διαπιστώσουν οι εμβριθείς αναλυτές που κάνουν τις μόδες των καιρών μας. Θα μπορούσε αυτός ο προβληματισμός να είχε κάποια αξία, αν όμως στηριζόταν σε αληθινά γεγονότα. Και είναι ακριβώς τα γεγονότα που τον αφήνουν μετέωρο!

Δεν αποτελεί βέβαια σύμπτωση, ότι οι θαυμαστές των Μπρέζνιεφ, Χούζακ, Χόνκερ, Ζίβκοφ, Γιαρουζέλσκι και Τσαουσέσκου είναι γνήσια τέκνα εκείνων [όταν φυσικά, δεν είναι οι ίδιοι] που ορκίζονταν παλιότερα στο όνομα του Στάλιν και του Λαυρέντι Μπέρια. Κοινή μήτρα απ' όπου βγήκαν όλοι τους ήταν η γραφειοκρατική αντεπανάσταση στις δεκαετίες του 1920 και 1930, που έστειλε στο απόσπασμα και στο γκουλάγκ το 95% των συντρόφων του Λένιν, που αποδεκάτισε τη γενιά της Οκτωβριανής Επανάστασης και έστειλε στον τάφο τουλάχιστον 20 εκατομμύρια σοβιετικών πολιτών. Αυτήν ακριβώς τη ματωθμένη ρήξη με το παρελθόν, τολμούν μερικοί να αποκαλούν... «ομαλή μετεξέλιξη». Αυτόν τον πόλεμο τολμούν να αγνοούν για να σερβίρουν πιο εύκολα τη θεωρία του «νομοτελειακού περάσματος» από τον Λένιν στον Στάλιν!

Με τον ίδιο ταχυδακτυλουργικό τρόπο, αποσιωπούν ότι ο υπαρκτός σοσιαλισμός τους δημιουργήθηκε (στην ΕΣΣΔ) πάνω στα πτώματα των αγωνιστών του Μπολσεβίκικου Κόμματος, οικοδομήθηκε (στις περίφημες Λαϊκές Δημοκρατίες) πάνω στη συντριβή τόσο αυθεντικών εργατικών και σοσιαλιστικών εξεγέρσεων! Εδώ δεν πρόκειται για θεωρίες, πρόκειται για γεγονότα. Αν αποδεικνύει κάτι η κατάρρευση των αγριανθρωπικών καθεστώτων του ύστερου σταλινισμού, αυτό δεν είναι τίποτα η χρεωκοπία της σοσιαλιστικής επανάστασης, αλλά μάλλον η ιστορική καταδίκη της σταλινικής, γραφειοκρατικής αντεπανάστασης. Με την γραφειοκρατία περιορισμένη πια στον ρόλο του πτώματος σε πλήρη αποσύνθεση, η επανάσταση είναι πια όχι μόνον και πάλι δυνατή, αλλά και στην ημερήσια διάταξη!

Όμως, ήλθε πια η ώρα να το βροντοφωνάξουμε: έστω και με καθυστέρηση 65 ετών, δικίο δεν είχαν ο Στάλιν και οι «ρεαλιστές» συνοδοιπόροι του. Δίκιο είχε η Αριστερή Αντιπολίτευση που δεν δίστασε να πληρώσει με το ολοκαύτωμα των μελών της, την πίστη τους στην αναπόφευκτη ιστορική δικαίωση των θέσεών της. Η μέχρι θανάτου μάχη τους, δεν ήταν μάχη οπισθοφυλακής. Η απασάλευτη επιμονή τους στον πιο ασυμφιλίωτο αντισταλινισμό, δεν πήγαζε από κάποιο μαρξισμό ή την «δίψα για την εξουσία». Και η εκδίκησή τους δεν εντοπίζεται τόσο στον ομαδικό χορό που στήνουν στις μέρες μας δεκάδες εκατομμύρια πολίτες όταν κατεδαφίζουν το σταλινικό τερατούργημα. Η ώρα της δικαίωσης

σημαίνει όταν οι θέσεις αυτής της Αριστερής Αντιπολίτευσης επιστρέφουν στο προσκήνιο, μετουσιώνονται σε αιτήματα που συσπειρώνουν τεράστιες εξεγερμένες μάζες στην Σοβιετική Ένωση, στην Ανατολική Γερμανία, στην Τσεχοσλοβακία και αλλού. Εργατικός και Λαϊκός έλεγχος; Πολυκομματισμός στην κοινωνία; Δικαίωμα στην τάση και στη φράξη μέσα στα κόμματα; Δικαίωμα στην αυτοδιάθεση ή ακόμα και στην απόχωση για τις καταπιεσμένες εθνότητες και λαούς; Δημοκρατικός σχεδιασμός της οικονομίας και αυτοδιαχείριση των εργαστών; Τώρα πια δεν πρόκειται για «ουτοπικές» διεκδικήσεις και προγραμματικούς στόχους κάποιων «ουτοπιστών» χαμένων από χέρι. Πρόκειται για τα αιτήματα που σαρώνουν την Ανατολική Ευρώπη και απειλούν να μεταδώσουν τον επαναστατικό ιό τους και στη Δυτική! Κι αν αποδεικνύεται κάτι, αυτό δεν είναι τώρα το ανέφικτο του προγράμματος εκείνων των επαναστατών. Είναι μάλλον ο βαθύτατα ρεαλιστικός του χαρακτήρας που παρέμεινε επίκαιρος και ζωντανός παρά τα εξοντωτικά πλήγματα των δυο θανατηφόρων επιδημιών (του ναζισμού και του σταλινισμού) που σάρωσαν τον εικοστό αιώνα.

Όστε λοιπόν, εφήμεροι θριαμβευτές, πεθαίνει ο μαρξισμός όταν η επανάσταση ξανακάνει την τρομερή της εμφάνιση στους δρόμους του Βερολίνου; Όστε δεν έχει πια καμιά αξία η θεωρία της χειραφέτησης των εργαζομένων από τους ίδιους τους εργαζόμενους, όταν οι δρόμοι και οι πλατείες της Λειψίας, της Δρέσδης, της Πράγας και της Μπρατισλάβας γεμίζουν από εκατομμύρια μισωτούς όσο ποτέ άλλοτε στο παρελθόν; Όστε χάνει κάθε επικαιρότητα ο αγώνας για τη δημιουργία της Δημοκρατίας των εργατικών συμβουλίων όταν δεκάδες εκατομμύρια εργαζόμενοι αρχίζουν να ξανακάνουν το πείραμα να πάρουν τις τύχες στα χέρια τους στο Κούζμπας, στη Βαρκουτά και στο Ντόνμπας;

Αν κάτι περατώνει σήμερα τον βίο του, αυτό δεν είναι παρά η μακρά σταλινική νύχτα. Είναι η καρικατούρα ή μάλλον η άρνηση του σοσιαλισμού, το απάνθρωπο τερατούργημα που για μισό αιώνα δυσφήμιζε τις ιδέες του σοσιαλισμού, προσφέροντας έτσι βοήθεια καιρίας σημασίας στη διαιώνιση της κυριαρχίας του κεφαλαίου.

Ιδού λοιπόν, γιατί η ιερά συμμαχία των «ομαλοποιητών» αισθάνεται να τα χάνει με τις «ανεξέλεγκτες εξελίξεις». Ιδού γιατί καταφεύγει σε μια πρωτοφανή σε έκταση (από τη δεξιά έως την «παραδοσιακή αριστερά») σταλινικότατη εκστρατεία συκοφάντησης των δυνάμεων (π.χ. της ΚΝΕ) που εμπνέονται από το παράδειγμα των σοβιετικών ανθρακωρύχων και προχωρούν σε μια καταλυτική κριτική των απανταχού της γης γραφειοκρατικών παρασίτων. Παρουσιάζοντας το άσπρο μαύρο, οι όψιμοι εραστές της ελευθερίας και μόνιμοι θαυμαστές των ιεροτελεστιών του

υπαρκτού σοσιαλισμού, καμώνονται πως δεν βλέπουν την πραγματικότητα και καταγγέλλουν καθημερινά τον... σταλινισμό εκείνων που δεν ενθουσιάζονται με τις ζολώτιες μεταμφιέσεις τους. Ποιοι; Εκείνοι που ακόμα και σήμερα σπεύδουν στις δεξιώσεις των Τσαουσέσκου. Εκείνοι που κάνουν την πάπια όταν ο σύντροφος Φαράκος εντυπωσιάζει με την τόλη του να... ξανασκεφτεί την εισβολή των τανκς στην Πράγα του 1968! Εκείνοι που δεν διαφωνούν με την προτροπή της κας Θάτερ να διατηρηθεί το Σύμφωνο της Βαρσοβίας «ως παράγων σταθερότητας», προφανώς για να υπερασπιστεί τους εξεγερμένους λαούς της Αν. Ευρώπης. Εκείνοι που έως χτες δεν έθρισκαν λόγια να παινέψουν τον καλό σύντροφο Ζίβκοφ και μας παρουσιάζαν τον διαδόχο «συνολικά θετικό» απολογισμό των «σοσιαλιστικών» τους χωρών.

Όστε λοιπόν, «γνήσια τέκνα του Φαράκου που απλώς δεν κατάλαβαν την απότομη στροφή του Συνασπισμού», τα μέλη της ΚΝΕ; Όμως, αν είναι έτσι, τότε θα πρέπει να μας εξηγήσουν πώς αυτά τα «γνήσια τέκνα» βρίσκονται στο ίδιο στρατόπεδο με τους φοιτητές και εργάτες της πλατείας Τιέν Αν Μεν όταν ο σύντροφος Χαρίλαος χαριεντίζεται δημόσια με τους δημίους τους. Πώς συμπάσχουν με τους απεργούς των ανθρακωρύχων του Κούζμπας, όταν ο Λεωνίδας προτιμάει να τυρβάξει περί άλλων, στέλνοντας αντιπροσωπεύς στις λειτουργίες της δύναστείας των Τσαουσέσκου. Πώς ενθουσιάζονται με τις πρωτοφανείς διαδηλώσεις των πολιτών της Ανατολικής Γερμανίας, όταν ο κ. Ανδρουλάκης περιορίζεται απλώς να δηλώνει «χαίρε κρίση», παρά με τον σύντροφο Τρικαλινό που δεν καταλαβαίνει γιατί δεν επεμβαίνουν τα τανκς. Πώς ο «Οδηγητής της Νεολαίας» μιλάει για «πολιτική επανάσταση σε εξέλιξη», όταν το ΚΚΕ κι ο Συνασπισμός προτιμούν ακόμα και σήμερα να καταφεύγουν στις αποτρόπαιες θεωρίες των «ξένων δακτύλων» και των «σκοτεινών δυνάμεων».

Όσο όμως σήμερα η ΚΝΕ είναι «συρφετός παλαισταλινικών», άλλο τόσο πριν μισό αιώνα οι κατηγορούμενοι των Δικών της Μόσχας ήταν «πράκτορες του Χίτλερ και του Μικάδου». Στην πραγματικότητα, όπως και τότε, έτσι και τώρα, η συνομοταξία των ενσυνείδητων συκοφαντών όλου του πολιτικού φάσματος γνώριζε πολύ καλά τι κάνει και γιατί το κάνει. Παρά τις σπαρταχάρδιες και κατόπιν εορτής αντισταλινικές κορώνες της, ακόμα και τώρα ακολουθεί την ίδια ακριβώς πολιτική στην υπηρεσία των ισχυρών της στιγμής.

Όμως, ας μην έχουμε αυταπάτες. Αν τότε κατάφεραν να λυντσάρουν δημόσια τις «τροτσκιστικές ύαινες» που δολοφονούνταν στη Λουμπιάνκα με μια σφαίρα πίσω από το κεφάλι, τώρα το έργο τους εμφανίζεται πολύ πιο δύσκολο. Τότε που «ήταν μεσάνυχτα στον αιώνα», όλα ήταν πιο εύκολα, δεν υπήρχε καν αντίλογος. Σήμερα όμως; Θα μας πουν πάλι αύριο πως... δεν ήξεραν; Πώς εκτελούσαν απλώς τις εντολές των ανωτέρων τους; Πώς άραγε θα δικαιολογηθούν;

Κι ας μην ξεχνάμε: οι καιροί έχουν αλλάξει και δεν θα χρειαστούν πια 60-70 χρόνια για να δικαιωθούν οι καταφρονεμένοι της γης και να ριχθούν στον Καιάδα της ιστορίας οι δημίιοι τους. Όλα δείχνουν ότι η ώρα της αλήθειας είναι προ των πυλών. Εξάλου, αν δεν γίνει τώρα, τότε πότε; Αν όχι εδώ, τότε πού; Αν όχι από αυτή τη γενιά, τότε από ποια;

Γιώργος ΜΗΤΡΑΛΙΑΣ

Η ΑΛΛΗ ΣΚΟΤΙΑ

■ «Οι εφημερίδες, τα περιοδικά και οι Δημοσιογράφοι, που ασχολούνται με ζητήματα του στρατού και ειδικότερα δημοσιεύουν ή υποστηρίζουν τα αιτήματα των Αντιρρησιών Συνείδησης, δεν ασκούν δημοσιογραφικό λειτουργήμα, αλλά δημοσιογραφική αλητεία».

Αυτό μεταξύ άλλων, είπε σε ομιλία του, προς τους στρατευμένους, ο Διοικητής του κέντρου εκπαίδευσης τεθωρακισμένων, μας καταγγέλλουν εν-στολοι πολίτες του κέντρου.

Πολλά θα ήθελα να γράψω σαν απάντηση, αλλά δεν αξίζει τον κόπο. Άλλωστε δεν θα περίμενε κανείς καλύτερα λόγια από ένα μεσαιωνικό εξουσιαστή... Θα αρκεστώ σε ένα μόνο: Όσο θα υπάρχει ο έρπων φασισμός και η στρατοκρατία, η «δημοσιογραφική αλητεία» θα υφίσταται ανε-λήτη.

Στην ίδια επιστολή, οι φαντάροι επισημαίνουν για άλλη μια φορά, αυτό που όλοι οι στρατευμένοι βιώνουν. «Η διαπαιδαγώγηση των νεοσύλλεκτων στο πνεύμα της συναδελφικότητας, αποτελεί νεκρό γράμμα. Το ίδιο νεκρό γράμμα είναι και τα όσα λέγονται για "ισότητα", "αξιοκρατία", και άλλα συναφή. Η θητεία μας στο ΚΕΤΘ μας διδάξε ότι, πράγματι ο στρατός είναι "το μεγάλο σχολείο". Αλλά ένα σχολείο που διαπαιδαγωγεί χιλιάδες νεολαίους στη λούφα και στο "γλύψιμο" όπου η γνωριμία, το "μέσον" τα πλάγια μέσα, αναγορεύονται σε υπέρτατες αξίες. Ένα σχολείο, που θέλει να διαπλάθει ανθρώπους χωρίς προσωπικότητα (και χωρίς σπονδυλική στήλη...) χωρίς εμπιστοσύνη στον εαυτό μας...»

■ Από τους «Αντιμιλιταριστές φαντάρους της Σπάρτης», πήραμε μια πολύ ενδιαφέρουσα επιστολή. Λόγω έλλειψης χώρου όμως, θα τη δημοσιεύσουμε ολόκληρη στο επόμενο τεύχος. Για τώρα, ένα μικρό απόσπασμα: «... Οραματίζομαστε ένα κόσμο χωρίς εκμεταλλευτές και εκμεταλλεζόμενους, ένα κόσμο χωρίς στρατούς.

Δεν στριμώχνουμε τα οράματά μας στη λογική του μιλιταρισμού.

Δεν παλεύουμε για καλύτερες συνθήκες σφαγής.

Το όνειρά μας, δεν χωράνε στα ασφυκτικά όρια των συρματοπλεγμάτων των στρατώνων.

Είναι οι κρυφοί πόθοι, αυτών που μελαγχολούν, αυτών που παίρνουν αναβολή, που λιποτακτούν, που καταφεύγουν στο τρελόχαρτο, που αυτοκτονούν.

Είναι οι φανεροί πόθοι του αντιρρησία συνείδησης και κάθε ένστολου αγωνιστή που αντιστέκεται...»

■ Και ένα κομμάτι: Ξέρετε ποιο είναι το μεγαλύτερο κατόρθωμα της εποχής;

Ποιο άλλο από αυτό που κατάφερε ο πρώην ΥΕΘΑ της συγκυβέρνησης Τζαννατάκης Ι. Βαρβιτσιώτης. Την εισαγωγή δηλαδή της πρώτης γυναίκας αξιωματικού, στο τμήμα ιατρικής, της στρατιωτικής σχολής αξιωματικών σωμάτων, που εδρεύει στη Θεσσαλονίκη.

Επαναστατικό μέτρο, που έδωσε το δικαίωμα στον πρώην ΥΕΘΑ, να καυχιέται για αυτό στο προεκλογικό ιλουστράσιόν φυλλάδιο.

Στο θωμό των μικροκομματι-

κών συμφερόντων και αυτό. Αμ' τι νομίζετε την πήρε από το σπίτι την κοπέλα και θα την έστελνε τζάμπα «διακοπές». Την έστελνε να φορέσει την φαιοπράσινη στολή, για να αναπτύξει την προσωπικότητά της. Όλα έχουν το τίμημά τους. Πόσο μάλλον η πολιτική αυτού του είδους... Όσο για σένα κοπέλα μου, μιλιταρισμός και επιστήμη δε γίνεται. Εμείς ελπίζουμε να είναι η πρώτη και η τελευταία. Το ιατρικό λειτουργήμα, μπορεί να ασκηθεί διαφορετικά και κυρίως χωρίς το ηθικό.

Και λίγο χιούμορ: Ξέρετε ποιο είναι το άκρον-ώγον του μαζοχισμού; Να κάνεις απεργία πείνας και να ακούς στο ραδιόφωνο μια εκπομπή για τις καλύτερες ταβέρνες της Αθήνας.

Πέρα από το αστείο, το περιστατικό είναι πραγματικό και έλαθε χώρα πρόσφατα, στα παράγια πλαίσια της στρατιωτικής ζωής.

■ Το εγκληματικό θέμα των «ατυχημάτων» στο στρατό, θίγουν με επιστολή τους και μας ενημερώνουν για τρία σοβαρά «ατυχήματα», στρατευμένοι που υπογράφουν σαν «πρωτοβουλία στρατιωτών της 23 Τ.Θ.Τ. Αλε-

ξανδρούπολης, στρατόπεδο «Κανδηλάπη». Μεταξύ άλλων αναφέρουν: «Κατά την άσκηση "χαλύδρινος θώρακας" ο λοχίας Π.Φ. τραυματίζεται σοβαρά στο κεφάλι. Γι' αυτό του το "έγκλημα", τιμωρείται με 20ήμερη φυλάκιση, σύμφωνα με το πνεύμα διοίκησης του νέου Ταξιαρχού κ. Κόστρουβα, που θέλει τα θύματα ατυχημάτων ενόχους για την πρόκλησή τους.

Η παράνοια του στρατού σ' όλο της το μεγαλείο. Καμιά κουβέντα για αποκατάσταση των θυμάτων (ανακούφιση τους π.χ. πλαστικές εγχειρήσεις αποζημιώσεις κλπ.) ενώ για τα "εγκλήματα" τους που στοίχισαν την ίδια τη σωματική τους ακεραιότητα, τιμωρούνται κιόλας.

Τη στιγμή που τα ατυχήματα στην πολιτική ζωή, αποτελούν καθημερινό φαινόμενο (με τις δικές τους φυσικά αιτίες), στην μηχανοκίνητη ταξιαρχία μας, αποτελούν εγκλήματα που διαπράττεται από θύματα. Βέβαια όσο οι μηχανισμοί εξουσίας στο στρατό θα παραμένουν ανεξέλεγκτοι, όσο οι στρατευμένοι θα απαγορεύεται να συνδικαλιζονται και να αυτοοργανώνονται, όσο η θητεία θα παραμένει σε απαράδεκτα μεγάλα επίπεδα για

Ευρωπαϊκή χώρα και όσο οι ποι-νές θα 'ναι όπλο στα χέρια του κάθε αξιωματικού δικαστή αυτο-χρισμένου, η κατάσταση στο στρατό θα 'ναι αυτή που στοιχί-ζει πολλές φορές και το επίπεδο του ηθικού μας θα 'ναι στο ση-μείο της απογοήτευσης και της καταράκωσης...»

Καθώς ο γράφων διάβαζε την επιστολή, θυμήθηκε τον Γιώργο Κάθουρα, αυτό το επερχόμενο παιδί γεμάτο όνειρα, που έχασε τα πόδια του στο πεδίο βολής, πε-τροχωρίου Ξάνθης, μετά από

έκρηξη ξεχασμένου θλήματος. Κουράγιο Γιώργο, η θέληση για ζωή κάνει θαύματα και εσύ την έχεις - φαίνεται στα μάτια σου - περισσότερο από κάθε άλλη φο-ρά. Εμείς που σε γνωρίσαμε, θα σ' αγαπάμε και θα 'μαστε πάντα κοντά σου...

Όσο για τις παραλείψεις της στρατιωτικής εξουσίας, στο συγ-κεκριμένο περιστατικό που στοίχισε τη ζωή άλλων τεσσάρων ατόμων, θα ασχοληθούμε σε προσεχές τεύχος.

Σαν αστακός είναι οπλισμένη η μιλιταριστική αγελαδίτσα, συμβολικό έμβλημα της ομάδας, για μια Ελβετία χωρίς στρατό. Και αν κρίνουμε από το εντυπωσιακό αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος στις 26-11-89, η αγελαδίτσα πέτυχε την αποστολή της. Το 35,6% των Ελβετών, ευαισθητοποιημένοι, θέλουν την αγελαδίτσα χωρίς όπλα, αλλά κοντά στη φύση και στη ζωή. Εμείς όμως;

ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΗ

ΜΗΧΑΝΗ

«Σήμερα 17-11-89 και ώρα 12.000, θρέθηκε απαγχονισμέ-νος, ο στρατεύσιμος κελευστής Γιώργος Χουλιαράς, 25 χρόνων, στο Α/Τ «ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ» όπου υπηρετούσε. Διατάχθηκε ένορκη προανάκριση για διερεύνηση των συνθηκών της αυτοκτονίας του ».

Προκλητικά στερεότυπο, όπως κάθε φορά άλλωστε, μετά από κάποια αυτοκτονία το «πολεμικό ανακoinωθέν» του υπουργείου Εθνικής Άμυνας, έτσι και στην τελευταία αυτοκτονία, τη μέρα του πολυτεχνείου. Τυχαιά άρα-γε; ή μετουσίωση της πιο βαθιάς εξαθλίωσης, σε διαδηλωτική πράξη τη μέρα αυτή του αγώνα, για την αξιοπρέπεια και τη λευ-τεριά της ζωής μας...

Βαριά η καρδιά, θουρκωμένα τα μάτια, η πένα ανήμπορη να αποδώσει στο χαρτί, το δράμα του πιο αθώου μαύρου απολογι-σμού.

Τρεις αυτοκτονίες τον προη-γούμενο μήνα. Έντεκα για το 1989, σύμφωνα με στοιχεία του Γ.Ε.Σ. Η αλήθεια όμως είναι ακό-μα χειρότερη. Έγκυρες πληρο-φορίες λένε, πως οι «αυτοκτο-νίες» είναι 23. Ξέχωρα τα ψυχια-τρεία, τα «ατυχήματα», οι φυλα-κές.

Ας μην διστούν οι «αρμόδιοι» να επαναλάβουν τις χλιοειπω-μένες δικαιολογίες, ότι, τα πο-σοστά είναι μικρά, για να καλύ-ψουν τους ηθικούς αυτουργούς αυτών των θανάτων. Τουλάχισ-

στον αυτή τη στιγμή ας σιωπή-σουν.

Άλλοτε πλέκουν σενάρια προ-σωπικών δραμάτων, και ερωτι-κών απογοητεύσεων, άλλοτε ονομάζουν τις αυτοκτονίες μυ-στήρια ανεξήγητα, άλλοτε πάλι χαρακτηρίζουν τους φαντάρους άτομα απροσάρμοστα και προ-βληματικά.

Για τους στρατοκράτες και τους υποστηρικτές τους, η ευαι-σθησία είναι πρόβλημα, οι υγιείς σχέσεις και η ελευθερία της έκ-φρασης στόχος προς εξόντωση.

Ποιος φταίει για αυτά τα εγ-κλήματα, είναι φανερό. Κραυγές αγωνίας, του εκούσιου τέρατος της φυσικής ύπαρξης, σαν άρνηση μιας παραπέρα αλλοτρίωσης στα έσχατα όρια της στρατιωτικής θητείας.

Ένα παιδί που έφυγε για τον άλλο κόσμο, ενάντια σε ένα μη-χανισμό πλήρους ισοπέδωσης.

Εγκλήματα μέσα στο στρατό γκέτο, των ανελεύθερων απάν-θρωπων συνθηκών ζωής, της κα-ταναγκαστικής εργασίας, του εγ-κλεισμού και της απομόνωσης από τις κοινωνικές σχέσεις και τη ζωή, του μιλιταρισμού και της ιεραρχίας.

Το γράμμα που έστειλε, η επι-τροπή στρατιωτών της 31-32 ΕΜΑ από την Άσπρη Θεσσαλο-νίκη, με αφορμή την αυτοκτο-νία του Γιώργου Βητσαρίδη στις 25-6-89, παραμένει τραγικά επί-καιρο. Δημοσιεύουμε ένα μικρό απόσπασμα από αυτό: «... Ο διοι-

κτής θρήκε και θετικά στοιχεία στην τραγική "αυτοκτονία". Είπε ότι οι στρατιώτες της φρουράς των πυρομαχικών έγιναν ωριμό-τεροι, μια και πήραν το βάπτισμα του πυρός».

Οι στρατοκράτες προσπαθούν να το κουκουλώσουν, φοβούνται μήπως στερηθούν βαθμό στην αναρίχηση της ιεραρχίας. Για αυτούς δεν ήταν τίποτε περισ-σότερο από ένας ακόμη «κακο-μαθημένος» φαντάρους.

Πέντε μήνες μπόρεσε να αν-τέξει στον Ελληνικό στρατό, δεν έκανε χρήση ναρκωτικών, ούτε έπαιρνε ψυχοφάρμακα. Ήταν ένας νέος σαν όλους τους άλ-λους, του ήταν αφορμή τη κα-τάπιση του στρατού όπως συμ-βαίνει με όλους μας. Τα αίτια που οδήγησαν τον συνάδελφό μας σε αυτή την πράξη, είναι όλοι εκείνοι οι παράγοντες που κάνουν τη ζωή μας δύσκολη και όχι οι ιδιαιτερότητες που συνή-θως προσάπτουν στους κατά καιρούς αυτόχειρες φαντάρους. Ποιος μπορεί να μείνει αλώθη-τος, όταν υφίσταται καθημερινά την τρομοκρατία των στρατο-κρατών».

Οι καταγγελίες της κ. Αθηνάς Βητσαρίδη, πως της σκότωσαν το παιδί της, (μη αναγνωρίζον-τας ο στρατιωτικός μηχανισμός τις ευαισθησίες και το δικαίωμα στην διαφορά) είναι καταλυτι-κές.

Μια χαροκαμένη μάνα, που με-τέτρεψε την οργή της σε αγώνα,

ενάντια στην κοινωνία του εφη-συχασμού και της συνενοχής.

Έκανε, έκκληση σε κάθε μη-τέρα που έχασε το παιδί της, σε κάθε ευαισθητοποιημένο πολί-τη, να δημιουργήσουν μια επι-τροπή που θα διερευνήσει τις πραγματικές αιτίες, που οδήγη-σαν στην αυτοκτονία τα παιδιά τους, προκειμένου έτσι να προ-λάβουν το επόμενο κακό. Και να τιμωρούνται επιτέλους οι υπεύ-θυνοι.

Μάταια όμως. Ο κόσμος ακο-λουθεί το κυρίαρχο ρεύμα... «Με την συνείδησή μας θα ασχολού-μαστε τώρα». «Άλλωστε τι φταίω εγώ». «Εγώ θα αλλάξω τον κόσμο». «Εμείς να 'μαστε καλά». «Είναι να μην σου τύχει». Μερι-κές από τις απαντήσεις.

Πρέπει επιτέλους όλες αυτές οι υποθέσεις, να περάσουν στις αρμοδιότητες της τακτικής δι-καιοσύνης.

Ως τότε νέοι άνθρωποι θα πληρώνουν με τη ζωή τους, το φόρο αίματος στο θωμό του απάνθρωπου γκέτο, που όλοι ονομάζουμε στρατό.

Μετά από όλα αυτά, όταν απο-καλείς τον στρατό εγκληματική τρομοκρατική μηχανή, σε παρα-πέμπουν οι σάφρονες στρατο-κράτες, στο στρατοδικείο για προσβολή στρατού.

Για άλλη μια φορά η τραγική επιβεβαίωση, μας αναγκάζει να το ξαναπούμε.

Είναι, χίλιες φορές είναι.

Πάνος ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

Το πρόβλημα που θα απασχολήσει αναγκαστικά τη νεοελληνική κοινωνία μας την επόμενη περίοδο, τόσο κοινωνικά όσο και ιστορικά, θα καθορίζεται από την έλευση των δεκάδων χιλιάδων ελλήνων προσφύγων από την ΕΣΣΔ. Γιατί από μια φοβερή και τραγική μαζί ιδιοτροπία της ιστορίας, ένα μεγάλο μέρος των προσφύγων του '22 από την Μικρά Ασία που κατέφυγε στην ΕΣΣΔ, έρχονται στην Ελλάδα με μια καθυστέρηση 70 χρόνων.

Τα κύματα των προσφύγων που συνεχώς καταφθάνουν μαζί με την ξεκάθαρση πρόταξη του Ποντιακών οργανώσεων της ΕΣΣΔ για «Ελληνική Αυτόνομη Δημοκρατία» στις σοβιετικές ακτές της Μαύρης Θάλασσας, θα αναγκάσουν τα αδιάφορα μέχρι σήμερα θλέμματα του κράτους και των κομμάτων να στραφούν πάνω τους.

ΓΙΑΤΙ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Η πλειοψηφία του Ελληνικού πληθυσμού της ΕΣΣΔ, έχει εκφράσει την επιθυμία για εγκατάσταση στην Ελλάδα. Από το Μάρτη του '89, οι σοβιετικές αρχές επιτρέπουν την έξοδο σ' όποιον θέλει. Μόνο το πρώτο εφτάμηνο του '89 πήραν άδεια αναχώρησης από την ΕΣΣΔ, 3.000 έλληνες.

Η μαζική εγκατάλειψη της ΕΣΣΔ από τον ελληνικό πληθυσμό, είναι αποτέλεσμα της αίσθησης του «αιχμάλωτου λαού», καθώς και της τραυματικής εμπειρίας από τις σταλινικές διώξεις. Η καταστροφή της ελληνικής κοινωνίας το '37 και η μετατόπιση του ελληνικού πληθυσμού στα Ρωσοκινέζικα σύνορα είναι οι δύο άξονες που κινήθηκε η σοβιετική πολιτική μετά το 1937. 50.000 πόντιοι, θύματα στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, έρχονται να προστεθούν στα 350.000 θύματα της γενοκτονίας από τους τούρκους εθνικιστές.

Η Ελληνοποντιακή ενότητα της ΕΣΣΔ υφίσταται με τον πιο δραματικό τρόπο το τερατώδες εγχείρημα της σοβιετικής γραφειοκρατίας για τη δημιουργία του «νέου σοβιετικού ανθρώπου» του γνωστού ως *Номо Советикус*. Η έξοδος προς την Ελλάδα εμφανίστηκε σαν η μοναδική δυνατότητα αντίστασης στο αυταρχικό καθεστώς.

Το ρεύμα αναχώρησης, ογκώνεται σήμερα από τις εθνικιστικές συγκρούσεις στις διάφορες περιοχές της ΕΣΣΔ. Παντού αναπτύσσονται νατσιοναλιστικές ιδεολογίες – όπως λένε οι ίδιοι. Η Σοβιετική Ένωση δίνει σήμερα την εντύπωση χώρου που έχει αρχίσει η διαδικασία διαμόρφωσης εθνικών κρατών. Θυμίζει την Ευρώπη στον 18ο αιώνα. Η προσπάθεια δημιουργίας ανεξάρτητων κρατών στη Γεωργία, στην Αρμενία, στο Αζερμπαϊτζάν, στο Καλαχσταν, στο Ουζμπεκιστάν, οδηγεί τις κυρίαρχες εθνότητες στο να θλέπουν όλες τις άλλες ανταγωνιστικά και να τις αντιμετωπίζουν σαν κατώτερες.

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ...

Στη Γεωργία – όπου γενικά επικρατεί φιλελληνικό πνεύμα – οι έλληνες κάτοικοι θεωρούνται πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Στην αμιγώς ελληνική περιοχή της Τσάλκας με 30.000 κατοίκους, οι φανατικοί γεωργιανοί εθνικιστές απείλησαν με «Ελληνικό Συμγκάιτ» στην περίπτωση που οι έλληνες «σηκώνουν κεφάλι». Στην Αμπαζία, απ' όπου το 1949 εξορίστηκε όλος ο ελληνικός πληθυσμός και στα σπίτια

του εγκαταστάθηκε ελέω Λαυρέντι Μπέρια, ο ημιγίγριος ορεινός γεωργιανός λαός των Μιγγρένων, οι έλληνες είναι άμεσα απειλούμενοι.

Στην σύγκρουση αμπαζίων - γεωργιανών, οι πόντιοι παρ' όλο που προσπαθούν να κρατήσουν ουδέτερη στάση, συναισθηματικά υποστηρίζουν τους αμπαζιούς. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την διατύπωση ανοιχτών απειλών, και τελευταία πράξεων τρομοκρατίας. Στις αρχές του καλοκαιριού ακόμα και μέσα στο αστυνομικό τμήμα του Σοχούμι είχε αναρτηθεί επιγραφή για το διώξιμο των ελλήνων. Με τη λήξη των αιματηρών συγκρούσεων ανάμεσα στους αμπαζιούς και τους γεωργιανούς, οι δεύτεροι είχαν δώσει εντολή στα αρτοποία να μη δίνουν ψωμί στους έλληνες, κάτι που υλοποιήθηκε για δυο μέρες.

Πρόσφατα ο «Ελληνικός σύλλογος» του Σοχούμι κατάγγειλε τους γεωργιανούς εθνικιστές για εκφοβιστικές πράξεις κατά των ελλήνων. Πριν λίγες μέρες μέσα στην πόλη έγινε ένα περιστατικό με αιματηρή κατάληξη. Με αφορμή το πένθος που κήρυξαν λόγω του θανάτου ενός ηγέτη τους, οι γεωργιανοί εθνικιστές προσπάθησαν να εμποδίσουν την τέλεση ενός ελληνικού γάμου. Ακολούθησε συμπλοκή κατά την οποία σκοτώθηκαν δύο έλληνες.

... ΣΤΗΝ ΑΡΜΕΝΙΑ

Στην Αρμενία, όπου υπάρχει παραδοσιακή φιλία των δύο εθνотήτων λόγω της κοινής ιστορικής εμπειρίας της γενοκτονίας από τους τούρκους, η κατάσταση δεν είναι πολύ διαφορετική. Τα ελληνικά χωριά απειλήθηκαν με πογκρόμ από θερμοκέφαλους αρμένιους εθνικιστές, ενώ οι έλληνες που ήταν θύματα του σεισμού, αντιμετωπίστηκαν σαν «θύματα δεύτερης κατηγορίας». Ενώ σε κάθε σεισμόπληκτη αρμένικη οικογένεια δόθηκε βοήθεια ύψους 3-4.000 ρουβλίων, στις ελληνικές δεν ξεπέρασε τα 400 ρούβλια. Αντίστοιχη ήταν η μεταχείριση στο μοίρασμα ρουχισμού και κουβερτών. Και ως στάλθηκε από την Ελλάδα και από τους ποντιακούς συλλόγους μεγάλη υλική και χρηματική βοήθεια. Αποκορύφωμα της συμπεριφοράς της αρμένικης γραφειοκρατίας, ήταν η μη αποστολή ούτε ενός παιδιού ελλήνων, στο γκρουπ των 150 περίπου παιδιών που στάλθηκαν το καλοκαίρι στην Ελλάδα.

... ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ

Αν λοιπόν υπάρχει αυτή η αντιμετώπιση στις φιλικές Δημοκρατίες, φανταστείτε τι γίνεται στην Κεντρική Ασία, όπου οι έλληνες είναι εξορισμένοι και έχουν σαφείς πολιτισμικές διαφοροποιήσεις, από τους ντόπιους λαούς που είναι μουσουλμανικοί και έχουν τουρανική προέλευση. Τόσο στο Καζαχσταν, όσο και στο Ουζμπεκιστάν, πληθαίνουν οι επιθέσεις κατά των ελλήνων. Οι ελληνικές κοπερατίβες πυροπολούνται γιατί δεν ανήκουν σε ντόπιους. Καθημερινές είναι και οι προσβολές στο δρόμο. Τον Κώστα Ασλανίδη, τον συναντήσαμε στο Κεντάου του Καζαχσταν. Ο κυρ Κώστας γεννήθηκε στο Κρασνοντάρ. Ο πατέρας του και οι δύο θείοι του χάθηκαν στη Σιβηρία εξορισμένοι από τον Στάλιν. Αυτός πρωτοστατεί στους αγώνες για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των Ελλήνων από την ντόπια γραφειοκρατία. Μια φορά έγινε δολοφονική απόπειρα

ΕΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΡΑΜΑ

εναντίον του. Μας είπε τα εξής: «Τα πράγματα εδώ είναι πολύ δύσκολα. Δεν μας θέλουν. Οι προσβολές έχουν πληθύνει. Εγώ προσπαθώ εδώ και χρόνια να ανοίξω ελληνικό σχολείο γιατί πονώ που τα ελληνάκια δεν μαθαίνουν την μητρική τους γλώσσα. Οι Καζάχοι όμως δεν μ' αφήνουν. Μια φορά προσπάθησαν να με σκοτώσουν κιόλας. Θέλω να έρθω στην Ελλάδα μόνιμα. Αυτό όμως είναι πολύ δύσκολο γιατί είμαι γέρος και εκεί θα μου κοπεί η σύνταξη».

Έτσι, πιεσμένοι από παντού οι Πόντιοι αναγκάζονται να καταφύγουν στην Ελλάδα. Πουλούν όσο όσο τα σπίτια τους και αγοράζουν ότι βρουν στη σοβιετική αγορά. Πέφτουν θύματα των κερδοσκόπων.

Πιστεύουν όμως ότι η Ελλάδα θα είναι ο τελευταίος σταθμός του πολυτάραχου 70χρονου ταξιδιού τους. Είναι όμως βαθύτατα γελασμένοι. Στην Ελλάδα το κράτος, τα κόμματα, αλλά και ο μέσος πολίτης δεν ασχολείται μ' όλα αυτά.

Η ΑΝΤΑΛΛΑΞΙΜΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ

Από το 1918 που αρχίζουν να έρχονται πόντιοι πρόσφυγες στην Ελλάδα, μέχρι σήμερα, τυπικά στοιχεία της συμπεριφοράς του ελλαδικού κράτους είναι η εγκατάλειψη και η αδιαφορία. Το 1960 όμως η συμπεριφορά αυτή πλουτίστηκε με μια συγκεκριμένη πολιτική πράξη που απέβλεπε στην πλήρη απαλλο-

τρίωση των δικαιωμάτων των προσφύγων. Με βασικό διάταγμα, απαγορεύεται η αποκατάσταση των ποντίων προσφύγων με την «ανταλλάξιμη περιουσία». Η ανταλλάξιμη περιουσία που τη διαχειρίζεται το ελληνικό κράτος με το ΤΑΠΑΠ – ανέρχεται σήμερα στο ποσό των 160 δις δρχ.

Το κοινωνικό κόστος της ένταξης των Ελλήνων προσφύγων από την ΕΣΣΔ, αντί να το επωμιστεί η πολιτεία, από παλιά πέφτει στους ώμους των ήδη εγκατεστημένων στην Ελλάδα ποντίων. Η κατάσταση αυτή δημιουργούσε και δημιουργεί ένα κοινωνικό γκέτο που συμπληρώνεται από την καθολική απουσία πληροφόρησης της κοινής γνώμης και την έλλειψη εκδήλωσης κάθε αλληλεγγύης. Οι υπόλοιποι νεοέλληνες αντιμετωπίζουν τους πόντιους πρόσφυγες σαν ξενόφερτους «ρώσους». Συγκλονιστική είναι η μαρτυρία της Ειρήνης Σ. μιας κοπελιάς που ήρθε πριν λίγα χρόνια από το Καζαχσταν:

«Ήρθαμε με πλοίο από την Οδησό. Είχα μεγάλη χαρά γιατί ένιωθα ότι επιτέλους γυρίζω στην πατρίδα. Ήξερα από πριν ότι στην Ελλάδα δεν μιλούσαν τα ελληνικά που μιλούσαμε εμείς, αλλά πίστευα ότι εδώ θα είμαστε όλοι οι έλληνες μαζί και θα είμαστε καλά. Αλλά μετά από έξι μήνες και εγώ και τα αδελφια μου έπρεπε να δουλεύουμε όλη τη μέρα και το βράδυ να πηγαίνουμε στο σχολείο. Κανείς δεν μας βοήθησε. Δεν βρήκα τους φίλους που περιμένα να βρω. Στο σχολείο είχα προ-

Ο προσφυγικός συνοικισμός των Ποντίων προσφύγων από την ΕΣΣΔ του 1965 στο Λαύριο. Σ' αυτές τις παράγκες μένουν 25 χρόνια, περιμένοντας την αποκατάστασή. Η μοίρα που περιμένει τους νέους πρόσφυγες δεν θα είναι καλύτερη.

«Τώρα που έπεσε το τείχος του Βερολίνου και ο υπαρκτός σοσιαλισμός παντού καταρρέει, ας ασχοληθούμε περισσότερο με τους δικούς μας Έλληνες Πόντιους πρόσφυγες από την ΕΣΣΔ, που αφού πέρασαν τα πάνδεινα, σήμερα την εγκαταλείπουν μαζικά. Ας πείσει επιτέλους το τείχος της σιωπής και στην Ελλάδα, και ας αντικαταστήσει η κοινωνική αλληλεγγύη, την εγκατάλειψη, την αδιαφορία και το ρατσισμό». (Ψήφισμα της τελευταίας συνδιάσκεψης της Ομοσπονδίας των Οικολόγων-Εναλλακτικών).

θλήματα με τη γλώσσα. Δεν είχαμε πια το μεγάλο σπίτι που είχαμε στη Ρωσία. Σιγά σιγά άρχισα να καταλαβαίνω ότι η ζωή μου δεν θα καλυπτόταν για πολλά χρόνια. Τότε άρχισα να νιώθω ότι είμαι πρόσφυγας».

ΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

Το σημερινό ρεύμα εγκατάστασης των ποντίων από την ΕΣΣΔ στην Ελλάδα, είναι το έβδομο που εμφανίζεται στον αιώνα μας.

Το πρώτο κύμα έρχεται μετά το 1918 – κυρίως μετά την αντιμπολοσεβίικη επέμβαση των ελλαδικών στρατιωτικών τμημάτων του Βενιζέλου. Αποτελείται κυρίως από αστικό πληθυσμό.

Το 1921-23 έρχεται στην Ελλάδα μέρος των προσφύγων από τον Πόντο και τον Καύκασο που είχαν καταφύγει στη Ρωσία. Το μεγάλο κύμα φτάνει το 1939. Αποτελείται κυρίως από οικογένειες που καταπιέστηκαν έντονα στις διώξεις του '37-'38 και προέρχεται βασικά από τη Νότια Ρωσία.

Το 1957 έρχεται μικρός αριθμός προσφύγων – περίπου 100 οικογένειες – από την Κεντρική Ασία όπου είχαν εξοριστεί την δεκαετία του '40.

Το 1965 έρχεται μεγαλύτερο ρεύμα, κυρίως από την Κεντρική Ασία.

Το 1974 αρχίζει ξανά η έλευση προσφύγων που είχε διακοπεί με τη δικτατορία.

Το 1988 αρχίζει το νέο και μεγαλύτερο κύμα.

ΤΙ ΒΡΙΣΚΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι πρόσφυγες μετά το 1965 κατευθύνονται προς την Αττική (Μενίδι, Τζιτζιφιές, Αιγάλεω, Λαύριο, Ελευσίνα, Ασπρόπυργο) στην Κατερίνη τη Θεσ/νίκη, την Ξάνθη, την Κομοτηνή.

Οι λόγοι επιλογής των συγκεκριμένων τόπων καθορίστηκαν από προηγούμενη εγκατάσταση ποντίων προσφύγων, τη φτηνή γη. Στην Κομοτηνή, εκτός από την ύπαρξη ποντίων προσφύγων του '22 (δηλ. ευνοϊκού κοινωνικού περιβάλλοντος), σημαντικό ρόλο έπαιξε κατ' αρχάς η πώληση με ευνοϊκούς όρους 200 κατοικιών από την ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ.

Η αντιμετώπιση που συνάντησαν οι πόντιοι πρόσφυγες παντού, ήταν ρατσιστική. Στο Μενίδι και στον Ασπρόπυργο, μέχρι τις αρχές τις δεκαετίας του '80 αρνούνταν οι τοπικές αρχές την υδροδότηση των νέων ποντιακών οικισμών. Στην Κομοτηνή είναι αντικείμενο εκτόνωσης των επιθυμιών τόσο των νεοελλήνων όσο και των μουσουλμάνων.

Είμουν μάρτυρας πριν δυο χρόνια ενός τραγικού συμβάντος. Ένα καλοκαιρινό βράδυ μεθυσμένοι νεοέλληνες της Κομοτηνής κατευθύνθηκαν προς τον οικισμό των ποντίων για να εκτονώσουν την επιθετικότητά τους στους «ρώσους». Άρχισαν να φωνάζουν, να βρίζουν, να χτυπούν κλωτσιές τους ταίχους. Η έκφραση που κυρίως έλεγαν ήταν: «Κωλορώσοι θγείτε έξω να

σας γαμήσουμε!». Η αστυνομία που ήρθε σε λίγο απλά τους απομάκρυνε, θάβοντας τελείως το γεγονός. Επίσης ένα άλλο γεγονός δείχνει και μια άλλη διάσταση του ζητήματος. Είναι το παρκάτω.

Στις 28/5/1988 ένας μουσουλμάνος ταγγάνος από την Καλκάτζα, ο Ραμαντάν Φαρεντίν θίασε με πολύ άγριο τρόπο μια 19χρονη από τον οικισμό, την ώρα που επέστρεφε από τη δουλειά στο σπίτι. Η δίκη του Φαρεντίν δεν έγινε ποτέ. Ο λόγος είναι η παρέμβαση του Τουρκικού προξενείου που κινητοποίησε τους τούρκους σε μια προσπάθεια δημιουργίας κλίματος αλληλεγγύης προς τους μουσουλμάνους ταγγάνους και προσεταιρισμού τους. Εξ άλλου και οι τουρκικές οργανώσεις των δυτικοθρακιωτών στη Δ. Γερμανία ξεκίνησαν καμπάνια για την υπεράσπιση του Φαρεντίν που τον παρουσίασαν σαν θύμα λόγω της μουσουλμανικής του ταυτότητας. Τα συγκεκριμένα γεγονότα είχαν αναγκάσει την «Επιτροπή γυναικών του Ποντιακού συλλόγου Αργώ» να εκδώσει προκήρυξη με τίτλο: «Ο Αντρικός σωθινισμός είναι ο ισχυρότερος απ' όλους τους σωθινισμούς».

Οι πόντιοι πρόσφυγες λοιπόν στη θράκη βρίσκονται σε χειρότερη μοίρα από τη μουσουλμανική μειονότητα.

Σήμερα στην Ελλάδα, οι πόντιοι πρόσφυγες είναι το φτηνό εργατικό δυναμικό. Είναι οι διάδοχοι των πακιστανών εργατών. Η έλλειψη κάθε κοινωνικής ευαισθησίας, η απόλυτη άγνοια για την ιστορία τους επιτείνει το πρόβλημα.

Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Πολλές μελέτες χρειάζονται για να εντοπιστούν τα αίτια και οι μηχανισμοί που οδήγησαν όλες ανεξαιρέτως τις πολιτικές δυνάμεις της Ελλάδας να υιοθετήσουν πολιτική λήθης και εξόντωσης της μνήμης των προσφύγων. Κάποιες πρώτες υποθέσεις οδηγούν στα εξής συμπεράσματα:

Η δεξιά αρνείται να μιλήσει για το πρόβλημα κάτω από την πίεση των ασυνειδών και απόλυτα εσωτερικευμένων πια ευθυνών της για την μικροασιατική καταστροφή, την κληρονομιά της ελλαδοκεντρικής, «μικρά πλύν τιμία Ελλάς», άποψης των συντηρητικών δυνάμεων, την ανοιχτή αντιπροσφυγική στάση που την χαρακτηρίζει μετά το '22 και τη ληστεία της «ανταλλάξιμης περιουσίας». Αποκορύφωμα αυτής της στάσης ήταν η άρνηση του δικτατορικού καθεστώτος του Μεταξά να χρησιμοποιήσει σαν αντικομμουνιστικό επιχείρημα την εξόντωση των 50.000 ποντίων από το σταλινισμό το '37-'38.

Οι, ας πούμε, βενιζελογενείς (τύπου ΠΑΣΟΚ) ακολουθούν το παράδειγμα των γεννητόρων τους για καταστροφή τη μνήμης των προσφύγων. Το σύμφωνο φιλίας και συνεργασίας των Βενιζέλου-Αττατούρκ του 1930, προϋπέθετε την εξάλειψη της συλλογικής μνήμης των προσφύγων. Επίσης και η ανταλλάξιμη περιουσία αποτέλεσε μεγάλο δέλεαρ. Αντί να μοιραστεί στους πρόσφυγες, κατασπαταλήθηκε σε εξυπηρέτηση φίλων και σε ρουσφέτια.

Λίγο πριν τις προτελευταίες εκλογές, ο Ανδρέας Παπανδρέου σε μια από τις προεκλογικές του συγκεντρώσεις στην Κοζάνη εξήγγειλε το χάρισμα των «ανταλλάξιμων» χωραφιών στους καταπατητές. Εξ άλλου, ο υπουργός εμπορίου του ΠΑΣΟΚ, Κουλουριάνος με σκανδαλώδη πράξη του χώρισε όσους είχαν έρθει από την

ΕΣΣΔ σε πολιτικούς πρόσφυγες και πόντιους, απαλλάσσοντας τελωνειακά μόνο την πρώτη κατηγορία. Στο δρόμο του Κουλουριάνου βάδισε και η Ρούλα Κακλαμανάκη, υπουργός τότε πρόνοιας και κοινωνικών ασφαλίσεων του ΠΑΣΟΚ. Αυτή διαπραγματεύτηκε με τους σοβιετικούς μόνο τις συντάξεις των πολιτικών προσφύγων, αγνοώντας συστηματικά τις διαμαρτυρίες των ποντίων.

Το ΚΚΕ νιώθει μάλλον αμήχανα που ο σταλινισμός δεν εξόντωσε όλους τους πόντιους ώστε σήμερα να μην εμφανίζεται όλη αυτή η κριτική. Αδυνατώντας και μόνο να υποθέσει ότι θα μπορούσε ο Στάλιν να έκανε «λάθος». Εδώ και χρόνια προσπάθησε να σκαρφιστεί επιχειρήματα που να δικαιολογούν τη γενοκτονία που εξαπέλυσε ο Στάλιν κατά των ποντίων. Πλαστογραφώντας ξεδιάντροπα τα ιστορικά γεγονότα, κορυφαία στελέχη του ΚΚΕ ισχυρίζονται ότι: «Οι πόντιοι συνεργάστηκαν με τους γερμανούς κατακτητές». Αγνόησαν και έβαψαν μαρτυρίες σοβιετικών ιστορικών ότι οι έλληνες της ΕΣΣΔ ήταν μια από τις ελάχιστες σοβιετικές εθνότητες που δεν συνεργάστηκαν με τον κατακτητή.

Έχουν περάσει περίπου δύο χρόνια που ο Δήμαρχος Καλλιθέας Ψαλιδόπουλος και τότε πρόεδρος του «Ελληνοσοβιετικού συνδέσμου» δήλωσε με θράσος σε ποντιακή αντιπροσωπεία: «Να σας πω την προσωπική μου άποψη: καλά έκανε ο Στάλιν στους πόντιους γιατί όλοι ήταν συνεργάτες των Γερμανών. Και καλά κάνει η Σοβιετική Ένωση που δεν τους δίνει τις συντάξεις».

Αντίστοιχη ήταν μέχρι πρότινος και η πλειοψηφούσα άποψη στο χώρο της άκρας αριστεράς. Αν εξαιρεθούν κάποιοι τροτσκιστές οι οποίοι έχουν μια άλλη πρόελευση και εμπειρία, οι υπόλοιποι, είχαν απόψεις που κυμαίνονται από το «Ας μείνουν στην Κεντρική Ασία οι πόντιοι, τι θέλουν και έρχονται στην Ελλάδα» μέχρι «Ας αναλάβουν οι πόντιοι το κόστος της φιλοξενίας και ένταξης των προσφύγων. Εμείς έχουμε να ασχοληθούμε με άλλα πράγματα».

Αντίστοιχες, μειοψηφούσες ευτυχώς απόψεις στον οικολογικό χώρο, εκφράζουν και ομάδες όπως η ΕΚΟ και η Οικολογική Κίνηση Θεσ/νίκης. Η τραγωδία όλων όσων μιλούν στο όνομα κοινωνικών κινημάτων και ριζικών αλλαγών από τη μια και συνειδητά υποβαθμίζουν το ποντιακό ζήτημα από την άλλη, αναδεικνύει το παραδοσιακό ζήτημα της διχασμένης σκέψης της «αριστεράς» και της επιλεκτικής αντιμετώπισης των ζητημάτων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σήμερα, μπροστά στο αναπόφευκτα ογκούμενο ρεύμα των προσφύγων, θα κληθούν όλοι να αποδείξουν τις θεωρίες τους, τις ευαισθησίες τους, τις δυνατότητες επαναορισμού ακόμα και βασικών ιστορικών παραδοχών.

Η ΣΙΩΠΗ δεν είναι μόνο σιωπή, είναι και η τελευταία απόρριψη της δυνατότητας για ουσιαστική αλλαγή.

Βλάνης ΑΓΤΖΙΔΗΣ

1. Το Σουμγκάϊτ είναι η πόλη του Αζερμπαϊτζάν όπου πριν δύο περίπου χρόνια έγινε το μεγάλο πογκρόμ κατά των Αρμενίων.
2. «Ανταλλάξιμη περιουσία». Είναι η ακίνητη περιουσία που εγκατέλειψαν οι μουσουλμάνοι της Ελλάδας που απελάθηκαν προς την Τουρκία στα πλαίσια της ανταλλαγής των πληθυσμών το 1923.

ΠΟΛΙΤ(Ο)ΙΚΟΛΟΓΙΕΣ

Τώρα που «η οικολογία και η οικονομία αποτελούν όψεις του ίδιου νομίσματος», τώρα που το περιβάλλον «μοιράζεται» στα κόμματα θαλμένο ολόκληρο μέσα σε έναν «Καταστατικό χάρτη για το περιβάλλον», τώρα που ο Σύλλογος Οικολόγων Ύδρας επικηρύσσει με χρηματικό έπαθλο τους δολοφόνους της φύσης, κάνει μαζί με τα ΕΛΤΑ τις αγωνίες μας γραμματόσημο και έχει το πιο high Διοικητικό Συμβούλιο... τώρα είναι καιρός να γίνεται και εσείς οικολόγοι...

■ Αναστάτωση έχει προκληθεί στους κατοίκους των νησιών Λέσβου και Χίου εξαιτίας της δημιουργίας από Ιαπωνικές εταιρίες εργοστάσιου παραγωγής ρεύματος στη θέση Αλή Αγά της Σμύρνης, δηλαδή σε απόσταση 40 χιλιομέτρων από τα δύο νησιά. Το εργοστάσιο που θα είναι ισχύος 1000 μεγαβάτ, θα καίει κάρβουνο και θα παγώνει τις μηχανές του με θαλασσινό νερό 60.000 τόννων την ημέρα που θα επιστρέφεται στη θάλασσα σε θερμοκρασία 60° C. Υπολογίζεται ότι εκτός από την ατμοσφαιρική ρύπανση η θερμοκρασία της θάλασσας θα αυξηθεί κατά δύο βαθμούς, πράγμα που μπορεί να σημάνει την καταστροφή του θαλάσσιου περιβάλλοντος σε ακτίνα 200 χιλιομέτρων. Είναι άγνωστες προς το παρόν οι επιπτώσεις που εξυπηρετούνται με την ίδρυση ενός τέτοιου εργοστασίου στα τουρκικά παράλια του Αιγαίου και αυτό γιατί έχει σκόπιμα (;) αποσιωπηθεί ότι: (α) το εργοστάσιο μπορεί να χρησιμοποιεί για την παραγωγή ενέργειας ουράνιο, κοιτάσματα του οποίου έχουν ανιχνευθεί στην γειτονική προς το Αλή Αγά πόλη της Περγάμου.

(β) οι ανεμογεννήτριες που εγκαταστάθηκαν σε πρώτη φάση στη Χίο πριν από ένα περίπου χρόνο και αποτέλεσαν για όλους περήφανο δείγμα των ήπιων μορφών ενέργειας, θα εξαγουν μακροπρόθεσμα (σύμφωνα με τα λόγια του δήμαρχου Βροντάδου Χίου Μ. Μεννή και μετέπειτα περιφερειάρχη Β. Αιγαίου της κυβέρνησης ΝΔ - Συνασπισμού) ρεύμα στο Διεθνές Κέντρο Ενέργειας μέσω Τσεσμέ, πόλη που βρίσκεται απέναντι από τη Χίο και νότια της πόλης Αλή Αγά που θα ιδρυθεί το προαναφερόμενο εργοστάσιο.

(γ) στο πλαίσιο προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από την ΕΟΚ, η ΔΕΗ σκοπεύει να εγκαταστήσει αιολικά πάρκα σε νησιά του Αιγαίου και στην Εύβοια.

(δ) έχουν προκηρυχθεί διαγωνισμοί τόσο στη Λέσβο όσο και στη Χίο, για την κατασκευή στρατιωτικών εγκαταστάσεων που εντάσσονται στους ειδικούς πίνακες του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας για έργα «ΝΑΤΟ-ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ-ΑΠΟΡΡΗΤΑ» και

(ε) οι περιοχές για τις οποίες μιλάμε βρίσκονται στο ασφαλές (για το ΝΑΤΟ) γεωστρατηγικό τόξο «Όλυμπος - Εύβοια - Κεντρικό Αιγαίο - Σμύρνη» όπου προβλέπεται σε περίπτωση σύγκρουσης με πυρηνικά όπλα μικρού βεληνεκούς να γίνει η τακτική αναδίπλωση των «συμμαχικών στρατών» (βλ. ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ - τευχ. 74 «Βάσεις - Πυρηνικά 1989»).

■ Επέμενε για δύο συνεχείς μέρες η «Ελευθεροτυπία» (24-25/11) να ισχυρίζεται ότι οι σφοδρές βροχοπτώσεις που έπληξαν την Ρόδο και που προξένησαν τεράστιες καταστροφές στο νησί εξαιτίας της διάβρωσης του εδάφους που έχει προκληθεί από τον αφανισμό των δασών, είχαν και ένα θετικό (...) επακόλουθο: τη διάλυση πετρελαιοκηλίδας που είχε μολύνει το λιμάνι μετά από διαρροή που είχε σημειωθεί σε

τάνκερ φορτωμένο με 1200 τόννους ντίζελ.

■ Σύμφωνα με επίσημη ανακοίνωση της ΔΕΗ, στις αποθήκες της Πάτρας βρίσκονται μεταλλικά δοχεία που περιέχουν χαλασμένους πυκνωτές με κλοφέν.

Σύμφωνα με επίσημη καταγγελία του δήμου Αγίων Αναργύρων, σε στρατιωτικό εργοστάσιο της περιοχής βρίσκονται θαμμένα από την εποχή της Χούντας βαρέλια με τοξικά κυανιούχα άλατα.

Σύμφωνα με ανεπίσημη μελέτη του επίσημου ΠΕΡΠΑ, τα τοξικά απόβλητα των βιομηχανιών της Αττικής εκβάλλουν μέσω του συστήματος αποχέτευσης στον Σαρωνικό.

...ΟΥΓΚ

■ Σχεδόν όλες οι χώρες μέλη της ΕΟΚ διεκδικούν την έδρα της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας

Περιβάλλοντος, αν και τις περισσότερες πιθανότητες συγκεντρώνει το Βερολίνο για λόγους πολιτικούς, η Κοπεγχάγη για να φέρει πιο κοντά στην Κοινότητα τη Δανία και η Αθήνα για να φέρει πιο κοντά στην Ελλάδα το περιβάλλον...

■ Διάσημοι Γερμανοί πολεοδόμοι, τον ερχομό των οποίων εξασφαλίζει το Ινστιτούτο «Γκαίτε», θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση του ιστορικού κέντρου της Αθήνας. Οι Γερμανοί ειδικοί έρχονται προσκεκλημένοι καθιερωμένης ελληνογερμανικής συνάντησης εργασίας για πολεοδομικά θέματα της ελληνικής πρωτεύουσας, που διοργανώνει κάθε χρόνο το «Γκαίτε». Ανάλογες εκδηλώσεις έγιναν στο παρελθόν για την Κυψέλη, την Πλάκα και τα Εξάρχεια...

■ Από το 1985 θα έπρεπε να είχε κλείσει η χωματερή του Σχιστού και όχι σε τρεις μήνες όπως ανακοινώνουν εναγωνίως οι αρμόδιοι, που τώρα παραδέχονται λακωνικά τη δηλητηρίαση του υδροφόρου (και όχι μόνο) ορίζοντα της περιοχής και αναζητούν στωικά την καινούργια περιοχή που θα «φιλοξενηθεί» ο νέος σκουπιδότοπος. Πέντε υποψήφιος («σε θάνατο») τοποθεσίες (οι δύο στα Μέγαρα και οι υπόλοιπες στον Ασπρόπυργο, στη Μάνδρα και στα Βίλια) καλούνται να δεχτούν τη νέα σκουπιδόμαζα και να απαλλάξουν όλους από τις ευθύνες μας.

■ Σύμφωνα με έρευνα που έγινε σε 1.097 παιδιά των τριών τελευταίων τάξεων δημοτικού σχολείου στην Πτολεμαίδα, διαπιστώθηκε ότι το 12,21% των παιδιών πάσχει από χρόνια βρογχίτιδα, το 11,3% από οξεία βρογχίτιδα και το 5,37% από βρογχικό άσθμα. Η ασθένεια που θερίζει τους μεταλλωρύχους είναι η πνευμονοκονίαση, αφού σε επιδημιολογικές έρευνες που έγιναν διαπιστώθηκε ότι συμπτώματα της ασθένειας είχαν 19 από τους 81 μεταλλωρύχους του Λαυρίου, 31 από τους 78 μεταλλωρύχους της Μήλου και 27 από τους 86 εργαζόμενους στα ορυχεία χαλκοπυρίτη και σιδηροπυρίτη της Ερμιόνης.

Δυστυχώς οι αναφερόμενοι αριθμοί προσφέρονται μόνο για ιατρικές μελέτες και συνέδρια.

■ Εξετάζεται η νομιμοποίηση των κτισμάτων που έχουν γίνει στα δάση, εφόσον οι ιδιοκτήτες τους (βλ. καταπατητές της δημόσιας γης) καταβάλουν ένα χρηματικό αντίτιμο. Φαίνεται ότι το περίφημο «Αν το δηλώσεις θα το σώσεις» που νομιμοποίησε έναν τεράστιο αριθμό αυθαίρετων κτισμάτων μετατρέπεται σε «Αν το πληρώσεις θα το σώσεις». Εν τω μεταξύ για τον περιορισμό (;) της αυθαίρετης δόμησης, το ΥΠΕΧΩΔΕ μελετά την δημιουργία «αστυνομίας κατασκευών»! Σύνδεση και συνεργασία με την «Πράσινη Περίπολο» της Μαδρίτης (πράσινο αστυνομικό σώμα που εφαρμόζει την περιβαλλοντική νομοθεσία) δεν έγινε γνωστή.

■ Τσελεμεντές για χρυσές και προνομιακές επενδύσεις έχει αποδεχθεί μέχρι σήμερα ο περιθώριος αναπτυξιακός νόμος 1262/82 που έχει δεχθεί τόσες τροποποιήσεις όσες και οι ανάγκες των κατά περίπτωση επενδυτών. Αυτή τη φορά οι αλλαγές του νόμου αφορούν επιδοτήσεις μόνο για τα Α' κατηγορίας ξενοδοχεία (βλ. τουρισμό υψηλής στάθμης), επιχορηγήσεις για ξενοδοχειακές μονάδες σε υποανάπτυκτες περιοχές (βλ. νότια παράλια Κρήτης, Ικαρία, Αστυνάλαϊα) και όσον αφορά τη βιομηχανία η έννοια του «νέου» νόμου αφορά τον εκσυγχρονισμό των υπαρχουσών μονάδων.

Τάσος ΣΑΡΑΝΤΗΣ

● **ΒΙΑΧΕΛΜ ΜΥΛΛΕΡ:** Το χειμωνιάτικο ταξίδι. (Ποίηση). ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΩΤΕΙΣ. Αθήνα 1989.

Σίγουρα στην Ελλάδα ο Μύλλερ δεν είναι και πολύ γνωστός, παρόλο που έχει χαρακτηριστεί σαν ένα από τους θερμότερους φιλέλληνες, αν και ποτέ ο ίδιος δεν κατόρθωσε να επισκεφθεί τη χώρα μας. Ο Μύλλερ γεννήθηκε το 1794 στο Ντέσσαυ της Γερμανίας και πέθανε το 1827 σε ηλικία μόλις 33 χρόνων. Το 1817 ξεκίνησε για ένα ταξίδι στην Ελλάδα όμως δεν μπόρεσε ποτέ να φτάσει.

Συναντήθηκε στη Βιέννη με έλληνες διανοούμενους από τους οποίους έμαθε την ελληνική γλώσσα και τα περί του πολιτισμού μας. Μετά επέστρεψε στην πατρίδα του και όταν η ελληνική επανάσταση ξεσπάσε ο Μύλλερ έγραψε τέσσερα τεύχη με δημοτικά ελληνικά τραγούδια. Πριν είχε γράψει το Χειμωνιάτικο Ταξίδι, έναν κύκλο τραγουδιών που μελλοντοπώληθηκαν αριστουργηματικά από τον Σούμπερτ. Ο Σούμπερτ που έζησε παράλληλα με τον Μύλλερ και που πέθανε κι αυτός νεώτατος σε ηλικία 31 χρόνων. Λένε πως η έξαψη κι ο πυρετός της μελοποίησης των τραγουδιών επιδείνωσε την κατάσταση του Σούμπερτ και επέπνευσε τον θάνατό του. Το «Χειμωνιάτικο Ταξίδι» αποτελεί ένα κύκλο τραγουδιών έντονα συναισθηματικών, παρά την απλοϊκή γραφή και το ιδιόζων μέτρο των στίχων. Ο θάνατος αλλάζει χρώματα σ' ένα παγερό σκηνικό, όπου ακόμα και οι μικρές στιγμές ανακούφισης ή χαράς σκιάζονται με τα πιο γκριζά χρώματα. Η ακρόαση των τραγουδιών προσφέρει σίγουρα λεπτές απολαύσεις όμως η ανάγνωσή τους δίνει τη δυνατότητα αναζήτησης της έντονης μουσικότητας και μιας υποδόσκουσας συναισθηματικής πληρότητας. Το κείμενο του βιβλίου είναι διγλωσσο, στα γερμανικά και στα ελληνικά. Το στίχημο του βιβλίου και οι πληροφορίες που δίνονται είναι επαρκείς, ενώ την μετάφραση και τον πρόλογο έχει κάνει ο Αλέξανδρος Ίσαρης.

● **ΜΙΧΑΗΛ ΤΡΑΠΕΖΑΝΛΗΣ:** Τα χνώτα των ξυπόλυτων ποιημάτων. (Ποίηση). ΑΥΤΟΕΚΔΟΣΗ. Αθήνα 1989.

Είναι η τρίτη ποιητική συλλογή του νεαρού ποιητή Μιχάλη Τραπεζανλή. Οι δύο προηγούμενες συλλογές του είχαν εκδοθεί με το ψευδώνυμο Μιχάλης Καλλονιάτης. Τα ποιήματα της συλλογής αυτής καταγράφουν μια χαμηλόφωνη πορεία εσωτερικής αγανάκτησης κι όπου οι στίχοι ξεσπάνε γίνονται ουρ-

λιαχτά διαμαρτυρίας. Οι στίχοι των ποιημάτων εκτοξεύονται με γρήγορους εναλλασσόμενους ρυθμούς σαν ανάσες ή σαν ρόγχοι μιας ασφυκτικής πίεσης. Γράφει ο ποιητής:

«Κοίτα με στα μάτια φίλε...
Γιατί φοβάμαι...
Είναι άσχημο...
Να νιώθεις μόνος...
Όταν έχεις παρέα...»

● **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ:** Τα Διηγήματα (Διήγημα). ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ. Αθήνα 1989.

Πρόκειται για ένα βιβλίο στο οποίο συγκεντρώνονται για πρώτη φορά τα δέκα διηγήματα που έγραψε ο Κώστας Χατζόπουλος. Ο Χατζόπουλος, γόνος εύπορης οικογένειας, γεννήθηκε στο Αγρίνιο το 1868 και πέθανε κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού το 1920.

Εμφανίστηκε σαν πεζογράφος στα Ελληνικά Γράμματα το 1907 κι ενώ προηγούμενα είχαν κυκλοφορήσει βιβλία του με ποιήματα.

Ο Χατζόπουλος σπούδασε νομικά, όμως ποτέ δεν ασχολήθηκε με τη δικηγορική, αναλώνοντας τη ζωή του στους κοινωνικούς αγώνες και στη λογοτεχνία. Τα δύο αυτά στοιχεία χαρακτηρίζουν έντονα το έργο του. Από τους πρώτους σοσιαλιστές στην Ελλάδα ταξίδεψε πολύ στην Ευρώπη και ήταν παρών σε κάθε αγωνιστική διεκδίκηση των κοινωνικών ομάδων. Από την άλλη η ανατροφή του και η παιδεία του προσέδωσαν στο χαρακτήρα της γραφής του έναν ιδιότυπο ρομαντισμό. Ο χειρισμός των εκφραστικών μέσων ποικίλλει, νομίζει κανείς, από τη διάθεση του συγγραφέα την ώρα της γραφής.

Δύο κόσμοι συγκρούονται εξακολουθητικά στο έργο του και περισσότερο στα διηγήματά του, ενώ ο συγγραφέας αγωνιά για να ισορροπήσει τα δυο θερία που μέσα του φωλιάζουν. Η θεματολογία είναι πάλι επηρεασμένη από τη σύγκρουση αυτή. Θέματα ερωτικά εναλλάσσονται μ' αυτά των αγώνων για κοινωνική δικαιοσύνη. Ανεξάρτητα όμως από όλα αυτά κι ενώ ακόμα οι μελετητές διαχάζονται ως προς την αξία του συγγραφέα, ο Χατζόπουλος διαθέτει μια δυνατή κι όμορφη γραφή που αδιαστικά σαρώνει χαρακτήρες και καθιερωμένα. Το βιβλίο είναι χαρακτηριστικό για την καλλιτεχνική του επιμέλεια, ενώ τη φιλολογική επιμέλεια που περιλαμβάνει μια εκτενή εισαγωγή με πληροφορίες για την ζωή και το έργο του συγγραφέα, γλωσσάρι, δι-

βλιογραφία και επίμετρο, έχει κάνει η Έρη Σταυροπούλου.

Γιάννης ΝΑΟΥΜΗΣ

● **ΧΟΡΧΕ ΣΕΜΠΡΟΥΝ:** ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Τι ωραία Κυριακή!
Μετάφραση: Μπάμπης Λυκούδης σελ. 494. Εκδόσεις «ΕΞΑΝΤΑΣ» 1989.

Εδώ και λίγο καιρό κυκλοφόρησε απ' τις εκδόσεις «Εξάντας» το μυθιστόρημα του Χόρχε Σεμπρούν «Τι ωραία Κυριακή». Είναι το έκτο βιβλίο του γνωστού Ισπανού μυθιστοριογράφου και σεναριογράφου (ταινίες σε δικά του σενάρια: Ο πόλεμος τελείωσε - Ζ - Ορολογία - Οι δρόμοι του Νότου κλπ.) που κυκλοφορεί στην Ελλάδα. Έχουν κυκλοφορήσει μέχρι τώρα το «Μεγάλο ταξίδι» 1974, το «Λευκό Όρος» 1987, και η «Αυτοβιογραφία του Φεδερίκο Σάντσεθ» 1987 απ' τις εκδόσεις «Εξάντας», το «Ο δεύτερος θάνατος του Ραμόν Μερκαντέ» 1983 εκδόσεις «Θεμέλιο» και το «Όταν χάθηκαν οι αισθήσεις» απ' τις εκδόσεις «Οδυσσέας» το 1984.

Ο Χόρχε Σεμπρούν μπορούμε να πούμε, ότι είναι ο κατ' εξοχήν συγγραφέας που σ' όλο του το έργο διαπραγματεύεται το ίδιο θέμα και διατρέχεται από μερικές σταθερές ιδέες και μοτίβα: την εξορία, την πολιτική δράση, την ολική κρίση του κομμουνισμού και την τραγωδία των καθεστώτων που οικοδομήθηκαν στο όνομά του, την αγωνία για την ανακάλυψη του ανέμφικτου. Η ζωή του ως εξορίστου στη Γαλλία, η δράση του ως μαχητή του Ισπανικού Κομμουνιστικού κόμματος, του οποίου ήταν και μέλος της κεντρικής επιτροπής, οι συνεχείς παράνομοι εισοδοί στην Ισπανία, η συμμετοχή του στην Αντίσταση κατά των Ναζί και ο εγκλεισμός του σε στρατόπεδο συγκέντρωσης, η διαγραφή του απ' το ΚΚΙ το 1964 (μαζί με τον Φερνάντο Κλαουδίν, το βασικό βιβλίο του οποίου «Η κρίση του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος» κυκλοφόρησε στη χώρα μας το 1981 απ' τις εκδόσεις «Γράμματα») και η μετέπειτα κριτική του στάση, είναι το υλικό το οποίο μετασχηματίζει σε μυθιστορηματική αφήγηση και το συνταιριάζει με το φιλοσοφικό στοχασμό πάνω στην ιστορία, την πολιτική, τη θεωρία, την παράδοση της ευρωπαϊκής κουλτούρας.

Το «Τι ωραία Κυριακή» είναι το μυθιστόρημα του εγκλεισμού του συγγραφέα απ' τους Γερμανούς στο στρατό-

πεδο του Μπούχενβαλντ. Άλλωστε η μεταφορά του εκεί, μ' όλους τους συνειρμούς και τις σκέψεις που γέννησε αυτή η μετάβαση σε έναν τόπο θανάτου, υπήρξε η αφορμή για το πρώτο του βιβλίο «Το μεγάλο ταξίδι». (Στο βιβλίο του «Αυτοβιογραφία του Φεδερίκο Σάντσεθ» αναφέρει πώς και γιατί έγραψε το «μεγάλο ταξίδι»). Η δομή, το ύφος και ο τρόπος ανάπτυξης της αφήγησης είναι ίδια μ' αυτά των προηγούμενων έργων του: με βάση ένα γεγονός, μια χρονική και ιστορική στιγμή παρακολουθούμε μια συνεχή πυροδότηση της μνήμης και το ξετύλιγμά της σε διαδοχικά και αλληλοπάλαια στάδια. Η Κυριακή του τίτλου, είναι μια συγκεκριμένη Κυριακή του Δεκεμ-

■ Εδώ και ένα μήνα περίπου, η ιδιωτική τηλεόραση είναι παρ' όλα αυτά πραγματικότητα. Απ' τις 20 Νοεμβρίου το MEGA CHANNEL άρχισε τη λειτουργία και την εκπομπή του προγράμματός του. Ταυτόχρονα βέβαια οι έννοιες της ιδιωτικής και ελεύθερης τηλεόρασης σχηματοποιήθηκαν σε ένα συγκεκριμένο μοντέλο δομής και αντίληψης, που είναι αναπαραγωγή αυτού των ξένων ιδιωτικών καναλιών και το οποίο θα κυριαρχήσει μάλλον στον τηλεοπτικό χώρο των media.

Το μοντέλο αυτό είναι δομημένο με άξονα τη στενή σχέση υψηλής θεαματικότητας και εισροής διαφημιστικών κεφαλαίων. Το πρόγραμμα του MEGA CHANNEL για να πετύχει την υψηλή θεαματικότητα η οποία είναι αναγκαία προϋπόθεση για την έλξη της διαφήμισης, αποτελείται από το είδος των εκπομπών εκείνων που έχουν δοκιμαστεί μ' επιτυχία σ' όλο τον κόσμο, είναι προσίτες και καταναλώσιμες, ικανοποιούν τη δίψα για θέαμα και επιτυγχάνουν την πρόσδεση του κοινού στον τηλεοπτικό δέκτη.

Έτσι λοιπόν, στις ογδονταδύο και μισή ώρες προγράμματος που εκπέμπει συνολικά την εβδομάδα το MEGA CHANNEL, τα είδη των εκπομπών και ο χρόνος τους κατανομούνται ως εξής:

46,5 ώρες τηλεοπτικές σειρές (σαπουνόπερες, περιπέτειες, κωμωδίες κλπ.)
14 ώρες κινηματογραφικές ταινίες
5 ώρες βίντεο-κλιπς
5 ώρες αθλητικές εκπομπές
3,5 ώρες τηλεπαιχνίδια
3,5 ειδήσεις (με άλλα 3 πεντάλεπτα καθημερινά)
2 ώρες συνεντεύξεις-συζητήσεις
1 ώρα σώου (μουσική-χορός-σκετς)
1 ώρα παιδικές εκπομπές (στρουμφ-μπίπετ)
1 ώρα ντοκυμαντέρ

Η διάρθρωση δε του καθημερινού προγράμματος και η κατανομή των εκπομπών σε υποτυπώ-

θρίου του '44 στο στρατόπεδο του Μπούχενβαλντ. Εκκινώντας απ' την ανάμνηση αυτής της Κυριακής και έχοντάς την ως βάση της αφήγησής του, η μνήμη του συγγραφέα ξετυλίγεται και διατρέχει τον τόπο και το χρόνο της ιστορίας, τόσο της προσωπικής του, όσο κι αυτής των συγκρατούμενων του, των συντρόφων του, της πορείας του ευρωπαϊκού κομμουνιστικού κινήματος.

Οι πρακτικές και οι εμπειρίες της ζωής και της οργάνωσης του στρατοπέδου, οι κρατούμενοι και οι εξουσιαστές, οι κομμουνιστές του στρατοπέδου, ο αντίχτυπος των ιστορικών γεγονότων (είναι χαρακτηριστική η αντίδραση του αφηγητή αλλά και άλλων όταν μαθαίνουν τη συντριβή του ΕΛΑΣ απ' τους Άγγλους το Δεκέμβριο του '44), η συνεχής απειλή του θανάτου, διαπλέκονται με εικόνες ζωής πριν τον εγκλεισμό, με περιγραφές αντίστασης κατά του Ναζισμού,

ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΚΑΝΑΛΙ

Η MEGA-ΛΗ

δεις ζώνες, είναι τέτοια ώστε να απευθύνεται με τη σειρά σ' όλες τις κατηγορίες του πληθυσμού (νοικοκυρές, παιδιά, έφηβοι, όλη η οικογένεια) που απαρτίζουν δυνητικά το τηλεοπτικό κοινό, ανάλογα με τις ώρες παρουσίας τους στο σπίτι. Έτσι το μεσημέρι προβάλονται σαπουνόπερες («Κατακτήσεις»), ακολουθούν σειρές για παιδιά και νέους (όπως «Ταρζάν», «Ντιούκς», βίντεο-κλιπς) και μετά απ' τις 17.30 έως τις 20.00 εκπέμπονται καθημερινά απ' τη Δευτέρα έως την Παρασκευή χαρακτηριστικές σαπουνόπερες («Δικαίωμα στην αγάπη», «Καπιτόλ», «Φάλλον Κρεστ»). Απ' τις 21.00 δε ως το τέλος του προγράμματος η μια σειρά διαδέχεται την άλλη. Όπως βλέπουμε το πρόγραμμα του MEGA CHANNEL κυριαρχείται από όλα αυτά απ' τα σήριαλ, τα περισσότερα των οποίων είναι αμερικανικής παραγωγής, και χαρακτηρίζεται από μια καταγινετική ροή διαδοχής της μιας σειράς απ' την άλλη, η οποία δεν αφήνει κυριολεκτικά τον τηλεθεατή να πάρει ανάσα. Σ' αυτήν την αντίληψη για το τηλεοπτικό πρόγραμμα η ενημέρωση και η επιμόρφωση φαντάζονται περιττές, γι' αυτό και έχει διατεθεί τόσος λίγος χρόνος (3,5 ώρες την εβδομάδα ειδήσεις, 2 ώρες συνεντεύξεις, 1 ώρα ντοκυμαντέρ).

Στην πραγματικότητα όμως κυρίαρχος του προγράμματος είναι η διαφήμιση. Άλλωστε όλος ο μηχανισμός στήθηκε ακριβώς γι' αυτό. Αμέτρητα διαφημιστικά σποτς εκπέμπονται καθημερινά. Το MEGA CHANNEL υιοθέτησε μάλιστα πλήρως τη διαφημιστική στρατηγική των ξένων καναλιών εκπέμποντας σήηνες στο ενδιάμεσο ταινιών ή σειρών. Για παράδειγμα οι ελληνικές ταινίες που έχουν υψηλή

με τα διώματα του στελέχους του παράνομου ΚΚΙ, με την κρίση του μαρξισμού και τις εσωτερικές διαμάχες. Την αφήγηση συμπληρώνουν οι αναφορές στον Γκαίτε, σύμβολο του ευρωπαϊκού πολιτισμού που έζησε στο ίδιο εκείνο μέρος του ίδιου αυτού πολιτισμού, αλλά και στον Λέον Μπλουμ, του Λαϊκού Μετώπου που ήταν εξόριστος στην ίδια περιοχή απ' τους Ναζί. Όλα αυτά όμως ειδικά από μια συγκεκριμένη οπτική γωνία. Το πρώτο του βιβλίο, «Το μεγάλο ταξίδι», όπως λέει ο ίδιος στη σελ. 489 «*αρθρώνεται σιωπηρά, χωρίς να το διαλαλεί, σε μια κομμουνιστική σύλληψη του κόσμου. Όλη η αλήθεια της μαρτυρίας μου είχε ως σιωπηρή αλλά εξαναγκαστική αναφορά στον ορίζοντα μιας μη αλλοτριωτικής κοινωνίας μιας κοινωνίας χωρίς τάξεις στην οποία τα στρατόπεδα θα ήταν αδιανόητα*». Τώρα όμως ο Σεμπρούν έχει διαπιστώσει

με φρίκη ότι ο ορίζοντας του πραγματωμένου κομμουνισμού ήταν «*εκείνος του Γκουλάγκ*». Γι' αυτό ακριβώς το λόγο στο μυθιστόρημα αυτό, που έχει ως αντικείμενο και ως αφετηρία, ένα ναζιστικό στρατόπεδο, ενυπάρχει ως συνεχής αναφορά, ως αναγκαία υπόμνηση το Γκουλάγκ, το σύστημα των σταλινικών στρατοπέδων συγκέντρωσης. Καταγγέλλοντας τη βιωμένη απ' αυτόν φρίκη, καταγγέλλει κι αυτήν που αγνοούσε τότε αλλά την υφίσταντο εκατοντάδες χιλιάδες άλλοι και την υπέστησαν και αρκετοί πρώην συγκρατούμενοί του, όταν γύρισαν στις χώρες του λεγόμενου «σοσιαλιστικού στρατοπέδου».

Το μυθιστόρημα και ο συγγραφέας του, μέσα απ' τους καπνούς των κρεματορίων του Μπούχενβαλντ, αλλά και τον παγωμένο αέρα του Γκουλάγκ, καταδεικνύουν την αγωνία και το αδιέξοδο

του μεταπολεμικού ανθρώπου.

Κώστας ΚΑΡΑΚΩΤΙΑΣ

ΕΝΤΥΠΑ

● ΟΔΟΣ ΠΑΝΟΣ: Τεύχος 45, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1989

Το εργοτάξιο εξαιρετικών αισθημάτων του Γ. Χρονά κυκλοφόρησε αυτή την φορά με ένα αφιέρωμα στον πρόσωπα, εκλιπόντα ζωγράφο Γιάννη Τσαρούχη. Είναι ένα τεύχος γραμμένο ουσιαστικά από τον ίδιο τον ζωγράφο, αφού περιλαμβάνει κείμενα, συνεντεύξεις και ποιήματα του Τσαρούχη, τα οποία συγκέντρωσε από άλλους ή είχε στην κατοχή του ο Γ. Χρονάς, μια και δούλεψε ο ίδιος για τέσσερα χρόνια κοντά στον ζωγράφο.

Τα κείμενα αγγίζουν θέματα όχι μόνο της τέχνης του μα και του περιγύρου της ζωής του. Άλλωστε ο Τσαρούχης που πολλοί τον γνωρίζουν περισσότερο από αυτά που κατά καιρούς έλεγε, παρά από την ίδια την ζωγραφική του, ήταν ζωντανός και ενεργός παρατηρητής των δρώμενων μιας γρήγορα εξελισσόμενης κοινωνίας. Η ευρύτητα του πνεύματός του του έδινε την ευχέρεια να κινείται με άνεση σε πολλούς τομείς της ζωής.

Το τεύχος είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον και αξίζει επίσης να σημειώσουμε την επιμονή του εκδότη να χρησιμοποιεί το πολυτονικό σύστημα, πράγμα που για μας αποτελεί αισθητική απόλαυση στην ανάγνωση.

Ας δούμε όμως τι έγραψε ο Τσαρούχης για την οικολογική καταστροφή των Αθηνών:

«Όταν το σαλόνι είναι σε κακό χάλι είναι κωμικό να διακοσμούμε, πνευματωδώς, το αποχωρητήριο. Ο νοών νοείο!»

Περιοδικά

● Το ειδύλλιο μεταξύ λογοτεχνίας και αριστεράς, ανανεωμένο από την τροφοδοσία της πολιτικής επικαιρότητας επανατονίζει εκείνα τα στοιχεία που περιγράφηκαν με τον όρο σοσιαλιστικός ρεαλισμός. Μ' αυτήν την αποσκευή η Μ. Δούκα (Δέντρο) προσπαθεί να μας ξεναγήσει στα δρώμενα του κοινωνικού σώματος. Με μια αναπαράστατική μέθοδο, παραμορφωμένη από την πολιτική επιλογή, δανείζεται φωνές για την κατασκευή της δοξολογίας κάποιων πολιτικών προσώπων και τον σηματοποίηση κάποιων άλλων.

Μήπως αυτό το λογοτεχνικό ρεύμα δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τις υπηρεσίες του στην πολιτική; Και κατά συνέπεια χωρίς την καταστροφή του πάθους της έκφρασης;

Καθώς μια ιδιότητα της τέ-

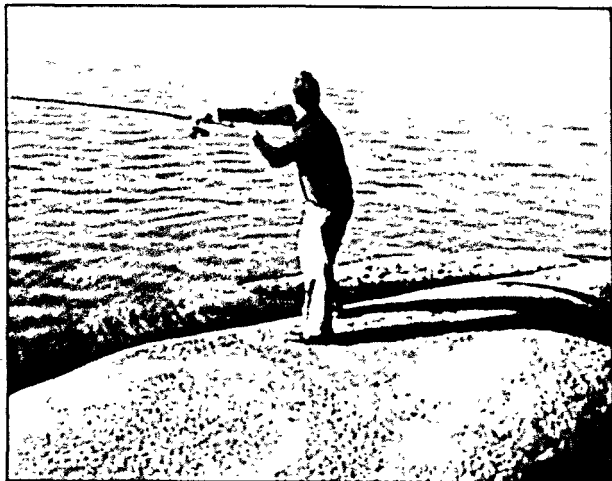
χνης είναι ο ενδιάμεσος χώρος μεταξύ αίσθησης και νόησης η κ. Δούκα το εκλαμβάνει εντελώς επίπεδα.

Ενώ θα 'πρεπε να 'ναι ηθικά υπέρ των αδύνατων ηρώων της είναι πολιτικά υπέρ των μικρών-αδύνατων κομμάτων και βεβαίως η μόδα καταδράχει τον κ. Κύρκο μ' ένα ρέοντα λόγο υποστηριγμένο από ζουμερές λαϊκές κουβέντες που μάζεψε στα χωριά της Κρήτης - τις καθαρίζει με τον τρόπο της έτσι ώστε ν' αποκαθιστά τις σημασίες ακόμα και των πιο βρωμερών λέξεων

όπως «καθάρματα» και να τις κάνει τίτλο του άρθρου της που έδωσε στο περιοδικό Δέντρο.

Προτείνουμε το επόμενο βήμα της κ. Δούκα να είναι ανάλογο με το προηγούμενο βήμα του κ. Θεοδωράκη να πολιτευτεί κι αυτή με το κόμμα που προημά για να ταυτιστεί στο πρόσωπό της τέχνη και πολιτική. Ας μπει στη θέση των ηρώων της για ν' απαλλάξει τα γραφιά της απ' τα πολιτικά πρόσωπα. Ή την απαλλαγή των πολιτικών προσώπων από τη θέση των ηρώων της...

Χρ. Ηλ.

ΜΕΓΑΛΕ

Η πάλη των ονομάτων

■ Οι εστίες που «παράγουν» πολιτισμό ζωογονούν ή φράσσουν τους «όρους ζωής» σήμερα; Οι μονοφωνικές εκφωνήσεις περί ποίησης, πεζογραφίας, ζωγραφικής, μουσικής, κ.ά. τι συνιστούν καθώς τυπώνονται αγνώστως η μια την άλλη; Μήπως στόχος και επιδίωξη των ασχολουμένων με τα πολιτιστικά είναι να παραχθεί μια εξουσία, κάποια ισχύ γύρω απ' ονόματα ή ομάδες;

Το πομπώδες και υπερβολικό, το άνευρο και απνευμάτιστο, που διακρίνουμε στις παρεμβάσεις προσωπικοτήτων τι πρόβλημα συνιστά, ή τι αντισταθμίζει; Σε ποιον αστερισμό αιωρείται ή ποιους «όρους ζωής» καθρεφτίζει ο «θεατράνθρωπος» Β. Παπαβασιλείου όταν εξηγεί το δράμα του: «Ξέρω ότι ανήκω στους καλύτερους αυτού του τόπου. Γι' αυτό πληρώνω» (Ελευθεροτυπία).

Η παλαισημερολογιτική διακρίση τέχνης και ζωής επαναδιατυπώνεται στο απλοϊκό σχήμα:

«Παλιότερα θλέπαμε συχνά στον ημερήσιο τύπο, πορτρέτα καλλιτεχνών, συνεντεύξεις, σχόλια λογοτεχνών. Τώρα όλοι εκτοπίζονται από τις φωτογραφίες των μάντζερ, των βιομηχάνων, των χρηματιστών» (Δαβθέτας, περ. ΛΕΞΗ).

Τι ειρωνεία! Το απόσπασμα φιλοξενείται σ' ένα τεύχος (της ΛΕΞΗΣ) αφιερωμένο εξ ολοκλήρου σ' ένα σύγχρονο ποιητή!

Συνεχίζοντας την ξενάγησή μας στο ίδιο περιοδικό ξεχωρίζουμε την παρέμβαση του κ.

Τσακνιά και σαν μια έμμεση απάντηση σ' όσα περιγράφει ο κ. Δαβθέτας. Στην «κρίση του βιβλίου» ο κ. Τσακνιάς επαναδιατυπώνει έναν γνωστό και άγονο διδακτισμό υπερρετώντας την ανάδειξη ή τη διαφήμιση ενός πρώην διαφημιστή. Και ιδού το νόημα που συνάντησε ο κριτικός της λογοτεχνίας στον συγγραφέα Ν. Δήμου: «ο Ν. Δήμου - όπως προκύπτει από τα βιβλία του - είναι πολύ ενημερωμένος, πολύ καλλιεργημένος, πολύ σκεπτόμενος άνθρωπος» (ΛΕΞΗ).

Συμπληρώνοντας το πορτρέτο του κρινόμενου ο κ. Τσακνιάς μας ενημερώνει για μια πνευματικότητα που αστραποβολεί στεγασμένη: «για την ακρίβεια: στην ντισκέτα - από τις 3 ως τις 12 Ιουλίου 1988».

Έτσι, τα προλογικά μας ερωτήματα βρίσκουν κάποια ψήγματα απαντήσεων όταν η αμηχανία μας από παρόμοιες πολιτιστικές παρεμβάσεις δεν διχοθετούνται στην αδιαφορία και στην οργή.

Και εδώ ένα νοσταλγικό παράπονο για την απουσία μιας ομαδικής Τέχνης (π.χ. Καραγκιόζης) που μας στερεί από εκείνες τις «ανοησίες» που διακωμωδώντας την πραγματικότητα «κυριολεκτούν σ' ένα επίπεδο βάθους».

Σαν μια τέτοια «ανοησία» μπορούμε να εκλάβουμε την ηχητική και νοηματική εκφορά της λέξης ΜΕΓΑΛΕ!!! Με την αμφίσημη χρήση της λέξης καθώς χρησιμοποιείται εξ ορισμού σαν έπαινος ενώ περιέχει νοηματικά ένα υβριστικό περιεχόμενο.

Χρήστος ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΗΧΑΝΗ

Θεματικότητα διακόπτονται αρκετές φορές για διαφημίσεις. Επιτυγχάνεται έτσι η εισροή περαιοτέρων διαφημιστικών κεφαλαίων στο κανάλι, αλλά και ο εθισμός του τηλεθεατή στην εύκολη αποδοχή του μηνύματος και η διαμόρφωσή του σε άκριτο καταναλωτή εμπορευμάτων.

Έχουμε λοιπόν το κλασικό μοντέλο της ιδιωτικής τηλεόρασης, με ένα «έξυπνα» συγκροτημένο πρόγραμμα, με σαφείς και συγκεκριμένους εμπορικούς (και όχι μόνο) στόχους, προδύπωση των οποίων είναι ο τηλεοπτικός εθισμός και η ενίσχυση της τάσης για ατομικοποίηση και παθητικοποίηση του κόσμου. Είναι αρκετά χωρίς βέβαια για να εκτιμήσουμε την υποδοχή του απ' το κοινό. Όλες οι ενδείξεις όμως κατατείνουν ότι ήδη το MEGA CHANNEL κατέκτησε την πρώτη θέση θεματικότητας, όπως διακηρύσσουν άλλωστε και οι διαφημιστικές καταχωρήσεις του. Μπορούμε όμως να επιβεβαιώσουμε την αποδοχή που συνάντησε εκ μέρους του τύπου, ο οποίος θεθαίρει καιρό πριν την έναρξή του, προετοίμαζε το έδαφος. Το πρόγραμμα του MEGA CHANNEL συγκεντρώνει πια τα επιδοκμαστικά σχόλια των εφημερίδων και κυρίως βέβαια αυτών των εκδοτών που συμμετέχουν σ' αυτό. Οι τηλε-«κριτικοί» αγωνίζονται με ενθουσιασμό ποιος να ξεπεράσει τον άλλον σε επαίνους και φωνές θαυμασμού. Μερικές φορές υπερβάλλουν και στηρίζουν τόσο εξώφθαλμα το κανάλι των εργοδοτών τους ώστε έχουν φθάσει στο σημείο, για να εισπράξει προφανώς περισσότερη θεματικότητα το MEGA, να ζητούν το κλείσιμο των δορυφορικών καναλιών, όταν αυτοί οι ίδιοι μέχρι πρότινος ήταν υπέρμαχοί τους και σε κάθε αλλαγή ή κλείσιμο ξένου

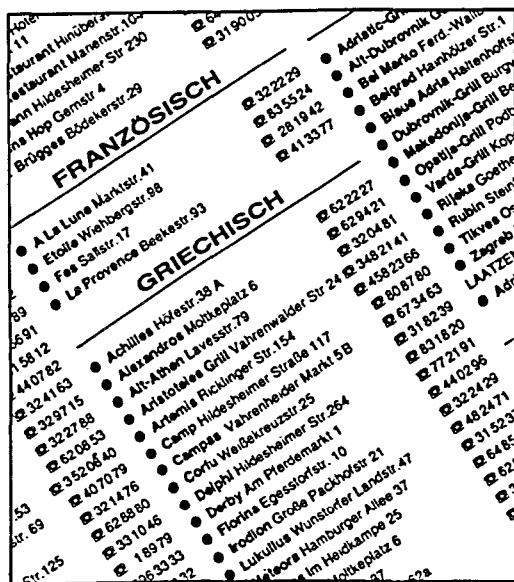
σταθμού, αναζητούσαν εναγωνίως ύποπτες κυβερνητικές προθέσεις. Ενδεικτική είναι η περίπτωση της στήλης τηλε-«κριτικής» της «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ». Εκείνη όμως που έχει ξεπεράσει κυριολεκτικά τον εαυτό της είναι η Μαρία Παπαδοπούλου των «ΝΕΩΝ», η οποία στο πρόσφατο παρελθόν ήταν οξύτατη στις κριτικές της σχετικά με την ποιότητα των προγραμμάτων της ΕΡΤ και ιδιαιτέρως με τις σαπουνόπερες τύπου «Δυναστείας» και «Τόλης και γιοιέας». Έτσι την 23-11-89, τρεις μέρες μετά την έναρξη του MEGA CHANNEL, αφού πρόλαβε να διαπιστώσει κιόλας «Σεβασμό στον τηλεθεατή», όπως τιτλοφορεί την κριτική της μας διαβεβαιώνει ότι «κάποιος πανέξυπνος ιδιωτικός εγκέφαλος έχει επιλέξει από την παγκόσμια παραγωγή μια ξεχωριστή σειρά θεμάτων, τα οποία λειτουργούν θαυμάσια ενταγμένα μέσα σε άψογα χωρισμένες ζώνες», καλωσορίζει την «παρουσία αμερικανικών παραγωγών, οι οποίες ενώ κατατάσσονται εύκολα στην κατηγορία της σαπουνόπερας, καταφέρνουν να ξεχωρίζουν χάρη στο προσεγμένο γύρισμα και την μυθιστορηματική τους υφή, όπως συμβαίνει με το «Φάλλον Κρεστ» μ' αποτελέσματα όπως με χαρά καταλήγει την «πλήρη απορρόφηση και ανυπαρξία διαθέσεως για απόδραση προς άλλα κανάλια».

Μπορεί η απολαυστική αυτοκριτική της κριτικού των «ΝΕΩΝ» για όσα έγραφε παλιότερα για τις αμερικανικές σαπουνόπερες της ΕΡΤ να μας προκαλεί θυμωδία, πιστοποιεί όμως δυστυχώς την οδυνηρή πραγματικότητα της νέας εποχής: την απουσία δηλαδή κριτικών φωνών σε μαζικό επίπεδο εναντίον της οργάνωσης και της κυριαρχίας των μηχανισμών παραγωγής του φαντασιακού, αποθέωση των οποίων και μοντέλο των άλλων που ετοιμάζονται είναι το MEGA CHANNEL.

Κώστας ΚΑΡΑΚΩΤΙΑΣ

Συντροφιά μέσα στη φυλακή μου ακούω μια γλυκιά φωνή, «πετράδι» είσαι μαζί μου, όχι δεν κλαίω το πίνω με υπομονή και τούτο το ποτήρι σ' αυτούς που με ταλαιπωρούν δεν κάνω το χατίρι ζω από τούτη τη ζωή την κάθε της στιγμήν και αν είναι νύχτα σκοτεινή

που μου διαθέτεις. Ίσως κάποια μέρα σε δικαιώσω. Δεν έχεις κάνει λάθος. Είμαι αυτός που υπογράφω. Πιο πίσω όμως υπάρχουν τόσα ίσως κάποτε νιώσεις μεγάλη έκπληξη. Ο χρόνος δικαιώνει πάντα. Σου χρωστώ κάτι να θυμάσαι. Προς το παρόν καλό Χειμώνα. Κάποιος φίλος έγραψε και μου χάρισε ένα ποίημα, τον

αίμα του. Πανικός μέσα στα μάτια σου. Η μάσκα έπεσε, το προσκλητήριο στάληκε! Θα χορέψω όλη τη νύχτα στο λοφίσκο, θ' αρπάξω το φεγγαρένιο λουλούδι να φωτίζει τον παθιασμένο ΚΟΣΜΟ μου!!

ΜΑΓΔΑ-ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΣΑΥΡΑ
□□□□□□□□□□□□□□□□

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Από ποια νυχτερινή προσευχή να το άκουγε και από τίνος ποταμού το σιγανό πέρασμα; Ποια φλογέρα να το 'στελνε στο πρώτο άστρο της νύχτας του για να τ' ακούσει; Ποιος ανηφορικός δρόμος να έτριζε τη μηχανή του στις νότες αυτές; Ποιος πωμένος φαντάρος να του το 'δειχνε; Ποιος να του το 'λεγε

όταν ταξίδευε με τον Κουκ στις νότιες θάλασσες και τα σκασμένα κρύα χείλη του μια σταγόνα άφηναν πάνω στο μεγάλο ναυτικό χάρτη με τις πολλές χαραγμένες πορείες. Μα ο Θεός του νότου της κρύας υγρής φωτεινής νύχτας του του 'πε για το κόκκινο σημάδι πάνω από τον 40° παράλληλο και αγκαλιά με το 23° μεσημβρινό. Και το 'βλεπε κάθε νύχτα και ξεσταινότανε. Και του 'λεγε ο Θεός ότι είναι κόκκινο από αυτόν. Και έκλαιγε. Και οι άλλοι παράλληλοι καταδικασμένοι να ζηλεύουν για πάντα το μικρό του κόκκινο σημάδακι

Kiss and Smile

□□□□□□□□□□□□□□□□

απαντήσεις

Στη Μάγδα Λιθαδά

Είναι αυτή η ίδια η ζωή που σε τρομάζει. Είναι αυτός ο χώρος που σε καταπιέζει. Είναι αυτή σου η μετριότητα που σε ισοπεδώνει και σ' εκμηδενίζει. Είναι αυτοί οι άνθρωποι που δίπλα σου περνούν και φεύγουν. Είναι αυτό το κενό που νιώθεις κάθε μέρα ανίκανη ν' αντισταθείς να «μετρηθείς» μαζί του. Κλεισμένη στον εαυτό σου ονειρεύεσαι, νοσταλγείς κι ούτε που πολεμάς, παρά μονάχα εκστασιάζεσαι στη στιγμή.

Φιλοσοφείς, αηδιάζεις, συρρικνώνεσαι στην αθάνατη σκιά των τειχών της προστασίας της ψευδαίσθησης, της μέθης του επιθυμητού. Υπάρχεις λες: υποσχόμενη, αποδειχνοντας 'Άραγε τι και σε ποιους; Είναι καλό ή κακό; και συ απαντάς ως σωτήρ ως γνώστης. Ρόλοι καθημερινού έργου θιάσου. Περιθώριο ειδικών κοινωνολόγων λογικής κοινής, κοινωνικότατης της πλειοψηφίας ανικανότητα της γενικότητας, που δεν ζητώ, δεν ζήτησα και που πάντα αυτόκλητα προβάλλεις. Κουράστηκες να θλέπεις αυτό που «πρέπει» γιατί απλά κάποιοι άλλοι σε

θάζουν να θλέπεις, ν' ακούς, να «αισθάνεσαι» να υπακούς, να συγκρατηθείς, να πεθαίνεις κάθε μέρα. Κουράστηκες ν' αμύνεσαι μονάχη, ν' αντιστέκεσαι μονάχη στην καθημερινότητα της ρουτίνας. Σαπίζει περιμένοντας τις ουτοπίες στα κελεύσματα της αγέλης χάνοντας έτσι την πραγματικότητα.

ΣΙΩΚΑΣ ΑΛΕΞΗΣ

Είναι συνήθεια τα μακρόπνοια ποιήματα φιλενάδα. □□□□□□□□□□□□□□□□

Για τον Δήμο Χάτζα (τ. 82): Τι ασυναρτησίες είναι όλα αυτά που γράφεις; Δεν βγαίνει νόημα. Έγραψες τόσα πολλά και, δυστυχώς, δεν μπόρεσες να δώσεις στον άλλον να καταλάβει τι ακριβώς θέλεις, τι ακριβώς ζητάς. Ποιο είναι το μήνυμά σου; Σε ποιον, ή σε ποιους απευθύνεσαι; Γι' αυτό, αν θέλεις, ξαναγράψε με λογική σειρά και... χωρίς αηδίες.

Ένας από τα Εξάρχεια. □□□□□□□□□□□□□□□□

Δημήτρης (Αλ.) Έλαβα αργά το μήνυμά σου. Την τελευταία φορά που μίλησαμε στο τηλέφωνο είπες πως είσαι στη Χερσόνησο. Τώρα πού είσαι; Γράψε μου (Κρυστάλλη 38, Βύρωνα).

Σόνια

□□□□□□□□□□□□□□□□

θα έρθει κι η αυγούλα
Ο φυλακισμένος
□□□□□□□□□□□□□□□□

Πετράδι ακριβοθώρητο. Άρχισες να ξετυλίγεις τα κομμάτια του εαυτού σου. Μου έδωσες μέσα σε λίγες αράδες μια εικόνα σου. Είναι παρήγορο να δίνεις σε κάποιο άγνωστο αυτό που ίσως κρύβεις από το περιβάλλον σου. Άνοιξε και θίξε ότι και όσα θέλεις. Εγώ δεν θα σε προδώσω. Οι εμπειρίες σου οι πικρές φτιάξαν αυτό που είσαι, μπορεί να σε καταλαβαίνω, να υποθέτω, να παραθέτω. Αυτό όμως έχει και τα αρνητικά. Ο νους ζητά κι άλλα, η σκέψη τρέχει. Σε φτάνει σε βρίσκει και ξανά εδώ γυρνά γεμάτη φρίκη. Παράλληλοι δρόμοι, παράλληλες σκέψεις, παράλληλοι πόνοι. Σ' ευχαριστώ για το χρόνο

ευχαριστώ και έχω απλά να προσθέσω πως στις ψηλές κορφές φτάνουν και τα σαλιγκάρια ΕΡΠΟΝΤΑΣ και ΓΛΥΦΩΝΤΑΣ. Χαιρετώ όλους σας για μια φορά ακόμη. Μου είναι δύσκολο πολύ να επικοινωνώ μαζί σας να θυμάστε όμως πως είμαι εκεί κοντά σας στα ΠΑΡΑΛΟΓΑ και τα υπέροχά σας.

Ο φυλακισμένος
□□□□□□□□□□□□□□□□

Το κακό βρίσκει το έμβλημά του στο φίδι. Τα ερπετά ασκούν μια ιδιόμορφη γοητεία, έναν αγιάτρευτο φόβο. Φοβάμαι! Μη με πλησιάζεις! Η εικόνα που μου δίνεται είναι το γυμνό σου πρόσωπο. Μέγιστη σκοτεινή δύναμη κυβερνάει τον επαναστατημένο άνθρωπο. Τον εξεγείρει κυκλοφορώντας υπόγεια μέσα στο

Από τις εκδόσεις **ΕΚΑΤΗ**
Γ' Σεπτεμβρίου 91 ☎ 8837.343

κυκλοφόρησαν δύο νέα βιβλία.
ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ
με προλεγόμενα του Ρένου Αποστολίδη
και εικονογράφηση του ζωγράφου
Γιώργου Πανουτσόπουλου

και οι **ΔΕΡΒΙΣΣΑΙ** του Β. Μιρμύρογλου
που εκδίδεται για δεύτερη φορά
φροντισμένη από τον Κώστα Νικολάκη
αποτελούν μια αδιάσπαστη συνέχεια
στο πραγματικά επιτυχημένο εκδοτικό του έργο.

ΣΧΗΜΑΤΗ

Του Μ.Ν. ΡΑΠΤΗ

Η κατάρρευση

● Το τέλος αυτού του αιώνα θα καταγραφεί κυρίως, κατά πάσα πιθανότητα, σαν εκείνο της θεαματικής κατάρρευσης του σταλινισμού. Έτσι θα κλείσει ο κύκλος των επαναστάσεων που έγιναν στο όνομα του προλεταριάτου και του σοσιαλισμού, «διευθυνόμενες» από κόμματα αναφερόμενα στον επαναστατικό μαρξισμό.

Δεν μπορούμε να πούμε ακόμα αν η κατάρρευση του σταλινισμού θ' ανοίξει την προοπτική νέων επαναστάσεων, που θ' αποτέλειωναν αυτή τη φορά το έργο εκείνων, που γρήγορα παραμορφώμενες και προδομένες, στην πραγματικότητα μπλοκάρησαν το δρόμο προς τον σοσιαλισμό, και οδήγησαν αντίθετα στη δημιουργία μιας νέας κοινωνικής κατηγορίας, την κρατική γρα-

φειοκρατία και το γραφειοκρατικό κράτος. Ή αν θρυσκόμαστε μπροστά σε μια επέκταση του καπιταλισμού, ακόμα και στο χώρο που κατείχαν έως τώρα τα γραφειοκρατικά κράτη.

Καινούργια ζητήματα πρωταρχικής σημασίας μας τίθενται τώρα, στα οποία είναι αναγκαίο ν' απαντήσουμε ξεκάθαρα, αντικειμενικά, χωρίς μάταιες προσπάθειες να δώσουμε μια «καθησυχαστική» απάντηση. Αλλά το καθήκον αυτό δεν είναι εύκολο, και οπωσδήποτε είναι αδύνατο να το αντιμετωπίσουμε στο σύνολό του, αλλά μερικά και από συνεχιζόμενες προσεγγίσεις.

Υπάρχει πρώτα-πρώτα η ανάγκη να διαπιστώσουμε ότι το σύστημα του σταλινισμού καταρρέει σ' ολόκληρη την έκτασή του, στην ΕΣΣΔ, τις άλλες ευρωπαϊ-

κές ανατολικές χώρες, την Κίνα, για να μην μονεύσουμε τα κυριότερα οχυρά του. Αλλά καταρρέει επίσης στην έκφρασή του από τα διάφορα κομμουνιστικά κόμματα, που χάνουν διαρκώς την ταυτότητά τους και την ικανότητά τους να επαναπροδιοριστούν. Τα κόμματα αυτά είναι τώρα προορισμένα να σιγοσβύνουν, περισσότερο ή λιγότερο αργά, εκτός εάν στην ΕΣΣΔ μια δεύτερη κοινωνική επανάσταση κατορθώσει ν' αποφυγεί την αποσύνθεσή της και να σταθεροποιήσει ένα καθεστώς που να εξελίσσεται προς την κατεύθυνση της κοινωνικής αυτοδιαχειρίσιμης δημοκρατίας. Αλλά ακόμα και σ' αυτή την περίπτωση, θα πρόκειται για καινούργια «κομμουνιστικά» κόμματα, ή με άλλο τίτλο.

Η κατάρρευση του σταλινισμού είναι καθολική σ' όλους τους τομείς: οικονομικό, πολιτικό, πολιτιστικό. Γενικεύεται με μια εξαιρετική ταχύτητα και μεταβάλλεται σε χάος και σύγχυση απ' άκρου εις άκρο της επικράτειάς της. Η τυπική αιτία αυτής της κατάρρευσης υπήρξε η ανάδειξη στην εξουσία του Μ. Γκορμπατσόφ και της περεστρόικα το 1985. Αλλά είναι τώρα καθαρό πως η ανάδειξη αυτή εξέφραζε το εκρηκτικό αδιέξοδο στο οποίο είχε φτάσει η γραφειοκρατική σοβιετική κοινωνία, αδιέξοδο που μια πτέρυγα της ηγετικής γραφειοκρατίας είχε αρκετά συνειδητοποιήσει. Παίρνοντας έτσι την πρωτοβουλία να εμφανίσει το κόμμα σαν αυτό που προωθεί απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, η ομάδα αυτή ή το ρεύμα της ηγετι-

κής γραφειοκρατίας, θεωρούσε ότι ήταν δυνατόν να διατηρήσει την εξουσία το κόμμα και να ελέγχει τις εξελίξεις. Έχοντας πλήρη συνείδηση του βάθους της κρίσης, καθώς και των μεταρρυθμίσεων που χρειαζόνταν, όπως όμως και των κινδύνων που ενείχε αυτή η προσπάθεια, την αποκάλυψε «επανάσταση» και μάλιστα «κοινωνική επανάσταση», επιχειρώντας να την καθοδηγήσει χάρη σ' ένα κόμμα «ανανεωμένο» και πάντα μέσα στο πλαίσιο του Ομοσπονδιακού Κράτους της ΕΣΣΔ. Επρόκειτο για μια χωρίς προηγούμενο επιχείρηση, πολύ ριψοκίνδυνη. Επρόκειτο να καθοδηγηθεί μια «Επανάσταση από τα πάνω», πάντα από το κόμμα, και μέσα στο υπάρχον εθνικό πλαίσιο της ΕΣΣΔ.

Διστάζοντας στην αρχή αν έπρεπε να αρχίσει κανείς από οικονομικές μεταρρυθμίσεις κατά τον τρόπο μιας ΝΕΠ, ή καλύτερα από πολιτικές μεταρρυθμίσεις, σχετικά γρήγορα η ηγεσία θέλησε να συνδυάσει τις δυο με προτεραιότητα ωστόσο στη μεγαλύτερη δυνατή ισχυροποίηση της εξουσίας και της ασφάλειας του Μ. Γκορμπατσόφ. Δηλαδή του προσώπου που από ανάγκη κατελάμβανε τη θέση ενός βοναπάρτη μιας ομάδας αντιπροσωπευτικής της ανώτατης γραφειοκρατίας του κράτους σ' όλες τις συνιστώσες. Αλλά ενώ το κόμμα ανανεωνόταν και ο Μ. Γκορμπατσόφ απέβαινε ολοένα και πιο ισχυρός στο εσωτερικό του κόμματος, το τελευταίο αυτό έβλεπε να διαμοισθίζεται ολοένα και περισσότερο από την σοβιετική κοινωνία εκρηγνύουσα προς όλες τις κατευθύνσεις.

Η ανοιχτή κρίση

Όλες οι αντιθέσεις που από καιρό είχαν συμπεστεί κάτω από τη βαριά πλάκα του σταλινισμού, πολιτικές, οικονομικές, πολιτιστικές, ξέσπασαν στο ανοιχτό φως, αντιθέτοντας ολοένα και πιο κραυγαλέα το κόμμα με μια κοινωνία διατρεχόμενη από αντιτιθέμενες φυγόκεντρες δυνάμεις. Η κρίση αναπτύσσεται έκτοτε προς τρεις κύριες διευθύνσεις: στο εθνικό επίπεδο, στο κοινωνικό επίπεδο, στο επίπεδο της αυτοκρατορίας που επιβλήθηκε στις

μπατσόφ, ή η ευθυγράμμιση του με τους «συντηρητικούς» και η προσφυγή τελικά σε λύση κατά τον «κινεζικό» τρόπο.

Στο κοινωνικό μέτωπο, χρειάζεται κι εκεί να εξυψωθεί όσο γίνεται γρήγορα το βιοτικό επίπεδο μιας τεράστιας κατηγορίας προλεταρίων και προλεταριοποιημένων μαζών, που χαρακτηρίζει την σύγχρονη σοβιετική κοινωνία, να εφοδιαστούν ικανοποιητικά σε τρόφιμα οι πόλεις, να πολιτιστεί η ύπαιθρος, ν' αποκατασταθεί η συμμαχία πόλης-υπαιθρου, στη βάση ισότητας συναλλαγής, να εισαχθεί πραγματικά η αυτοδιαχείριση στις βιομηχανικές και αγροτικές επιχειρήσεις, να δημοκρατικοποιηθούν τα σοβιέτ και τα συνδικάτα. Χωρίς αυτό η προσφυγή σε άγριες απεργίες θάνατο πιο συχνή, παραλύοντας ακόμη περισσότερο μια τσακισμένη οικονομία, και κινδυνεύοντας ακόμα να γενικευθούν οπότε θα προκαλούσαν το ίδιο αποτέλεσμα με μια εξέγερση στον τομέα των εθνικοτήτων.

Τέλος, στο επίπεδο της Ανατολικής Ευρώπης, η επιταχυνόμενη αποσταθεροποίηση με την ανάδειξη δυνάμεων που καθαρά σπρώχνουν στην απόσχιση των χωρών αυτών, την καπιταλιστική παλινδρόωση, και την ενσωμάτωσή τους στη Δύση, απειλεί να προκαλέσει ανάλογα αποτελέσματα, γιατί η κρατική γραφειοκρατία στις χώρες αυτές που εκπροσωπείται από τα διάφορα κομμουνιστικά κόμματα είναι απει-

όλα τα επίπεδα έως εκείνο του Πολιτικού Γραφείου, βρίσκεται στα αναγκαία οικονομικά μέτρα που απαιτούνται για να αναζωογονηθεί κάπως η αρτηριοσκληρωμένη σοβιετική οικονομία. Αν και οι «συντηρητικοί» συμφωνούν επίσης στην αναγκαιότητα μιας ορισμένης ΝΕΠ, που θεωρούν και αυτοί ότι έγινε αναπόφευκτη, διαφωνούν ως προς το εύρος που πρέπει να πάρει και

κού, ενιαίου κράτους, ελεγχόμενου εθνικά από τον μεγαλορρατισμό, φοβούνται μια τέτοια εξέλιξη της ΝΕΠ, και προσπαθούν να αντισταθούν σ' αυτή. Οι μεταρρυθμιστές φαίνονται να μην καταλαβαίνουν το εύρος αυτού του κινδύνου και θέλουν να κάνουν αυτόν τον πειραματισμό πλέοντας εν όψει, εμπειρικά, αντιμετώπιζοντας ό,τι άμεσο, και φοβούμενοι κυρίως να παραμείνουν στο

εξαπέλυσαν εναντίον των «νέων πλουσίων», των «κερδοσκόπων» κλπ. των συνεταιρισμών. Ελπίζουν έτσι να φέρουν ακόμα καλύτερα στη γραμμή τους τον Μ. Γκορμπατσόφ. Όμως, ενώ η εξουσία του Μ. Γκορμπατσόφ έχει σημαντικά αυξηθεί μέσα στο κόμμα και το κράτος, το ίδιο το κόμμα ανανεωμένο από τον Γκορμπατσόφ, είναι σήμερα πιο απομονωμένο μέσα στην διασπα-

Η ΚΡΑΤΙΚΗ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΔΙΑΙΡΕΜΕΝΗ ΣΕ ΔΥΟ ΤΑΣΕΙΣ

ανατολικές χώρες.

Στο εθνικό επίπεδο, οι διαδοχικές κρίσεις δεν πρόκειται να κοπιάσουν πριν βελτιωθεί η οικονομική κατάσταση και αναγνωριστεί το δικαίωμα κάθε Δημοκρατίας ακόμα και να αποσυρθεί από το ομοσπονδιακό πλαίσιο της ΕΣΣΔ. Στην ουσία, το εθνικό ζήτημα λύθηκε πολύ άσχημα από τον καιρό ήδη του Λένιν, και χειρότερεψε υπερβολικά τον καιρό του Στάλιν. Ο Λένιν είχε επίγνωση του γεγονότος αυτού, και ο Τρότσκι ακόμα περισσότερο.

Να λύσει κανείς σήμερα πραγματικά το εθνικό ζήτημα στην ΕΣΣΔ θα ισοδυναμούσε να ξανααναδομήσει την ΕΣΣΔ σαν ομοσπονδία αυτοδιαχειριζόμενων δημοκρατιών, που θα παραδίδονταν εθελούσια και καθαρά την δημοκρατικά εκφραζόμενη τέτοια δομή. Αλλιώς θα πάμε από μια κρίση σε άλλη, ώσπου να προκληθεί η πτώση του Μ. Γκορ-

πως πιο αδύνατη από εκείνη της ΕΣΣΔ.

Ανάμεσα στα τρία αυτά μέτωπα στα οποία αναπτύσσεται η γενικευόμενη κρίση του σταλινισμού, υπάρχει άλλωστε διαρκής αλληλεπίδραση, που ξανανάβει χωριστά ή μαζί τις εστίες πυρκαγιάς, εμποδίζοντας έτσι τις προσπάθειες για μια διαχείριση της γενικής κρίσης του συστήματος, ικανής να μην οδηγήσει ούτε στην αποσύνθεση της ΕΣΣΔ, ούτε στην πτώση της κρατικής γραφειοκρατίας. Η τελευταία αυτή βρίσκεται τώρα διηρημένη σε δυο κυρίως τάσεις. Σ' εκείνη που αντιπροσωπεύει ο Μ. Γκορμπατσόφ και το ρεύμα που τον υποστηρίζει, που θέλει ακόμα να αποφυγεί την προσφυγή στην γυμνή δύναμη, και εκείνη των «συντηρητικών» που απαιτούν άμεσα πιο σκληρά μέτρα. Αλλά η πραγματική διαφορά ανάμεσα στις δυο αυτές τάσεις, που συνυπάρχουν σ'

τον τρόπο του ελέγχου της.

Το είδος της ΝΕΠ

Μια ΝΕΠ σημαίνει την ανάπτυξη ενός τομέως οικονομίας της αγοράς και ένα μεγαλύτερο άνοιγμα επίσης στην παγκόσμια αγορά. Αλλά αυτό θα 'χει οπωσδήποτε σαν άμεσο αποτέλεσμα μια αύξηση των τιμών και της ανεργίας, και μια επιδείνωση του εξωτερικού δανεισμού. Πιο μακροπρόθεσμα μια τέτοια ΝΕΠ θα ευνοούσε σοβαρές κοινωνικές διαφοροποιήσεις και την ανάπτυξη οικονομικών και κοινωνικών νεοκαπιταλιστικών δυνάμεων προσανατολιζόμενων προς μια σταδιακή παλινδρόωση του καπιταλισμού. Οι «συντηρητικοί» που εκφράζουν καλύτερα τα συμφέροντα της ανώτατης κρατικής γραφειοκρατίας, της γραφειοκρατίας της ΕΣΣΔ, σαν ομοσπονδια-

αδιέξοδο, και να προκαλέσουν έτσι μιαν ανεξέλεγκτη έκρηξη. Στο βάθος της οξυμένης σήμερα αντίθεσης ανάμεσα στις δυο τάσεις βρίσκεται η ανάγκη άμεσης προσφυγής σε οικονομικά μέτρα, όπως η απελευθέρωση των τιμών, η νομιμοποίηση και επέκταση τομέων οικονομίας της αγοράς (συνεταιρισμοί ή ατομικές επιχειρήσεις), αποκολλεκτικοποίηση μέρους της αγροτικής οικονομίας, προσφυγή στα δάνεια και τα ξένα κεφάλαια. Τέτοια μέτρα δεν θα απέφευγαν να προκαλέσουν άμεσα βίαιες εργατικές αντιδράσεις και άλλων στρωμάτων υλικά «προλεταριοποιημένων» που θα 'χουν να πληρώσουν το κόστος του προερχόμενου από τον πληθωρισμό, την ανεργία, τη συρρίκνωση των κοινωνικών παροχών.

Οι συντηρητικοί θα προσπαθήσουν να χρησιμοποιήσουν αυτές τις αντιδράσεις, όπως το κάνουν ήδη με την καμπάνια που

σμένη κοινωνία. Η κοινωνία το απορρίπτει όπως και στις άλλες Ανατολικές Ευρωπαϊκές χώρες, όπως στην Κίνα, και οργανώνεται σ' ένα πλήθος από μικροσχηματισμούς πολιτικού, κοινωνικού, πολιτιστικού χαρακτήρα, που επιβάλλουν στα πράγματα τον «πολυκομματισμό», τον πολιτικοκοινωνικό πλουραλισμό. Σε μια ορισμένη στιγμή αυτή η εξέλιξη καθιστάμενη ανεπίστρεπτη θα υποχρεώσει το κόμμα είτε ν' αναγνωρίσει αυτό το γεγονός είτε να καταστείλει με τη δύναμη, κατά τον «κινεζικό» τρόπο.

Αναγνώριση του γεγονότος, σημαίνει παραδοχή ότι το κόμμα δεν είναι πια η κύρια πηγή της πολιτικής εξουσίας, κι ότι χρειάζεται να την μοιραστεί με μια σημαντική ανάπτυξη των σοβιέτ και άλλων οργανισμών χαρακτηριστικών της ανάπτυξης της κοινωνικής δημοκρατίας στη βάση. Αποκλείεται μια τέτοια εξέλιξη να συνεχιστεί καταλήγοντας να εκθρονίσει το κόμμα, και επομένως την ουσιαστική βάση της κρατικής γραφειοκρατίας και του συστήματος ολόκληρου. Αυτό θα σήμαινε πράγματι ότι η «επανά-

σταση από τα πάνω» που προωθήθηκε από την ίδια τη γραφειοκρατία είναι σε θέση ν' αλλάξει τη φύση του καθεστώτος, βέβαια σε σειρά διαδοχικών κρίσεων, αλλά χωρίς ποιοτικό άλμα, όχι σταδιακά αλλά επαναστατικά, με μια επέμβαση των μαζών. Θα έπρεπε σε τέτοια περίπτωση ν' αναθεωρήσουμε την αντίληψη που έχουμε για το γραφειοκρατικό κράτος και να παραδεχτούμε ότι όσο δια-

ευνοϊκή, θα 'ταν να πραγματοποιηθεί μια αλυσίδα αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στα μέτρα στα οποία είναι αναγκασμένη να προσφύγει η γραφειοκρατία και τις αναζωογονούμενες έτσι αντιδράσεις των μαζών, μεταπορίζοντας το κέντρο βαρύτητας προς αυτή (τη βάση) προς τα πιο ριζοσπαστικά κοινωνικά στρώματα, και προσανατολίζοντας έτσι την όλη εξέλιξη διαμέσου μεταβατικών μορφών προς την κοινωνική αυτοδιαχειριζόμενη δημοκρατία.

Εναντίον τέτοιας περίπτωσης θα δράσουν οι συντηρητικές δυνάμεις μέσα στην ΕΣΣΔ - είτε οι γραφειοκρατικές, οι εθνικιστικές, οι νεοκαπιταλιστικές - καθώς κι εκείνες του εξωτερικού. Οι τελευταίες αυτές διακηρύσσουν τώρα ότι θριαμβεύει σε παγκόσμιο κλίμακα η ιδέα του καπιταλιστικού φιλελευθερισμού,

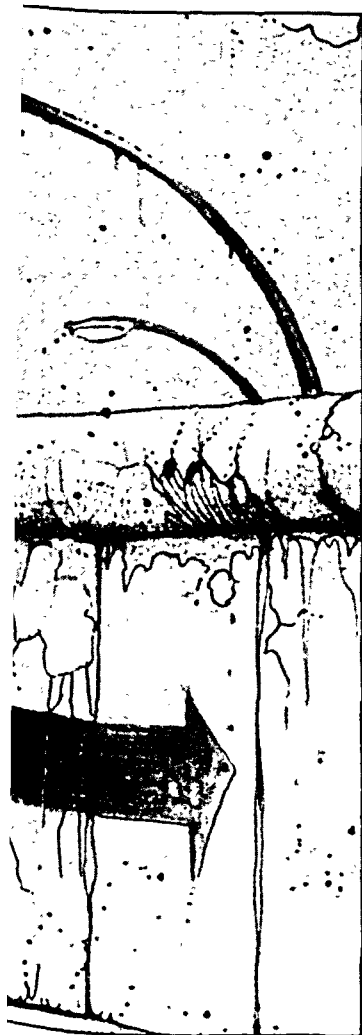
τα υπάρχοντα κόμματα, καινούργιοι τελείως σχηματισμοί θα ξεπηδήσουν από το εξωτερικό τους, διαμφισθώντας τους την ηγεσία των μαζών. Αλλά υπάρχει ο κίνδυνος ότι θα πρόκειται ακόμα για κεντριστικές οργανώσεις, πριν αποκρυσταλλωθεί ένα ρεύμα, μια τάση που να εκφράζει μια αναδόμηση στηριζόμενη στον εκσυγχρονισμένο μαρξισμό. Για το σκοπό αυτό οι διεσπαρμένες δυνάμεις που προέρχονται κυρίως από το ιστορικό τροτσκιστικό κίνημα, το μόνο που διέκρινε από την αρχή την σταλινική παρέκκλιση και που πάλαψε με συνέπεια εναντίον της, μπορούν και πρέπει να παίξουν ένα ρόλο συγκεντρώνοντες και επανεξοπλιζόμενες ιδεολογικά και οργανωτικά. Αλλά δεν πρέπει να αποκρύβουμε την τεράστια προσπάθεια που χρειάζεται να κατα-

μέα ΝΕΠ, ενώ ένα άλλο τμήμα δεν θα 'ναι κρατικοποιημένο, ή εθνικοποιημένο, αλλά κοινωνικοποιημένο υπό διάφορες μορφές, κοινωνικής ιδιοκτησίας (εθνικής, δημοτικής, συνεταιριστικής), που θα καλύπτουν πραγματικές υλικές ανάγκες της κοινωνίας, και ταυτόχρονα πολιτιστικής αυτοδημιουργίας συνεργαζόμενων ατόμων.

Υπάρχει σ' όλα αυτά ένας ολόκληρος χώρος για περίσκεψη, ώστε να σκιαγραφούν καλύτερα τα χαρακτηριστικά της μεταβατικής οικονομίας, και ιδίως της κοινωνικής οικονομίας που πρέπει ν' αναπτύσσεται σαν η κύρια μορφή οικονομίας, συρρικνώνοντας σταδιακά τις απαραίτητες παραχωρήσεις για ένα ολόκληρο διάστημα στην «οικονομία της αγοράς». Γενικότερα υπάρχει ανάγκη να προσδιοριστεί πιο

θάρυνση, κάθε έλεγχο, επομένως υπερσυγκεντρωτική και υπεραιθέρια, πιο ισχυρή παρά ποτέ, που διαμορφώνει τον «πολιτισμό» μας, την «κουλτούρα» μας, κατά τρόπο αφάνταστα κυριαρχικό, εξαιτίας ακριβώς και της εμμεσότητας με την οποία επενεργεί πάνω μας. Ωστόσο παραμένει να κριθεί αν αυτή η τάξη πραγμάτων δεν εξακολουθεί να στηρίζεται σε εύθραυστα θεμέλια, οδηγώντας αναπόφευκτα σε καινούργιες σημαντικές οικονομικές υφέσεις, σε νέα ακόμα κραχ (όπως τον Οκτώβριο 1987 και του περασμένου Οκτώβρη).

Η ανάγκη να μελετηθεί, κατά βάθος η νέα φάση του καπιταλισμού, πέρα από εκείνη του «Ιμπεριαλισμού» της εποχής του Λένιν, που είναι σήμερα μια από τις συνιστώσες μιας ανώτερης ενότητας, εκείνης της «παγκοσμιο-

φορητικό και αν είναι από ένα καπιταλιστικό κράτος, αλλά επίσης από ένα «εργατικό» ή «σοσιαλιστικό» κράτος, το κράτος αυτό ενέχει τη δυνατότητα αυτομεταρρυθμίσεώς του.

Όμως τίποτα δεν επιτρέπει να αντιμετωπίσουμε μια τέτοια δυνατότητα. Υπάρχει μάλλον ο κίνδυνος να προβληθούν αντιφατικές τάσεις από τη διάσπαση και κρίση της κρατικής γραφειοκρατίας. Μια που θα ευνοούσε τελικά το γλύστρημα προς καπιταλιστική παλινόρθωση. Μια άλλη που θα προσέτρεχε τελικά στην κινεζική λύση, στηριζόμενη στον στρατό. Οποιοδήποτε η πρώτη τάση δεν θα μπορούσε να καταλήξει σ' ένα αποτέλεσμα παρά διαμέσου μιας μακρίας περιόδου, σημαδεμένης από πολύ σοβαρές κρίσεις, ανάπαυλες, και νέες εξάρσεις. Η δεύτερη μπορεί ν' αναδειχτεί πιο γρήγορα, αλλά κινδυνεύει να ξαναμπλοκάρει την κατάσταση, μην επιφέροντας καμιά λύση διαρκείας. Μπορεί αντίθετα να προκαλέσει μια επιδείνωση της παγκόσμιας κατάστασης, στην οποία να ξαναδιαγραφεί η απειλή ατομικού πολέμου. Μια τρίτη περίπτωση, η πιο

έναντι στην κατάρρευση του σταλινισμού, που ταυτίζουν με τον μαρξισμό, τον σοσιαλισμό, τον κομμουνισμό. Διεξάγουν έτσι μια ιδεολογική επίθεση που θα 'ναι βέβαια λάθος να υποτιμήσει κανείς τις τεράστιες καταστροφές της. Αυτή η επίθεση είναι τόσο πιο ολέθρια όσο καμιά νέα πειστική μαζική «ηγεσία» δεν εμφανίζεται στην ΕΣΣΔ ούτε στο παγκόσμιο ορθόδοξο κομμουνιστικό κίνημα, που βρίσκεται αντίθετα στην παραζάλη μιας ιδεολογικής συγχύσης χωρίς προηγούμενο. Αντί να αντιδράσει συντονισμένα σε διεθνή κλίμακα, αποκαθιστώντας μια αληθινή ανοιχτή συζήτηση σ' ό,τι συμβαίνει σήμερα Ανατολικά και Δυτικά, αντί ν' αντιμετωπίσει τις προκλήσεις και να προδίδει σ' ένα καθορισμό της απάντησης που πρέπει να δώσει ο μαρξισμός στη γενικευόμενη κρίση, το παγκόσμιο «ορθόδοξο» κομμουνιστικό κίνημα δείχνει την ίδια όπω στο παρελθόν παθητικότητα, με τα μάτια του στραμμένα προς τη Μόσχα, αλλά που η ίδια βρίσκεται μπλεγμένη μέσα στη θύελλα και την απόγνωση.

Στην πραγματικότητα η κατάρρευση του σταλινισμού υπογραμμίζει επίσης το τέλος του επίσημου κομμουνιστικού κινήματος στον κόσμο ολόκληρο, που είναι αδύνατο να το «ανανεώσει» κανείς χωρίς ριζική αλλαγή προσώπων, πρακτικών, ιδεών. Μπορεί ν' αντιμετωπίσει κανείς ότι ενώ ένα μέρος της γραφειοκρατίας, στηριζόμενο, ενθαρρυνόμενο από το γκορμπατσόφικο ρεύμα θα προσπαθήσει να «ανανεώσει»

βληθεί σ' αυτό το κεφάλαιο, και τις προκλήσεις στις οποίες πρέπει ν' αντισταθεί κανείς και ν' απαντήσει.

Τα νέα ερωτήματα

Η κατάρρευση του σταλινισμού θέτει αφ' εαυτής ζητήματα στα οποία πρέπει κανείς σήμερα ν' απαντήσει καθαρά. Π.χ. έως πού και πώς μια νικηφόρα επανάσταση σε μια δοσμένη χώρα, μπορεί ν' αντισταθεί στον κίνδυνο της γραφειοκρατικοποίησής της, αν σχετικά έγκαιρα δεν διεθνοποιηθεί; Κι αν δεν μπορεί ν' αντισταθεί, πρέπει να διατηρηθεί με τη δύναμη εναντίον της θέλησης των μαζών, ή χρειάζεται εσκεμμένα να πάρει μια πρωτοδουλία να της ανοίξει μια δημοκρατική εναλλακτική λύση; Π.χ. ακόμα, μια επανάσταση καταξιώνεται σαν «προλεταριακή», «σοσιαλιστική» κλπ., από το χαρακτήρα που αποδίδεται (που αποδίδει το ίδιο) στο κόμμα που την καθοδηγήσει και μετά εκπροσωπεί την εξουσία της, ή από τη συγκεκριμένη κοινωνική εξουσία που αποκαθιστά, από τη συγκεκριμένη φύση του μεταβατικού κράτους που εγκαθιδρύει, αντιπροσωπευτικό, όχι της κρατικής γραφειοκρατίας, αλλά της ολόενα και αμεσοτερης εξουσίας των μαζών, της διαρκούς διεύρυνσης της αυτοδιαχειριζόμενης κοινωνικής δημοκρατίας; Π.χ. ακόμα, η μεταβατική οικονομία ενός τέτοιου κράτους δεν θα πρέπει απαραίτητα και για μια ολόκληρη περίοδο να περιλαμβάνει έναν το-

συγκεκριμένα η συνολική λειτουργία, πολιτική, οικονομική, πολιτιστική, της αυτοδιαχειριζόμενης δημοκρατίας προς την οποία πρέπει να τείνει η πορεία που άρχισε με την κατάρρευση του σταλινισμού, αν γίνει κατορθωτό να κυριαρχήσουν οι ριζοσπαστικές κοινωνικές δυνάμεις και όχι οι νεοκαπιταλιστικές.

Θα πρόκειται οπωσδήποτε για πολύ μακρά πορεία, ταραχώδη, μέσα σ' ένα καπιταλιστικό περιτριγύρω κόσμο επίσης σε σημαντική εξέλιξη. Αν ο καπιταλισμός κατόρθωνε να διατηρήσει τη σχετική ευημερία που επικρατεί στις ανεπτυγμένες χώρες, και ιδίως να την επεκτείνει στον Τρίτο Κόσμο, θα συμπεραίναμε ότι το σχέδιο μιας αυτοδιαχειριζόμενης δημοκρατίας είναι ιστορικά πρόωπο. Θα 'πρεπε τότε να προσχωρήσει κανείς στους «ριζοσπαστικούς μεταρρυθμιστές» μιας παγκόσμιας καπιταλιστικής τάξης που δεν έχει καθόλου εξαντλήσει τη θετική της δυνατότητα. Αλλά μια τέτοια υπόθεση στις σημερινές συνθήκες δεν έχει καμιά σοβαρή δικαιολογία. Ο καπιταλισμός σήμερα χαρακτηρίζεται από δυο κυρίως βασικά στοιχεία. Από το γεγονός ότι έχει παγκοσμιοποιηθεί, έχοντας διειδυθεί σε νέες σφαίρες εσωτερικές και εξωτερικές σε σχέση με το «κέντρο» του. Πήρε τη μορφή γιγαντιαίων παγκόσμιων επιχειρήσεων, ολόενα και λιγότερων, που ελέγχουν την παραγωγή και τις υπηρεσίες, ακόμα και τις πολιτιστικές υποηρεσίες. Αλλά πήρε επίσης μια πιο αφηρημένη αθέατη μορφή, εξαιρουμένη από κάθε επι-

ποίησης», να ένα ουσιαστικό κα-
θήκον του εκσυγχρονισμένου
μαρξισμού, απαραίτητο για τον
προσδιορισμό του μέλλοντος του
μαρξισμού. Αλλά το ζήτημα για
την εγκυρότητα του καπιταλι-
σμού σαν συστήματος παγκό-
σμιας ισχύος παίζεται κυρίως
στην ικανότητά του ή όχι να
βγάλει τον Τρίτο Κόσμο, δηλαδή
την πλειοψηφία πάντα της αν-
θρωπότητας από την ακάθεκτη
καταστροφική καθοδική του πο-
ρεία, από το καθολικό του αδιέξο-
δο. Τα τελευταία 15-20 χρόνια
μας οδηγούν σε μια αρνητική
απάντηση. Πρόκειται για βασικό
επιχείρημα που πρέπει να χρησι-
μοποιείται για να απορρίψει κα-
νείς την άποψη ότι το καπιταλι-
στικό σύστημα προορίζεται να
παγκοσμιοποιηθεί την «επιτυ-
χία» του.

Πρέπει πάνω σ' όλα αυτά τα ζη-
τήματα να συγκεντρωθεί η προσ-
πάθεια σκέψης και ιδεολογικού
επανεξοπλισμού των διεσπαρμέ-
νων ανά τον κόσμο δυνάμεων του
επαναστατικού μαρξισμού, ώστε
να μπορέσουν να συμβάλουν
στην προβολή μιας εναλλακτικής
λύσης τόσο απέναντι στην κατάρ-
ρευση του σταλινισμού, όσο και
στην πρόθεση του καπιταλισμού
να παγκοσμιοποιηθεί το σύστημά
του.

20 Νοέμβρη 1989
Μ.Ν. ΡΑΠΤΗΣ

(Πάνω σ' αυτό το κείμενο βασί-
στηκε η εκτενέστερη ομιλία του
Μ.Ν. Ράπτη στη συγκέντρωση
που οργάνωσε ο όμιλος «Πρωτα-
γόρας» στις 22 Νοέμβρη στην αί-
θουσα των Τραπεζοπαλιών των
Αθηνών).